

MONITOR STRATEGIC

REVISTĂ DE STUDII DE SECURITATE ȘI APĂRARE

ANUL XXV • Nr. 1-2/2024

- ◆ Security Challenges in the Indo-Pacific and their Consequences for the EU and Member States
- ◆ Securitatea spațiului: provocările și oportunitățile competiției pentru lună
- ◆ Human Security in the New Strategic Concept of NATO: Linking Values and Practice
- ◆ NATO's Eastern Flank. Between Burden-sharing and Free-riding

INSTITUTUL PENTRU STUDII POLITICE DE APĂRARE ȘI ISTORIE MILITARĂ

REDACTOR-ŞEF

- ◆ Dr. ŞERBAN FILIP CIOULESCU, cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

REDACTOR

- ◆ SORIN -VASILE NEGOIȚĂ, cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

SECRETAR DE REDACȚIE

- ◆ Dr. SEBASTIAN BLIDARU, cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

COLEGIUL DE REDACȚIE

- ◆ ADRIAN CIOROIANU, manager, Biblioteca Națională a României
- ◆ MIHAIL E. IONESCU, profesor universitar, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
- ◆ DMITRI TRENIN, Ph.D., director, Carnegie Moscow Center
- ◆ JOHAN SCHMID, director, Community of Interest on Strategy and Defence, European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, Helsinki (Finlanda)
- ◆ ANDREW MICHTA, profesor, "George C. Marshall" Center, Garmish Partenkirchen
- ◆ ERWIN SCHMIDL, profesor universitar, Academia Națională de Apărare, Viena (Austria)
- ◆ IULIAN FOTA, secretar de stat, Ministerul Afacerilor Externe, România
- ◆ VALENTIN NAUMESCU, profesor universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
- ◆ ARMAND GOȘU, conferențiar universitar, Universitatea București
- ◆ VLADIMIR SOCOR, cercetător principal, Jamestown Foundation (SUA)
- ◆ RADU CARP, profesor universitar, Universitatea București
- ◆ STANISLAV SECRIERU, cercetător, Institutul pentru Studii de Securitate al UE, Paris (Franța)
- ◆ GEORGE NICULESCU, expert, The European Geopolitical Forum

EDITOR-IN-CHIEF

- ◆ Dr. ŞERBAN FILIP CIOULESCU, researcher, Institute for Political Studies of Defence and Military History

EDITOR

- ◆ SORIN -VASILE NEGOIȚĂ, researcher, Institute for Political Studies of Defence and Military History

EDITORIAL ASSISTANT

- ◆ Dr. SEBASTIAN BLIDARU, researcher, Institute for Political Studies of Defence and Military History

EDITORIAL BOARD

- ◆ ADRIAN CIOROIANU, manager, the National Library of Romania
- ◆ MIHAIL E. IONESCU, university professor, the National University of Political Studies and Public Administration
- ◆ DMITRI TRENIN, Ph.D., director, Carnegie Moscow Center
- ◆ JOHAN SCHMID, director, Community of Interest on Strategy and Defence, European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, Helsinki (Finland)
- ◆ ANDREW MICHTA, profesor, "George C. Marshall" Center, Garmish Partenkirchen
- ◆ ERWIN SCHMIDL, profesor, the National Defence Academy, Vienna (Austria)
- ◆ IULIAN FOTA, secretary of state, Ministry of Foreign Affairs, Romania
- ◆ VALENTIN NAUMESCU, profesor, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca
- ◆ ARMAND GOȘU, associate professor, University of Bucharest
- ◆ VLADIMIR SOCOR, senior researcher, the Jamestown Foundation (USA)
- ◆ RADU CARP, profesor, University of Bucharest
- ◆ STANISLAV SECRIERU, senior analyst, European Union Institute for Security Studies, Paris (France)
- ◆ GEORGE NICULESCU, expert, The European Geopolitical Forum

ADRESA

Str. Constantin Mille nr. 6, sector 1, București, cod 010142,
 telefon: 0040 21 315.17.00, fax: 0040 21 319.58.01
<http://ispaim.mapn.ro>
 e-mail: ipsdmh@yahoo.com

Revista a fost inclusă în baza de date a Consiliului Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior, fiind evaluată la categoria „C” și figurează în bazele de date internaționale EBSCO, CEEOL și ERIH PLUS

MONITOR STRATEGIC

Revistă editată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, membru al Consorțiului Academiiilor de Apărare și Institutelor de Studii de Securitate din cadrul Parteneriatului pentru Pace, membru asociat al Proiectului de Istorie Paralelă pentru Securitate prin Cooperare.

Provocările securității globale și fragilitatea sistemului internațional

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ / 5

Tudor Andreea – Security Challenges in the Indo-Pacific and their Consequences for the EU and Member States / 7

Cristina Vohn – Opțiuni strategice ale puterilor mijlocii în perioada schimbării sistemului internațional / 17

Imanuela Ionescu – Securitatea spațiului: provocările și oportunitățile competiției pentru lună / 27

Silviu Valentin Petre – Către un sistem bi-multipolar. Sau despre mecanica fluidelor în politica secolului XXI / 40

Sorin Negoită – Bundeswehr-ul german la cumpăna vremurilor / 52

Marina Stănescu – Enhancing global security through international cooperation. Navigating the multifaceted advantages, limits and challenges / 62

RĂZBOIUL RUSO-UCRAINEAN ȘI SECURITATEA REGIONALĂ / 73

Kamil Nečas – Bucharest Nine: a united effort to strengthen security on the Eastern Flank of NATO / 75

Alexandru Lucinescu Casella – Human security in the new Strategic Concept of NATO: linking values and practice / 84

Serban Filip Cioculescu – The issue of illegal territorial changes in NATO's Eastern Neighbourhood caused by Russian aggression against Ukraine: political and strategic consequences / 95

Sebastian Blidaru – NATO's Eastern Flank. Between burden-sharing and free-riding / 109

Alin Oprea – Politica externă a Serbiei în contextul războiului din Ucraina / 119

Daniela Șișcanu – Georgia – dinamici interne și orientări externe în contextul războiului din Ucraina / 129

Mihaela Pană – Aspecte relevante privind transpunerea în practică a războiului informațional dus de Federația Rusă / 137

RECENZII / 145

– **Francis Fukuyama**, „*Identitate. Nevoia de Demnitate și Politica Resentimentului*”, de **Teodora-Ioana Moraru** / 147

EVENIMENTE ȘTIINȚIFICE / 151

– Conclusions resulting from the international conference “NATO - 75 years of Collective Defence. Understanding the Past to Approach the Future”, Bucharest, April 2-4, 2024 (de Sebastian Blidaru, Alexandru Lucinescu, George Alin Oprea) / 153

Tehnoredactor: Maria Dumitru

B. Nr. 26/21.06.2024/0691

TABLE OF CONTENTS

The Challenges of Global Security and the Fragility of the International System

INTERNATIONAL SECURITY / 5

Tudor Andreea – Security Challenges in the Indo-Pacific and their Consequences for the EU and Member States / 7

Cristina Vohn – Strategic Options of the Middle Powers during the Change of the International System / 17

Imanuela Ionescu – Space Security: the Challenges and Opportunities of the Competition for the Moon / 27

Silviu Valentin Petre – Towards a Bi-multipolar System. Or Fluid Mechanics in 21st Century Politics / 40

Sorin Negoită – The German Bundeswehr at a Crossroads / 52

Marina Stănescu – Enhancing Global Security through International Cooperation. Navigating the Multifaceted Advantages, Limits and Challenges / 62

THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND REGIONAL SECURITY / 73

Kamil Nečas – Bucharest Nine: a United Effort to Strengthen Security on the Eastern Flank of NATO / 75

Alexandru Lucinescu Casella – Human Security in the New Strategic Concept of NATO: Linking Values and Practice / 84

Serban Filip Cioculescu – The Issue of Illegal Territorial Changes in NATO's Eastern Neighbourhood caused by Russian Aggression against Ukraine: Political and Strategic Consequences / 95

Sebastian Blidaru – NATO's Eastern Flank. Between Burden-Sharing and Free-riding / 109

Alin Oprea – Serbia's Foreign Policy in the Context of the War in Ukraine / 119

Daniela Şişcanu – Georgia – Internal Dynamics and External Orientations in the Context of the War in Ukraine / 129

Mihaela Pană – Important Issues Regarding the Implementation of the Information War Waged by the Russian Federation / 137

REVIEWS / 145

– **Francis Fukuyama**, “Identity. The Need for Dignity and the Politics of Resentment”, by **Teodora-Ioana Moraru** / 147

SCIENTIFIC EVENTS / 151

– Conclusions resulting from the international conference “NATO - 75 years of Collective Defence. Understanding the Past to Approach the Future”, Bucharest, April 2-4, 2024 (by Sebastian Blidaru, Alexandru Lucinescu, George Alin Oprea) / 153

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ

Security Challenges in the Indo-Pacific and Their Consequences for the EU and Member States

Ph. D. Andreea-Loredana TUDOR

ABSTRACT

The current global security context has a specific feature - the high level of instability. The main subjects of international law are constantly looking for new strategies to streamline efforts to guarantee international security. That is why regional organisations, such as the European Union, are expanding their partnerships and adopting a wide variety of strategies with distant territories and regions to maximise the outcome sought by the international community, namely global security, and economic and social development.

The EU is increasingly interconnected with the Indo-Pacific region. The current volatile security environment and geopolitical changes have been intensively debated and analysed by policymakers, with the most recent formal meeting taking place in Brussels on 2 February 2024 at the 3rd EU-Indo-Pacific Ministerial Forum. Growing global tensions - Russia's invasion of Ukraine, the ongoing conflict in the Middle East, rivalries in the East and South China Seas, tensions in the Taiwan Strait, Vietnam or the Philippines - have all prompted the EU and Indo-Pacific states to cooperate and develop political, diplomatic and security partnerships to protect and ensure respect for international law and promote a rules-based world order. The EU is taking an increasing interest in the Indo-Pacific region, as evidenced by the adoption of the "EU Strategy for the Indo-Pacific Region" in September 2021, with the EU and its Member States cooperating with states in the region based on common principles and directions for action for a comprehensive approach to the challenges facing international security today. The paper aims to identify the main security threats and challenges in the Indo-Pacific region and analyse their impact on global security, as well as specific joint directions for action with the states in the region to counteract the negative effects that may jeopardise stability and development. An analysis of the means and instruments used by the EU to address these challenges will also be carried out, and finally, EU development opportunities in the region will be identified, as well as directions for cooperation that would contribute to the management of these challenges.

Keywords: risks, threats, challenges, security, cooperation, partnerships, strategies.

Andreea-Loredana Tudor, Ph.D. in Political Sciences, researcher at the Institute for Political Studies of Defence and Military History, Ministry of National Defence, Romania.

Introduction

The Indo-Pacific is a region that has started to gain more and more relevance in recent times, being at the top of the agendas of major international players with vast potential. The Indo-Pacific region is one of the most complex and dynamic, influenced by political, economic, social, cultural, and security factors. The interactions of the different actors in the region lead to changes at the glob-

al level, but also within certain regions and between local powers. The same is true for Asia, where several specialists support this hypothesis²: "The historical predominance of the West [...] is coming to an end due to Asia's rise in the world politics"³. It is pointed out that certain countries in the region, viewed separately, such as India and China, are becoming actors with global impact: "India and China have become essential shapers of the changing regional order"⁴.

A particular feature of the region is the minilateral forms of cooperation, which reveal a reality of the specific geopolitical dynamics of the Indo-Pacific as well as the dysfunctionality of global governance methods⁵. Minilateralism and the various cooperation formats represent a practical and effective extension of multilateralism, but in smaller frameworks, with states that have similar interests and can more easily promote the values and principles of multilateralism in the region. A relevant aspect is the declared US intention to develop such formats with allies and partners in the region. Thus, the QUAD (India, Australia, Japan, and the United States) has steadily evolved, and the AUKUS alliance (Australia, United Kingdom, United States) has developed legal instruments to adopt unified positions in relations with other states. The positioning of the US at the center of cooperation was accepted by the states in the region, even though ASEAN (Association of South East Asian Nations) had initially proclaimed itself the main pillar of stability in the regional architecture, a necessary compromise to help balance against China and prevent the establishment of a China-centric order⁶.

The Indo-Pacific is a region with an important economic voice, with serious implications for international trade, and most importantly, it covers one of the most relevant sea lanes in the world. In addition, three of the world's largest economies are in the region, namely China, India, and Japan, but an even more important aspect, relevant to security, is the existence of seven of the largest military forces in the region⁷.

However, regional disputes, tensions, and rivalries make the Indo-Pacific region an area of divergent interests, a priority in the diplomatic strategies and agendas of states and some regional and international organisations. In the context of instability in the region, more and more state and non-state actors are becoming interested in participating in the process of negotiating stability to avoid escalating regional tensions into potential international security conflicts. A particular interest in Asia was initiated by the United States in the '2000s. Several doctrinaire scholars specialising in this issue⁸ consider that US interests in the European continent have produced a shift towards

Asia, considering that the objective of reconstruction and development of European states has already been achieved. The Indo-Pacific region has thus become a strategic interest for the US in terms of multilateral engagement, open and unconditional access to sea lanes, cooperation on environmental and climate change issues, and other important sectors of industry. US objectives are embedded, however, in the regional reality, being aware of the need to reconcile differences⁹, and the *"US National Security Strategy"* (NSS), adopted in 2022, contains aspects of *"deepening alliances in the Indo-Pacific"*. Moreover, according to the above-mentioned views, the US highlights in the NSS, Europe, and the Indo-Pacific as the main areas of cooperation on technology, security, and trade with democratic partners: *"We place a premium on growing the connective tissue on technology, trade and security-between our democratic allies and partners in the Indo-Pacific and Europe because we recognize that they are mutually reinforcing and the fates of the two regions are intertwined"*¹⁰. The strategy has a section dedicated to this area, *"Promote a Free and Open Indo-Pacific"*, considered a potential *"geopolitical epicenter of the 21st century"*¹¹.

India has a special role to play in its geographic position on the Indian Ocean, and through this, it has slowly emerged as a strong regional player, critical even to the regional security architecture. However, India becomes relevant because of the interest that China and the US have in it, in terms of influencing India's policy decisions. It has become the US's main partner in the struggle to counter China's rise, not least because it is the region's large and powerful growth economy and ranks second in the region in terms of military investment¹². India has been continually expanding its military forces since 2000, with a 121% increase between 2000 and 2017 in military procurement, thus becoming increasingly relevant, not least because of the deep security sector cooperation it has developed with Vietnam, Japan, Indonesia, Singapore, the US, and Australia¹³.

On the other hand, China and its assertive behaviour have led to a major increase in competition with the US in the Western Pacific.

The two have embarked on a race to mobilise military capabilities and the result is a heavily militarised Western Pacific. Regional conflicts in the area thus jeopardise European states' access to the region's shipping lanes, which is why they are coming together in a joint effort to reduce the risk of conflict escalation and facilitate navigable access crucial for trade¹⁴.

Taking as a starting point the different visions of China and the US on the regional order in the Indo-Pacific, but especially the EU's position about its interest in the region, in this paper, we have put forward some working questions for evaluation: how can the EU promote its strategy for the Indo-Pacific region against the background of increased Sino-US rivalry?; can and should the EU define a strategic agenda about its own and member states' interests in the Indo-Pacific; what role does EU cooperation with states in the region play?; does a military escalation in Taiwan justify EU involvement in any potential conflict between China and Taiwan? This article is a multidisciplinary one and involves the approach of various topics and an extensive bibliography in several fundamental fields of science, the relevant references consulted being relatively recent.

Security challenges in the Indo-Pacific region

Statistically, 80% of all world trade is closely linked to the transit of goods by waterway through the Indo-Pacific region. As one of the world's most important transport corridors, this region is of particular concern, as any security risk poses a direct threat to global value chains. The lessons learned by the international community from the events of the COVID-19 global health crisis or Russia's invasion of Ukraine, together with the risk of escalating tensions in the region and China's illegal practices under international maritime law, heighten concerns in the wider framework of international relations. Thus, political leaders, institutions, and international organisations have multiple approaches for the early identification of risks and take the necessary firm

steps to implement instruments to create dependencies based on forms of cooperation that will ensure that their supply chains are free from threats caused either by US-China competition or geopolitical tensions in the region.

The Indo-Pacific region, although an important corridor for international maritime cargo, gas, and oil transport, is characterised by complex security threats and is a priority for the entire international community. Geopolitical rivalries, fierce competition between China and the US, proliferation of nuclear weapons, maritime disputes, or territorial claims, are just a few examples of traditional security threats. Added to all this, there is evidence that several non-traditional threats are emerging, such as health crises, environmental and climate issues, cyber-attacks, extremism, and terrorism.

The world's over-dependence on China for supplies, which has a monopoly on certain products or industries (such as semiconductors or rare metals-lithium, cobalt, graphite), is one of the vulnerabilities of international economic relations. In this context, in recent times, especially since the outbreak of the conflict in Ukraine, China has caused several vital blockages for the economies of some countries¹⁵. Since 2013, when China developed the '*Belt and Road Initiative*', which involves state involvement in all major fields of activity, with predilection on certain transport corridors¹⁶, the security dynamics in the region are in a continuous transformation¹⁷. The regional architecture may be changing due to China's assertive behaviour and its territorial and maritime claims, and the infrastructural connectivity through this initiative may allow it to pursue its interests by exerting constraints on some states in the region¹⁸. An '*Asians for Asians*' regional security strategy is being promoted by China and some of its partners¹⁹.

The East China Sea illustrates another vulnerability of the region, centered on a territorial dispute also between China and this time with Japan over the Senkaku Islands. China claims ownership of this island, although in 2012 Japan acquired it from a private buyer. China is thus knowingly violating the rules of international law on illegal entry of Chinese ships into this territory²⁰.

The South China Sea has an important geostrategic role, but it also has colossal energy reserves. Moreover, the South China Sea is the main supply route for Southeast Asia and free navigation is directly affected by US-China tensions²¹. To counterbalance US influence in the region, China threatens stability and adds further concern due to massive investment in military shipyards and the construction of artificial islands in the South China Sea²². China violates the norms of international law including in the South China Sea through these artificial islands built in the territorial waters claimed by Malaysia, the Philippines, Vietnam, and Taiwan. The specious interpretation of international legislation in favour of self-interest, claiming the same rights as the *“archipelagic states”*²³, shows a general state of concern, leading to instability²⁴. The militarisation of these islands, the construction of bridges, and anti-missile or anti-aircraft defence bases violates the most basic rules of international law of the sea (UNCLOS), which expressly stipulates that *“artificial islands have no territorial rights”*²⁵. Moreover, China intends to hold a monopoly over the area by requiring foreign ships to apply for permission to transit through the South China Sea.

Taiwan is another vulnerability in the region due to the US-China rivalry that is causing tensions over the strait, which plays an important role in the flow of international trade. With about half of international trade ships passing through the Taiwan Strait and China seeking to invade it, the risk of adverse security and socio-economic consequences is very high²⁶. Shipping through the Taiwan Strait is continually disrupted by China’s actions, a fact proven also by China’s military exercises around Taiwan in 2022²⁷.

An important developing economic sector in India, for example, specific to the last two decades, is that of ship manufacturers, including the military. India cooperates closely with ASEAN countries, with the number of military naval exercises increasing spectacularly in recent years. India has also become a major exporter of military equipment for countries such as Vietnam, Malaysia, and the Philippines²⁸.

Another regional threat is posed by North Korea, which is developing and testing nucle-

ar weapons and launching missiles, causing tensions in the region. North Korea’s actions are directed against international efforts for non-proliferation of weapons of mass destruction, and its unpredictable behaviour over time raises serious concerns affecting both regional and global security²⁹.

Obviously, vulnerabilities in the region can affect international trade flows and security in the area. There are also subsidiary risks from the climate or environmental sphere, the most vulnerable states from this point of view being China, India, the Philippines, Thailand, and Vietnam. Tropical storms, earthquakes, tsunamis, or floods are quite common. Climate change is likely to cause such phenomena to occur more and more frequently, and natural disasters may be at every step, destabilising regional stability in economic and social terms and the rational use of resources. Climate change adds to the list of risks in the Indo-Pacific that can only be addressed through joint effort and close regional and multilateral cooperation. The disastrous consequences thus spill over into the humanitarian sphere, into global supply flows,³⁰ and, last but not least, into the aggravation of geopolitical tensions, destabilising the Indo-Pacific region and beyond³¹.

Maritime security, with all its components, plays an important role, as the most important corridors for international trade pass through this region, and therefore a focus on the rule of law and the principles of maritime governance are timely and urgently needed³².

The potential role of partnerships in the region

Even if the EU Strategy, as well as the three EU-Indo-Pacific inter-ministerial forums mentioned, provide for effective measures and instruments that are based on a constructive dialogue, by sharing common ideas and values between the EU and the states in the region on the one hand, but also between the EU Member States and the states in the region on the other, there is a need for a better knowledge of the interests and alliances of the states in the Indo-Pacific region.

The literature has attempted a classification of the states in the region on several lines of interest: “*states of particular strategic importance, which have an affinity with European values*” (Japan, South Korea and Australia, Taiwan); “*states of particular strategic importance, but which have values at odds with European values*” (China, Vietnam); “*states of relative strategic importance, but a mixed system regarding affinity to European values*” (Indonesia, Thailand, Malaysia, Singapore, Philippines); “*states with low strategic relevance and mixed affinity*” (Bhutan, Brunei, Cambodia, Fiji, Laos, Myanmar, Nepal, Papua New Guinea, Sri Lanka); “*states that do not fall into any of the above categories*” (New Zealand, Bangladesh, North Korea)³³.

The cooperation relationship of the European Union and its Member States with the countries of the Indo-Pacific region is not a new one. They collaborate mainly in the fields of economy, climate security, and environment, and different frameworks of action reveal a close approach to the diverse and complex issues of these areas. However, the novelty in the field of cooperation has known a deep recognition of the current issues, especially security issues, which require a strong interest and which the EU wants to develop with the states belonging to the Indo-Pacific region.

Statistics show that 40% of the European Union’s external trade routes pass through the South China Sea, so the ideological rivalries, as well as military, technological, and especially economic competition between the US and China in this area directly influence perceptions and interest of the EU and its Member States in the Indo-Pacific region³⁴.

According to the 2021 European Commission Communication³⁵, the Indo-Pacific region is of major importance to the entire globe, “*accounting for 60% of the world’s population and GDP and is among the leaders in the digital economy*”. Precisely in this context, but also considering the overseas territories belonging to some of the Member States, the European Union shows a real interest in the Indo-Pacific region. Initiatives at national, European, and regional level began to gain special interest, but also an acceleration in decision-making, as evidenced by the ministerial meetings held

even after the adoption of the EU Strategy for the Indo-Pacific region³⁶. Thus, concrete measures were discussed at the EU-Indo-Pacific Ministerial Forum in Paris 2022, Stockholm 2023, Brussels 2024, the EU-ASEAN Ministerial Forum in Brussels 2024, in Indonesia 2023, in Brussels 2022. Based on common interests with the Indo-Pacific states, the EU has a specific approach to the region, including the promotion of multilateralism, with several areas being paramount for European security and well-being: “*economic competitiveness, freedom of navigation, climate protection, cooperation to prevent and combat pandemics, or energy transition*”³⁷. Although the EU promotes the international values of a rules-based order, or multilateralism, there are several core geostrategic interests operating in contemporary society: technology, infrastructure, security, economy, and transport³⁸.

This is precisely why, given the relevance of the region, some EU Member States have adopted national defence strategies for the Indo-Pacific region³⁹. Thus, France was the first among them, and the national defence strategy for the Indo-Pacific primarily targets French territories in the region, but also aims to maintain stability in the Indo-Pacific. France emphasizes the promotion of multilateralism, an order based on respect for international maritime law and ensuring compliance with the principle of free navigation. In this very sense, it proposes the adoption of a mandatory “*code of conduct*”⁴⁰. France’s strategy frames China as a threat to democratic values and a cause for concern. The strategy also provides for close cooperation with several countries in the region on other sectors, such as environmental protection, the fight against piracy, maritime terrorism, and the management of natural resources.

A second state that has adopted a national defence strategy for the Indo-Pacific is Germany. Germany places maritime security at the center of its discussions, which must be anchored in a rules-based order under UNCLOS⁴¹, and the maritime security of trade routes must be protected⁴². Unlike France’s strategy, Germany’s focus is on international trade and commerce, with the focus on China being its leading role as a commercial player in

the region. Germany's strategy focuses more on investment, development, and trade, but also mentions cooperation with countries in the region in the fight against terrorism, as well as climate change and environmental concerns.

The Netherlands has also adopted a strategy for the Indo-Pacific region. According to it, an emphasis is placed on promoting multilateralism and a rules-based order, especially in the maritime sector, in accordance with UNCLOS⁴³. At the same time, the strategy envisages encouraging easy access to open and free trade routes. An important aspect is that the military sector is not addressed by this strategy, but the sectors of cooperation that the Netherlands and the EU must intensify in the region regarding non-proliferation, disarmament or combating piracy are foreseen⁴⁴.

The "*Strategic Compass of the European Union*"⁴⁵ adopted in 2022 provides a current vision of security and defence policy, identifying the main security threats and challenges facing the EU. In this context, the EU positions China as its second most important trading partner and also a partner in the fight against the threats facing the globe but claims its increasingly assertive behaviour. In this regard, the EU points out the major economic interest it has in the region and lists several measures it will adopt with the aim of maintaining a stable geopolitical environment in the region. The EU will ensure the prevailing application of international maritime law and will increase the "*coordinated maritime presence in the region*". At the same time, the EU emphasizes the importance of cooperation with ASEAN, which facilitates joint action in the face of challenges related to extremism, terrorism, cyber threats, cross-border crime, or maritime security⁴⁶.

In addition, an interesting aspect is the positioning of the EU's vis-à-vis China through the publication in 2019 of the document "*EU-China. A strategic outlook*"⁴⁷. In his paper, "*EU's paradigm shift towards the rise of China*", Earl Wang considers that this official document signals "*concrete paradigm shifts of the EU towards China*"⁴⁸. Basically, this way we can understand that the EU is aware of the challenges determined by China, thus developing an extensive approach to the measures the EU needs to take to meet these challenges.

However, a careful analysis of the EU's positioning towards China, resulting from a series of public communications, reflects that although the EU Strategy for the Indo-Pacific Region recognizes China's assertiveness, the EU does not insist through arguments or explanations. Rather, the Strategy focuses on highlighting areas for future cooperation with China or strengthening existing ones. On the other hand, the *Strategic Compass* identifies China as a "*systemic rival, economic competitor and cooperation partner*". The same is stated in the provisions of the document "*EU-China. A strategic outlook*". However, after a thorough analysis, we cannot clearly discern the limit to which the EU is willing to position itself on measures to counter China's actions⁴⁹.

Another EU initiative dedicating a section to the Indo-Pacific region is of particular importance in terms of increased action and intensifying cooperation, in the maritime field. This document has recently been updated and is entitled "*An Enhanced EU Maritime Security Strategy for evolving maritime threats*"⁵⁰. According to this strategy, the EU envisages an increased naval presence of Member States in the region, as well as more joint exercises. It also plans to develop the "*IORIS*" and "*CRI-MARIO*" platforms, tools used to exchange information in the field of maritime cooperation. All these tools are aimed at increasing operational efficiency and assistance based on information sharing and increasing naval presence in the Indo-Pacific⁵¹.

The EU is firmly committed to regional and international initiatives to maintain maritime security, with a particular focus on UNCLOS. Moreover, the EU works closely with agencies and bodies that aim to maintain maritime security, such as Interpol or the United Nations Office against Human Trafficking and Narcotics Smuggling, but the most important partner is ASEAN, with which the EU has a strategic partnership. Member States also participate in various forms of cooperation aimed at maintaining maritime security, thus demonstrating the crucial importance of maritime security⁵². Last but not least, we mention the forms of bilateral cooperation between Member States and countries in the Indo-Pacific region, in the form of partnerships, all contributing to

the correct application of international law in maritime matters, thus understanding the particular importance that the EU attaches to this subject, especially as China is also a party to this format of cooperation in international law, as a member of the UN.

Conclusions

International security is under serious threat in many forms and the geopolitical dynamics are in a continuous process of change. The struggle of states and regional and international organisations is all the more difficult as the nature of the threats is no longer strictly traditional; a range of other phenomena such as terrorism, organised crime, climate change, pollution or natural disasters, and those in the cyber field, are much harder to predict and combat. In this respect, new methods of dealing with the challenges facing the international system are constantly being developed in accordance with the promotion of a rules-based order, aiming at respecting international law and good governance methods.

The Indo-Pacific region has a particular complexity. Although it includes economically relevant states at the global level, regional tensions destabilize this area, and the recorded vulnerabilities cause global panic in the sense of an escalation of tensions in the area. The region has several specific vulnerabilities in some areas, starting from those related to territorial disputes in the East and South China Sea, the Sea of Japan or the Korean Peninsula, changing power dynamics, and the rise of powers that ally themselves through partnerships with other global powers. Also the proliferation of nuclear weapons by North Korea, the conduct of illegal military exercises against the norms of international law, or even military modernisation and investment can stir up tensions among neighbours over the arms race. Alongside these, a few other vulnerabilities are felt in the Indo-Pacific region from the humanitarian sphere, for example: migration and refugee flows, illegal human trafficking, pandemics, or in the climate sphere.

Major world powers have adopted national security and defence strategies over the past decade that include special sections or chap-

ters for the Indo-Pacific region. This is also the case with the US, which has developed strategic partnerships with several states in the region, as well as mini-lateral cooperation formats, all aimed at balancing China's assertiveness and the monopoly it wants to hold. However, this opens an even bigger problem, with the competitiveness of the two major international players causing even more chain actions from the Chinese that further destabilise the region. Even though the US accuses China of violating international law, it recognises its economic power, but it turns to various models of cooperation on less confrontational levels, such as humanitarian law or environmental protection. This allows it to address a little more easily issues that are really critical for the international system and especially international trade, such as the violation of UNCLOS or the use of extremist practices on restricting free waterway access in the region.

The European Union has recently adopted a position of intensifying the connection with the states of the Indo-Pacific region, with the aim of stabilizing the tensions in the region, but also because the EU has understood, according to the geopolitical dynamics, that for economic reasons, the region is undergoing an enhanced effort which that can materialize in the form of commercial agreements, partnerships or economic development projects. Due to the importance of the region for international security, both the European Union and its Member States have developed a series of cooperation instruments with the Indo-Pacific region to promote a rules-based order, ensure maritime security, non-proliferation of nuclear weapons, defend human rights, environmental protection, or the defence of democracy, access to critical resources. The EU is also strengthening cooperation on connectivity and envisages infrastructure development projects. Unlike the US, the EU cooperates closely with regional organisations, recognising ASEAN as an important player in regional architecture.

Therefore, the EU's strong commitment to the Indo-Pacific region is unquestionable, a point also proven by the adoption of the 2021 *"EU Strategy for the Indo-Pacific Region"*. The EU understands that efforts must take a

strengthened form, with various cooperative influences, diplomatic, strategic, and economic, in agreement or directly proportional to the dynamics of the region, which is constantly changing. Concretely, for economic security, slowing down China's "Belt and Road" initiative seems obvious, timely, and necessary. As for Beijing's aggressive military approach, some of the EU's political decisions could be primarily directed towards strengthening partnerships through the operationalisation of the QUAD, but also with some states such as South Korea and Taiwan. The overall strategic partnership with India in the field of defence and security, technological cooperation, and with Japan in areas such as "maritime security, cyber security, hybrid threats, counterterrorism, disarmament and non-proliferation" (EU-Japan Summit 2023) should be strengthened⁵³.

A particular concern is the threat from North Korea, which requires the adoption of a rational solution, similar to the one taken by the US, in the sense of identifying, in a joint international effort, some innovative solutions for denuclearisation and alternative policies to counter the risk of the expansion of the North Korean nuclear arsenal⁵⁴.

Finally, the risk of an escalation of the situation in Taiwan is one that can blow up the situation in the area and must become a pressing concern for the EU as well. The more than 1700 incursions of the Chinese military around Taiwan in 2022 and the US policy of deterring China by significantly increasing military capabilities in the area affect the status quo that Taiwan considers essential for peaceful coexistence with China. Many states in the Indo-Pacific region have aligned themselves with the decision to cooperate on security matters in relation to the situation in Taiwan, despite the desire to maintain good relations with China as well. Minilateral cooperation frameworks are becoming easier, compared to classical multilateralism, so that as early as 2021 the trilateral AUKUS pact, the bilateral South Korea-US or Japan-US strengthen their security cooperation based on common work agendas. The security risks have determined a military presence of some EU states, such as France and Germany, with Spain and the Netherlands being prepared to participate

with military forces in the international peace-keeping effort in the region.

Except for France, until the adoption of the "EU Strategy for Indo-Pacific Cooperation" in 2021, the term "Indo-Pacific region" has not been enshrined in any official EU or Member State document. The lack of unity among Member States' approach to such a strategy comes from their different approaches to China, with concerns over economic advantage and security issues being subsidiary. Beyond the divergent strategies for the region of France and Germany, the involvement of these two important states, economic and military powers of the EU, as well as the Netherlands, has facilitated the European dialogue for an "Indo-Pacific strategy dossier", so that the EU must submit priority and constant effort to achieve the proposed objectives through a firm commitment and political decision, through a system of political-diplomatic alliances, of an important financial and security commitment in the region⁵⁵.

Endnotes

¹ "Boosting EU-Indo-Pacific Partnerships: Chair's Press Release following the EU Indo-Pacific Ministerial Forum", EEAS Press Team, https://www.eeas.europa.eu/eeas/boosting-eu-indo-pacific-partnerships-chair%E2%80%99s-press-release-following-eu-indo-pacific-ministerial_en#:~:text=Dedicated%20sectoral%20dialogues%20between%20the%20foreign%20information%20manipulation%20and%20interference, accessed on 15. 04. 2024;

² For details, see: David Shambaugh, *Power Shift: China and Asia's New Dynamics*, (LA: Berkeley, University of California Press, 2005); Henry Kissinger, *Power shifts*, (Survival, vil. 52 (6), 2010), 205–212;

³ Aditi Malhotra, *Contextualising the Indo-Pacific. Understanding India's security orientation towards Southeast and East Asia*, (Verlag Barbara Budrich, 2022), 17, apud Bernhard Gareis, Markus Liegl, *Europe in Asia; Policy options of an interested bystander*, (European Foreign Affairs Review, vol. 3(1), 2016), 99-115;

⁴ *Ibidem*, 17;

⁵ For details, see Andreea Tudor, *Security Dilemma: Can Minilateralism Represent a New Form of Security and Defence Cooperation?*, (București: Monitor Strategic no. 3-4/2023), 92-101;

⁶ Hoang Thi Ha, *Understanding the Institutional Challenge of Indo-Pacific Minilaterals to ASEAN*, (ISEAS –Yusuf Ishak Institute, Contemporary Southeast Asia, vol. 44, no.1, 2022), 2-3;

- ⁷ Ulrich Jochheim, Rita Barbosa Lobo, *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, 2-3;
- ⁸ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Why should the Europeans care about the Indo-Pacific? apud. Simón, Desmaele, and Becker, Europe as a Secondary Theater?*; Van Hooft, "The United States May Be Willing, but No Longer Always Able: The Need for Transatlantic Burden Sharing in the Pacific Century";
- ⁹ Alyssa Ayres, *Indo-Pacific Strategy Needs More Indian Ocean*, (Council of Foreign Relations, January 22, 2019), <https://www.cfr.org/expert-brief/us-indo-pacific-strategy-needs-more-indian-ocean>;
- ¹⁰ For details, see: National Security Strategy, October 2022, 11, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>;
- ¹¹ *Idem*, 37;
- ¹² Ulrich Jochheim, Rita Barbosa Lobo, *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, 2-3;
- ¹³ Aditi Malhotra, *Contextualising the Indo-Pacific. Understanding India's security orientation towards South-east and East Asia*, 20-22;
- ¹⁴ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Why should the Europeans care about the Indo-Pacific?*, (Hague Centre for Strategic Studies, 2022), 9-10;
- ¹⁵ Jagannath Panda, *Indo-Pacific Security in 2030-35*, (Hague Centre for Strategic Studies, 2023), 2-3;
- ¹⁶ Terry Mobley, *The Belt and Road Initiative: Insights from China's Backyard*, (Strategic Studies Quarterly, Vol. 13, No. 3 (FALL 2019), 52-72, <https://www.jstor.org/stable/e26760123>; for details: Chatham House: <https://www.chathamhouse.org/2021/09/what-chinas-belt-and-road-initiative-bri>; The Romanian Institute for the Study of the Asia-Pacific: <http://risap.ro/initiativa-belt-and-road-sau-globalizare-cu-caracteristici-chineze/>, Council of Foreign Relations: <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>, accessed on: 15.04.2024 ;
- ¹⁷ Ulrich Jochheim, Rita Barbosa Lobo, *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, (European Parliamentary Research Service, PE751.398, July 2023), 1;
- ¹⁸ Andreas Boje Forsby, *Mapping Reactions from Non-Western Countries in the Indo-Pacific*, (Danish Institute for International Studies, 2023), 29-20;
- ¹⁹ Felix Heiduk, „Security in the Indo-Pacific: The Asianisation of the Regional Security Architecture”, (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Research Paper 11, 30 noiembrie 2022), 5;
- ²⁰ Iro Sarkka, *NATO and the Indo-Pacific Region. Vilnius Summit Serie, no.6*, (International Centre for Defence and Security, 2023), 2-3;
- ²¹ Jagannath Panda, *Indo-Pacific Security in 2030-35*, 6-7;
- ²² Hoang Thi Ha, *Understanding the Institutional Challenge of Indo-Pacific Minilaterals to ASEAN*, 8-10;
- ²³ Arif Havas Oegroseno, *5 Archipelagic States: From Concept to Law*, (The IMLI Manual on International Maritime Law: Volume I: The Law of the Sea, Oxford Scholarly Authorities on International Law, 2014); Erik Franckx, Asster Boeye, *Archipelagic States* Chapter, International Law, (Oxford University Press, 2020);
- ²⁴ Iro Sarkka, *NATO and the Indo-Pacific Region. Vilnius Summit Serie, no.6*, , 3-4;
- ²⁵ For details, see: art. 60 (8) from UNCLOS;
- ²⁶ Jagannath Panda, *Indo-Pacific Security in 2030-35*, 3-5;
- ²⁷ Jacob Stokes, Lisa Curtis, Joshua Fitt, Joseph Grimm, Rebecca Wittner, *Deeping Indo-Pacific and European Security Partnerships*, (Center for a New American Security, 2023), 12;
- ²⁸ Jagannath Panda, 1-2;
- ²⁹ *Nuclear tensions keep rising on Korean Peninsula*, The International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, 2023, https://www.icanw.org/nuclear_tensions_rise_on_korean_peninsula;
- ³⁰ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Work on what? Identifying avenues for European engagement with the Indo-Pacific*, 32-34;
- ³¹ Jagannath Panda, *Indo-Pacific Security in 2030-35*, 3-5; Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Work on what? Identifying avenues for European engagement with the Indo-Pacific*, 33-34;
- ³² Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Work on what? Identifying avenues for European engagement with the Indo-Pacific*, (Hague Centre for Strategic Studies, 2022), 28-39;
- ³³ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Work with whom? Indo-Pacific states: value affinity and strategic relevance*, (Hague Centre for Strategic Studies, 2022), 24-28;
- ³⁴ Franck Juris, Steven Blockmans, Kazuto Suzuki, Sanshiro Hosaka, Maret Nukke, Keiko Kono, *Europe's Indo-Pacific Tilt*, (International Centre for Defence and Security, 2023), 2-3;
- ³⁵ For details, see: Joint Communication to the European Parliament and the Council, 16.09.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0024>, accessed on 17.04.2024; Sense Hofstede, Angela Stanzel, Maaike Okano-Heijmans, *Prospects for Europe with the Indo-Pacific. Ten steps for action based on shared interests*, (Clingendael Institute, 2024), 1-2;
- ³⁶ *Ibidem*, 2-3;
- ³⁷ Andreas Boje Forsby, *How the West Shapes the Geostategic Landscape in the Indo-Pacific*, (Danish Institute for International Studies, 2023), 27;
- ³⁸ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijs, *Why should the Europeans care about the Indo-Pacific? apud. Simón, Desmaele, and Becker, "Europe as a Secondary Theater?"*, 10-12;
- ³⁹ For details, see: France's Defence Strategy in the Indo-Pacific, 16;
- ⁴⁰ UNCLOS - *United Nations Convention on the Law and the Sea*, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm, accessed on 18.04.2024;
- ⁴¹ Policy Guidelines for the Indo-Pacific, The Federal Government, Germany-Europe-Asia. Shaping de 21st Century Together, 9;

⁴² Steven Blockmans, *Strategic ambiguity. Europe's Indo-Pacific Tilt*, (International Centre for Defence and Security, 2023), 2-4;

⁴³ Indo-Pacific: *Guidelines for strengthening Dutch and EU cooperation with partners in Asia*, Government of Netherlands, 5-6;

⁴⁴ Pol Bargaúes, *The EU Strategic Compass: A Blueprint for a European Defensive and Securitisation Policy*, Joint Brief no.16/2022, https://www.iai.it/sites/default/files/joint_b_16.pdf, accessed on 18.04.2024; Constantine Atlamazoglou, Jason C. Moyer, *A Strategic Compass: The European Union expands its toolbox*, Wilson Center, 2022, <https://www.wilsoncenter.org/article/strategic-compass-european-union-expands-its-toolbox>, accessed on 18.04.2024; The Diplomatic Service of the European Union, *A strategic compass for security and defence*, see for details: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en, accessed on 18.04.2024;

⁴⁵ For details, see: *A strategic Compass for Security and Defence*, 2022, 20-55, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf;

⁴⁶ *Idem*;

⁴⁷ For details, see: Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, *EU-China – A strategic outlook*, 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0005>;

⁴⁸ Earl Wang, *EU's paradigm shift towards the rise of China*, (Paris: Institut de Recherche Strategique de l'Ecole Militaire – Research Papers, no. 124), 16-18;

⁴⁹ Ulrich Jochheim, Rita Barbosa Lobo, *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, 10-12;

⁵⁰ For details, see: Joint Communication to the European Parliament and the Council on the Update of the EU Maritime Security Strategy and its Action Plan “*An enhanced EU Maritime Security Strategy for evolving maritime threats*”, 2023, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e3d4557-bf39-11ed-8912-01aa-75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF, accessed on 18.04.2024;

⁵¹ Ulrich Jochheim, Rita Barbosa Lobo, *Geopolitics in the Indo-Pacific: Major players' strategic perspectives*, 11-12;

⁵² For details, see: „Indian Ocean Naval Symposium” (IONS), „*Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia*” (RECAAP);

⁵³ Paul van Hooft, Benedetta Girardi, Tim Sweijjs, *Work on what? Identifying avenues for European engagement with the Indo-Pacific*, 34;

⁵⁴ «Why an EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific?», <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/EU%20Indo-pacific%20FS-01-24-V3.pdf>, accessed on 18.04.2024.

⁵⁵ Center for a New American Security: <https://www.cnas.org/research/indo-pacific-security>, accessed on 18.04.2024; Center for Strategic & International Studies: <https://www.csis.org/analysis/north-korea-states-it-will-never-give-nuclear-weapons>, accessed on 18.04.2024.

Opțiuni strategice ale puterilor mijlocii în perioada schimbării sistemului internațional

Dr. Cristina VOHN

ABSTRACT

The international order established after the end of the Cold War is under considerable pressure today. It announces a rearrangement of the international system and a redefinition of the roles that its main actors – great powers, middle powers, etc. – will have in a future world order. Starting from this reality, we set out to identify the most important characteristics of the international system, currently in transition, and how these characteristics favor the rise and affirmation of the middle powers in international politics. These characteristics also help us to identify the types of strategies used by medium-size states, as they have been defined in the current literature of international relations and security studies. Three major strategic options were identified in the great strategies of the middle powers: : picking sides, hedging and staying neutral. However, these strategies have significant nuances because they are conditioned by a series of external and internal factors that individualize the strategy of each state.

Keywords: International system, international order, middle power, crises, transition, hedging

Cristina Vohn, Ph.D., is a scientific researcher at the „Ion I. C. Brătianu” Institute of Political Science and International Relations, Romanian Academy, International Relations Department.

Schimbarea sistemului internațional aduce întotdeauna cu sine atât riscuri cât și provocări pentru toți actorii sistemului internațional și-n primul rând pentru state ca unități de bază ale sistemului. Perioadele de tranziție de la un sistem internațional la altul pot fi perioade caracterizate de instabilitate, ce pot afecta atât statele/puterile dominante din sistem cât și statele/puterile mijlocii ori pe cele mici. Mizele sunt diferite pentru fiecare actor statal în parte dar ele gravitează în jurul puterii, noțiunea de bază în jurul căreia a fost și este structurat sistemul internațional modern. Dacă o mare putere acționează pentru preservarea influenței pe care o deține și a propriilor

capabilități ori chiar pentru sporirea acestora, în timp ce rangul îi este contestat de alți actori statali importanți care vor să-și maximizeze propriile capacități și influența asupra sistemului internațional în ansamblul său, o putere mijlocie – sau un stat mijlociu, termenii fiind utilizați pe parcursul textului cu același înțeles – acționează în funcție de resursele pe care le are la dispoziție și de scopul pe care elita politică a statului respectiv l-a stabilit. Cert este că într-o perioadă de schimbare a sistemului internațional se poate modifica relaționarea dintre actorii sistemului, puterile mijlocii încercând să-și găsească o poziționare mai favorabilă, atât pe scena mondială cât și în propriul

spațiu regional, în raport cu marile puteri și cu alte puteri mijlocii și mici.

În literatura de specialitate s-a insistat asupra conceptelor de *balancing*, *bandwagoning* ori *binding*, în multiplele lor variante teoretice¹ pentru a se defini strategiile puterilor mijlocii în raport cu marile puteri. Ne referim desigur, aici, la marile strategii ale statelor și, mai exact, la corpusul de idei care stau la baza elaborării unei mari strategii. Pot însă puterile mijlocii să acționeze diferit în perioade de tranziție ale sistemului internațional? Sunt aceste strategii mai nuanțate ori mai diverse față de perioadele de stabilitate ale sistemului? Putem identifica o rațiune comună care să stea la baza acestor strategii ale unor state atât de diferite din multiple puncte de vedere, în raporturile lor cu marile puteri? Acestea sunt câteva întrebări de la care este inițiat demersul de față, dintr-o perspectivă teoretică, realistă și constructivistă, în același timp, a sistemului internațional actual.

Caracteristici ale sistemului internațional în tranziție

Perioadele de tranziție de la un tip de sistem internațional la altul au fost puțin studiate, dat fiind modul în care tranziția a avut loc în sistemul internațional modern, prin evenimente violente ori pașnice care au constituit în sine subiecte predominante de studiu. Cel de-al Doilea Război Mondial ca și desființarea Uniunii Sovietice au schimbat fundamental sistemul internațional. Vorbim aici, desigur, despre reconfigurarea sistemului internațional, premisa de bază a articolului situându-se într-o tradiție ce își are rădăcinile în Antichitate și ajunge până la școala modernă realistă și neorealistă a relațiilor internaționale, potrivit căreia „natura fundamentală a sistemului internațional nu s-a schimbat de-a lungul mileniilor. Relațiile internaționale continuă să fie o luptă recurentă pentru bogăție (sau resurse, n.n.) și putere între actori independenți într-o stare de anarhie.”² Cel de-al Doilea Război Mondial a făcut tranziția de la sistemul multipolar la cel bipolar, dominat de SUA și Uniunea Sovietică – după ce sistemul multipolar imperial fusese

puternic zdruncinat de Primul Război Mondial care a avut printre rezultate crearea a numeroase state naționale – iar desființarea pașnică a Uniunii Sovietice a însemnat trecerea de la sistemul bipolar la sistemul unipolar cu Statele Unite ale Americii ca singura superputere dominantă în întregul sistem internațional. Astfel, tranziția de la sistemul bipolar la cel unipolar a avut loc prin dispariția uneia dintre cele două superputeri, în mod firesc rămânând o singură superputere care să gestioneze evoluția sistemului internațional.

Perioada pe care o traversăm astăzi are caracteristicile unei perioade tranzitorii, cu toate că această afirmație este contestată din diferite perspective, ce pornesc de la premise total opuse și acoperă un spectru larg de poziții. Putem nota aici că această perioadă de tranziție a sistemului internațional comportă o caracteristică aparte. Este pentru prima dată când o astfel de perioadă este analizată cu instrumentele de cercetare specifice domeniului relațiilor internaționale și al studiilor de securitate, chiar în timp ce se derulează (în perioadele tranzitorii anterioare aceste științe nu erau dezvoltate suficient sau chiar nu existau!). Această situație implică riscuri și oportunități deopotrivă pentru cercetători. Complexitatea lumii de astăzi predisune la susținerea unor teorii contradictorii, unele putând fi infirmate de evenimentele în derulare, pe când aceleași evenimente și fenomene crează premisele pentru elaborarea de noi teorii și concepte operaționale. Din multitudinea de analize care au fost publicate referitoare la situația sistemului internațional de astăzi ne-am oprit la cele pe care le considerăm a fi cele mai relevante.

Astfel, există autori ce consideră că ne aflăm încă din anii 1990 într-o epocă multipolară, pe baza argumentului că SUA nu au avut o dominație unanim acceptată în întregul sistem internațional. Aceste opinii vin în special din spațiile cele mai contestate ale dominației americane (dar se întâlnesc și în literatura occidentală): „Rusia și China, în particular, s-au înțeles în mod repetat asupra acestui termen prost definit și, în consecință, l-au inclus sau au făcut aluzie la el în aproape toate declarațiile și tratatele lor comune, datând de la mijlocul anilor '90 până în prezent”³ și au fost preluate adesea și în studii de specialitate din aceste

țări⁴. Opiniile intermediare acceptă de obicei că asistăm, în ultimii ani, la o diminuare a puterii globale americane, în paralel cu creșterea puterii altor state și-n special a Chinei ce reprezintă un „risc sistemic“ pentru sistemul occidental deoarece ar putea modifica balanța globală de putere.⁵ Prospecțiile privind apariția mult discutatei lumi multipolare ori bipolare sunt la rândul lor extrem de diverse, devreme ce distanța dintre SUA și aceste state, inclusiv China, este suficient de mare, pe multiple paliere competiționale. Aceste opinii intermediare sunt predominante astăzi și, în dauna războaielor care afectează Europa și Orientul Mijlociu, consideră că rivalitatea SUA-China este cea mai relevantă pentru sistemul internațional și cea care va reface viitoarea ordine mondială.⁶ Pe de altă parte, alți autori contestau, încă din primele două decenii ale secolului actual, în termeni absoluți decăderea singurei hiperputeri a lumii și susțineau, din contră, că politica externă americană este „proiectată pentru a menține această poziție cât de mult timp posibil“⁷ și că dacă SUA vor adopta o „smart strategy“ care să combine puterea soft și puterea hard, atunci e departe vremea în care putem vorbi de o lume post-americană⁸.

Există așadar o multitudine de puncte de vedere care se încadrează în aceste mari trei curente referitoare la natura sistemului internațional de astăzi: primul ce contestă sistemul unipolar, cel de-al doilea care consideră că ne aflăm într-o perioadă tranzitorie spre un sistem bi- ori multipolar iar al treilea care afirmă că SUA continuă și vor continua să fie singura superputere a sistemului internațional contemporan pentru o perioadă mai îndelungată.

Care sunt însă caracteristicile principale ale sistemului mondial de astăzi la nivel macro și ce fenomene sunt predominante în interiorul său? Ne propunem aici să amintim numai câteva - dată fiind complexitatea și diversitatea lumii de astăzi - dintre caracteristicile distincte dar în același timp specifice unei perioade de tranziție.

În primul rând, Statele Unite ale Americii rămân cea mai importantă putere a sistemului internațional, cu toate previziunile care afirmă decăderea puterii americane. Statele Unite sunt cea mai mare economie a lumii și puterea militară mondială incontestabilă prin

dimensiuni, dotări, tehnologie, baze militare ori buget. Toate datele oficiale confirmă această realitate.

În același timp însă, există din ce în ce mai multe provocări la adresa puterii americane venite pe diferite paliere, statale și nonstatale. China este considerată cea mai mare amenințare la adresa SUA, vorbindu-se adesea despre perspectiva unui viitor sistem internațional bipolar, cu cele două state ca superputeri. Dar China provoacă SUA și sistemul occidental în general, în special în domeniul economic (în ciuda interdependenței economice evidente între economiile occidentale și cea chineză, amplificată de fenomenul globalizării), instrumentele economice fiind cele mai importante în încercarea de a slăbi puterea americană. Nu se pot exclude desigur alte componente prin care vrea să se afirme ca o putere globală comparabilă cu SUA – fie că vorbim despre progresul tehnologic, cel militar, despre viziunile proprii pe care le propune privind o nouă ordine mondială ori despre organizațiile internaționale pe care le creează în afara influenței occidentale. În jurul ascensiunii Chinei s-a format așa numitul „Sud Global“ ce contestă primatul sistemului occidental și își exprimă nemulțumirea față de „ceea ce percep a fi o distribuție inegală a beneficiilor absolute ale ordinii internaționale.“⁹ Ca putere statală, China este principala provocare pentru Statele Unite ca și pentru întregul sistem internațional construit după cel de-al Doilea Război Mondial, așa cum este definită în mai multe documente ale administrației americane și în cele mai multe analize ale politicii internaționale.¹⁰

Dar caracteristica, probabil, predominantă a acestei perioade care îi imprimă caracterul unei perioade de tranziție este seria nesfârșită de crize cu care se confruntă umanitatea în ultimii ani și rapiditatea cu care ele se consumă și se succed: de la crize economice și financiare, la pandemie, războaie, proliferare nucleară, crize ale migranților etc. „Crizele de astăzi nu sunt numai perpetue, ele sunt complexe și de mare anvergură, înglobând multe tipuri diferite de amenințări, probleme și actori[...] Crizele cu care se confruntă comunitatea internațională sunt mult mai variate decât erau în trecut și încorporează tot felul de eve-

nimente diferite și pericole – nu toate bazate pe militar.¹¹ Dată fiind interdependența statelor și globalizarea, aceste crize au potențialul de a deveni globale, așa cum s-a întâmplat cu criza financiară din anul 2008 ori cu pandemia Covid-19. Aceste crize „perpetue” produc instabilitate în sistemul internațional și sporesc potențialul de insecuritate resimțit atât la nivel statal, societal cât și individual, atâta timp cât amenințări apar constant în diferite zone ale lumii iar cauzele ori natura lor sunt extrem de diverse. De altfel, pe acest fond al crizelor succesive, începând cu criza financiară globală din 2008, s-a observat și cuantificat o tendință mai accentuată de creștere a zonei Asia-Pacific, bazată în primul rând pe creșterea economică spectaculoasă a Chinei și, într-o măsură mai mică dar importantă, a Indiei, ceea ce a imprimat un *trend* care se menține și astăzi, de scădere a puterii globale a SUA, în dauna altor state, și-n primul rând a Chinei.¹²

O perspectivă recentă expune o viziune sumbră a perioadei pe care o traversăm, numind această epocă „noul medievalism”¹³. Această epocă care, în viziunea autorilor, a început în jurul anului 2000, este caracterizată de „slăbirea statelor, fragmentarea societăților, economii dezechilibrate, amenințări omniprezente și dereglementarea războiului.”¹⁴ Tendurile observate privesc astfel atât aspecte ale societăților, statelor, politicului, economicului, securității dar și ale vieții de zi cu zi a oamenilor și definesc „arcul general al experienței umane”. Ele nu pot fi stopate, ci numai, în cel mai bun caz, amânate ori atenuate, și vor avea impact inclusiv asupra competiției dintre SUA și China, chiar mai mult, vor eclipsa această competiție dintre cele două mari puteri, fiind necesare noi concepte pentru a putea explica complexitatea transformărilor pe care le traversează lumea de astăzi.¹⁵ Problemele fundamentale ale lumii de astăzi sunt de natură politică, societală și economică și pot fi cauza unei dezordini internaționale care să diminueze capacitatea statelor de a acționa ca și legitimitatea lor. Aceste probleme sunt considerate a avea un impact mult mai profund chiar decât transformările tehnologice – dintre care cele bazate pe inteligența artificială, de pildă, au potențialul de a provoca schimbări struc-

turale atât în interiorul societăților, cât și în toate domeniile de competiție internațională, inclusiv cel militar, cu posibile reverberații nebanuite asupra sistemului internațional, atât pe termen scurt cât și pe termen mediu, dată fiind rapiditatea evoluției acestui domeniu. În ciuda semnalării acestor modificări societale profunde, rivalitatea dintre SUA și China, în speță dintre două state, domină astăzi politica internațională și fiecare stat în parte își reconfigurează marile strategii ținând cont de această rivalitate.

Sistemul internațional pare astăzi a fi supus unor presiuni uriașe. Schimbările sunt inevitabile dar nu știm prea multe despre sensul în care acestea se vor derula, nici cât de profunde vor fi aceste schimbări și nici cât va dura până la o nouă stabilizare ori o nouă ordine mondială. Atâta timp cât trenduri fundamentale au fost observate a avea loc chiar la bazele societăților actuale, ele vor avea un impact mai mare sau mai mic inclusiv asupra naturii sistemului internațional. Puterea americană este contestată și provocată dar nu știm care va fi rezultatul final al acestui proces. Variantele și variabilele care însoțesc acest proces sunt mult prea numeroase pentru a putea observa finalitatea procesului.

Situația internațională din zilele noastre a fost adesea asemănată cu situația care a precedat cele două războaie mondiale, așa cum adesea se face referire în multiple analize, cu scopul de a preveni declanșarea unei alte conflagrații mondiale. Cu toate acestea, similarități pot fi observate și cu situația care a precedat schimbarea sistemului bipolar în unul unipolar. Atmosfera a fost foarte bine descrisă de Robert Gilpin în anul 1981: „Liderii politici, observatorii academici și celebrul „om de pe stradă” au devenit brusc conștienți de faptul că, criza energetică, evenimentele dramatice din Orientul Mijlociu și tensiunile din lumea comunistă erau evoluții noi de o ordine calitativ diferită de cele din deceniul precedent. Aceste evoluții și multe altele din domeniile politic, economic și militar au semnalat schimbări profunde în distribuția internațională a puterii, dezlanțuirea de noi forțe sociopolitice și realinierea globală a relațiilor diplomatice.”¹⁶ Aceste dezvoltări și evenimente s-au manifestat chiar din anii '70

ai secolului trecut, cu două decenii înainte de schimbarea fundamentală pașnică a sistemului internațional modern.

În acest mediu internațional, extrem de flexibil și de imprevizibil, pare însă că asistăm la o transformare evidentă și anume la relaționarea dintre actorii sistemului, fie că vorbim despre relațiile dintre state, dintre acestea și corporații, ONG-uri internaționale ori organizații internaționale. Această schimbare în domeniul relațiilor internaționale, în cazul specific al statelor, este evidentă în modul în care unele puteri mijlocii își asumă roluri noi în politica internațională și încearcă să-și găsească ori să-și consolideze o poziție mai favorabilă în raport cu marile puteri pe scena internațională.

Modele de opțiuni strategice ale statelor mijlocii și factorii care le influențează

O trăsătură distinctă a sistemului internațional tranzitoriu de astăzi este aceea a rolului vizibil pe care statele mijlocii și-l asumă în politica mondială. Ele au readus în prim planul relațiilor internaționale statul ca actor de bază al sistemului și încearcă să remodeleze politica internațională în funcție de propriile interese, pe care au găsit oportunitatea de a și le afirma și promova. Un fenomen de remarcă în acest context este creșterea numărului statelor considerate a fi puteri mijlocii - fenomen dezvoltat în paralel cu ascensiunea Chinei din ultimii ani, parțial reunite în BRICS sau care fac parte din mișcarea mai largă a țărilor nemulțumite de actuala ordine internațională, cunoscută sub numele generic de Sudul Global, acestea se alătură puterilor mijlocii statuate ca atare după cel de-al Doilea Război Mondial, ca de exemplu, Canada, Australia, India ori Brazilia ori a unor state din fostul bloc comunist, cu o dezvoltare economică susținută timp de mai mult de trei decenii, ce fac acum parte din Uniunea Europeană, precum Polonia.

Există o discuție nesfârșită referitoare la definirea puterilor mijlocii¹⁷, un concept care este „suficient de versatil pentru a clasifica orice stare din gama medie a ordinii mondiale care prezintă anumite caracteristici comportamen-

tale cunoscute sub numele de comportamente ale puterii mijlocii.”¹⁸ Un element distinct și caracteristic este astfel *comportamentul* acestor state în politica internațională, adică revendicarea unor roluri mai importante, susținute desigur de capacități și capabilități necesare unui astfel de comportament. Strategiile pe care aceste state le-au asumat în perioada actuală de tranziție a sistemului internațional au fost numite *picking sides, hedging and staying neutral*. Sunt denumiri generale care raportează, în general, politicile țărilor mijlocii la primele două mari puteri ale lumii, SUA și China dar care nu acoperă întregul spectru de strategii la care recurg astăzi puterile mijlocii. Notăm aici că nu luăm în discuție Rusia, al cărei statut în relațiile internaționale va fi stabilit la finalul războiului din Ucraina, dar care, chiar și după desființarea Uniunii Sovietice și-a menținut pârghiile de influență în majoritatea statelor ce făcuseră parte din URSS.¹⁹

Picking sides denumește strategia prin care un stat mijlociu s-a poziționat de partea unei mari puteri. Aplicată inițial cu referire la sprijinul față de state aflate în conflicte militare, această strategie descrie marea strategie a unui stat prin care își afirmă poziția unidirecțională a politicii sale externe, înspre una sau alta dintre marile puteri ale sistemului internațional. Ea presupune ca atât din punct de vedere economic, politic dar și securitar să se alinieze politicii externe a unei mari puteri. Acest tip de strategie este una rar întâlnită în termeni absoluți, în politica internațională. Ea se aplică, în general, unor state mijlocii care urmează în mod evident politica externă a SUA, cum ar fi de exemplu Canada dar și țărilor membre NATO care depind în mod evident de SUA din punctul de vedere al garanțiilor de securitate asigurate prin intermediul alianței militare. Dar chiar și în cazul Canadei – cunoscută ca una din țările în care s-a dezvoltat teoria statelor mijlocii – există opinii contrare vizavi de potențiala poziționare pe scena internațională. Au fost astfel exprimate poziții potrivit cărora ar fi necesară „o nouă abordare prin care Canada să continue să mențină relații puternice și bune cu Statele Unite, dar prin care să acționeze mai independent în căutarea propriilor interese, încercând în același timp să se angajeze mai larg cu alte state, în special într-un Sud global cu care milioane de

canadieni se identifică acum personal⁴²⁰, dar și poziții care susțin „un accent reinnoit pe alianța strânsă, fiabilă și familiară a Canadei cu Statele Unite, în special din cauza noilor incertitudini din sistemul global.”⁴²¹ Aceste opinii sunt exprimate în mediul academic și analitic canadian, în timp ce politica oficială a guvernului rămâne neschimbată, încadrându-se în modelul clasic al strategiei *picking sides*. O situație similară o întâlnim și în cazul statelor din America Latină și Caraibe, aflate în zona de influență clasică a Statelor Unite, dar unde se manifestă poziții care solicită o politică mai pragmatică, pentru „păstrarea unei distanțe egale față de ambele superputeri (SUA și China, n.n.), în rivalitatea lor crescândă geopolitică și geostrategică.”⁴²²

În cazul țărilor europene membre ale NATO, ne confruntăm cu o situație paradoxală, deoarece aici întâlnim strategii cu mult mai nuanțate, dictate de situația specifică în care se află fiecare stat în parte. Cu toate că, „războiul” nedecarat al sudului global este împotriva întregului Occident, ce include desigur și statele europene membre NATO, mai ales cele care au luat parte la crearea actualului sistem internațional de după cel de-al Doilea Război Mondial, aceste țări nu pot avea o strategie completă *picking sides*, din cauza multiplelor lor dependențe de alte puteri mondiale. Dacă toate au strategia *picking side* atunci când vine vorba de problematica securității, în politicile externe și în politicile economice există diferențe vizibile. Nu putem vorbi, de pildă, de strategia *picking sides*, atunci când țările Uniunii Europene deplâng dependența lor de China în multe domenii economice. Marile strategii ale acestor state sunt elaborate și adoptate la nivel statal și nu unional și, chiar în cazul statelor care la prima vedere au o strategie *picking sides* – de pildă, Germania ori Olanda – relațiile lor economice strânse cu China și dependența lor masivă de resurse și produse chinezești le constrâng să aibă o politică externă mai nuanțată. Mai mult, aici găsim cazuri de state care practică în mod deschis strategia *hedging*, fie că vorbim de Ungaria ori de Turcia.

Strategia *hedging* definește marea strategie a statelor care balansează între centrii de putere ai sistemului internațional, cu scopul menținerii unei autonomii strategice. „ Hedging-ul se referă în mod normal, în acest context, la o strategie de securitate națională sau de alin-

iere, întreprinsă de un stat față de altul, care prezintă un amestec de elemente de cooperare și confruntare.”⁴²³ Această strategie – care a fost identificată inițial în politicile externe ale statelor din zona Asia-Pacific și ulterior pentru alte puteri din celelalte zone ale lumii - presupune adoptarea unei politici externe flexibile, ce necesită o diversificare a relațiilor politice, economice ori securitare, pentru ca statul respectiv să nu depindă sau să nu fie condiționat de o singură mare putere. Prin implementarea acestui tip de politică externă, strategia însăși devine una flexibilă, adaptabilă la dinamica sistemului internațional. Astfel, „mai degrabă decât să ia poziții clare pentru a aborda amenințările constatate sau a se plasa în coada unei mari puteri în creștere, comportamentul multor state a sugerat eforturi de atenuare a riscului în condiții strategice incerte.”⁴²⁴ Dezbaterile teoretice referitoare la acest concept strategic au venit cu o distincție clară între percepția statelor asupra riscurilor și a amenințărilor, accentuând percepțiile statelor asupra riscurilor la care sunt supuse și mai puțin asupra amenințărilor directe ori indirecte asupra propriei lor securități: „Hedging-ul este un răspuns la un risc de securitate, mai degrabă decât la o amenințare clară și recunoscută la adresa securității, iar prin aceasta, hedging-ul este conceptual și teoretic distinct de strategiile convenționale de securitate de echilibrare și *bandwagoning*.”⁴²⁵

Exemplul clasic pentru strategia *hedging* este cel al Turciei care, reconsiderându-și rolul ca stat în relațiile internaționale, a adoptat un discurs de lider global întemeiat pe visul imperial și promovează o politică externă care se înscrie în „paradigma de balansare a unei puteri mijlocii”⁴²⁶. Membră a NATO, Turcia își negociază cu duritate pozițiile în interiorul alianței și-n același timp întreține relații diplomatice, politice, economice apropiate atât cu China cât și cu celelalte puteri mondiale.

Alte exemple semnificative pentru strategia *hedging* sunt cele ale puterilor mijlocii din zona Asia Pacific, fie că vorbim de Japonia, Coreea de Sud, Australia ori India, care au devenit în ultimii ani epicentrul rivalității dintre SUA și China. „Aceste state constituie o parte importantă a ordinii regionale, iar strategiile lor de securitate contribuie la modelarea relațiilor internaționale din regiune.”⁴²⁷ Ele nu numai că balansează în-

tre SUA și China, refuzând, în general, să aleagă alinierea la oricare din cele două mari puteri dar derulează strategii complexe și specifice fiecărui stat mijlociu în parte, în funcție de resursele de care dispun și de gradul de amenințare pe care îl percep în mediul lor de securitate. Complexitatea zonei i-a făcut pe unii cercetători să aducă nuanțe strategiei hedging cu aplicabilitate la statele din zona Asia-Pacific, pentru fiecare stat în parte fiind identificate opțiuni strategice, militare, economice ori politice proprii.²⁸

Staying neutral este strategia statelor care aleg să fie neutre în cazul unei rivalități între marile puteri. Există diferențieri între state care au optat pentru o neutralitate permanentă – vezi cazul clasic al Elveției – și neutralitatea ocazională – unele state care și-au declarat la un moment dat neutralitatea, renunțând la ea, pentru a se alătura unei alianțe de securitate – de exemplu Suedia și Finlanda, care s-au alăturat NATO în 2023, respectiv 2024, în contextul războiului din Ucraina. Neutralitatea este însă din ce în ce mai puțin utilizată astăzi, în general din cauza presiunilor marilor puteri pentru o poziționare mai clară a acestor state, în ciuda faptului că este „un instrument esențial în relațiile internaționale pentru menținerea păcii și stabilității nu numai în interiorul granițelor unui stat neutru, ci și în sistemul internațional în general.”²⁹ Aceleași mari puteri au însă nevoie și de spații neutre, astfel că neutralitatea va continua să fie o constantă a politicii internaționale, condiționată adesea de situarea geostrategică a statelor care o declară. Rolul lor în contextul internațional de astăzi este acela ca prin politicile lor externe, aceste țări să furnizeze „nu numai servicii umanitare, ci și, devenind parte a unei arhitecturi de securitate, instituțiile lor se transformă, devenind furnizori de securitate, pace și justiție în secolul XXI și deschizând spații pentru o mai mare umanitate și toleranță față de ceilalți.”³⁰

Aceste trei mari tipuri de strategii adoptate de puterile mijlocii sunt completate adesea de o gamă variată de „strategii secundare”, bazate pe instrumente diverse, adesea sofisticate de avantejale tehnologice de care dispun și de calitatea resursei umane implicate. Instrumentul cel mai utilizat în aceste strategii de către puterile mijlocii cele mai active astăzi în politica internațională este diplomația multilaterală. „Puterile mijlocii au căutat să-și asigure interesele de poli-

tică externă și, din perspectiva lor, să mențină stabilitatea globală, prin diplomație multilaterală. Motivul este că platformele multilaterale permit puterilor mijlocii să colaboreze pentru a restrânge unilateralismul marilor puteri și pentru a stabili reguli, norme și instituții care ar contribui la predictibilitatea comportamentului statului și la un proces mai echitabil în luarea deciziilor colective. Multilateralismul contribuie și mai mult la consolidarea și amplificarea vocii unei puteri mijlocii cu privire la problemele globale.”³¹ Această strategie dezvoltată și utilizată intens de statele mijlocii din zona Asia Pacific are un rol semnificativ în reducerea tensiunilor dintre marile puteri și poate contribui la prevenirea escaladării conflictelor dintre acestea, pentru că, așa cum spunea Richard N. Haass, singura alternativă realistă la conflict este managementul diplomatic.³²

Hedging este strategia cea mai utilizată astăzi de puterile mijlocii în relaționarea lor cu SUA și China. Ca mare strategie adoptată în special de țările din zona Asia Pacific, dezvoltarea ei depinde de mai mulți factori care țin de relația bilaterală americano-chineză, de presiunile pe care cele două mari puteri le vor face asupra acestor puteri mijlocii dar și de factori interni, caracteristici fiecărui stat în parte. Zona Asia-Pacific este probabil cea mai dinamică din punctul de vedere al acțiunilor politico-strategice ale puterilor mijlocii și cea care poate produce inovații din acest punct de vedere. În condițiile în care se anticipează o creștere a rivalității americano-chineze în zonă, puterile mijlocii pot acționa ele însele ca factori de presiune pentru reducerea tensiunilor dintre cele două mari puteri. Condiția identificată este aceea a realizării unei „cooperări a puterilor mijlocii”: „De bine, de rău, viitorul ordinii asiatice și viețile popoarelor de aici vor fi afectate de o Chină aspirantă, de Statele Unite din ce în ce mai nerăbdătoare și de relația strategică dintre aceste două puteri. Mai multe puteri mijlocii locuiesc și respiră undeva între cele două mari puteri. În timp ce vor rămâne limite în măsura în care aceste națiuni pot influența relația SUA-China, cooperarea cu adevărat eficientă între ele este încă o posibilitate nerealizată. Deoarece se află în aceeași barcă în apele agitate zguduite de China și Statele Unite, aceste națiuni ar trebui să-și unească eforturile pentru a calma furtuna, pentru a face barca cât

mai rezistentă posibil și pentru a decide unde ar trebui să se îndrepte. Astfel de eforturi comune sunt denumite aici "cooperarea puterilor mijlocii."³³

Aceste mari strategii ale statelor mijlocii sunt condiționate inclusiv de factori interni. În afara presiunilor internaționale la care sunt supuse, cel de-al doilea factor care le dictează marea strategie este mediul propriu intern, caracteristicile societale proprii, identitatea specifică și chiar gradul de coeziune socială ca și preferințele strategice proprii ale elitei politice și strategice: „factorii interni, acționând ca variabile de mediere, transmit directivele emise de variabilele structurale externe, influențând și determinând în cele din urmă politicile și modelele comportamentale specifice puterilor mijlocii în competiția strategică SUA-China.”³⁴ Într-o tradiție wallersteiniană, aceste state mijlocii care au fost numite și state semi-periferice „au culturi, resurse și voința de a crea domenii distincte de acțiune. Este esențial pentru experții în științe sociale, în această epocă în care atât societățile naționale, cât și cele internaționale se schimbă rapid, să înțeleagă de ce unele țări rămân în urmă, în timp ce altele nu, cel puțin nu tot timpul. Înțelegerea unora dintre aceste mecanisme în țările semi-periferice – țările cele mai capabile să-și modeleze destinele în funcție de dorințele popoarelor lor într-o epocă a globalismului – ne va indica dacă sunt posibile alternative la o globalizare neoliberală.”³⁵

Gradul de coeziune socială definită într-o tradiție durkheimiană ca fiind „credința – susținută de cetățeni într-un anumit stat național – că împărtășesc o comunitate morală, care le permite să aibă încredere unul în celălalt”³⁶ poate de asemenea să influențeze proiectele marilor strategii ale puterilor mijlocii. Cu cât gradul de coeziune socială este mai mare într-un stat cu atât mai coerentă poate fi o mare strategie dacă ea exprimă credințele majorității societății. Gradul de coeziune socială ridicat susținut de o dimensiune identitară și culturală accentuată contribuie la crearea unui profil statal (inclusiv pe dimensiunea strategică) propriu al puterilor mijlocii și susține implicit direcțiile de politică externă și marile strategii ale acestor state. Acest profil statal le face mai rezistente în fața presiunilor marilor puteri și vor opta pentru o apropiere

față de marea putere care le oferă cea mai mare libertate de acțiune și nu le condiționează propriul mod de viață. Este o regulă generală a istoriei, identificată de istoricul britanic Paul Kriwaczek ce caracteriza astfel imperiile - înțelegem aici conceptul în sensul lui de mare putere, termenul de imperiu fiind favorizat și larg utilizat de istorici - în celebra lui lucrare despre Babilon: „Imperiile bazate numai pe putere și dominație, care le permit supușilor să facă ce doresc, pot dura vreme de secole. Cele care încearcă să controleze viața de zi cu zi a populației, sunt mult mai greu de menținut.”³⁷ În jocul extrem de complicat al marilor puteri și al celorlalte puteri de pe scena internațională de astăzi, dacă ar fi să urmăim logica istoricului britanic, pare că vor avea câștig de cauză pe termen lung, acele mari puteri care se vor amesteca cât mai puțin în organizarea internă a celorlalte state. Poate de aceea cele mai multe dintre puterile mijlocii preferă să urmeze strategia *hedging*, nefavorizând niciuna dintre cele două mari puteri, pentru a-și conserva o autonomie cât mai extinsă.

Concluzii

Sistemul internațional de astăzi este în plină transformare, una dintre caracteristicile lui fiind rolul pe care puterile mijlocii îl au în politica internațională. Prin acest rol asumat, ele au devenit atât actori ai politicii internaționale cât și creatoare ale mediului internațional. Profitând de spațiile libere lăsate de marile puteri, aceste state „și-au depășit limitele imaginare pentru a-și extinde puterea în sistemul internațional.”³⁸ Pe fondul unei rivalități în creștere între SUA și China, puterile mijlocii, în special cele din zona Asia Pacific par a adopta politici și strategii care să le asigure o protecție sporită, care să le limiteze vulnerabilitățile în fața marilor puteri și-n același timp să le sporească competitivitatea în lumea globală. Ele sunt unele dintre marile investitoare în tehnologii de vârf și în noile economii, asigură canale de comunicare și negociere între state aflate în conflict, au inițiative regionale și globale prin care se afirmă în politica internațională și-n același timp contribuie la reducerea tensiunilor din sistemul internațional. Astfel, puterile mijlocii

pot avea în viitor un rol extrem de important în aplanarea rivalității sino-americane și evitarea unei situații de confruntare militară în special în regiunea Asia Pacific.

Note

¹ Zezi Laura Levick, Carsten-Andreas Scultz, „Soft Balancing, Binding or Bandwagoning? Understanding Institutional Responses to Power Disparities in the Americas“, *Canadian Journal of Political Science* (2020), 53, 521–539, <https://www.cambridge.org/core/journals/canadian-journal-of-political-science-revue-canadienne-de-science-politique/article/soft-balancing-binding-or-bandwagoning-understanding-institutional-responses-to-power-disparities-in-the-americas/F659485E1DE762A671DE0D368E1F8FAE>, 10.04.2024

² Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo, Delhi, Cambridge University Press, 1981, p. 7.

³ Susan Turner, „Russia, China and a Multipolar World Order: The Danger in the Undefined“, *Asian Perspectives*, Vol. 33, No. 1, 2009, pp. 159-184

⁴ Zezi, de exemplu, Zhao, S., „Beijing’s perception of the international system and foreign policy adjustment in the post-cold war world“, *Journal of Northeast Asian Studies* 11, 70–83 (1992). <https://doi.org/10.1007/BF03023328>

⁵ Șerban Filip Cioculescu, „Ascensiunea Chinei din perspectiva NATO: o provocare majoră pentru securitatea transatlantică“, *Monitor Strategic*, Nr. 3-4/2021, p. 47, https://ispaim.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/Monitor%20Strategic/MS%203%20_4_%20%202021%20final.pdf, 4.03.2024

⁶ See, for example, *Foreign Affairs*, Volume 103, Number 3, May/June 2024.

⁷ Stephen M. Walt, „American Primacy. Its Prospects and Pitfalls“, *Naval War College Review*, Spring 2002, Vol. LV, No. 2, pp. 9-28, la https://scholar.harvard.edu/files/smwalt/files/american_primacy.pdf, 18.04. 2024.

⁸ Zezi Joseph S. Nye Jr., „The Future of American Power. Dominance and Decline in Perspective“, *Foreign Affairs*, November 1, 2010; Joseph S. Nye Jr., *Is the American Century Over?*, Cambridge, Malden, Polity Press, 2015.

⁹ *Lose-Lose?*, Munich Security Report 2024, https://securityconference.org/assets/01_Bilder_Inhalte/03_Medien/02_Publikationen/2024/MSR_2024/MunichSecurityReport2024_Lose_Lose.pdf, 14.03. 2024

¹⁰ Zezi, de exemplu, *The China Challenge*, Speech by Michael R. Pompeo, Secretary of State, October 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/the-china-challenge/>, 10.04. 2024; John G. Glenn, *China’s Challenge to US Supremacy. Economic Superpower versus Rising Star*, London, Palgrave Macmillan, 2016.

¹¹ Edward Avenell and David Hastings Dunn, „Crisis Diplomacy“, *The SAGE Handbook of Diplomacy*, Edited by Costas M. Constantinou, Pauline Kerr and Paul Sharp,

Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, SAGE Publications, 2016, pp. 462-463

¹² Mihail E. Ionescu, „Unde se află azi sistemul internațional?“, *Monitor Strategic*, nr. 3-4/2010, pp. 5-19, <https://ispaim.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/Monitor%20Strategic/ms342010.pdf>, 20.02.2024

¹³ Timothy R. Heath, Weilong Kong, Alexis Dale-Huang, *US-China Rivalry in a Neomedieval World. Security in the Age of Weakening States*, RAND Corporation, 2023.

¹⁴ *Ibidem*, p. V.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981, p. 1.

¹⁷ Zezi Cristina Vohn, „Puterile mijlocii în sistemul internațional actual“, în Ioana Constantin Bercean (coordonatoare), *Secolul XXI sub lupa experților. Diplomatie, securitate, Comunicare Strategică, Feminism, Drept și Economie*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“, 2023, pp. 220-232.

¹⁸ Monica S. Jeong, „South Korea’s middle power diplomacy and the South China Sea disputes“, *Australian Journal of International Affairs*, 1-19, <https://doi.org/10.1080/10357718.2024.2337895>, 20.04.2024

¹⁹ Zezi, de exemplu, Radu Cupcea, „Influența Federației Ruse în Asia Centrală în contextul războiului din Ucraina“, *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, Vol. XX, Nr. 4, pp. 96-113, https://79dd720e-4b65-4316-bb39-526d8ea1c51d.filesusr.com/ugd/d1cf60_d54ca3c52d374afb72e9702a957aa19.pdf, 22.04.2024

²⁰ Jeremy Wildeman, Adam Chapnick, „Canada at a crossroads in twenty-first-century global affairs: or, an independent Canadian foreign policy for what?“, *Canadian Foreign Policy Journal*, December 2023, <https://doi.org/10.1080/11926422.2023.2289895>

²¹ *Ibidem*.

²² Carlos Fortín, Jorge Heine and Carlos Ominami, „Latin America Between a Rock and a Hard Place: A Second Cold War and the Active Non-Alignment Option“, *Global Policy*, October 2020, <https://www.globalpolicyjournal.com/sites/default/files/pdf/Fort%20C3%AD-n%20C%20Heine%20and%20Ominami%20-%20Latin%20America%20Between%20a%20Rock%20and%20a%20Hard%20Place%20A%20Second%20Cold%20War%20and%20the%20Active%20Non-Alignment%20Option.pdf>, 16.04.2024

²³ John D. Ciorciari, Jürgen Haacke, „Hedging in international relations: an introduction“, *International Relations of the Asia-Pacific*, Volume 19, 2019, p. 367, doi: 10.1093/irap/lcz017

²⁴ *Ibidem*, p. 368.

²⁵ Jürgen Haacke, „The Concept of Hedging and its Application to Southeast Asia: a critique and a proposal for a modified conceptual and methodological framework“, *International Relations of the Asia-Pacific*, Volume 19, 2019, p. 376, <https://doi.org/10.1093/irap/lcz010>

²⁶ Ioana Constantin Bercean, „Politica externă a Turciei la Centenar: Balansarea strategică a unei puteri mijlocii“, *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, Vol. XX, Nr. 3, p. 40, <https://79dd720e-4b65-4316-bb39->

526d8ea1c51d.filesusr.com/ugd/d1cf60_a9f041c03a674e3fb7c93222ff9e1bb5.pdf, 21.04.2024

²⁷ Ralf Emmers, Sarah Teo, *Security Strategies of Middle Powers in the Asia Pacific*, Melbourne, Melbourne University Press, 2018, p. 7.

²⁸ Hunter S. Marston, „Navigating great power competition: a neoclassical realist view of hedging“, *International Relations of the Asia-Pacific*, Volume 24, Issue 1, January 2024, Pages 29–63, <https://doi.org/10.1093/irap/lcad001>

²⁹ Pascal Lottaz and Herbert R. Reginbogin (Editors), *Notions of Neutralities*, Lanham, Boulder, New York, London, Lexington Books, 2019, p. X.

³⁰ Herbert R. Reginbogin, „Neutrality. Past Lessons & Visions: Providing Peace, Security, and Justice in the Twenty-First Century“, in *Ibidem*, pp. 185-186.

³¹ Sarah Teo, *Middle Powers in Asia Pacific Multilateralism. A Differential Framework*, Bristol, Bristol University Press, 2023, pp. 2-3.

³² Richard N. Haass, *Conflicts Unending. The United States and Regional Disputes*, New Haven and London, Yale University Press, 1990, p. I

³³ Yoshihide Soeya, „Middle Power Cooperation 2.0 in the Indo-Pacific Era“, Chien-wen Kou Chiung-Chiu Huang Brian L. Job (Editors), *The Strategic Options of Middle Powers in the Asia-Pacific*, London and New York, Routledge, 2022, p. 85

³⁴ Chaoying Zhang, Tong Sun, „Behavioral Choices of Middle Powers in U.S.-China Strategic Competition: A Neoclassical Realism Perspective“, *Korean journal of defense analysis*, vol. 36 iss. 1, pp. 49-74.

³⁵ Marjorie Griffin Cohen and Stephen Clarkson (Editors), *Governing under Stress. Middle Powers and the Challenge of Globalization*, London and New York, Zed Books, 2004, p. XVII

³⁶ Christian Albrekt Larsen, *The Rise and Fall of Social Cohesion. The Construction and Deconstruction of Social Trust in the US, UK, Sweden, and Denmark*, Oxford, Oxford University Press, 2013, p. 3.

³⁷ Paul Kriwaczek, *Babylon: Mesopotamia and the Birth of Civilization*, Atlantic Books, 2010, p. 159.

³⁸ Vinod K. Aggarwal, Margaret A. T. Kenney (Editors), *Great Power Competition and Middle Power Strategies. Economic Statecraft in the Asia-Pacific Region*, Springer, 2023, p. 17

Securitatea spațiului: provocările și oportunitățile competiției pentru lună

Imanuela IONESCU

ABSTRACT

Humanity is witnessing a new space race, which begins where the first one ended. The landing of the first human, Neil Armstrong, on July 20, 1969, marked the winning of the first space race. After more than 50 years, humans will return to the Moon, taking the competition to another level: the first bases will be established, inhabited by people, both for the purpose of exploration and exploitation of the resources of Earth's only natural satellite, and for gaining the experience to populate another planet in the future. In our analysis, we started from the premise that space exploration technologies have dual use, both civilian and military, and the line between defensive and offensive technology is very fine, sometimes being questioned. For the purpose of analyzing the competition for lunar exploration as a relevant factor in space security, the article follows three aspects. First, it presents the trajectory of lunar missions, followed by an overview of the lunar exploration programs of each state and the European Space Agency (ESA). Finally, it evaluates the potential impact of lunar exploration programs on current power poles, concluding with an assessment of the analyzed aspects.

***Keywords:** Space race, the moon, rivalry, geopolitics, natural satellite, defensive, offensive technology, power poles, the European Space Agency, USA, China*

Imanuela Ionescu obtained a master's degree in International Relations from the Faculty of Political Sciences, University of Bucharest, and a master's degree in Defense and Security Strategic Studies from the Fluminense Federal University, Brazil. She served as a member of the Board of Directors of the Moon Village Association and is the author of several articles and book chapters on topics related to space and international relations, including co-authoring the chapter "Priorities of Brazilian Foreign Policy or Kindness Generates Kindness" in "Established Powers, Emerging Powers," edited by Dr. Șerban Filip Cioculescu and Dr. Silviu Petre, published by the Military Publishing House, Bucharest, 2014.

Omenirea asistă la o nouă cursă spațială, care începe acolo unde s-a încheiat prima. Aselenizarea primului om, Neil Armstrong, pe 20 iulie 1969, a marcat câștigarea primei curse spațiale. După mai bine de 50 de ani¹, oamenii se vor întoarce pe Lună, ducând competiția la alt nivel: se vor instala primele baze care vor fi locuite de oameni, atât în vederea explorării

și exploatării resurselor singurului satelit natural al Pământului, cât și în vederea dobândirii experienței pentru popularea unei alte planete, în viitor.

Anii imediat următori vor determina reconfigurarea arhitecturii geopolitice la nivel mondial, iar succesele sau eșecurile în explorarea Lunii pot avea un impact decisiv asupra

noilor poli de putere. Tratatul internațional interzice luarea în proprietate a teritoriului oricărui corp ceresc. Cu toate acestea, explorarea, exploatarea și instalarea bazelor permanente pe Lună vor permite actorilor statali să-și dezvolte puterea la un nivel neatins până acum. În analiza de față, pentru o simplificare a exprimării, ne vom referi la toate aceste obiective folosind sintagma "explorarea Lunii".

Explorarea Lunii este o parte componentă a investigației spațiului cislunar² - care include spațiul din zona de gravitație a Pământului și a Lunii, fiind cam de zece ori mai mare decât altitudinea geosincronă³; interesul cel mare îl prezintă însă o zonă mult mai restrânsă: Luna, orbitele lunare, orbitele de tranzit lunar și cele 5 puncte Lagrange - și în special L2 (de pe orbita părții nevăzute a Lunii), de unde se poate monitoriza spațiul cislunar, inclusiv partea îndepărtată a Lunii.

În analiza noastră, vom porni de la premisa potrivit căreia tehnologiile de explorare a spațiului au uz dual, civil și militar, iar linia de demarcație între tehnologia defensivă și cea ofensivă este foarte fină, fiind uneori, pusă sub semnul întrebării. Inițial, a existat o controversă privind conceptul de explorare pașnică a spațiului cosmic, între "non-militar" și "non-agresiv"; statele au acceptat o utilizare pasivă a spațiului cosmic din punct de vedere militar, cum ar fi misiunile de recunoaștere și supraveghere, asimilând acest lucru cu conceptele de securitate națională, însă treptat, "linia dintre utilizarea pasivă și utilizarea activă cu efecte distrugătoare s-a estompat"⁴. Se consideră că, "de fapt, spațiul a fost dintotdeauna o arenă militară. Multe națiuni depind de sateliți sofisticăți și costisitori pentru a se menține informate și în siguranță, iar sateliții în sine necesită protecție"⁵.

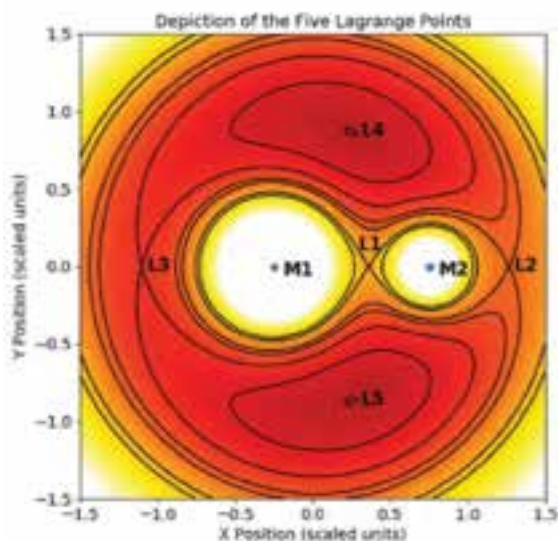

Foto: spațiul cislunar, unde punctele Lagrange sunt evidențiate. M1 este Pământul, iar M2 este Luna.

Sursă: <https://thebulletin.org/premium/2022-01/cis-lunar-space-and-the-security-dilemma/>

În vederea analizării competiției pentru explorarea Lunii ca factor relevant de securitate a spațiului, articolul va urmări trei aspecte. Întâi va fi prezentat parcursul misiunilor lunare, după care vor fi prezentate programele de explorare lunară ale fiecărui stat și al ESA (*European Space Agency* – Agenția Spațială Europeană), iar apoi va fi evaluat potențialul impact al programelor de explorare lunară asupra polilor de putere actuali, concluzionându-se asupra aspectelor analizate.

Parcursul misiunilor lunare

În zorii primei curse spațiale, la aproape doi ani de la lansarea primului satelit în spațiu, Sputnik-1 de către URSS, în martie 1959, Lt. Gen. Arthur Trudeau argumenta în favoarea creării unui avanpost lunar de către armata SUA, propunere ce a stat la baza Proiectului Horizon. Proiectul, care urma să finalizeze o bază locuită de oameni în anul 1966, a fost prezentat de forțele armate ca fiind de impor-

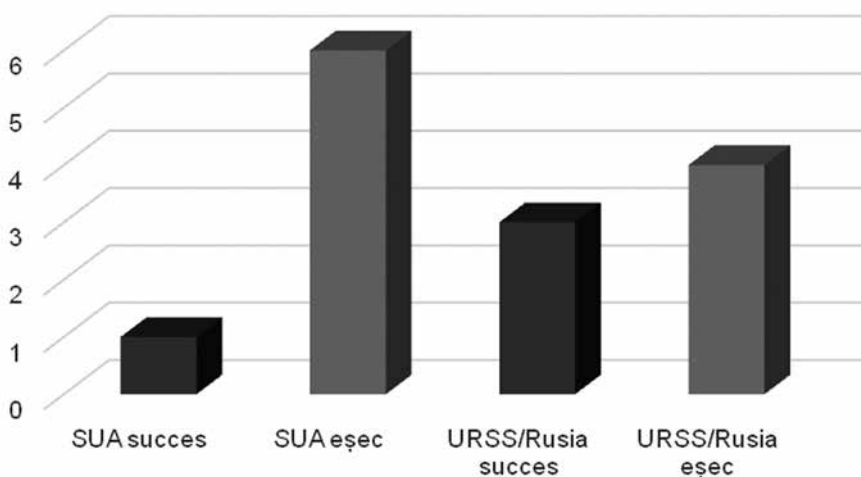
tanța Proiectului Manhattan. Înainte de a se face progrese substanțiale în această direcție însă, proiectul a fost abandonat⁶. Ba chiar importanța Lunii a fost mult diminuată după încheierea misiunilor Apollo, când atenția s-a concentrat pe orbita terestră. De relevanță majoră pentru abandonarea acestui proiect a fost și semnarea tratatelor privind explorarea spațiului, care au interzis atât plasarea armelor de distrugere în masă și nucleare în spațiu, cât și luarea în proprietate de teritorii sau chiar a unui întreg corp ceresc (însă, atenție, nu și a resurselor), ceea ce probabil, pe de o parte, a diminuat interesul, iar, pe de altă parte, a limitat rivalitatea și competiția raportată la Terra și la orbita acesteia. Principalul tratat privind explorarea spațiului cosmic, cunoscut sub denumirea de Outer Space Treaty (OST), din 1967, stipulează faptul că utilizarea personalului militar pentru cercetări științifice sau orice alte scopuri pacifice nu este interzisă⁷. Tratatul pentru explorarea Lunii, *Moon Treaty*, din 1979, nu a fost ratificat de niciunul din membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU și, implicit, de cei doi competitori principali ai cursei pentru explorarea Lunii, SUA și China; el a fost semnat doar de 11 state (în

mod notabil, România a semnat acest tratat, încă din anul 1980, dar ca multe alte state nu l-a ratificat), iar alte patru state au depozitat instrumentele de ratificare.

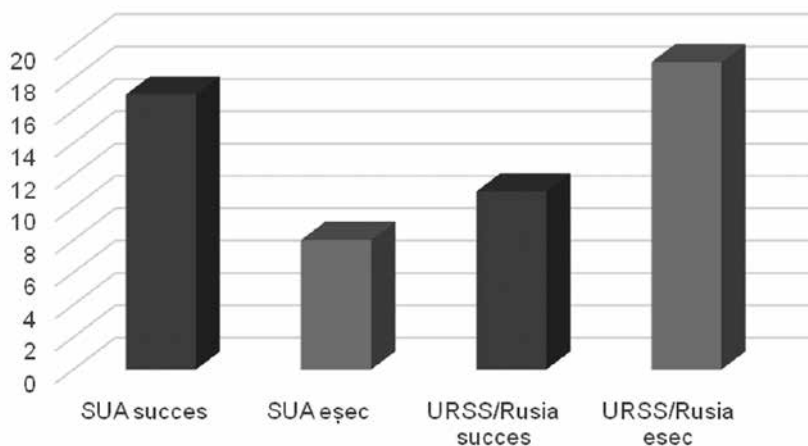
Acum, odată cu planificarea revenirii pe Lună, întregul volum al spațiului cislunar (cu o rază de circa 400.000 km) poate fi analizat și ca un potențial câmp de luptă, și ceea ce îl face foarte "atractiv" este faptul că supravegherea întregului volum al spațiului de dincolo de orbita joasă a Pământului este dificilă. Posibilitatea unui atac din spațiul cislunar a fost evidențiată încă din anul 1998, când un satelit de comunicații geosincron al companiei americane Hughes a fost plasat din eroare pe o orbită inutilizabilă a Pământului. Pentru a fi salvat, cu ajutorul combustibilului de rezervă, acesta a fost trimis în jurul Lunii, fiind apoi adus pe orbita geosincronă a Pământului. Într-un viitor conflict spațial, o astfel de manevră ar oferi un avantaj major.

Pentru a ne raporta la competițiile geostrategice privind misiunile pentru explorarea Lunii, am creat graficele acestor misiuni respectând perioadele decadale propuse de NASA, din anii 1950 și până în 2020⁸ evidențind atât misiunile reușite (marcate cu albastru), cât și cele eșuate (marcate cu roșu).

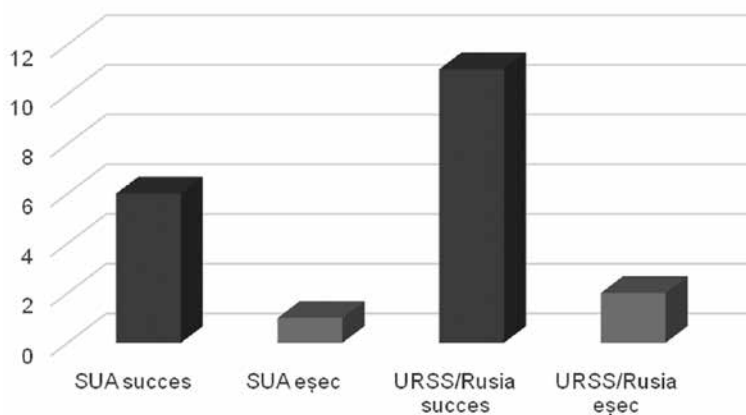
Zorii epocii spațiale – anii 1950

Cursa către Lună – anii 1960

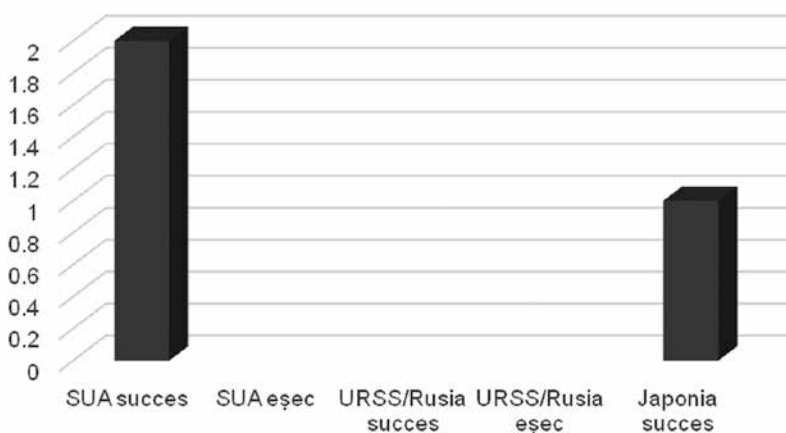
Mostre lunare – anii 1970

Anii 1980- Luna liniștită

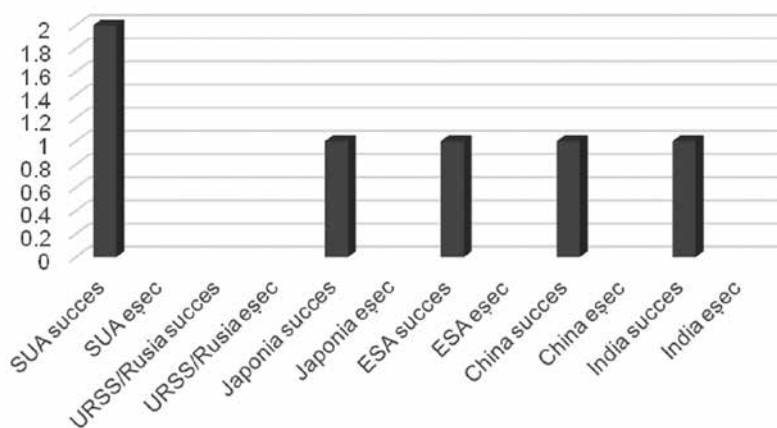
Nu a fost trimisă nicio misiune către Lună.

Roboții revin – anii 1990

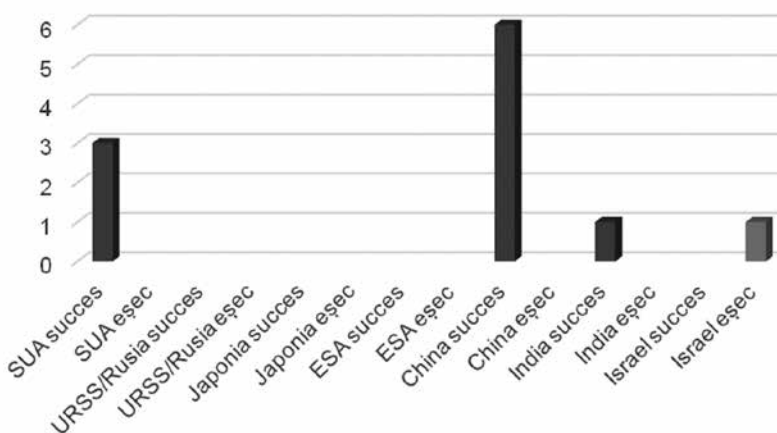

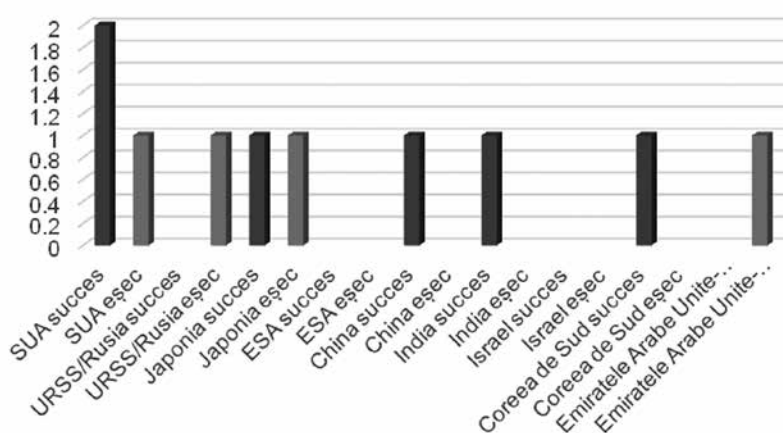
Luna Internațională – anii 2000

Explorând mai profund – anii 2010

Înapoi la suprafață – anii 2020

Din graficele prezentate, remarcăm o serie de date de interes pentru studiul de față; până acum, au trimis misiuni pentru explorarea Lunii: ESA⁹ și următoarele opt state: SUA, URSS/Rusia, Japonia, China, India, Israel, Coreea de Sud și Emiratele Arabe Unite¹⁰.

Misiunile către Lună, în perioada Războiului Rece, corespund perfect bipolarității, singurele state care au trimis misiuni fiind SUA și URSS. De asemenea, câștigătorul Războiului Rece, SUA, a fost statul care cu câteva decenii în urmă câștigase cursa pentru Lună. Ultima decadă a Războiului Rece indică o lipsă a interesului pentru singurul satelit natural al Pământului. Timp de 14 ani, din 1976 (misiunea Luna 24 a URSS) și până în 1990 (misiunea Hiten a Japoniei), explorarea Lunii nu a constituit o prioritate pentru statele lumii din perspectivă politică, militară sau economică.

Sfârșitul Războiului Rece a marcat o perioadă în care misiunile lunare au început să stârnească interesul mai multor state, remarcându-se, începând cu anii '2000, prezența constantă în grafice a SUA și a Chinei, cele două mari state competitive, care sunt și cele două mari puteri spațiale actuale¹¹. De asemenea, în decada actuală, deși este abia la început, se remarcă o creștere semnificativă a misiunilor către Lună, precum și un număr crescut al statelor implicate, față de oricare dintre decadele anterioare, ceea ce indică un nivel crescut al competiției.

Competiția se evidențiază și din numărul misiunilor: de la sfârșitul Războiului Rece, SUA a lansat nouă misiuni, iar China – opt, în timp ce Japonia și India au lansat câte două misiuni fiecare, ESA și Coreea de Sud – câte o misiune cu succes; misiunile Israelului și Emiratelor Arabe Unite (fiecare a trimis câte una), au eșuat.

Aceste date ne indică faptul că există o competiție pe două niveluri: competiția cea mare este între cele două mari puteri spațiale, SUA și China, care au și proiecte de instalare a unor baze locuite de oameni; competiția la un nivel mai scăzut este între puterile spațiale medii, dar care sunt suficient de puternice pentru a trimite misiuni de explorare a Lunii – Rusia, Japonia, India, ESA, Coreea de Sud, Israel și Emiratele Arabe Unite. Aceste state pot fi încadrate în ceea ce se consideră a fi "puteri mijlocii de nișă"¹²; în perioada de tranziție actuală

a sistemului internațional, "plasarea lor într-o ierarhie ipotetică a statelor se poate modifica mult mai facil decât în cadrul unui sistem stabil"¹³. Cu alte cuvinte, locul lor în extrem de selectul club al puterilor spațiale de explorare a Lunii le poate crește poziția în viitoarea configurație a puterii globale¹⁴.

Programele de explorare lunară ale fiecărui stat și agenție spațială

Prezentarea acestora se va face în ordinea cronologică a trimerii primei misiuni.

Rusia (incluzând fosta URSS)

Misiunile URSS către Lună au fost: 15 misiuni denumite simplu "Luna"¹⁵, soldate cu eșec; Luna-1 (1959)- pentru aselenizare, a avut succes parțial, trecând pe lângă Lună; Luna-2, tot în 1959, care a aselenizat; Luna-3, de zbor, care a făcut primele fotografii ale părții îndepărtate a Lunii; Luna-4 (1963), Luna-6 (1965), Kosmos-60 (1965) soldate cu eșec- au fost destinate să aselenizeze, dar au trecut pe lângă Lună; Luna-5, Luna-7 și Luna-8 (1965), destinate să aselenizeze, dar s-au prăbușit pe Lună; Zond-3, în 1965, destinată zborului uman; Luna-9, în 1966, care a aselenizat cu succes și a făcut primele fotografii pe Lună; Kosmos-111, în 1966, trimisă să orbiteze, dar a fost un eșec; Luna-10, Luna-11 și Luna-12, în 1966, care au orbitat Luna; Luna-13 care a aselenizat tot în 1966; Luna-14, în 1968, Luna-19 (1971), Luna-22 (1974) care au orbitat Luna; Zond-5, în 1968, a dus primele animale și plante care au orbitat în jurul Lunii și s-au întors pe Pământ; Zond-6, în 1968, a orbitat în jurul Lunii, dar animalele pe care le transporta au murit la aterizare; Zond-7, în 1969, care a zburat în jurul Lunii; Kosmos 300 și Kosmos 305, în 1969, Luna-18 (1971), misiuni eșuate care au fost destinate să aducă mostre de pe Lună; Luna-17 (1970) și Luna-21 (1973), care au trimis primele rovere pe suprafața Lunii, Lunokhod-1 și, respectiv, Lunokhod-2; Luna-20 (1972), Luna-23 (1974) și Luna-24 (1976) care au adus mostre de pe Lună.

Luna-25 a fost prima misiune a Rusiei de explorare a Lunii după destrămarea Uniunii

Sovietice, programată să aselenizeze în august 2023, în regiunea Polului Sud, puțin după aselenizarea cu succes, în aceeași regiune, a misiunii Chandrayaan-3 a Indiei. Această misiune a constituit un eșec. Luna-26 este programată să orbiteze Luna, urmând ca următoarele două să aselenizeze: Luna-27 urmează să livreze o sondă de forare pe Lună, iar Luna-28 este proiectată să aducă pe Pământ regolit din zonele polare ale Lunii.

În anul 2018, Roscosmos (Agenția Spațială a Rusiei) a anunțat planul său ca, până în anul 2040, să stabilească o colonie pe Lună¹⁶, devenind astfel un competitor în cursa pentru explorarea Lunii. Considerăm însă că războiul dintre Rusia și Ucraina a avut implicații dramatice asupra programului Rusiei pentru explorarea Lunii. Pe de o parte, de la începutul războiului, unii parteneri au încetat colaborarea cu Rusia – de exemplu, Agenția Spațială Europeană a anulat două misiuni comune către Lună. Pe de altă parte, unele parteneriate continuă, relevant fiind parteneriatul cu China, stabilit în 2011, pentru a construi Stația Internațională de Cercetări Lunare (International Lunar Research Station - ILRS) până în anul 2035; tot cu China este în derulare și un acord din 2019 pentru crearea unui Centru de Date Comun Sino-Rus pentru Explorarea Lunii și a Spațiului Cosmic¹⁷ și o coordonare între misiunile Luna-27 (a Rusiei) și Chang'e 7 (a Chinei). China și Rusia "par să îmbrățișeze preocupările reciproce în materie de securitate și să folosească un limbaj similar în opoziție față de liberalismul occidental și i-au determinat pe unii analiști politici să sugereze că o alianță s-ar putea dezvolta, și va merge mai departe de parteneriatul strategic actual"¹⁸. Războiul în curs dintre Rusia și Ucraina a determinat Rusia să se concentreze pe aplicațiile militare în spațiu, acest lucru accelerând divizarea activităților pentru explorarea Lunii între cele două blocuri: unul condus de China și altul condus de SUA¹⁹.

URSS a avut o serie de prime realizări în domeniul explorării Lunii: a trimis cu succes o misiune pe Lună, prima sondă care a lovit Luna, primul zbor pe lângă Lună și fotografierea părții îndepărtate a acesteia, prima aselenizare lină, primul satelit lunar și prima sondă circumlunară care s-a întors pe Pământ. Deși pentru motivele prezentate nu considerăm că

Rusia (succesorul URSS) mai face parte dintre liderii cursei spațiale către Lună, menționăm faptul că la ora actuală puține date sunt cunoscute despre programul de explorare lunară al Rusiei, întrucât aceasta restrânge posibilitatea ca în mass-media să apară știri despre programul său spațial. Este de menționat că multe declarații legate de programul spațial rusesc, mai ales în perioada când acesta a fost coordonat de Dimitri Rogozin, au avut un caracter propagandistic, puțin realist.

Statele Unite ale Americii

În perioada Războiului Rece, SUA a trimis misiunile Pioneer-0, -1, -2, -3, -4, -5, -P1, -P3, -P30 și -P31, între 1958-1960, destinate unele să orbiteze, altele de impact, dintre care Pioneer P1 a avut succes parțial, iar restul au fost fără succes; Ranger -3, -4 și -5 între 1962-1964, de impact și fără succes, iar Ranger -7, -8 și -9 (1967-1968) au fost încununate cu succes, Surveyor -1, -2, -3, -4, -5, -6 și -7 între 1966-1968 au aselenizat cu succes, Lunar Orbiter -1, -2, -3, -4 și -5 între 1966-1967 au orbitat Luna cu succes. Au urmat misiunile Apollo, care au dus între 1968-1972 11 misiuni cu echipaj uman, dintre care 6 au aselenizat, 24 de astronauți au vizitat Luna, iar 12 astronauți au mers pe suprafața Lunii. Apollo 11, în anul 1969, a marcat primul pas pe Lună al unui om, iar PFS-1 și PFS-2 au fost lansate de echipajele Apollo -15 și -16 și au orbitat Luna (1971-1972). Toate misiunile Apollo au fost cu succes, doar Apollo-13 în anul 1970, s-a întors pe Pământ fără să aselenizeze. Misiunile cu echipaj uman au adus cantitatea semnificativă de 382 kg de mostre de pe Lună.

După ce a câștigat cursa către Lună în fața URSS, prin misiunile Apollo, SUA a decis să investească în programele de pe orbita terestră. Însă chiar spre sfârșitul Războiului Rece, pe 20 iulie 1989, la aniversarea a 20 de ani de la misiunea Apollo 11, președintele de atunci, George H.W. Bush, a anunțat un plan de revenire a misiunilor cu echipaje umane pe Lună, urmând ca apoi să se meargă către Marte. Acest proiect, denumit "Space Exploration Initiative" (Inițiativa de Explorare Spațială) s-a încheiat 4 ani mai târziu, „absența unei curse spațiale lipsindu-l de un suport politic puternic"²⁰. Următorul președinte, George

W.Bush, a înaintat în anul 2004 un nou proiect pentru explorarea Lunii cu echipaje umane, "Programul Constelația", care a fost anulat de următorul președinte, Barack Obama, în anul 2010, motivând că este un program costisitor.

În 2017, președintele de atunci Donald Trump a lansat propunerea de trimitere a astronauților înapoi pe Lună, care a fost concretizată prin proiectul Artemis, menținut și în timpul administrației Biden, Artemis fiind astfel primul program după sfârșitul Războiului Rece pentru explorarea Lunii, care a fost susținut de două administrații succesive. Prin programul Artemis, SUA își propune să construiască stația spațială Gateway, ce va orbita Luna și să instaleze baze permanente pe suprafața Lunii.

Așa cum a fost arătat anterior, două proiecte ale SUA pentru explorarea Lunii cu echipaje umane au fost anulate după sfârșitul Războiului Rece; cu toate acestea, în intervalul 1990-2023, SUA a trimis mai multe misiuni automate către Lună, și anume: naveta pentru orbitare Clementine (1994), sonda orbitală și pentru impact Lunar Prospector (1998), sonda orbitală Lunar Reconnaissance Orbiter (2009), satelitul LCROSS (2009), navele pentru orbitare Artemis-Themis (2011), Gravity Recovery and Interior Laboratory (GRAIL, 2011), Lunar Atmosphere and Dust Environment Explorer (LADEE, 2013), în anul 2022 prima misiune din cadrul programului Artemis, Artemis 1, iar în anul 2024 Intuitive Machine, primul vehicul comercial care a aselenizat cu succes, și care a funcționat 7 zile terestre- până când a început noaptea selenară. Misiunea Artemis II va avea echipaj uman și va testa capsula Orion în regim pilotat; aceasta va merge în jurul Lunii, dar nu va aseleniza. Se propune ca următoarea misiune din cadrul programului, Artemis III, să ducă echipaj pe suprafața lunară, dar cele mai noi evoluții estimează că Artemis III va testa într-un zbor circumterestru joncțiunea cu racheta firmei SpaceX, Starship, care este destinată aselenizării astronauților de la bordul lui Orion pe Lună, un zbor asemănător misiunii Apollo 9 din anul 1968. O astfel de misiune ar duce la limitarea riscurilor testării unei prime joncțiuni cu echipaj la bord a două nave diferite în jurul Lunii. De asemenea, în cadrul programului Ar-

temis va fi asamblată și stația spațială Gateway, ce va orbita Luna.

Pe 20 decembrie 2019, a fost anunțată oficial crearea celei de-a 6-a ramuri a forțelor armate ale SUA, Forțele Armate Spațiale, menită să protejeze interesele SUA și ale aliaților săi în spațiu, iar unii dintre aceștia²¹ au creat instituții similare; NATO a anunțat crearea unui centru spațial în baza din Ramstein – Germania. Prin acordul de cooperare dintre NASA și Forțele Spațiale ale SUA, semnat în anul 2020, s-a stabilit că sfera de interes a brațului militar al explorării spațiale a SUA "se va extinde la 272.000 mile și mai departe, cel puțin până la partea îndepărtată a Lunii"²².

În ceea ce privește proiectele SUA pentru explorarea Lunii, mai sunt de menționat: proiectul Air Force Research Laboratory (AFRL) de a lansa satelitul Cislunar Highway Patrol System (CHPS), care va permite Forțelor Spațiale ale SUA să detecteze, să urmărească și să identifice obiectele în spațiul cislunar și mai departe de acesta²³, precum și proiectele Defense Deep Space Sentinel și Oracle, care vor permite "tranziția tehnologiei, cunoștințelor și viziunii asupra capacităților spațiale viitoare, către Forțele Spațiale ale SUA"²⁴.

În vederea explorării Lunii, SUA caută să stabilească parteneriate cu alte state și a elaborat în acest scop Acordurile Artemis, semnate la nivel bilateral cu alte state, care reprezintă un set de declarații care stabilesc principii comune, linii directoare și cele mai bune practici care se aplică explorării în siguranță a Lunii și a altor corpuri cerești. Până la sfârșitul lunii aprilie 2024, următoarele 39 de state au devenit alături de SUA parteneri în cadrul acestor acorduri: Angola, Argentina, Australia, Bahrain, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Canada, Columbia, Coreea de Sud, Ecuador, Elveția, Emiratele Arabe Unite, Franța, Germania, Grecia, Islanda, India, Israel, Italia, Japonia, Luxembourg, Marea Britanie, Mexic, Noua Zeelandă, Nigeria, Țările de Jos, Polonia, Republica Cehă, România, Rwanda, Arabia Saudită, Singapore, Slovenia, Spania, Suedia, Ucraina, Uruguay²⁵.

Japonia

Cel de-al treilea stat care a realizat misiuni pe Lună a fost Japonia: în anii 1990 și 2007, a

trimis câte un vehicul care să orbiteze Luna, iar anul acesta, în 2024, a trimis SLIM (Smart Lander for Investigating Moon- Aterizorul Inteligent pentru Cercetarea Lunii), care a aterizat cu o precizie notabilă pe Lună și a eliberat două rovere mici cu o cameră de navigație și una spectroscopică. SLIM a supraviețuit la două nopți selenare, până la data la care a fost scris acest articol. De asemenea, Japonia a utilizat gravitația Lunii și pentru misiuni pe asteroizi.

ESA (European Space Agency – Agenția Spațială Europeană)

ESA a trimis pe suprafața Lunii, în 2006, misiunea SMART-1 (Small Missions for Advanced Research in Technology- Mici Misiuni pentru Cercetare Avansată în Tehnologie). De asemenea, participă în cadrul programului Artemis, cu Orion European Service Module (Modulul de Serviciu European Orion). De asemenea, ESA construiește unul din modulele locuibile ale stației lunare Gateway, iar alături de JAXA (agenția spațială japoneză), încă unul din modulele aceleiași stații. În acest context și-a câștigat dreptul să includă astronauți europeni în unele din viitoarele misiuni Artemis. ESA nu are proiecte proprii pentru explorarea Lunii.

China

Programul de explorare a Lunii de către China, Chang'e, a fost inițiat în anul 2004, prevăzând lansarea, începând cu anul 2007, a 8 misiuni, pentru a orbita, a aseleniza și a aduce mostre lunare pe Pământ, pentru a fi studiate. Până acum, China a trimis prin acest program 5 misiuni- Chang'e -1, -2, -3, -4 și -5, prin intermediul cărora a lansat cu succes 2 sonde spațiale care orbitează Luna și 2 rovere, a realizat o hartă extinsă a Lunii, a realizat comunicări printr-un satelit situat în punctul L2, a explorat partea îndepărtată a Lunii și a adus 1,731 grame de sol lunar- China devenind astfel al treilea stat care a adus probe lunare pe Pământ și totodată primul stat care a realizat aceasta în ultimii 45 de ani.

Documentul oficial privind programul spațial al Chinei, *China's Space Program: A 2021 Perspective*, făcut public în anul 2022, a indicat misiunile prin care va continua ex-

plorarea lunară: orbitarea, aselenizarea și întoarcerea pe Pământ²⁶ prin misiunile către poli lunari Chang'e-6, -7 și -8, trimiterea tainonauților pe Lună până în 2030, construirea la Polul Sud a Stației Internaționale de Cercetare Lunară²⁷ (International Lunar Research Station-ILRS) și stabilirea unei prezențe permanente pe Lună în anul 2036, pasul următor fiind explorarea planetei Marte. ILRS, așa cum arată și numele, invită parteneri internaționali să se alătore, și face parte din inițiativa *Belt and Road* a Chinei²⁸. Unii autori consideră că ILRS poate deveni o contrapondere a Acordurilor Artemis²⁹, acest proiect fiind și el deschis cooperării cu alte state, existând la data publicării articolului semnate parteneriate între 10 state: China, Rusia, Venezuela, Africa de Sud, Azerbaidjan, Pakistan, Belarus, Egipt, Thailanda și Turcia, precum și cu diverse alte entități, cum ar fi Organizația pentru Cooperare în Domeniul Spațial din Asia-Pacific³⁰.

India

Începutul programului indian de explorare a Lunii, Chandrayaan, a fost în 2008. Prima misiune, Chandrayaan-1 a descoperit, printr-un instrument furnizat de NASA, evidențe că există apă înghețată la Polul Sud; Chandrayaan-2, alcătuit dintr-un vehicul circumlunar, un vehicul de aselenizare și un rover, toate dezvoltate în India. Obiectivul științific principal era să cartografieze și să studieze variațiile în compoziția suprafeței lunare, precum și locația și abundența apei pe Lună, dar vehiculul de aterizare s-a prăbușit pe suprafața Lunii, rămânând în funcțiune doar vehiculului circumlunar; Chandrayaan-3, lansat în 2023, a făcut din India, primul stat care a aselenizat la Polul Sud al Lunii. Depășind limitele inițiale ale proiectului, în anul 2023 modulul de propulsie s-a întors să orbiteze Pământul, ceea ce arată capacitatea programului indian ca, pe viitor, să aducă mostre de pe Lună. India este un stat care are potențialul de a deveni un competitor relevant în explorarea Lunii, nu doar prin faptul că dezvoltă tehnologii din ce în ce mai avansate, dar și pentru că misiunile sale costă mult mai puțin decât cele ale altor state, India fiind considerată o *putere spațială low cost*. Notabil este și că și-a creat Agenția de Apărare Spațială (DSA - Defense Space Agency-) și, po-

trivit unei declarații oficiale, ”utilizarea spațiului cosmic în scopuri militare evidențiază faptul că o strategie spațială adecvată pentru India este legată de o strategie de război nuclear și de război convențional”³¹.

Coreea de Sud

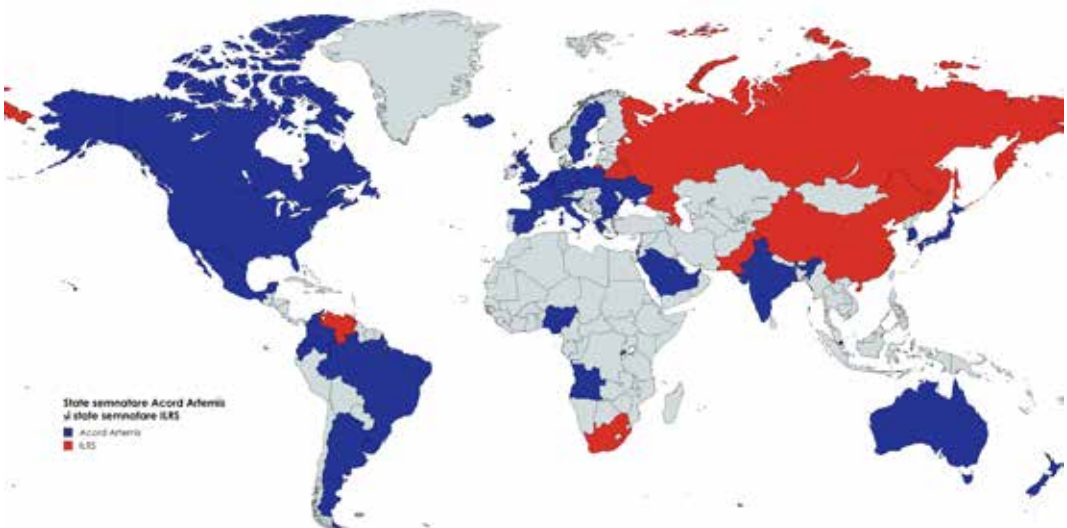
În anul 2022, Coreea de Sud a trimis, într-o misiune comună cu NASA, cu o rachetă a SUA, vehiculul de orbitare a Lunii, Danuri, pentru a face măsurători privind suprafața acesteia și de identificare a potențialelor locuri de aselenizare a unor misiuni viitoare, inclusiv pentru programul Artemis al SUA. Coreea de Sud a devenit astfel, prin acest proiect, a șaptea țară din lume capabilă să desfășoare și să opereze o sondă lunară. Misiunea Danuri integrează numeroase realizări științifice și tehnologice, cum ar fi prima captură a unei fotografii Pământ-Lună de către o navă spațială sud-coreeană, la 26 august 2022, și prima transmisie din lume de date, de videoclipuri și imagini prin intermediul „internetului spațial”, la 28 octombrie 2022. Coreea de Sud are capacități avansate de cercetare a influenței mediului și solului lunar (simulat pe pământ) asupra diverselor echipamente, cat și studii avansate

asupra sintetizării regolitelui în “cărămizi” pentru viitoarele habitate pe Lună.

Alte state cu ambiții privind Luna sunt: Israel, Emiratele Arabe Unite (ambele având până acum misiuni eșuate), Marea Britanie, Germania, Brazilia, Canada și Turcia³².

Impactul programelor de explorare lunară asupra polilor de putere actuali

Corespunzător polilor de putere actuali, competiția pentru explorarea Lunii se dă între SUA și China și este la nivelul la care niciun alt stat individual nu poate deocamdată să intre în competiție: construirea și exploatarea unor baze lunare cu echipaje umane; în acest sens, au fost constituite două grupuri de state părți, conduse de cele două mari puteri spațiale. Pentru a crea o imagine asupra acestora, am întocmit următoarea hartă³³; statele marcate cu albastru sunt statele semnatare ale Acordurilor Artemis, iar cele cu roșu sunt statele semnatare ale Acordurilor ILRS:

Pentru a putea face o comparație între cele două grupe de state părți ale Acordurilor Artemis și, respectiv, ale ILRS, am considerat esențiali 3 indicatori: PIB-ul total, populația totală și suprafața totală, și am întocmit următorul tabel, conform datelor furnizate de World Bank³⁴ pentru anul 2022:

Menționăm faptul că datele privind PIB-ul Venezuelei nu sunt furnizate de World Bank, motiv pentru care nu au fost incluse în PIB-ul total al statelor semnatare ale acordurilor ILRS.

	State semnatare ale Acordurilor Artemis	State semnatare ale Acordurilor ILRS
PIB total	6,09369E+13	2,11351E+13
Populație totală	3.243.526.612	1.899.802.203
Suprafața totală (km ²)	3.243.526.612	1.899.802.203

Concluzii

Mizele cursei de explorare a Lunii sunt astronomice, iar pentru a asigura protecția misiunilor civile, este probabil ca statele să trimită misiuni militare, ceea ce "va ridica dileme de securitate ale celorlalte state competitori"³⁵. Prin urmare, explorarea Lunii prin misiuni civile poate genera și o cursă a militarizării spațiului cislunar. Aceasta este susținută și, la un nivel mai general, de doctrina militară a SUA din anul 2020, care afirmă că spațiul este "atât o sursă, cât și un canal prin care o națiune poate genera și aplica putere diplomatică, informațională, militară și economică"³⁶.

Henry Olsen, editorialist la Washington Post, afirmă că "a controla punctele înalte a fost întotdeauna esențial în strategiile militare: cine controlează aerul controlează Pământul; cine controlează spațiul, controlează aerul și, deci, Pământul... prin urmare, spațiul este frontiera finală pentru apărarea națională"³⁷. În același sens, George Friedman, fondatorul *Geopolitical Futures*, arată că Luna deține poziția strategică supremă, constituind un punct defensiv excelent, cu arme ofensive ascunse sub crusta ei; drept urmare, ajunge la aceeași

concluzie: "Cine controlează Luna, controlează Pământul"³⁸.

Noua competiție spațială începe, așa cum am arătat în introducere, de acolo de unde a "lăsat-o" câștigătorul cursei anterioare. Prima competiție a început de la trimiterea primului obiect făcut de om în spațiul cosmic- acesta a fost satelitul Sputnik-1, în anul 1957, și s-a încheiat în anul 1969, când primul om a pășit pe Lună și a dus la abandonarea cursei către URSS- care, 4 decenii mai târziu, urma să și piardă Războiul Rece și să se destrame. Este foarte probabil ca actuala cursă spațială să aibă un impact la fel de puternic ca și cea anterioară asupra polilor de putere din lume. Mai mult decât atât, de-a lungul istoriei, extinderea influenței asupra unor vaste teritorii a avut un impact dramatic asupra polilor de putere. Nu putem previziona cum se va desfășura această nouă cursă spațială, care vor fi mizele și unde se va încheia. Știm însă că, spre deosebire de cursa spațială anterioară, spațiul cosmic este acum din ce în ce mai militarizat, iar tratatele internaționale nu definesc decât în mică măsură armele ce nu se pot folosi în spațiu. Cu excepția armelor de distrugere în masă și a celor nucleare- care pot însemna distrugerea

planetei pe care trăim cu toții, inclusiv decidenții politico-militari din state aliate sau rivale - armele noi au fost întotdeauna folosite mai devreme sau mai târziu, iar războaiele actuale sunt confirmarea cea mai recentă a acestei paradigme. Ne putem aștepta ca spațiul cislunar să devină o arenă a tensiunii care reflectă tensiunile existente între statele cu programe spațiale avansate.

Note

¹ Ultima misiune cu echipaj uman s-a încheiat pe 19 decembrie 1972.

² Termenul este derivat din limba latină și are sensul de "pe partea aceasta a Lunii".

³ Cunoscută și sub denumirea de "orbita geostaționară a Pământului".

⁴ Wu Xiaodan, *China's Lunar Exploration and Utilization: Positive Energy for International Law or Not? Exploración y explotación lunar de China ¿Energía positiva para el derecho internacional?*, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1870465415000057>, accesat în data de 20 martie 2024.

⁵ Paul D. Spudis, *The Moon's Role in the New U.S. Space Force. The military implications of a lunar return*, 17 august 2018, <https://www.smithsonianmag.com/air-space-magazine/moons-role-new-us-space-force-180970056/>, accesat în data de 20 martie 2024.

⁶ Fred L. Borch, *SOLDIERS ON THE MOON?? THE ARMY'S STRANGE BUT TRUE PLAN FOR A LUNAR OUTPOST*, disponibil pe: <https://armyhistory.org/soldier-s-moon-armys-strange-true-plan-lunar-outpost/>, accesat în data de 21 martie 2024.

⁷ OST art. IV <https://www.unoosa.org/oosa/en/our-work/spacelaw/treaties/outerspacetreaty.html>, accesat în data de 21 martie 2024.

⁸ *Moon Missions*, <https://moon.nasa.gov/exploration/moon-missions/>, accesat în data de 21 martie 2024.

⁹ România este un membru al ESA, agenție care, în anul 2003, a trimis cu succes misiunea SMART-1, care a orbitat Luna în intervalul 2003-2006.

¹⁰ Enumerarea statelor s-a făcut în ordinea în care au trimis prima oară o astfel de misiune.

¹¹ Rusia, fostul competitor al SUA din perioada Războiului Rece, nu mai are un program propriu ambițios pentru explorare lunară, alindu-se cu China în construirea unei baze lunare comune; Rusia a efectuat o singură lansare lunară după sfârșitul Războiului Rece, care a avut loc în anul 2023 și a fost un eșec.

¹² Definite ca având o influență predominantă asupra guvernării unui domeniu specific, în acest caz în domeniul explorării Lunii.

¹³ Cristina Vohn, "Puterile mijlocii în sistemul internațional actual", în *Secolul XXI sub lupa expertelor*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I.C.Brătianu", București, 2023, pag.226-228.

¹⁴ Proiecte pentru explorarea și exploatarea Lunii au și firme private, însă acestea nu vor fi incluse în studiu întrucât acestea au scopul exploatarea resurselor lunare în scopuri economice iar, dacă ar putea avea rol în domeniul geostrategic, ar fi implicite legate de una dintre puterile spațiale, mari sau mijlocii de nișă.

¹⁵ 3 în 1958, 1 în 1959, câte 2 în 1960, 1963 și 1964, câte 1 în 1965 și 1968, 2 în 1969 și 1 în 1970.

¹⁶ G. Namrata, „China Has a Head Start in the New Space Race. The “Age of Apollo” is over and the Chang-era has dawned”, *The Diplomat*, 29 mai 2019, disponibil la <https://thediplomat.com/2019/05/china-has-a-head-start-in-the-new-space-race/>, accesat în data de de 22 aprilie 2023.

¹⁷ Preambulul “China’s Space Program: A 2021 Perspective”, 28 ianuarie 2022, *China National Space Administration*, 28 ianuarie 2022, disponibil pe: <https://www.cnsa.gov.cn/english/n6465645/n6465648/c6813088/content.html>, accesat în data de 14 mai 2023.

¹⁸ Șerban Filip Cioculescu, *Rethinking the China-Russia Relations in the Context of the War in Ukraine*, Monitor Strategic, nr.1-2/2022, pag.24, <https://ispaim.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/Monitor%20Strategic/ms122022.pdf>, accesat în data de 22 martie 2024.

¹⁹ T. Marshall, *The Future of Geography: How Power and Politics in Space Will Change Our World*, London: Eliott7Thompson, 2023, p.147.

²⁰ A. Witze, “Fifty years after astronauts left the Moon, they are going back. Why?”, *Springer Nature*, 11 decembrie 2022 disponibil la <https://www.nature.com/articles/d41586-022-04425-6>, accesat în data de 21 aprilie 2023.

²¹ Cum ar fi Franța, Marea Britanie, Japonia.

²² Memorandum of Understanding between the National Aeronautics and Space Administration and the United States Space Force, semnat pe 16.09.2020 și, respectiv, 21.09.2020, pag.2, disponibil pe https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2015/01/nasa_ussf_mou_21_sep_20.pdf?emrc=a97009, accesat în data de 22 martie 2024.

²³ Joanne Perkins, *AFRL's Cislunar Highway Patrol System seeks industry collaboration*, 21 martie 2022, <https://www.afrl.af.mil/News/Article/2972971/afrls-cislunar-highway-patrol-system-seeks-industry-collaboration/>, accesat în data de 22 martie 2024.

²⁴ Franchesca Conner, *AFRL's Oracle family of systems developing nation's 1st Cislunar Space Situational Awareness capabilities*, 11 decembrie 2023, <https://www.afrl.af.mil/News/Article-Display/Article/3611977/afrls-oracle-family-of-systems-developing-nations-1st-cislunar-space-situational/>, accesat în data de 23 martie 2024.

²⁵ NASA a invitat și Rusia să se alăture, însă aceasta și-a exprimat refuzul, motivând că acordurile sunt mult prea centrate pe SUA și că Rusia nu dorește să colaboreze de pe alte poziții decât de egalitate. În ceea ce privește China, aceasta este competitorul SUA; mai mult decât atât, amendamentul Wolf, adoptat de Senatul SUA în anul 2011, interzice folosirea fondurilor federale pentru colaborarea directă, bilaterală între NASA și China, în domeniul spațial.

²⁶ În 2020, Global Times a publicat o știre potrivit căreia Agenția Spațială Chineză a înlocuit aceste 3 obiective, întrucât sunt deja atinse, cu „monitorizare, con-

struire și exploatare”- X. Deng, “Space station building focus on next two years’ schedule”, *Global Times*, 18 decembrie 2020, disponibil la <https://www.globaltimes.cn/page/202012/1210341.shtml>, , accesat în data de 30 mai 2023, însă „noile obiective” nu se regăsesc în documentul oficial publicat în 2022.

²⁷ Inițial, ILRS va fi robotizată, dar apoi va găzdui și echipaje umane, pe termen lung.

²⁸ Preambulul din “China’s Space Program: A 2021 Perspective”, 28 ianuarie 2022, *China National Space Administration*, disponibil la: <https://www.cnsa.gov.cn/english/n6465645/n6465648/c6813088/content.html>, accesat în data de 28 aprilie 2023.

²⁹ N. Azarova, „In the New Space Race, will Russia and China triumph over America?”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 28 decembrie 2021, disponibil la: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86094> , accesat în data de 23 iunie 2023.

³⁰ ”Turkey becomes 10th nation to join Chinese-Russian led International Lunar Research Station program”, *Global Times*, 10 aprilie 2024, <https://www.globaltimes.cn/page/202404/1310311.shtml>, accesat în data de 23 martie 2024.

³¹ S. Chandrashekar, *SPACE, WAR & SECURITY- A STRATEGY FOR INDIA*, International Strategic and Security Studies Programme, NATIONAL INSTITUTE OF ADVANCED STUDIES I, Bengaluru, India, December, 2015, Pag.8.

³² Laura Duffy, James Lake, *Cislunar Spacepower The New Frontier*, 31 decembrie 2021, <https://spaceforcejournal.org/3859-2/> și Tereza Pultarova, Turkey aims to send rocket to moon in three years, land lunar rover by 2030, 18

iunie 2021, <https://www.space.com/turkey-moon-rover-rocket-plans>, accesat în data de 23 martie 2024.

³³ Harta a fost întocmită pe baza datelor furnizate de NASA pentru statele semnatare ale Acordurilor Artemis, link: <https://www.nasa.gov/artemis-accords/>, accesat în data de 23 martie 2024 și a datelor furnizate de Reuters pentru statele semnatare ale acordurilor ILRS, link: <https://www.reuters.com/science/partner-nations-chinas-lunar-research-station-programme-2023-10-26/>, accesat în data 24 martie 2024, precum și <https://www.globaltimes.cn/page/202404/1310311.shtml>, accesat în data de 24 martie 2024.

³⁴ Datele sunt furnizate accesând link-ul: <https://data.worldbank.org/indicator> , accesat la data de 20 aprilie 2024.

³⁵ Michael Byers, Aaron Boley, *Cis-lunar space and the security dilemma*, 17 ianuarie 2022, <https://thebulletin.org/premium/2022-01/cis-lunar-space-and-the-security-dilemma/>, accesat în data de 25 martie 2024.

³⁶ *Spacepower. Doctrine for Space Forces, United States Space Forces*, Space Capstone Publication, Spacepower (SCP) Headquarters United States Space Force June 2020, pag.XXI.

³⁷ Henry Olsen, *The U.S. Space Force is preparing to militarize space. Good*, 17 martie 2022, <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/03/17/space-force-militarizing-good-thing/>, accesat în data de 25 martie 2024.

³⁸ George Friedman, *Geopolitics and the Moon*, 2 aprilie 2024, <https://geopoliticalfutures.com/geopolitics-and-the-moon/> , accesat în data de 25 martie 2024.

Către un sistem bi-multipolar. Sau despre mecanica fluidelor în politica secolului XXI

Dr.Silviu-Valentin PETRE

ABSTRACT

With much ado about the ephemerality of the unipolar moment, the discussion about the current structure of the international political system bounces between bipolarity and multipolarity. Building upon Samuel Huntington's article, "The Lonely Superpower", from 1999, this piece argues that the coming of age of a bi-multipolar structure with the USA and China as the frenemies and the Russian Federation, the EU, Japan, Brazil, India, Türkiye and Mexico in the second row. More so, the article suggests that we should go beyond the Westphalian logic centered on sovereign nation-states and take into consideration other forms of organisation like transnational regions. At the end, the article makes a recommendation for the Romanian policy makers to reformulate their mindset so as to cope with the bi-multipolar mode and create a pool of experts able to counsel ways Romanians can make the best of this aforementioned landscape in the 21st century.

Keywords: unipolarity, uni-multipolarity, bi-multipolarity, regional integration, the United States, China.

Silviu V. Petre is a faculty member with the National Intelligence Academy "Mihai Viteazul" in Bucharest.
Email: petre.silviu@animv.eu

Introducere 1.0. Prolog.

În fiecare epocă, oamenii i-au căutat povestea, firul epic cu ajutorul căruia să își orienteze viața, atât ca indivizi, cât și ca mari grupuri organizate (triburi, națiuni, firme etc.). De multe ori, odată acceptată, o poveste dominantă are rolul unei profeții auto-împlinite - oamenii încearcă să realizeze o normă, să actualizeze un ideal astfel încât devine greu de știut cine pe cine determină, agenții pe structură sau invers. Similar și epoca noastră își caută propria poveste. Dacă în primele două decenii după Războiul Rece tema sfârșitului istoriei¹ și cea a ciocnirii civilizațiilor² reprezentau borne-

le pesimismului și idealismului, astăzi (și aici putem discuta când începe acest astăzi: 2008-; 2014-; 2022- etc.) se simte nevoia unei alte hărți mentale care să ne orienteze. Nu neapărat să contrazică tezele tocmai menționate, dar să le ajusteze cu detaliile timpului. Pentru unii, realitatea internațională este dată de începutul unui nou Război Rece, unul care opune: în mod restrâns Occidentul- Federației Ruse, iar în mod extins, democrația occidentală autoritarismului îmbinat al Rusiei și Chinei³. Alții nuanțează tabloul și atrag atenția că marea tendință este tranziția dinspre lumea valorilor occidentale, către non-Occident, numit adesea Restul sau Sudul Global. Așa că disputa

nu ar mai fi între democrație și variațiile autoritarismului, cât între țările bogate și cele în curs de dezvoltare. Undeva la mijloc între cele două, sunt viziunile lui Saul Bernard Cohen și Thomas Barnett. Sintetizând opera predecesorilor geopolitologi⁴, geograful american Cohen (1925-2021) vede o lume în care marile puteri sunt flancate de shatterbelturi-zone haotice, după cum le numește Cohen, aflate la interferența primelor, dar marcate de sărăcie, resentimente și haos⁵. Pentru conaționalul său, strategul Thomas Barnett, actualul mapamond cuprinde un chenar care a beneficiat de pe urma globalizării și un areal neintegrat (*non-integrative gap*)⁶ ce reprezintă omologul shatterbelt-ului cohenian. Realității, cu care vom interacționa mai profund în subcapitolele următoare, critică neajunsurile ordinii liberale de după al Doilea Război Mondial și meditează asupra revenirii politicii de mare forță. O altă teză, minoră dar care poate ar merita îndeaproape privită este cea a Neomedievalismului. Adepții săi pornesc de la observația diluării ideii de suveranitate și relativizarea ei în cadrul unui sistem internațional în care organizațiile internaționale, marile companii, fluxurile de imigranți compun un peisaj similar celui de dinaintea de Pacea de la Westphalia din 1648⁷. Mai provocatoare decât acestea, fie și pentru că propovăduitorii ei sunt nu numai savanți, ci și militanți, este cea a „Imperiului” lui Michael Hardt și Antonio Negri de la sfârșitul anilor 1990⁸. Conform acestora, Imperiul nu este o țară anume, este însuși sistemul capitalist care creează o ordine care nu este numai geopolitică, bazată pe marile puteri, dar și biopolitică, în sensul că pătrunde până la nivel de jos, capilar – în lectura lor, capitalismul este cel care ordonează relațiile sociale, rolurile de gen, preferințele vestimentare șamd.

Introducere 2.0.

Când vine vorba despre anatomie, prima oră zărim silueta acoperită de piele a cuiva. Presupunem că metabolismul și osatura persoanei funcționează, altminteri aceasta nu ar mai trăi și nici nu s-ar putea mișca. În politi-

ca internațională, însă, narațiunea pe care o pomeneam mai sus este mai puțin evidentă. Ea cere o analiză specializată cu date care astăzi sunt în abundență dar adesea sunt greu de armonizat într-un diagnostic unitar și unanim acceptat. Acestea fiind spuse, articolul de față încearcă să răspundă la întrebarea: „Care este structura sistemului internațional actual?” **Argumentul acestui text este acela că avem de-a face cu o structură bi-multipolară în care hegemonii care vor da tonul sunt Statele Unite și China, flancate de mari puteri de rang secundar sau de state cu influență regională.** Argumentul nostru îl continuă pe cel al lui Samuel Huntington din articolul „*The Lonely Superpower*”, în care descria o structură internațională uni-multipolară, SUA deținând primatul *inter-pares*. **A doua idee este că logica westphaliană a statului națiune trebuie suplimentată de altceva, precum sunt regiunile transnaționale.** Două scenarii principale sunt avansate: unul în care marile puteri vor colabora pentru a-și împărți sferele de influență, ceea ce va genera stabilitate și celălalt în care se vor ciocni, antrenând actorii secundari și exacerbând probleme structurale deja existente (precum separatismul, fanatismul religios, migrația în masă, corupția și epidemiile).

Alături de actorii statali, organizații precum ONU, G20, ASEAN sau platforme digitale și companii hi-tech (X- fostul Twitter, Facebook, Apple) joacă un rol crucial în asigurarea comunicațiilor rapide, culegerea și interpretarea de date.

Articolul va avea mai multe părți: prima va discuta miza stabilirii numărului de poli sistemic; a doua va discuta subiectul uni-multipolarității pornind de la articolul lui Huntington; a treia va aduce discuția către tema bipolarității din timpurile actuale pentru ca a patra să zăbovească asupra integrării regionale. A cincea parte va găzdui remarcile de final.

I. Importanța discuției despre polaritatea sistemului internațional

Discuția despre polaritatea sistemului internațional este în foarte bună măsură anexată

de școală realistă și corelată cu ideea balanței de putere. Conform acestei scoli are rost să vorbim despre polaritate și efectele acesteia în măsura în care există doi sau mai mulți poli de putere aflați într-o rivalitate continuă și care practică o contrabalansare repetitivă – expresie a dictonului „marile puteri nu au prieteni permanenți, ci doar interese permanente”⁹. Spunem „în bună măsură anexată” întrucât nici liberalii nu neagă raționamentul balanței de putere, însă îl văd ameliorabil și transferabil din zona mijloacelor letale către cele economice.

Evaluarea polilor de putere presupune o dilemă derivată din evaluarea a ceea ce înseamnă însăși puterea. Cel mai la îndemână ne este să întocmim o ierarhie bazată pe factorii materiali precum populația, PIB-ul per capita, numărul de soldați activi și cel al kilometrilor de care ferată. Deși importanți, aceștia nu ne spun decât o parte a poveștii. Însăși celebra ecuație a puterii oferită de Ray Kline: $(Pp=(C+E+M)*(S+W))$ se află la granița dintre matematică și psihologie¹⁰, factorii precum voința națională și calitatea conducerii fiind foarte dificil de numărat.

Pentru a depăși limitările impuse de această prima generație de metrici, dacă ne putem exprima astfel, în epoca contemporană au apărut numeroși alți indici care încearcă să evalueze calitatea guvernării, capitalul social, gradul de democratizare și cel al corupției.

Așadar, Kenneth Waltz, în lucrarea sa devenită canonică pentru domeniul teoriei relațiilor internaționale, se ocupă de două configurații: multi - și bipolaritatea. În lectura lui Waltz cea de-a doua este cea mai stabilă, întrucât fiecare termen al diadei își stabilește prioritățile în funcție de celalalt, comportament ce devine predictibil la ambii rivali. În schimb, multipolaritatea întreține mult mai multe necunoscute, generând un joc al permutărilor n!k:

„În sistemele multipolare, există prea multe puteri pentru a permite oricărui dintre ele să traseze limite clare și fixe între aliații și adversarii lor, și prea puține, pentru a menține efectele abandonurilor la nivel scăzut. Acolo unde sunt trei sau mai multe puteri, flexibilitatea alianțelor menține relațiile de prietenie și de

adversitate într-o stare de mobilitate, făcând ca estimarea oricărui dintre jucători cu privire la ecuația de forțe prezente sau viitoare, să fie nesigură.”¹¹

Waltz exemplifica prin situația Războiului Rece versus cea anterioară Primului Război Mondial când prezența atâtor mari puteri a sporit incertitudinea. Ulterior, în 1993, Waltz va admite debalansarea între SUA și Federația Rusă, dar va alege să vadă în continuare un bipolarism atenuat, întrucât Rusia deținea în continuare arsenalul nuclear ca și în decada precedentă.

Pe urmele sale, John Mearsheimer, adept al Realismului ofensiv, argumentează că aranjamentul bipolar este, de asemenea, unul mai stabil pentru că ambii rivali își vor stăpâni acțiunile conștientizând că fiecare greșeală poate fi fatală¹².

Alți gânditori vor îmbrățișa termenul de unipolar și vor atașa acestuia diferite evaluări și prescripții. Astfel, William Wolforth vorbește despre stabilitatea adusă de unipol¹³. Împachetată într-un credo mesianic, mai mulți strategii – adesea etichetați drept neoconservatori – au găsit că momentul unipolar¹⁴ reprezintă o fereastră de oportunitate ce trebuie folosită pentru a fortifica abilitățile SUA și a asigura ca secolul XXI-lea va fi tot unul american^{15, 16}.

II. Uni-multipolaritatea lui Huntington de la sfârșitul anilor 1990

Ceva mai nuanțat, decât Wolforth, Samuel Huntington înțelegea sistemul internațional de la sfârșitul anilor 1990 drept unul uni-multipolar. Spre deosebire de unul unipolar pur care presupunea o singură superputere și multe altele minore, cel uni-multipolar admitea existența atât a superputerii americane, cât și a altor actori importanți de care trebuie să se țină seama. Politologul american nu considera structura nici multipolară, întrucât aceasta din urmă ar fi presupus o relativă echivalență între multipoli. Adăugându-se argumentului civilizațional expus în 1993, articolul lui Huntington tocmai citat se dorea un semnal de alar-

mă la adresa pretenției SUA de a se considera „națiunea indispensabilă”¹⁷.

În articolul „*The Lonely Superpower*”, Samuel Huntington explica particularitățile structurii uni-multipolare. Astfel, într-o unipolaritate pură, argumentează el, avem de-a face cu o distanță mare între capacitățile hegemoniei unipolare și restul unităților sistemice. Din aceasta cauza acestea nu se pot coalizat împotriva lui și nici contesta în mod serios. În schimb, într-un aranjament uni-multipolar, distanța dintre unipol și restul puterilor secundare este mai mică în termeni de capacități. Lecția pentru Statele Unite este aceea de a coopera și obține consensul restului puterilor secundare sau cel puțin aprobarea celor mai importante dintre acestea.

Există, desigur, varianta intermediară care argumentează cristalizarea unei structuri bipolare cu SUA și China drept protagoniști. Este și argumentul lui Stephen M. Walt potrivit căruia războiul direct din Ucraina început de Rusia în februarie 2022 marchează realmente finele momentului unipolar și a relativei păci hegemonice. Bipolaritatea citită de el va fi însă una mai atenuată decât în timpul Războiului Rece, cei doi concurenți dominând un grup fidel de state, dar nu pe toate deoarece: *“in special cele din Sudul Global vor rezista presiunii de a alege o tabără și vor încerca să-și mențină distanța față de certurile care nu le privesc direct. Unele dintre ele chiar vor încerca să extragă beneficii asmuțind Statele Unite și China una împotriva celeilalte.”*¹⁸

Aducând într-o discuție esențialmente purtată în termeni realiști o doză de constructivism, Ioana Leucea atrage atenția asupra importanței identității și a rolului pe care un stat dorește să îl joace sau nu. Altfel spus, configurația structurală depinde de modul în care își definesc interesul național, dacă ele doresc să joace rolul de mare putere sau nu¹⁹. Formulând textul autoarei în termeni wendtieni am putea spune că: *multipolarismul este ceea ce marile puteri fac din el!*

Pe lângă consultarea literaturii de specialitate și a presei, autorul rândurilor de față a realizat și o scurtă cercetare empirică cu ajutorul studenților de la licență de la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”. Aceștia au fost rugați să bifeze structura sistemului inter-

național într-un tabel cu trei posibilități: unipolar, bipolar, multipolar. Din 55 de răspunsuri exprimate, șapte au indicat bipolaritatea și 48 multipolaritatea²⁰.

III. Bi-multipolarism în absența altui termen

Și totuși? Cum este și cum ar trebui descrisă lumea de astăzi? În absența altui termen mai bun, articolul de față propune să numim actuala structură a sistemului internațional drept **bi-multipolară**. La momentul redactării acestei propuneri (ianuarie-martie 2024, dar pe baza unor meditații mai vechi), autorul nu cunoștea că termenul deja fusese introdus în spațiul public. Unul dintre cei asociați cu noțiunea „bi-multipolaritate” este analistul indian Sanjaya Baru, fost consilier al prim-ministrului Manmohan Singh. Deja în 2012 acesta vedea lumea evoluând spre o arhitectură în care Statele Unite și China vor avea cea mai mare greutate, dar vor fi secondate de mai multe puteri regionale. Pentru Baru, miza gândirii în termeni de bi-multipolaritate avea în vedere o axă India-Federația Rusă. În optica sa, întărirea cooperării dintre New-Delhi și Moscova ar fi adus beneficii nu numai pentru Asia de Sud și țara sa, dar și pentru echilibrul de putere din Asia secolului XXI. Termenul a fost preluat mai ales în spațiul mediatic din India și Iran (din ce s-a putut consulta în limba engleză)²¹ în timp ce literatura academică sau jurnalistică din arealul occidental încă dezbate uni sau multipolaritatea, fără a simți nevoia inventării unui termen intermediar între cele două. Asemănător și în publicistica de profil românească.²²

Contrapunând considerațiile de mai sus statisticilor aflate la dispoziție, urmează să vedem în ce măsura acestea confirmă bi-multipolaritatea.

Așadar, conform Global Firepower, primele cinci puteri militare ale lumii actuale sunt: Statele Unite, Federația Rusă, China, India și Coreea de Sud*. Similar este și clasamentul primelor puteri nucleare ale lumii:

* Global Firepower 2024, <https://www.globalfirepower.com/> (acesat 18.03.2024)

Nuclear weapons by country

Country	Total Weapons	Actively Deployed
Russia	6,257	1,458
United States	5,550	1,389
China	350	
France	290	
United Kingdom	225	
Pakistan	165	
India	156	
Israel	90	

Sursa: Nuclear Weapons by Country 2024, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/nuclear-weapons-by-country>

Dacă cele două clasamente de mai sus ne readuc familiaritatea Războiului Rece bazat pe dominanța zdrobitoare sovieto-americană, în schimb, numărul de soldați furnizează un tablou marcat de multipolaritate, cel puțin din punct de vedere al potențialului demografic:

Clasamentul primelor 10 state din punct de vedere al efectivului militar

Country	Total Personnel	Military Size Per 1000 People	Active Military Per 1000 People
North Korea	7,769,000	306.10	50.40
South Korea	6,712,500	130.50	11.60
Vietnam	5,522,000	56.90	5.00
India	5,137,500	4.00	1.10
China	4,015,000	2.90	1.60
Russia	3,708,000	26.10	8.10
Ukraine	2,122,000	27.60	4.80
Brazil	2,101,500	10.10	1.80
United States	2,072,950	6.30	4.00
Taiwan	1,831,800	77.80	6.90

Sursa: Military Size by Country 2024, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/military-size-by-country>

Aspectul bi-multipolarității se vede clar de abia la capitolul economic, unde Produsul Național Brut ierarhizat arată astfel:

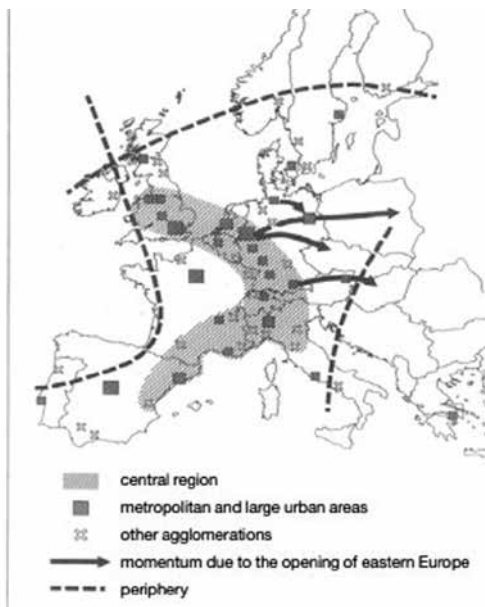
#	Country	GDP (nominal, 2022)	GDP (abbrev.)	GDP growth	Population (2022)	GDP per capita	Share of World GDP
1	United States	\$25,462,700,000,000	\$25.463 trillion	2.06%	338,289,857	\$75,269	25.32%
2	China	\$17,963,200,000,000	\$17.963 trillion	2.99%	1,425,887,337	\$12,598	17.86%
3	Japan	\$4,231,140,000,000	\$4.231 trillion	1.03%	123,951,692	\$34,135	4.21%
4	Germany	\$4,072,190,000,000	\$4.072 trillion	1.79%	83,369,843	\$48,845	4.05%
5	India	\$3,385,090,000,000	\$3.385 trillion	7.00%	1,417,173,373	\$2,389	3.37%
6	United Kingdom	\$3,070,670,000,000	\$3.071 trillion	4.10%	67,508,936	\$45,485	3.05%
7	France	\$2,782,910,000,000	\$2.783 trillion	2.55%	64,626,628	\$43,061	2.77%
8	Russia	\$2,240,420,000,000	\$2.240 trillion	-2.07%	144,713,314	\$15,482	2.23%
9	Canada	\$2,139,840,000,000	\$2.140 trillion	3.40%	38,454,327	\$55,546	2.13%
10	Italy	\$2,010,430,000,000	\$2.010 trillion	3.67%	59,037,474	\$34,053	2.00%

Sursa: GDP by Country, <https://www.worldometers.info/gdp/gdp-by-country/> (accesat 18.03.2024)

IV. Dezvoltarea și integrarea regională

Discuția despre polii de putere se subscrie aproape subînțeleș logicii westphalice. Ori de câte ori gândim chestiunea polarității, avem

Banana albastră sau dorsala nord-vest europeană

Sursa: L. Schätzl (ed.): Wirtschaftsgeographie der Europäischen Gemeinschaft, Stuttgart 1993 apud. Gert-Jan Hospers, Beyond the Blue Banana? Structural Change in Europe's Geo-Economy, *Intereconomics*, March/April 2003, pp.76-85, esp.p.77

în vedere statele-națiune așa cum apar ele pe harta și cum sunt recunoscute de către dreptul internațional. Dincolo de această logică, coexistă și o alta a ansamblurilor transfrontaliere sau transnaționale. Avem aici în vedere:

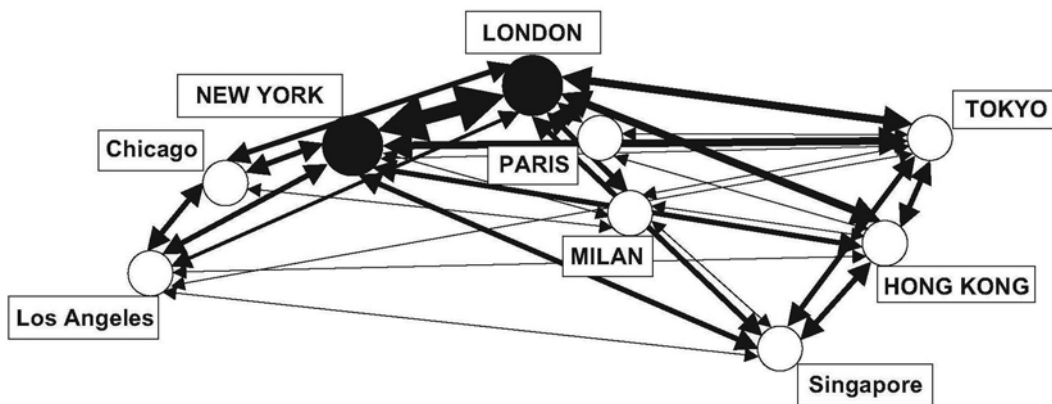
- grupări de națiuni, adesea configurații regionale având drept liant una sau mai multe motivații (interguvernamentală, economică, culturală, securitară, pe probleme de mediu);
- grupări de regiuni care cad de-a curmezișul granițelor naționale, formate fiind din regiuni, iară nu din națiuni întregi;
- ansambluri de orașe între care se țese o interacțiune mult mai vie decât între altele. Se poate întâmpla să fie vorba despre metropole aflate pe teritoriul mai multor state care pot sa nu fie învecinate.

Pentru primul caz putem da ca exemple: Benelux, țările SAARC în Asia de Sud, ASEAN

sau, mai recent, Inițiativa celor Trei Mări din care face parte și România. Pentru al doilea caz, cel dat de apropierea geografică avem dorsala nord-vest europeană numită colocvial și „banana albastră” și descoperită în 1989 de către geograful francez Roger Brunet. Aceasta cuprinde un areal care începe din Marea Britanie, continuă cu nordul și nord-estul Franței și sfârșește în Benelux. Pe baza cercetărilor lui Brunet, alți geografi și economiști au descoperit alte regiuni similar integrate denumite pitoresc „banana verde” și „banana aurie”²³.

În cel de-al treilea caz, cel al depărtării geografice semnalăm acronimul NYLON, abreviere a numelui orașelor New York și Londra. Acesta a fost creat pentru a exprima gradul înalt de interdependență și conexiune dintre cele două metropole globale, fapt confirmat de o literatură în creștere asupra speței:

Expresii grafice ale conectivității dintre Londra și New York (1)

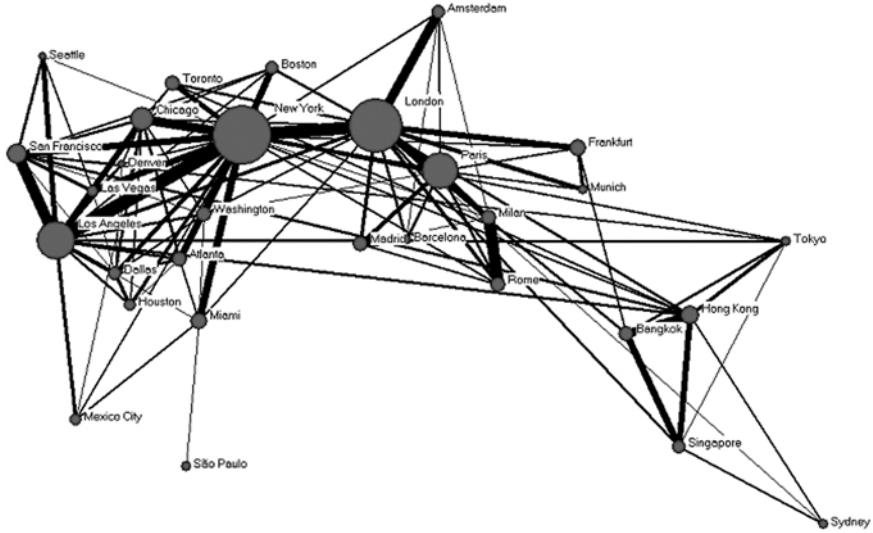

Sursa: Peter J. Taylor, World-systems analysis and globalization. A Jacobsean exploration of pasts, presents and futures The Immanuel Wallerstein Chair Annual Lecture delivered by Peter J. Taylor at the University of Ghent on October 21st, 2004, *Belgeo Revue belge de géographie* 3 | 2005

Ideea de a gândi cartografia în termeni extragrănicerești, dincolo de unitățile administrativ-teritoriale sau politice deja generază politici publice concrete. Astfel, pentru o națiune de dimensiuni continentale precum

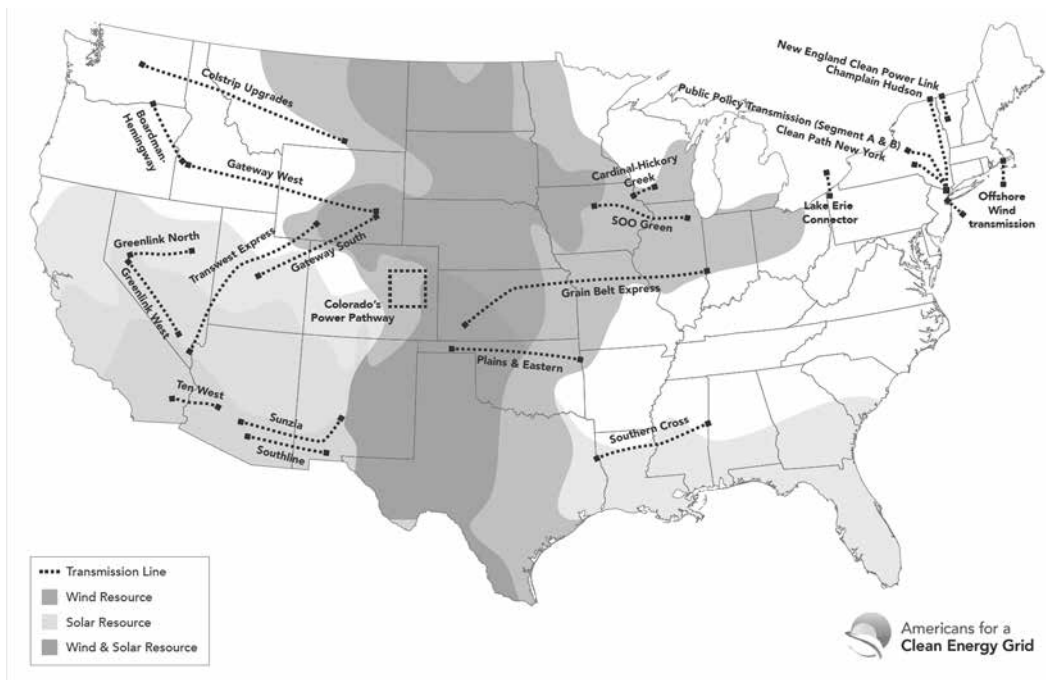
sunt Statele Unite, decidenții concep rețeaua energetică în termeni regionali, operând în suprafețe care trec pieziș peste granițele statelor (ariile fiind decupate în funcție de tipul de energie care este mai favorabil pentru a fi dezvoltat) așa după cum se poate constata mai jos:

Expresii grafice ale conectivității dintre Londra și New York (2)

Sursa: B. Derudder and F. Witlox, An Appraisal of the Use of Airline Data in Assessing the World City Network: A Research Note on Data, This Research Bulletin has been published in *Urban Studies*, 42 (13), (2005), 2371-2388. doi:10.1080/00420980500379503

Harta proiectelor energetice interregionale din Statele Unite

Sursa: Americans for a Clean Energy Grid, <https://cleanenergygrid.org/new-report-identifies-22-shovel-ready-regional-and-interregional-transmission-projects/>

La rândul ei, Uniunea Europeană operează conform ambelor logici: atât cea westphaliană, cât și o altă inter-regională, căutând să integreze părți din statele componente în ansambluri unitare conform anumitor scopuri. Mai mult decât atât, dincolo de granițele sale, Uniunea a

conceput și continuă să producă strategii pentru diferite regiuni, limitrofe sau îndepărtate²⁴, precum Euro-Mediterana și Parteneriatul Estic, Spațiul Caraibian și Amazonia²⁵. În acest sens s-au alocat circa 10 miliarde de euro pentru astfel de inițiative în perioada 2021-2027:

Uniunea Europeană și cartografia strategiilor regionale la nivel global

Sursa: Regional development co-operation programmes outside the EU, European Commission, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/outside-the-eu_en

Acestea fiind spuse, rămâne de văzut care va fi viitorul acestor regiuni într-o lume prezumat bi-multipolară. Trei scenarii principale se deapănă:

1. Importanța lor va rămâne marginală prin comparație cu statele națiuni (scenariu mediu-probabil în opinia noastră).

2. Importanța lor va crește, atât din punct de vedere a ceea ce înseamnă cooperare internațională și inter-guvernamentală, cât și din punct de vedere a ce înseamnă vulnerabilitățile pe care ele le aduc (ex: cele două zone Tres-Fronteras [prima la întretăierea dintre Peru, Columbia și Brazilia²⁶; a doua dintre Brazilia, Argentina și Paraguay²⁷] unde se cultivă stupefiante). Logica westphaliană se va îmbina cu politici transnaționale, rezultând o imagine pe care autoarea liberală Anne-Marie Slaughter o descrie prin metafora „tabla de șah și pânza de

păianjen” (scenariu, de asemenea, mediu pertinent în opinia noastră)²⁸.

3. Semnificația acestor regiuni va deveni deosebit de importantă pe fundalul pierderii prerogativelor guvernelor naționale, consolidându-și identități proprii, astfel încât să vorbim despre o „Amazonie”, „Ligă Bruxellesă” articulată în jurul dorsalei nord-europene sau un regat monegasc viguros ale cărui granițe să fie coextensive cu „banana aurie” (scenariu puțin probabil pe termen scurt și mediu).

V. Remarci de final

Shakesperiana afirmație potrivit căreia lumea este o scenă și toții oamenii sunt simpli actori, nu ne ajută în mod automat cu identificarea acestora sau a contururilor scenei. Spre

deosebire de scenă, în viață reală nu există privire exterioară, spectatorii dintr-un context fiind actorii altuia, în timp ce limitele scenei sunt adesea variabile și dinamice. De aici importanța determinării actorilor care contează în lumea politicii internaționale din prima jumătate a secolului XXI-lea. Construim pe baza argumentelor lui Samuel Huntington din articolul acestuia din anii 1990, „*The lonely superpower*”. Acolo unde acesta statua că structura internațională are o configurație uni-multipolară, articolul nostru merge mai departe vorbind de o arhitectură bi-multipolară, SUA și China fiind protagoniștii. Mai mult decât atât, articolul afirmă că evenimentele care au loc nu reproduc doar logica westphaliană a statului națiune, ci afirmă importanța regiunilor care pot fi atât aglomerări regionale de state, dar și comunități transnaționale – acestea redau aspect de mecanică a fluidelor interacțiunilor dintre actori. De aici și recomandarea ca politicile și strategiile contemporane să ia în considerare și acesta din urmă aspect.

Pe lângă noțiunile de mai sus, articolul prezintă o serie de limite:

1. Așadar, se afirmă importanța organizațiilor internaționale și a marilor corporații, dar fără a aprofunda subiectul²⁹. O cercetare ulterioară s-ar ocupa de acest aspect și, eventual, ar arăta cum se poate construi o teorie de relații internaționale care să țină cont și de importanța și funcțiile acestor actori.

2. Articolul nu tratează gradul de stabilitate ce derivă din structura bi-multipolară și nu face prognoze cu privire la izbucnirea conflictelor între actorii principali.

3. Nu este tratată chestiunea războiului, mai specific, a modului concret cum actuala configurație structurală constrânge tehnologiile recente în felul de desfășurare a unei ciocniri militare (se au în vedere: dronele, inteligența artificială, sisteme AA/AD)³⁰.

4. Deși o punere în legătură a întregii opere huntingtoniene ar merita făcută, ne vom mulțumi doar cu materialul de la sfârșitul anilor '90 al politologului american.

Postulând aranjamentul descris mai sus, precum și durabilitatea acestuia, națiunile lumii, în speță cele mici, se văd presate să gândească tactici și politici de supraviețuire. Spre deosebire de fractura ideologică a primului

Război Rece, bi-multipolaritatea din cadrulul celui de-al doilea s-a dovedit până acum mult mai pragmatică, deși coloratura ideologică nu lipsește cu desăvârșire. Cu o astfel de arhitectură dată, micile națiuni vor trebui să respecte două imperative: a) să aleagă taberele, mai ales dacă bipolaritatea devine adversativă și 2) să-și mențină libertatea de navigație deschisă în cadrul interdependenței (în special a celei economice)³¹.

Smartpower-ul s-ar putea să fie redefinit specific drept *capacitatea de a-ți realiza interesul național înfrângând obstacolele și menținând bunăvoința celor doi hegemoni-planetari*.

În ceea ce privește România, pentru atingerea dezideratului mai sus menționat, recomandăm crearea unui grup de lucru pentru „studiul bi-polarismului” care să gândească scenariu acțional³² pe care să le înainteze factorului politic. Pe termen scurt, acesteia îi va reveni sarcina de a aduna experți din diferite domenii, dar cu arii de expertiză atât pe cultura occidentală, cât și pe cea chineză; pe termen lung însă, sarcina va deveni cea de a crea un nou tip de experți, „bipolarologi”, dacă le putem spune astfel, care să avanseze interesele României și să populeze întreg ecosistemul de luarea a deciziei (birocrăția de stat, mediul de afaceri, societatea civilă).

Note

¹ Tema sfârșitului istoriei a devenit indelebil asociată cu lucrarea omonimă a lui Francis Fukuyama, „Sfârșitul istoriei și ultimul om”, fixând autorul într-o manieră simplificată în memoria publică (Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, traducere de Mihaela Eftimiu, Paideia, București, 1997). Dar opera lui Fukuyama nu s-a oprit aici, el concentrându-se pe relația dintre instituțiile politice, capitalul social și mentalitățile populare. O a doua versiune a sfârșitului istoriei, mult mai puțin sesizată aparține lui Zbigniew Brzezinski (1928-2017) care consideră că viitorul va presupune slăbirea semnificativă a suveranității statelor și externalizarea prerogativelor acestora către organizațiile internaționale. Pe cale de consecință, continuă fostul demnitar și sovietolog american, Statele Unite vor fi ultima superputere globală, neexistând realmente o tranziție hegemonică așa cum gândesc autorii realiști.

² Ideea ciocnirii civilizațiilor a devenit asociată cu Samuel Huntington (1927-2008), deși premisa diferențelor civilizaționale se poate întâlni și la alți autori preexistenți, precum Oswald Spengler (1880-1936), Arnold Toynbee (1889-1975) și Neagu Djuvara (1916-2018). Foarte influentă, tema a fost preluată și de scriitori non-occidentali,

precum Aleksandr Dughin care găsește utilitatea perspectivei huntingtoniene pentru a argumenta unicitatea Rusiei și dreptul acesteia de a apăra valorile ortodoxe în fața a ceea ce percepe a fi ofensiva NATO.

În altă ordine de idei, impresia că sistemul internațional s-a fragmentează sau se va fragmenta o găsim și la autori ce pornesc de la direcții diferite. Astfel, sociologul marxist Immanuel Wallerstein (1930-2019) lua la un moment dat în considerare ca, după declinul capitalismului, sistemul economic-politic al viitorului să nu mai fie unul planetar, ci marcat de ansambluri regionale, similar cu economiile-lume despre care vorbea Fernand Braudel. De factură juridică, argumentul Lisei Maria Achimescu este acela că asistăm la fragmentarea dreptului internațional. Lisa Maria Achimescu, *Fragmentarea dreptului internațional. Tendință normativă sau Fait Accompli?* Editura Top Form, București, 2023

³ Valentin Naumescu, 2024 în politica lumii. Anus Mirabilis sau Annus Horribilis? *Contributors.ro*, 29/12/2023, <https://www.contributors.ro/2024-in-politica-lumii-annus-mirabilis-sau-annus-horribilis/>. Dorin Popescu, 2024: nimeni nu va trece Rubiconul, dar toți adună oști acolo, *Contributors.ro*, 30/12/2023, <https://www.contributors.ro/2024-nimeni-nu-va-trece-rubiconul-dar-to-ti-aduna-osti-acolo/>

Printre cei care critică analogia rivalității sino-americane cu vechea înclăștare dintre Statele Unite și URSS a se vedea și: Odd Arne Westad, Has a New Cold War Really Begun? Why the Term Shouldn't Apply to Today's Great-Power Tensions, *Foreign Affairs*, 27.03. 2018, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-03-27/new-cold-war-really-begun> (Accessed on 06.03.2024)

⁴ Prefer să vorbesc despre geopolitologi în opoziție cu geopoliticienii care sunt practicieni (politicieni și militari), preluând astfel distincția lui Adrian Corobană. Adrian Corobană între geopolitică- practică și *geopolitologie*- știință. Adrian Corobană, Geopolitician sau geopolitolog?, Blog, 1 Noiembrie 2014, <http://corobana.ro/geopolitician-sau-geopolitolog/> (Ultima accesare 21.03.2024)

⁵ Saul Bernard Cohen, *Geopolitics. The Geography of International Relations*, Third Edition, Rowman & Littlefield, 2015

⁶ Thomas M.P.Barnett, *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*, G. P. Putnam's Sons, New York, 2004

⁷ Akihiko Tanaka, *The New Middle Ages: the World System in the 21st Century*, LTCB International Library Trust / International House of Japan, 2002. Laureana Urse, Lecturi și reflecții pe marginea unei probleme și a unei dezbateri, *CALITATEA VIEȚII*, XX, nr. 3–4, 2009, p. 399–403, esp.p.403. Ed West, Welcome to the new Middle Ages Rising inequality, lower mobility, contempt for the poor and widespread celibacy — we're returning to the past, *UnHerd*, November 23, 2020

⁸ Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire*, Harvard University Press, 2001

⁹ Acestui liberalism economic de la începutul erei capitaliste i s-a adăugat un altul, instituțional la începutul epocii moderne- anume credința că marile puteri pot învăța să coopereze atunci când interesele comune o impun. Imediat după căderea lui Napoleon, practica a venit

pe filiera conservatoare, reacționară, și deci, în mod ironic, anti-liberală. Un secol mai târziu, când Wilhelm al II-lea copia ambițiile napoleoniene, redevenea pertinentă ideea securității colective, efort la care erau chemate să participe nu numai marile puteri, ci toate statele. (Prin state înțelegându-se nu numai guvernele, ci și opinia publică ce ar fi trebuit să exprime dorința de pace a majorității). Anti-liberalismul concertului de secol XIX ne apare astfel ca ante-liberalismul securității colective de după Primul Război Mondial. Metternichii dedați negocierilor de culise au cedat locul diplomaților care știau să jongleze între discreție și măgulirea opiniei publice. Imperativ pe care s-au văzut obligați să și-l însușească deopotrivă idealisții și machiavelicii contemporaneității, de la Woodrow Wilson la Henry Kissinger.

¹⁰ Vasile Croitoru, Puterea și instrumentele de manifestare în geopolitica actorilor, *MOLDOSCOPIE*, 2013, nr.3 (LXII), pp.176-184, p.178. Florin Bonciu, Implicații pentru România ale Trecerii la Tehnologiile celei de-a Patra Revoluții Industriale, *Revista de Economie Mondială*, Vol.11, Nr.2, 2019, pp.53-63, esp. p.57

¹¹ Kenneth Waltz, *Teoria Politicii Internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 181 apud. Karin Megheșan, Modificările sistemului internațional. Continuitate și schimbare în activitățile de intelligence, *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr.31-2/ decembrie 2009, pp.119-131, esp. p.121

¹² John J. Mearsheimer, Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order, *International Security*, Vol. 43, No. 4 (Spring 2019), pp. 7–50, https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00342. Rasmus Gjedssø Bertelsen and Dr. Mariia Kobzeva, The Future of Arctic Order, The Marshall Center, September 2021, pp.29-35, esp.p.30, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2021-09/PC_V11N3_TheFutureArcticOrder.pdf

¹³ William C. Wohlforth, The Stability of a Unipolar World, *International Security*, Vol.24, No.1 (Summer 1999), pp.5-41. William C. Wohlforth, Transatlantic Relations in a Unipolar World, Occasional Paper Series, No. 41, 2000, <https://www.files.ethz.ch/isn/15567/41-Wohlforth.pdf> (accesat 24.02.2024). William C.Wolforth, Unipolarity, Status Competition, and Great Power War, *World Politics*, 61, no. 1 (January 2009), 28–57

¹⁴ Termenul este asociat cu psihologul și comentatorul politic Charles Krauthammer. Charles Krauthammer, Democratic Realism, AEI, 10 February 2004, <https://www.aei.org/research-products/speech/democratic-realism/>

¹⁵ A se vedea în acest sens raportul numit Rebuilding America's Defences, ulterior văzut ca o prefață a agenției neoconservatoare de după 11 Septembrie. Donald Kagan Gary Schmitt (Project Co-Chairmen), Thomas Donnelly (Principal Author), Rebuilding America's Defenses Strategy, Forces and Resources For a New Century, A Report of The Project for the New American Century September 2000, https://resistir.info/livros/rebuilding_americas_defenses.pdf (Accesat ultima oară 25.02.2024, 13:25). Redăm mai jos scopurile politice și pe cele militare statuate încă de la începutul documentului: "Today, the United States has an unprecedented strategic opportunity. It faces no immediate great-power challenge; it is blessed with

wealthy, powerful and democratic allies in every part of the world; it is in the midst of the longest economic expansion in its history; and its political and economic principles are almost universally embraced. At no time in history has the international security order been as conducive to American interests and ideals. The challenge for the coming century is to preserve and enhance this "American peace." Yet unless the United States maintains sufficient military strength, this opportunity will be lost". Piv. "The military's job during the Cold War was to deter Soviet expansionism. Today its task is to secure and expand the "zones of democratic peace;" to deter the rise of a new great power competitor; defend key regions of Europe, East Asia and the Middle East; and to preserve American preeminence through the coming transformation of war made possible by new technologies". pp.2-3

¹⁶ Larwood, Z. (2018). The neoconservative theory of international politics [Master's Thesis, the American University in Cairo]. AUC Knowledge Fountain. <https://fount.ucegypt.edu/etds/494>

¹⁷ Samuel P. Huntington, The Lonely Superpower, *Foreign Affairs*, March/April 1999, p.4

¹⁸ Stephen M. Walt, The Ukraine War Doesn't Change Everything. Russia's war marks the definitive end of America's unipolar moment and returns the world to a state best explained by realism, *Foreign Policy*, April 13 2022

¹⁹ "Identitatea de mare putere se corelează conceptului de multipolaritate, în paradigma realistă a RI fiind un concept cheie, utilizat frecvent de către liderii politici în discursuri, fiind implicată problematica luării deciziilor la nivel internațional. Expresia cea mai clară a acestei relații, polaritate - decizie, poate fi considerată structura organizatorică a Consiliului de Securitate al ONU, mai precis dreptul de veto deținut de către cele cinci țări cu statut de membre permanente (SUA, Rusia, China, Marea Britanie și Franța) și derivate dintr-un considerent de putere." Ioana Leucea, *Identitățile în "epoca de aur" a globalizării*, Editura Top Form, Colecția Sociologie, București, 2023, pp.79-80

²⁰ De menționat că cercetarea nu a presupus alte întrebări sau argumentarea alegerii făcut. Studenții au vârstele cuprinde între 20-23 de ani, fiind deci născuți după 2000. Selecția pe gen a fost relativ egală, raportul sex ratio 1:1 nereprezentând un criteriu. Cercetarea a avut loc în luna martie 2024, corespunzătoare celui de-al doilea semestru din anul universitar 2023-2024.

²¹ Ghazanfar Ali Garewal, Is pandemic leading to "bi-multipolarity"? *Asia Times*, April 22, 2020. Andrew Korybko, Towards Bi-Multipolarity, *Force*, 19 November 2021, <https://web.archive.org/web/20211119065008/https://forceindia.net/guest-column/towards-bi-multipolarity/> (accesat 24.02.2024). Andrew Korybko, The Bi-Multipolar Worldview Brings India & ASEAN Closer Than Ever Before, Andrew Korybko's Newsletter, JUN 20, 2022, [HTTPS://KORYBKO.SUBSTACK.COM/P/THE-BI-MULTIPOLAR-WORLDVIEW-BRINGS](https://KORYBKO.SUBSTACK.COM/P/THE-BI-MULTIPOLAR-WORLDVIEW-BRINGS). Iran indispensable to Russia as gateway to India: analyst, *Tehran Times*, July 2, 2022

²² A se vedea câteva articole și analize, fără a avea pretenția că acestea sunt toate sau cele mai semnificative: General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Strategia acți-*

nilor rapide, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, p.106 și 110, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/strategia_actiunilor_rapide.pdf. accesat 24 februarie 2024. Victor Juc, Unipolaritate versus multipolaritate în reconfigurarea modelului de ordine mondială postrăzboi rece, *Revista Filosofie ASM*, nr_3_2016, pp.7-23. Sergiu Medar, PREVI-ZIUNI POLITICE 2021: Politică externă a SUA - Partea întâi, *Monitorul Apărării*, 24 noiembrie 2020. Șerban F. Cioculescu – Rethinking the China-Russia Relations in the Context of the War in Ukraine, *Monitorul Strategic*, Nr. 1-2, 2022, pp.24-33. Dacian Duna, Leaders, States and War in Ukraine: Back to the Old School of Realism? Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, TOM XV, 2023, pag. 39-53. US Historical Challenges: A Comparison Between the Cold War and the US-China Competition, *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, TOM XV, 2023, pag. 83-96*

Pentru folosirea termenilor de „unipolar” și „multipolar” a se vedea cartea coordonată de Marian Zulean. Este vorba despre paginile: 78, 125, 154, 155, 237, 269, 314. De menționat că termenul „bipolar” nu apare; se vorbește într-un singur loc despre „postbipolaritate” când se discută despre lumea de după Războiul Rece. Marian Zulean (coord), *Strategiile de securitate națională*, ediția a II-a îmbogățită, Tritonic, București, 2017. Este vorba despre următoarele capitole împreună cu autorii aferenți: Capitolul 2, Elaborarea strategiilor de securitate în secolul al XXI-lea: cazul Uniunii Europene (Monica Oproiu) 51-110 Capitolul 3 – Cacofonia strategică a Europei (Oliver de France și Nick Whitney), pp.111-142; Capitolul 4 – Formularea strategiilor de securitate națională ale Germaniei (Iulia-Sabina Joja), p.143-164; Capitolul 7 – Strategia de securitate națională a Federației Ruse (Ileana Racheru), pp.233-246; Capitolul 8 – Strategiile de securitate și apărare națională ale României în perioada 1990-2014 (Costinel Anuta), pp.247-296; Capitolul 9 – Elaborarea Strategiei de Securitate Națională a României din 2006 (Săvuleț Gabriela Cristina, Haliț Raluca Nicoleta) pp.297-325.

²³ Frank Jacobs, The Blue Banana- the True Heart of Europe, Big Think, 31 Decembr 2014, <https://bigthink.com/strange-maps/the-true-heart-of-europe-nil-the-blue-banana/>. Faludi, Andreas, The 'Blue Banana', *Revisited*, Refereed Article No. 56, March 2015, *European Journal of Spatial Development* URL: [http://www.nordregio.se/Global/EJSD/Refereed articles/refereed56.pdf](http://www.nordregio.se/Global/EJSD/Refereed%20articles/refereed56.pdf)

²⁴ European and Macro-regional Territorial Monitoring Tool, Macro-Regions and Macro-Regional Strategies, <https://mrs.espon.eu/mrs.html>

²⁵ Cu privire la Amazonia semnalăm inițiativa Inter-American Development Bank (IDB) creată în 1959, inițiativă adusă la cunoștință publicului în iunie 2023 și numită Amazonia Forever. IDB Launches 'Amazonia Forever,' an Umbrella Program to Boost Coordination for Amazon Region, IDB, June 30, 2023, <https://www.iadb.org/en/news/idb-launches-amazonia-forever-umbrella-program-boost-coordination-amazon-region>. Uniunea Europeană nu este străină de inițiativă, Bruxelles-ul facilitând întâlniri între actorii interesați din UE și cei din zona Americii Latine, și Caraibelor ca parte a noii sale "Agende pentru relațiile dintre UE și America Latină și Caraibe." New

Agenda to strengthen EU's partnership with Latin America and the Caribbean, EU Commission, 07 June 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3045

²⁶ Juan Carlos Aristizábal González, Transnational Organized Crime in the Triple Border between Brazil, Colombia and Peru, *Revista Seguridade e Poder Terrestre*, Vol 1, N°2, October - December, 2022, pp. 77-98 DOI: <https://doi.org/10.56221/spt.v1i2.14>.

²⁷ Name changed to preserve anonymity, America's Triple Frontier, Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 18 November 2014, <https://globalinitiative.net/analysis/smuggling-across-south-americas-triple-frontier/>

²⁸ Anne-Marie Slaughter, *The Chessboard and the Web. Strategies of Connection in a Networked World*, Yale University Press, New Haven and London, 2017.

²⁹ Despre interacțiunea dintre corporațiile multinaționale și factorul politic, ca și despre responsabilitatea corporativă socială (CSR) și guvernarea globală a se vedea: David L.Levy, Aseem Prakash, Bargains Old and New: Multinational Corporations in Global Governance, *Business and Politics*, Vol. 5, No. 2, August 2003, pp.131-150. Colonel (r)Benoni Andronic, Dragoș-Cosmin, Buceac, Actorii relațiilor internaționale, *Revista de Științe Militare*, 4, 2014, pp.73-84, esp.82. Andreas Rasche, The Corporation as a Political Actor – European and North American Perspectives, *European Management Journal*, Volume 33, Issue 1, February 2015, Pages 4-8. Christopher May, Who's in charge? Corporations as institutions of global governance, PALGRAVE COMMUNICATIONS |1:15042, Published 22 Dec 2015. Toni G.L.A. van der Meer, Jeroen G.F. Jonkman, Politicization of corporations and their environment: Corporations' social license to operate in a polarized and mediatized society, *Public Relations Review* 47 (2021). Onna Malou van den Broek, How Political Actors Co- Construct CSR and its Effect on Firms' Political Access: A Discursive Institutional View, *Journal of Management Studies*, 61: 21 March 2024. De asemenea, semnalăm proiectul profesorului Rutger Claassen de la Universitatea din Utrecht numit "The Business Corporation and Political Actor" și care se derulează între 2020-2025, <https://businesscorporation.sites.uu.nl/>

³⁰ Forma conflictelor contemporane poate fi situată în contextul Noului Ev Mediu amintit la începutul lucrării. Despre confruntarea amero-chineză și neomediavalism a se vedea: Timothy R.Heath, Weilong Kong, Alexis Dale-Huang, *U.S.-China Rivalry in a Neomedieval World Security in an Age of Weakening States*, Research Report, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2023 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1887-1.html (accesat 26.03.2024, 12:05).

Despre utilitatea militară a inteligenței artificiale a se vdea: Alida Monica Doriana Barbu, *Inteligența artificială. Cum vor schimba AI, Deep Learning și robotica domeniul militar*, Editura Militară, București, 2023.

³¹ Numeroase țări din America Latină și Africa sunt teren al interferenței dintre Washington și Beijing. Ambii poli curtează societățile și economiile latino-americane și africane cu investiții. Alături de influența politică și cultura pe care o câștigă, o altă chestiune care merită discutată este cea a armonizării dintre proiectele infrastructurale ale celor două. Este de așteptat ca atât investițiile americane, cât și cele chineze să își urmărească propriul interes în materie de profit. Rămâne la latitudinea țărilor-gazdă să aibă grija ca proiectele finalizate de către americani și chinezi să servească nevoilor beneficiarului, nu doar pe cele ale donatorului.

Reflecția aceasta se bazează pe continuitatea interdependenței. Lucrurile vor lua o altă întorsătură dacă interdependența se subțiază și autarhia între marile blocuri de alianțe se permanentizează. Despre această posibilitate a se vedea și: Ronald U.Mendoza, Navigating the Political Economy of Cold War 2.0, *The Diplomat*, February 12, 2024.

³² Cu privire la creionarea de scenarii pentru viitorul mijlociu a se vedea și lucrarea: Răzvan Grigoraș, *România, Orizont 2035, patru anotimpuri*, Editura TopForm, București, 2018. Suplimentar, pentru un sondaj de opinie despre părerile publicului românesc față de eventualitatea unui conflict armat chino-american a se vedea: Tudor Curtifan, Cum se poziționează românii în cazul unui război între SUA și China. Dungaci: România a fost isterică în ambele direcții, *Defense România*, 23.10.2021.

Bundeswehr-ul german la cumpăna vremurilor

Sorin-Vasile NEGOIȚĂ

ABSTRACT

In a world in constant change, as war has returned to Europe, and the international order is under attack everywhere on the globe, the adaptation of defence policies becomes a crucial objective for any European state. That is why the German leadership has recently taken the decision to rethink and reorient its defence policy, in order to be able to face the various threats and challenges it may face.

The new guidelines for defence policy are the basic document for the leadership of the German Bundeswehr. They are based on the country's first National Security Strategy, and outline how Germany, through its armed forces, is reacting militarily to the turning point announced by German Chancellor Olaf Scholz in February 2022.

The new security challenges that have emerged in Europe in the last decade are important milestones and reasons that show that national and allied defense must once again be at the center of the German Federal Government's concerns. All these elements generated this turning point in German foreign and security policy and brought the Bundeswehr and the need to reshape its current organizational structure into the center of public attention.

The Bundeswehr will have to become as well prepared as possible for a possible war. This involves re-examining the decision-making, coordination and control process, which will have to be based, in large part, on rapidity, informational superiority and resilience. Once these objectives are met, the Bundeswehr will be able to achieve adequate deterrence capability, which will thus guarantee Germany's security and enable it to intervene in support of its allies in the event of an attack on them.

Keywords: threats, challenges, priorities, security policy, defence policy, turning point, National Security Strategy, guidelines, requirements, Bundeswehr, missions, operational command, the armed forces

Sorin-Vasile Negoită is a senior researcher and defence studies program coordinator within the Institute for Political Studies of Defence and Military History of Bucharest. He is specialized in European and Transatlantic defence and security studies.

Germania a avut de-a lungul istoriei sale o abordare distinctă în ceea ce privește apărarea și securitatea. În prezent, într-o lume aflată într-o permanentă schimbare, în condițiile în care războiul a revenit în Europa, iar ordinea internațională este atacată oriunde pe glob, adaptarea politicilor de apărare devine un obiectiv crucial pentru orice stat european. De aceea, leadership-ul german a luat, în urmă

cu jumătate de an, decizia de a-și regândi și reorienta politica de apărare, pentru a putea face față diverselor amenințări și provocări cu care s-ar putea confrunța în viitor. Berlinul este conștient că o regândire a politicii de apărare germane ar trebui să includă atât reorganizarea organismului militar și investiții serioase pentru modernizarea echipamentelor militare, dar și consolidarea parteneriatelor

internaționale și o mai mare implicare în cadrul organizațiilor de securitate și apărare din care face parte.

În consecință, o astfel de abordare necesită o analiză atentă a mediului de securitate actual, inclusiv a amenințărilor tradiționale și non-tradiționale. De asemenea, trebuie luate în considerare evoluțiile geopolitice recente, precum și situația din regiunea europeană și globală. Nu în ultimul rând, este esențial ca aceste procese să fie bine coordonate cu partenerii din cadrul NATO și UE, pentru a se asigura o abordare coerentă și eficientă a securității euro-atlantice.

Așa cum bine se cunoaște, la puțin timp după invazia nejustificată a Rusiei din Ucraina, în urmă cu mai bine de doi ani, cancelarul german Olaf Scholz anunța, un *punct de cotitură* (germ. *Zeitenwende*) și o schimbare radicală în politica externă și de securitate a Germaniei.¹ Potrivit Berlin-ului, acest *punct de cotitură* schimbă în mod fundamental rolul și responsabilitățile care ar trebui să fie asumate de Germania, în postura sa de „cel mai populat” stat din cadrul Uniunii Europene, dar și de cea mai dezvoltată economie europeană.

Noi orientări în politica de apărare germană

În toamna anului trecut, în cadrul conferinței anuale a Bundeswehr-ului (9-10 noiembrie 2023), ministrul federal al apărării, Boris Pistorius și inspectorul general al Armatei federale (șeful apărării), generalul Carsten Breuer, au lansat noi linii directoare pentru politica de apărare germană, *Verteidigungspolitische Richtlinien 2023* (VPR 2023). Noile orientări pentru politica de apărare, elaborate pentru prima dată după anul 2011, reprezintă documentul de bază pentru conducerea Bundeswehr-ului german. Acestea au la bază prima strategie de securitate națională a țării, publicată cu câteva luni înainte (iunie 2023) și descriu modul în care Germania, prin intermediul forțelor sale armate, reacționează din punct de vedere militar la *punctul de cotitură* anunțat de cancelarul german Olaf Scholz în februarie 2022.

De altfel, prezent la evenimentul din noiembrie 2023, cancelarul Scholz și-a exprimat sprijinul pentru reformarea organismului militar german și adaptarea acestuia la noile provocări de securitate apărute în Europa și în zonele adiacente acesteia. Potrivit cancelarului, suportul Guvernului federal va fi complet și se va materializa inclusiv prin atingerea, în anul 2024, a țintei de 2 procente alocate din PIB-ul german pentru apărare, pentru prima dată după decenii. În acest sens, Scholz a subliniat că, în anul 2024, un număr mare de propuneri de achiziții, care vor însuma aproximativ 25 milioane Euro, vor trece prin Parlament, urmând ca, până la sfârșitul acestui an, două treimi din fondul special de 100 de miliarde Euro al Bundeswehr-ului² să fie direcționate spre noi contracte de achiziții de armamente pe termen lung.³

Noile orientări de politică de apărare stabilesc liniile directoare necesare factorului militar în noua eră, prin „*formularea misiunii de bază și a celor ulterioare ale Bundeswehr-ului, dar oferă și specificațiile pentru conceptul general de apărare militară, pentru profilul de capacitate al Bundeswehr-ului și, pentru prima dată, pentru o strategie militară*”⁴.

Având la bază aceste considerente, Germania își propune să-i liniștească pe aliații săi, în special pe cei aflați pe flancul estic al NATO, prin asumarea, potrivit cuvintelor ministrului federal Pistorius din prefața VPR 2023, a responsabilității de a fi „*coloana vertebrală a descurajării și apărării colective*” europene⁵.

• Provocări actuale de securitate pentru Germania

În primul rând, orientările fac referire la principalele amenințări cu care se confruntă Germania și implicațiile pe care acestea le au asupra organismului militar. Astfel, cea mai mare amenințare imediată la adresa păcii și securității în zona euro-atlantică, așa cum este prevăzut și în Strategia de securitate națională a Germaniei, și care va servi drept cea mai importantă problemă de securitate pentru Bundeswehr, este reprezentată de Federația Rusă. Prin acțiunile sale din ultimul deceniu și în special după invazia din Ucraina în 2022, Rusia a produs un atentat asupra arhitecturii europene de securitate, zdruncinând bazele păcii

în Europa și o încălcare a ordinii internaționale bazate pe reguli, cu efecte ce se întind dincolo de continentul european.

Chiar dacă atenția planificatorilor germani se îndreaptă cu prioritatea spre securitatea în zona euro-atlantică, cu accent imediat pe securitatea împotriva Federației Ruse, Germania se confruntă cu o serie de provocări simultane în materie de politică de securitate. Tensiunile și instabilitățile din zone precum Africa, Orientul Mijlociu, Indo-Pacific și Arctica influențează în continuare mediul de securitate european. În acest sens, operațiunile de management al crizelor și de stabilizare, care până nu demult erau în centrul preocupărilor Bundeswehr-ului, rămân priorități de securitate, dar sunt trecute într-un plan secundar.

VPR 2023 aduce în prim-plan și provocarea pe care o reprezintă China, care „*încearcă să remodeleze ordinea internațională bazată pe reguli așa cum consideră de cuviință [...] și acționează în mod repetat în contradicție cu evoluțiile occidentale, în special în domeniile valorilor și intereselor*”⁶. China este considerată de Germania deopotrivă partener, concurent și rival sistemic.

De asemenea, VPR 2023 mai precizează că amenințările la adresa arhitecturii de control a armamentelor și a libertății rutelor maritime, proliferarea globală a armelor de distrugere în masă și a sistemelor de transport al acestora, precum și proliferarea crescândă și necontrolată a armelor ușoare și munițiilor aferente au un potențial crescut de a pune în pericol și a afecta în mod direct securitatea europeană și internațională.

Nu în ultimul rând, o atenție deosebită trebuie acordată schimbărilor climatice, evoluțiilor din spațiul cibernetic, informațional și cosmic, precum și dezvoltărilor tehnologice rapide, în special în domeniile tehnologiei cuantice, roboticii, nanotehnologiei și a semiconductoarelor, care pot avea un rol important în noua arhitectură de securitate internațională.

• **Prioritățile strategice ale politicii de apărare germane**

Potrivit VPR 2023, politica de apărare germană are trei priorități strategice: consolidarea capacităților de apărare și aliate; promo-

varea stabilității în vecinătatea europeană și realizarea de contribuții la menținerea ordinii internaționale bazate pe reguli.

Așadar, pentru contracararea amenințărilor continue și complexe la adresa securității europene, având în prezent ca principal actor Federația Rusă, în prim-planul politicii de apărare germane se situează, pe de o parte, consolidarea apărării naționale și, pe de altă parte, a celei în cadrul Alianței Nord-Atlantice, „*ca garant al descurajării și apărării*”⁷, dar și a capacității de acțiune a UE prin intermediul Politicii sale de Securitate și Apărare Comună (PSAC).

În plan național, pentru prevenirea atacurilor împotriva suveranității și integrității teritoriale germane și o apărare generală de succes, documentul aduce în atenție necesitatea interconectării tuturor factorilor relevanți – stat, societate, economie și cooperarea dintre aceștia pentru o mai bună înțelegere a importanței consolidării capacității de apărare și maximizarea rezilienței.

Totodată, Germania își propune să servească drept *hub* pentru aliați și parteneri – *națiune-cadru* pentru armatele europene mai mici și centru logistic pentru operațiile militare aliate în Europa continentală. Aici, este amintit noul „*proiect emblematic al punctului de cotitură*”, de reorganizare și desfășurare permanentă a unei brigăzi în Lituania, ca angajament al Germaniei față de apărarea colectivă.

O altă prioritate strategică este reprezentată de asigurarea zonei din proximitatea europeană, în conformitate cu abordarea de 360 de grade a Conceptului Strategic al NATO și Busolei Strategice a UE, care, în cazul Germaniei, se caracterizează printr-o abordare bazată pe parteneriat și pe nevoi. Angajamentul Bundeswehr-ului pentru gestionarea crizelor și conflictelor – în Mediterana de Est, Orientul Mijlociu și pe continentul african, „*servește, în primul rând, la combaterea terorii transnaționale și a consecințelor fragilității statului, precum și la promovarea stabilității regionale și a coexistenței între oameni*”⁸.

Nu sunt omise nici alte regiuni în care ordinea internațională este contestată, unde ar trebui să fie promovate aceleași reguli pe care se bazează democrațiile occidentale. Astfel, Germania este interesată de menținerea unei ordini internaționale bazate pe reguli, „*în fața*

unii mediu internațional care este din ce în ce mai caracterizat de volatilitate și multipolaritate”⁹⁹.

• **Misiunile Bundeswehr-ului**

VPR 2023 stabilesc misiunea principală și misiunile ulterioare ale Bundeswehr-ului,

„garantul capacității de descurajare și apărare” a Germaniei, care derivă din mandatul constituțional și din prioritățile strategice ale politicii de apărare integrate.

Astfel, misiunea principală a Bundeswehr-ului este:

<p>Apărarea națională, care, printr-o integrare în cadrul apărării aliate fiabile și robuste, protejează cetățenii, precum și suveranitatea și integritatea teritorială a Germaniei și a aliaților săi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Măsuri de descurajare a potențialilor adversari în toate dimensiunile, atât pe teritoriul german, cât și aliat • Misiuni de apărare pe teritoriul național • Apărarea împotriva atacurilor pe teritoriul aliaților • Apărarea împotriva amenințărilor teroriste și hibride • Consolidarea capacităților de apărare transatlantică și europeană
--	--

Tabloul 1 – Misiunea principală a Bundeswehr-ului, sursa: *Verteidigungspolitische Richtlinien 2023* (Orientări privind politica de apărare 2023), <https://www.bmvg.de/resource/blob/5701724/each54dfc428b6808c9088402de91836/broschuere-verteidigungspolitische-richtlinien-2023-data.pdf>

Toate celelalte misiuni derivă din misiunea principală a Bundeswehr-ului și contribuie la punerea în aplicare a priorităților strategice ale politicii de apărare germane:

<p>Promovarea stabilității și crearea de parteneri rezilienți, ca o contribuție la gestionarea crizelor internaționale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Contribuții militare și civil-militare active în cadrul organizațiilor internaționale, alianțelor și parteneriatelor pentru prevenirea conflictelor, managementul și stabilizarea crizelor, inclusiv detectarea timpurie a crizelor naționale • Contribuții la misiunile ONU de menținere a păcii • Contribuții la formarea și consolidarea capacității de apărare a partenerilor • Contribuții la lupta împotriva terorismului transnațional, a amenințărilor din spațiul cibernetic și informațional și a noilor amenințări de natură hibridă • Contribuții la protecția liniilor maritime de comunicație • Contribuții la aplicarea embargourilor și sancțiunilor
<p>Diplomația apărării, cooperare internațională și parteneriat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Consolidarea structurilor de securitate ale partenerilor și organizațiilor regionale • Stabilirea și menținerea continuă a relațiilor bilaterale politico-militare • Măsuri în domeniul controlului armamentelor și de consolidare a încrederii și securității

Prevenirea crizelor și riscurilor la nivel național, precum și servicii de sprijin

- Executarea sarcinilor teritoriale naționale, în afara situațiilor de tensiune și apărare (securitatea internă)
- Monitorizarea și asigurarea spațiului aerian și maritim german
- Monitorizarea infrastructurii spațiale critice
- Asumarea permanentă a sarcinilor în cadrul acordurilor departamentale
- Asistență în caz de dezastre naturale, accidente grave și urgență internă, precum și asistență administrativă
- Contribuții la apărarea împotriva terorismului în baza prerogativelor constituționale
- Salvarea și repatrierea persoanelor izolate în străinătate
- Contribuții la evacuarea din situații de criză și salvarea ostaticilor în străinătate

Tabelul 2 – Misiunile Bundeswehr-ului, sursa: Verteidigungspolitische Richtlinien 2023 (Orientări privind politica de apărare 2023), <https://www.bmvg.de/resource/blob/5701724/each54dfc428b6808c9088402de91836/broschuere-verteidigungspolitische-richtlinien-2023-data.pdf>

În afara misiunilor prezentate, Bundeswehr-ului i-au fost încredințate și alte misiuni, printre care: securitatea cibernetică (aspecte de apărare); contribuții la imaginea națională de ansamblu în spațiul cosmic, cibernetic și informațional; menținerea securității cibernetice în rețelele proprii; servicii de sprijin pentru menținerea și dezvoltarea domeniilor tehnologice cheie la nivel național și pentru promovarea abordărilor bazate pe parteneriate pentru cercetare, dezvoltare și utilizarea competențelor etc.

• Cerințe pentru implementarea orientărilor la nivel militar-strategic

Orientările stabilesc, de asemenea, factorii de succes și formulează condiții, care sunt esențiale pentru determinarea gradului de îndeplinire a misiunilor Bundeswehr-ului, denumite cerințe în cadrul documentului strategic.

În primul rând, VPR 2023 revin asupra conceptului *Setul Unic de Forțe* (Single Set of Forces), formulat încă din 2018, în cadrul *Concepției*¹⁰ Bundeswehr-ului. Acest set unic reprezintă un număr limitat de forțe și resurse, care trebuie să permită flexibilitate și agilitate sporite, precum și desfășurarea Bundeswehr-ului în diferite regiuni pentru îndeplinirea unui întreg spectru de misiuni, într-o gamă largă de scenarii operaționale. Important

de precizat că, după ce a fost luată o decizie pentru executarea unei misiuni sau operații, forțele și resursele identificate nu mai sunt disponibile pentru alte sarcini ulterioare.

O altă cerință a politicii de apărare integrate și strategiei militare este dată de gândirea și acțiunea într-un context geostrategic. De aceea, angajarea Bundeswehr-ului trebuie proiectată pe diferite dimensiuni – de la descurajare și apărare, până la diplomația apărării. Având la bază aceste aspecte, zona euro-atlantică reprezintă „*punctul central al eforturilor de apărare*” germane, dar sunt considerate importante din punct de vedere militar-strategic și evoluțiile din vecinătatea Europei, în special Africa de Nord și de Vest, regiunea Sahel și Orientul Mijlociu, care pot reprezenta riscuri la adresa securității Germaniei și Europei. Nu în ultimul rând, „*în vederea menținerii și întăririi ordinii internaționale bazate pe reguli, regiunea Indo-Pacifică devine din ce în ce mai importantă*”¹¹.

O ultimă cerință, la fel de importantă, este reprezentată de interconectarea spațiilor geostrategice și a dimensiunilor/spațiilor terestru, aerian, naval, cibernetic, informațional și cosmic, și generarea de efecte strategice. Cu alte cuvinte, trebuie avut în vedere că riscurile și amenințările, precum și acțiunile diferiților actori nu se limitează exclusiv la un/o spațiu/dimensiune, iar acestea trebuie conectate în-

tre ele într-o manieră corespunzătoare în cadrul strategiei militare. În același timp, efectele strategice (ex. descurajarea credibilă) trebuie „definite, generate și sincronizate, dar și gestionate la nivel global pentru a putea realiza utilizarea ținută a resurselor limitate ale Setului Unic de Forțe”¹².

De ce trebuie restructurat acum Bundeswehr-ul?

*„La cumpăna vremurilor, importanța Bundeswehr-ului pentru țara noastră devine deosebit de vizibilă. Vizibilă din nou. Și devine clar: trebuie să ne reorientăm Bundeswehr-ul către apărarea națională și aliată și să creștem în mod real capacitățile sale operaționale și de descurajare – astfel încât, mâine, să putem trăi în pace și libertate.”*¹³

Noile provocări de securitate apărute în Europa în ultimul deceniu, reprezentate de anexarea Peninsulei Crimeea în 2014 și reducerea războiului în Europa, prin intervenția brutală și ilegală a Federației Ruse pe teritoriul ucrainean din urmă cu doi ani, de amenințările constante ale lui Putin din ultima perioadă asupra Uniunii Europene și aliaților europeni din cadrul NATO, precum și de atacurile hibride lansate de Moscova asupra Germaniei și altor state europene cu scopul slăbirii coeziunii aliate, constituie repere și motive importante, care arată că apărarea națională și aliată trebuie să se situeze din nou în centrul preocupărilor Guvernului federal german. Toate aceste elemente au generat *punctul de cotitură* în politica externă și de securitate germană și au adus în centrul atenției publice Bundeswehr-ul și necesitatea remodelării structurii organizatorice actuale a acestuia, gândit, după încheierea Războiului Rece, și în special după atacurile teroriste din 2011 în SUA, pentru gestionarea crizelor internaționale.

De asemenea, ultimele transformări conceptuale din timpul actualei legislaturi germane (prima strategie de securitate națională, noile linii directoare pentru politica de apăra-

re, fondul special pentru apărare etc.), au creat condițiile propice pentru reorganizarea, în acest moment, a Bundeswehr-ului, în așa fel încât procesul decizional și noua structură de forțe să-i poată oferi cadrul adecvat îndeplinirii misiunii sale principale de apărare.

Potrivit conducerii germane, Bundeswehr-ul va trebui să devină cât mai bine pregătit pentru un eventual război. Acest aspect presupune reanalizarea procesului de luare a deciziilor, de coordonare și control, care va trebui să se bazeze, în mare parte, pe rapiditate, superioritate informațională și reziliență. În același timp, este nevoie de reducerea interfețelor existente și consolidarea nivelurilor tactice inferioare, care se vor afla la linia de impact. Odată ce aceste obiective vor fi îndeplinite, Bundeswehr-ul va putea atinge capacitatea de descurajare adecvată, care va garanta astfel securitatea Germaniei și îi va permite să intervină în sprijinul aliaților săi, în cazul unei agresiuni asupra acestora.

Bundeswehr-ul trebuie să poată funcționa în orice moment, având în centrul atenției personalul și resursele necesare îndeplinirii misiunilor încredințate. Noile amenințări la adresa securității Germaniei și Europei demonstrează necesitatea unei alinieri a structurilor militare la noi scenarii, precum și „*pentru a fi pregătite în orice moment pentru operațiuni cu profil diferit de cerințe*”. Astfel, noile provocări impun Bundeswehr-ului „*întreprinderea unui proces de adaptare pe termen lung*” și „*asigurarea durabilă a resurselor necesare*”¹⁴.

„Bundeswehr-ul viitorului”

„Situția amenințărilor în Europa s-a înrăutățit. Ne confruntăm cu provocările rezultate. Acestea includ reformarea Bundeswehr-ului nostru, în așa fel încât acesta să fie configurat optim, înainte de toate pentru apărare. Trebuie să fie clar pentru toată lumea: ne apărăm țara și pe aliații noștri. Nimănuie nu ar trebui să-i treacă prin minte să ne atace. Sunt conștient că reforma va cere mult de la militarii și angajații noștri civili în următoarele luni. Prin urmare,

le mulțumesc din suflet. Împreună vom reuși să creăm «Bundeswehr-ul punctului de cotitură»¹⁵

În abordarea Bundeswehr-ului, *punctul de cotitură* înseamnă că obiectivul principal al acțiunilor sale viitoare îl reprezintă „capacitatea de descurajare și de a răspunde în orice moment, în mod consecvent și eficient, la atacurile convenționale asupra Germaniei și a aliaților săi, dar și de a se apăra împotriva amenințărilor hibride”¹⁶. De asemenea, Bundeswehr-ul va trebui să aibă la dispoziție, pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, resurse umane bine pregătite, precum și resurse financiare și materiale realiste.

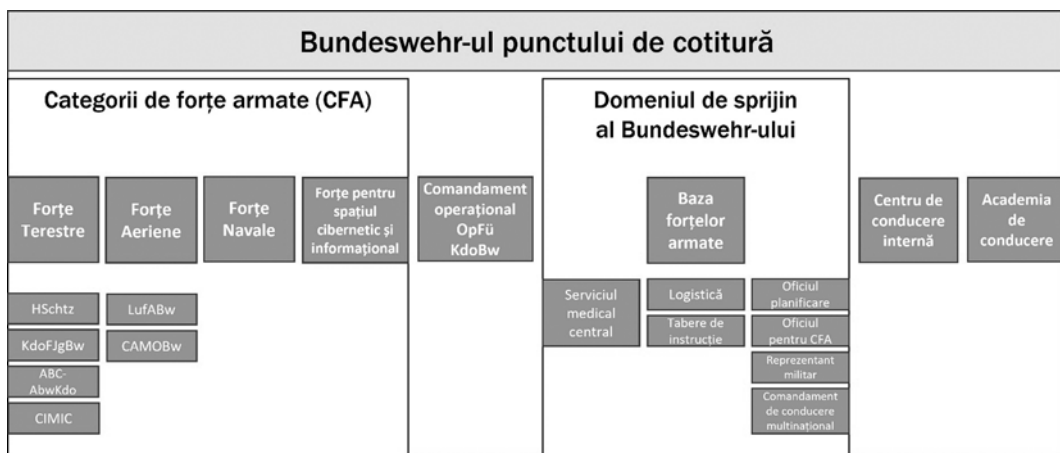
În acest sens, la nivelul Ministerului federal al apărării a fost constituit, în decembrie 2023, un grup de lucru, denumit *Structura Bundeswehr-ului* (Bundeswehrstruktur) și condus de locțiitorul inspectorului general, general maior¹⁷ Andreas Hoppe și doi directori din subordinea secretarului de stat responsabil pentru politică, buget, juridic și organizare, personal, infrastructură, mediu și servicii, Nils Hilmer, dr. Alexander Götz și dr. Jan Stöß. Grupul de lucru a avut în responsabilitate analiza structurii organizatorice și managementului forțelor armate germane și prezentarea de recomandări ministrului apărării, până la începutul lunii aprilie, pentru o nouă structură a Bundeswehr-ului, care să fie adaptată la cerințele actuale ale apărării naționale

și aliate, dar, în același timp, capabilă să participe, în continuare, la gestionarea crizelor internaționale.

În baza propunerilor grupului de lucru, ministrul apărării german, Boris Pistorius, și-a prezentat, la data de 4 aprilie a.c., planurile pentru un *Bundeswehr al punctului de cotitură*, care, în ansamblu, trebuie să fie mai vigilent și pregătit în orice moment pentru amenințările externe la adresa securității, ce provin în prezent, în mare parte, din statele care au ca principal obiectiv expansiunea militară. Prin restructurarea Bundeswehr-ului, conducerea de la Berlin „*își asumă responsabilitatea comună pentru un mâine sigur într-un mediu de politică de securitate solicitant*” și își propune „*să organizeze apărarea în mod eficient și orientat spre rezultate*”¹⁸.

Astfel, conducerea germană își propune constituirea de structuri mai flexibile, mai agile și mai eficiente, astfel încât apărarea națională și a alianței să fie adaptată la amenințările actuale și la noile realități ale câmpului de luptă. Pentru toate aceste ajustări planificate, ministrul apărării a dat ca termen forțelor armate șase luni.

În cadrul structurii noului Bundeswehr va fi constituită o comandă operațională unificată (OpFüKdoBw¹⁹), responsabilă de planificarea și managementul operațional pe baza principiului unității de comandă, atât pentru operațiile desfășurate pe teritoriul național, cât și în plan internațional. Acest comandament

Organigrama Bundeswehr-ului viitorului, sursa: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundeswehr-der-zeitenwende-kriegstuechtig-sein-um-abzuschrecken-5765386>

va fi rezultatul fuziunii fostelor comandamente – Comandamentul pentru Operații (EinsFüKdoBw²⁰) din Potsdam și Comandamentul Teritorial (TerrFüKdoBw²¹) din Berlin, însărcinate cu planificarea și gestionarea misiunilor internaționale, respectiv apărarea națională și serviciile de sprijin intern.

Scopul principal al acestei unificări este de a realiza o conducere uniformă, care va putea lua decizii într-un timp cât mai scurt, pe baza unei imagini de ansamblu comune. Noul comandament operațional va asigura nu numai consilierea consecventă a Ministerului federal al Apărării, dar va constitui și punctul central de legătură cu partenerii naționali cu sarcini în domeniul securității (la nivel federal și din landuri) și internaționali (NATO, UE), pentru a coordona operațiile și misiunile comune.

Categoriile de forțe armate vor continua să poarte povara asigurării capacității de apărare în viitor și vor prelua conducerea tactică a propriilor forțe mai mult decât până în prezent. Plecând de la considerentul că în prezent apărarea națională și a alianței se întinde dincolo de dimensiunile războiului convențional pe uscat, în aer și pe mare și are loc și în spațiul digital și prin tactici hibride, recomandările grupului de lucru au ca punct central o structură de forțe mai suplă a Bundeswehr-ului, „orientată, în mod clar, către planificarea și managementul operațional în caz de urgență”²², alcătuită în viitor din patru categorii de forțe armate în loc de trei. Așadar, pe lângă cele trei categorii de forțe armate clasice – terestră, aeriană și navală, va fi constituită și una responsabilă pentru spațiul cibernetic și informațional.

Potrivit documentului prezentat, scopul organizării forțelor armate este de a reflecta noile realități operaționale și de a consolida responsabilitatea pentru fiecare dimensiune în parte. Ca urmare, forțele de securitate națională (HSchtz²³), responsabile pentru coordonarea recrutării și pregătirea rezerviștilor vor intra în componerea Forțelor terestre (Heer). În ceea ce privește Forțele aeriene (Luftwaffe), se dorește gruparea tuturor structurilor cu competențe în domeniul aerian sub o comandă unică. Astfel, în viitor, Oficiul pentru aviație (LufABw²⁴), subordonat Ministerului federal al Apărării și responsabil pentru siguranța traficului aerian

și navigabilitatea aeronavelor, precum și pentru aspecte de reglementare (aprobări și certificări), va intra în structura Forțelor aeriene. De asemenea, se va înființa, ca un departament separat în cadrul acestora, Organizația pentru managementul menținerii navigabilității (CAMOBw²⁵), cu scopul monitorizării stării tehnice și pregătirii operaționale a aeronavelor.

Celor patru categorii de forțe armate li se adaugă un domeniu de sprijin (Comandament de sprijin – UstgKdoBw²⁶), care va include actuala Bază a forțelor armate (SKB²⁷), cu responsabilități în domeniile logistic, apărare NBC (ABC-AbwKdo²⁸), poliție militară (KdoFJgBw²⁹), relații militari-civili (CIMIC) etc. și un serviciu medical central, care se va ocupa de asistența medicală a trupelor. Totodată, Oficiul pentru planificare (PlgABw³⁰), subordonat direct Bundeswehr-ului, va fi repartizat în zona UstgKdoBw. În acest fel, în viitor, toate cele patru categorii de forțe armate nu numai că vor putea beneficia de capabilități logistice și medicale dintr-o singură sursă, dar acestea „vor putea fi utilizate în mod flexibil în toate opțiunile operaționale ale tuturor categoriilor de forțe armate”³¹.

Este, de asemenea, cât se poate de important ca administrația militară³², asigurarea materială, infrastructura etc., să fie și ele adaptate noilor cerințe determinate de reorientarea către apărarea națională și aliată și să ofere sprijin și ajutor pentru structura de forțe. În acest sens, sarcinile Bundeswehr-ului comune sectorului civil vor fi grupate în cadrul noului *Departament pentru misiuni specializate* din Oficiul federal pentru infrastructură, protecția mediului și servicii.

În privința resursei umane, este necesară o planificare prealabilă a acesteia în strânsă corelație cu schimbările structurale anunțate. Bundeswehr-ul are în prezent puțin peste 181.000 persoane în uniformă³³ și își propune ca până în 2031 să atingă un număr de 203.000 militari. În noua concepție este prevăzut ca, pentru consolidarea forței de reacție a armatei germane, angajații civili să preia sarcinile administrative de la militari, astfel încât aceștia să fie degrevați de astfel de atribuții și să poată fi disponibili pentru utilizarea în cadrul misiunilor încredințate.

Consolidarea capacității de descurajare și apărare și eficiența operațională reprezintă cerințe ale unui Bundeswehr pregătit pentru viitor, complet echipat, care va fi în orice moment operațional și gata de luptă. Un rol important în acest proces este dat de finanțarea suplimentară pentru Bundeswehr, care se va încheia inițial în 2027, atunci când fondul special de 100 miliarde Euro ar trebui cheltuit.

De asemenea, potrivit lui Pistorius³⁴, în procesul reformei structurale a Bundeswehr-ului a fost luată în considerare și o posibilă restabilire a serviciului militar obligatoriu, suspendat în anul 2011, dar această decizie va fi luată mai târziu, împreună cu Parlamentul federal, în condițiile în care acest aspect este întâmpinat cu critici și rezistență chiar în rândul partenerilor coaliției aflate la guvernare.

*
* *

Provocările la adresa păcii și securității europene, dar și asupra întregii comunități internaționale, care au căpătat în prezent o amploare mult mai mare, necesită, din partea Executivului german, o acțiune politică fermă și cuprinzătoare de regândire și reorientare a politicii de apărare și securitate, și de adaptare a acesteia la actualele provocări, precum și o implicare tot mai mare în consolidarea principiilor organisme democratice internaționale din care face parte – ONU, UE, NATO.

În acest sens, în noua structură a forțelor armate germane, nivelurile strategic, operațional și tactic vor fi separate mai clar decât până acum, iar structurile militare se vor putea concentra mai intens pe misiunile adecvate fiecărui nivel în parte. Separarea conducerii operaționale de cea a trupelor va aduce contribuții importante în situații de criză și război și va permite nivelului operațional să se concentreze asupra planificării și conducerii operaționale întrunite.

Rolul și misiunile diferiților actori în cadrul managementului operațional sunt clar definite în noua structură, iar responsabilitățile sunt foarte bine înțelese. De asemenea, prin atribuirea clară a rolurilor și reducerea interfețelor, procesele de luare a deciziilor în contextul managementului operațional vor fi accelerate în comparație cu situația exis-

tentă în prezent. Astfel, în noua structură a Bundeswehr-ului suprapunerea domeniilor de responsabilitate și riscul activităților consumatoare de timp, precum și gestionarea defectuoasă și difuzarea responsabilităților sunt reduse la maximum.

Potrivit recomandărilor grupului de lucru, „un Bundeswehr pregătit pentru război trebuie, în ansamblu, să se concentreze asupra misiunii sale constituționale de bază – apărarea”³⁵. Toate aceste provocări cu care se confruntă Bundeswehr-ul necesită însă angajamentul și acțiunea tuturor membrilor săi – militari, funcționari publici și angajați civili.

Note

¹ *Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022 (Declarația guvernamentală a cancelarului Olaf Scholz din 27 februarie 2022)*, Berlin, disponibil la <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>, accesat la 11.03.2024

² *Bundestag approves special fund. 100 billion euros for a powerful Federal Armed Forces (Bundestagul aprobă fondul special de 100 miliarde Euro pentru forțe armate federale puternice)*, disponibil la <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/special-fund-federal-armed-forces-2047910>, accesat la 20.03.2024

³ *Bundesministerium der Verteidigung, Zeitenwende fordert kriegstaugliche Streitkräfte* (Ministerul federal al apărării, *Un moment de cotitură necesită forțe armate apte pentru război*), disponibil la <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/zeitenwende-fordert-kriegstaugliche-streitkraefte-5701638>, accesat la 20.03.2024

⁴ *Bundesministerium der Verteidigung, Verteidigungspolitische Richtlinien 2023* (Ministerul federal al apărării, *Orientări privind politica de apărare 2023*), disponibil la https://www.bmvg.de/resource/blob/5701724/eac_b54dfc428b6808c9088402de91836/broschuere-verteidigungspolitische-richtlinien-2023-data.pdf, accesat la 11.03.2024

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ *Bundesministerium der Verteidigung, Konzeption der Bundeswehr* (Ministerul federal al apărării, *Concepția Bundeswehr-ului*), disponibil la <https://www.bmvg.de/resource/blob/5261478/9ceddf6df2f48ca87aa0e3ce2826348d/konzeption-der-bundeswehr-data.pdf>, accesat la 09.04.2024

¹¹ Ibidem pct. 4

¹² Ibidem pct. 4

¹³ *Rede des Bundesministers der Verteidigung, Boris Pistorius, anlässlich des Feierlichen Gelöbnisses zum 20.*

Juli im Bendlerblock Berlin (Discurs al ministrului federal al apărării cu ocazia ceremoniei de depunere a jurământului la 20 iulie 2023, la sediul Ministerului federal al apărării, Bendlerblock), disponibil la <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/rede-minister-zum-feierlichen-geloebnisses-am-20-juli-2023-5660290>, accesat la 11.03.2024

¹⁴ Ibidem pct. 4

¹⁵ *Bundeswehr der Zeitenwende: Minister Pistorius stellt Strukturentscheidung vor (Bundeswehr-ul punctului de cotitură: ministrul Pistorius prezintă decizia privind restructurarea acestuia)*, 4 aprilie 2024, disponibil la <https://www.bmvg.de/de/presse/minister-pistorius-stellt-strukturentscheidung-vor-5767222>, accesat la 15.04.2024

¹⁶ *Bundeswehr der Zukunft. Projektgruppe «Struktur Bundeswehr». Bericht (Bundeswehr-ul viitorului. Echipa proiectului «Structura Bundeswehr-ului». Raport)*, disponibil la <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2024/03/10/Ergebnisbericht-CLEAN.pdf>, accesat la 09.04.2024

¹⁷ Gradul deținut la data constituirii grupului de lucru. În prezent, acesta are gradul de general locotenent. Sursa: <https://www.bmvg.de/resource/blob/11902/28c7dcb0d440c1101c98e33e6e6d4d2d/download-organigramm-data.pdf>, accesat la 11.03.2024

¹⁸ Ibidem pct. 16

¹⁹ OpFüKdoBw – Operativen Führungskommando der Bundeswehr (Comandamentul Operațional)

²⁰ EinsFüKdoBw – Einsatzführungskommando der Bundeswehr (Comandamentul pentru operații), sursa: https://de.wikipedia.org/wiki/Einsatzf%C3%BChrungskommando_der_Bundeswehr, accesat la 11.03.2024

²¹ TerrFüKdoBw – Territoriale Führungskommando der Bundeswehr (Comandamentul teritorial), sursa: https://de.wikipedia.org/wiki/Territoriales_F%C3%BChrungskommando_der_Bundeswehr, accesat la 15.03.2024

²² Ibidem pct. 16

²³ HSchtz – Heimatschutz (Forțele de apărare națională)

²⁴ LufABw – Luftfahrtamt der Bundeswehr (Oficiul pentru aviație)

²⁵ CAMOBw – Continuing Airworthiness Management Organisation der Bundeswehr, sursa: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundeswehr-der-zeitenwende-kriegstuechtig-sein-um-abzuschrecken-5765386>

²⁶ UstgKdoBw – Unterstützungskommando der Bundeswehr (Comandamentul de sprijin)

²⁷ SKB – Streikräftebasis (Baza forțelor armate)

²⁸ ABC-AbwKdo – ABC-Abwehr Kommando (Comandamentul apărării NBC)

²⁹ KdoFJgBw – Kommando Feldjäger der Bundeswehr (Comandamentul poliției militare)

³⁰ PlgABw – Planungsamt der Bundeswehr (Oficiul/Biroul de planificare)

³¹ Ibidem pct. 16

³² Până în 2006, administrația militară era formată din 4 administrații militare zonale, 80 de administrații locale și peste 300 de administrații ale trupelor, axată în mod esențial pe apărarea națională și a alianței, dar care în anii următori a fost responsabilă cu sprijinirea misiunilor forțelor armate în cadrul operațiunilor internaționale de management al crizelor și optimizată în ceea ce privește resursele. Sursa: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2024/03/10/Ergebnisbericht-CLEAN.pdf>

³³ 181.811 militari și 80.812 civili la sfârșitul lunii februarie 2024, sursa: <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/zahlen-daten-fakten/personalzahlen-bundeswehr>

³⁴ *Pressekonferenz mit Boris Pistorius zur Strukturreform der Streitkräfte (Conferință de presă cu Boris Pistorius despre reforma structurală a Forțelor armate)*, 4 aprilie 2024, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=DibiW2rWuGM>, accesat la 15.04.2024

³⁵ Ibidem pct. 16

Enhancing global security through international cooperation.

Navigating the multifaceted advantages, limits and challenges

Ph.D. Marina STĂNESCU

ABSTRACT

This article delves into the pivotal role of bilateral cooperation, the collaboration between two nations, in shaping the global landscape. It highlights the significance of cooperation at bilateral, regional, and global levels to create a secure environment. The emphasis is on the necessity for international and regional frameworks to collaborate harmoniously, adhere to international law and fundamental norms guiding global relations, uphold the sovereignty and territorial integrity of nations, and prioritize preventive diplomacy to address the underlying causes of conflicts. By delving into the significance of international cooperation, exploring its limits, and examining the challenges that often accompany such partnerships we intend to increase the understanding of the dynamics of cooperation relations among different actors. Focusing on key advantages, including collective security, cost-sharing, and conflict prevention the article illustrates how collaborative efforts among nations form the bedrock of a safer and more stable world. The article also emphasizes the need for trust-building between countries to prevent military aggression. Furthermore, bilateral cooperation is crucial in fostering mutually beneficial relationships and addressing the complexities that may arise.

Keywords: cooperation, geopolitics, pluralism, peacekeeping, security

Marina Stănescu is a PhD student within the "Carol I" National Defense University, Bucharest Romania (stanescu.marina.simona@gmail.com).

1. INTRODUCTION

Contemporary geopolitical tensions arise from a confluence of factors, encompassing interstate conflicts, economic uncertainties, and evolving global power dynamics. This paper scrutinizes the significance of bilateral, regional, and global cooperation in cultivating a secure and stable international environment against the backdrop of these multifaceted challenges. Notable geopolitical risks in 2023 and 2024 encompass tensions between Russia and NATO, cyberattacks, strategic competi-

tion between the US and China, and potential escalation of conflicts in critical hotspots like Israel, Ukraine, and Taiwan. These tensions hold the potential for extensive economic, geopolitical, and security repercussions, affecting global supply chains, financial markets, and political stability. Geopolitical risks also involve competition for the world's oceans, escalating conflicts, economic unpredictability, and the possibility of heightened civil unrest and riots.

The World Economic Forum's Global Risks Report for 2024 emphasizes the concentration

of attention and resources from global powers on these hotspots, posing significant disruptions and threats to global security and stability. (Lahiri, 2024)

Furthermore, the ongoing Middle East conflict, including the Israel-Gaza situation, adds an element of precariousness to regional stability. Geopolitical tensions can imperil financial stability through various channels, impacting investment funds, cross-border credit, investment outflows, and interest rates. (Top 10 geopolitical developments for 2024, 2023)

Against this backdrop collaboration among nations plays a pivotal role in tackling worldwide challenges and security risks. It contributes to peace and stability through the encouragement of diplomatic interactions, prevention of conflicts, and effective management of crises. Additionally, international cooperation facilitates the provision of global public goods, such as cybersecurity, and aids in combating cybercrime. Moreover, collaboration between countries is imperative for handling transnational security issues like terrorism, organized crime, and the spread of weapons of mass destruction. (Brumfield, 2022)

The success of various international cooperation initiatives, such as the Global Alliance for Vaccines and Immunizations, the Paris Agreement on climate change, the Three Seas Initiative, NATO, B9 format and many others, highlights the efficacy of joint endeavours in addressing urgent global or regional concerns and threats. While hurdles to cooperation persist, such as power dynamics and conflicting interests, the imperative for enhanced international cooperation in the face of rising geopolitical tensions and security challenges is widely acknowledged. Consequently, international cooperation emerges as a potent means to ensure peace and security by fostering collective action and addressing shared challenges. (Overcome Global Security Challenges through Diplomatic Engagement and Development Cooperation, n.d.)

Broadly, international cooperation is perceived as a collaboration between governments, businesses, or individuals that work towards shared objectives through a mutu-

ally agreed division of labour. (UN, n.d.) It is a fundamental concept in international relations that aims to promote economic, social, and cultural development, reduce poverty, and foster sustainable growth (International Cooperation, 2024).

The scholarly discourse on international cooperation has formulated hypotheses regarding the circumstances conducive to collaborative efforts, employing game theory to depict interactions on the global stage. Strategies employed to foster international cooperation encompass historical investigations, socio-economic analyses, and the application of political and evolutionary game theory. It is noteworthy that international cooperation is sometimes viewed as conflicting with the fundamental tenet of non-interference by external entities in the existing world order. However, it is essential to cooperate and partner with other likeminded countries to maintain peace and security, prevent conflicts, and address global challenges such as climate change, pandemics, and terrorism (NATO, 2023)

In “Cooperation among Nations”, Joseph M. Grieco tackles provocative topics such as the willingness of states to work together even when they do not share common interests or are having competing goals. Grieco assesses that countries often refrain from collaboration due to concerns that a collective initiative while yielding positive outcomes for all participants, could also result in unequal distribution of gains among the involved partners. (GRIECO, 1990)

Bilateral cooperation, characterized by two nations working together towards common goals, has become increasingly essential in the interconnected world of the 21st century. This article aims to focus on the importance of bilateral cooperation, the inherent limits it encounters, and the challenges that nations face in navigating these collaborations.

Bilateral collaboration can assume a significant role in fostering regional security. When engaging in regional mechanisms aligned with the United Nations for collective security, adherence to international law and fundamental norms governing international relations is

imperative. This involves a profound respect for the sovereignty and territorial integrity of the countries involved. Furthermore, these regional mechanisms should mutually strengthen trust-building efforts, prioritize preventive diplomacy, and address the underlying causes of conflicts. From Beijing's perspective, regional security relies on the collaborative efforts of regional members, incorporating a mix of bilateral and multilateral approaches, both institutional and non-institutional.

In response to the deteriorating security situation in Europe, particularly around the Baltic Sea, smaller groups, like Sweden, prioritize defence cooperation clusters that offer the most substantial defence benefits. While various forms of defence cooperation present both positive and negative impacts, the agility of decision-making in smaller groups stands out as an advantage, allowing for more flexible responses in regional scenarios compared to larger entities like the EU and NATO.

Examining the global landscape, the United States and Israel have solidified their defence collaboration through multiple bilateral agreements, including the signing of a Mutual Defence Assistance Agreement. (US security cooperation with Israel, 2023)

A comprehensive understanding of these factors empowers nations and organizations to make informed decisions regarding their investments, strategies, and diplomatic endeavours. This knowledge proves instrumental in mitigating risks associated with the escalating tensions in the geopolitical arena.

Some of the most known authors who wrote about international cooperation include Joseph M. Grieco, who wrote "Cooperation among Nations," and the authors of "International Cooperation," an edited collection that incorporates historical research, social and economic analysis, and political and evolutionary game theory. Other authors as Francis Fukuyama, have written about international cooperation in different terms. In "The End of History and the Last Man" he argues that human history is moving towards a state of idealized harmony through the mechanisms of liberal democracy and free-market capitalism (Macintosh, 2015).

International cooperation among countries can be a powerful means to ensure peace and security, but it is not always straightforward. While international cooperation is often presented as a smart, pragmatic, and progressive approach, a closer look reveals a more complicated reality (The Pitfalls and Potential of International Cooperation, 2020).

The most recurrent weakness of international cooperation is highlighted by the very differences between states. International agreements often involve the use of coercion and domination, with powerful actors pressuring others to comply. These dynamics challenge the common belief that such agreements stem from self-determination. More often, the interests of different actors may not always align, and some may use their power to advance their own agendas and national interests. While international cooperation is essential for addressing global challenges and maintaining peace and security, it is important to recognize the complexities and power dynamics involved in the negotiation and implementation of international agreements. (McDougal & Feliciano, 1958)

While Samuel P. Huntington in "The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order" argues that cultural and religious identities will be the primary source of conflict in the post-Cold since culture has a pivotal role in international relations, Henry Kissinger in "World Order" views international cooperation as the core of the balance of power among nations.

By exploring different theories relevant to international cooperation, we seek to identify and highlight both the advantages and limits of cooperation relations among countries to ensure peace and security.

The article structure builds on current realities – main threats and shows how through cooperation, countries seek to counter the challenges and build trustful relations while ensuring a peaceful environment in their proximity. From the very beginning, it is important to mention that our analysis focuses on the global character of today's risks and threats.

2. COOPERATION AS MEANS TO TACKLE PRESENT THREATS – STATE OF PLAY

2.1. Factors that impact today's international security

It is imperative to acknowledge that the present-day security landscape is characterized by fluidity, dynamism, and reduced predictability. Various factors, such as new conflicts, heightened geopolitical tensions, economic rivalries, and expanded spheres of influence, significantly influence the structure of international security. In order to grapple with the intricacies of the contemporary security environment, ongoing diplomatic efforts, international cooperation, and proactive measures are essential. This article focuses on key factors that transcend national boundaries, evolving into global challenges that single actors are inadequately equipped to combat efficiently:

Geopolitical Tensions: Ongoing geopolitical tensions between major powers, such as the United States, China, and Russia, coupled with regional conflicts worldwide, contribute to the complexity of the international security landscape. Territorial disputes, resource competition, and strategic interests further compound geopolitical intricacies.

Cybersecurity Threats: The evolution of cyber threats, involving both state-sponsored and non-state actors engaged in malicious cyber activities like hacking, espionage, and ransomware attacks, poses vulnerabilities to critical infrastructure, governments, businesses, and individuals. Addressing these threats necessitates heightened attention to cybersecurity measures.

Terrorism and Extremism: Terrorism remains a substantial global concern, with diverse extremist groups operating across different regions. The nature of terrorism has evolved to encompass both traditional and emerging forms, such as cyberterrorism.

Pandemic Preparedness: The COVID-19 pandemic has underscored the significance of global health security. Nations are now directing their attention towards preparedness for

future pandemics and other health emergencies.

Military Modernization: Nations are actively investing in military modernization, incorporating advanced technologies like artificial intelligence, autonomous systems, and space capabilities.

Environmental and Climate Security: Environmental factors, particularly climate change, are increasingly acknowledged as security threats. The potential impacts include resource scarcity, migration pattern shifts, and conflicts over water and land.

Technological Competition: Intense competition in emerging technologies, including artificial intelligence, quantum computing, and biotechnology, carries implications for economic, military, and security domains.

2.2. Advantages and benefits of international cooperation

Bilateral cooperation has the potential to bolster conflict prevention and peace efforts amid an increasingly adversarial geopolitical landscape (United Nations Organization, 2023). We build our argument by defending the positive impact and efficiency of cooperation relations starting with pluralism. Pluralism is essential as there is no universal approach to effective security governance. Ideally, collaboration at the regional or sub-regional level should complement international cooperation. Additionally, a strengthened multilateral process is vital. Great powers, whether at regional or international levels, must actively participate in addressing security issues. A political consensus among key stakeholders on the limits of cooperation is mandatory. These limits reside in the international law that all countries must abide by. Grouping in different formats alleviates the burden on one single actor and being part of international institutions contributes to fostering adherence to principles of conduct. Thirdly, enhanced accountability is necessary in global security governance. Given the contested and dynamic nature of global security governance, ensuring accountability for those wielding power and military force becomes paramount.

Economic growth is posited as a primary impetus for bilateral cooperation. Nations frequently forge partnerships to augment trade, share resources, and bolster each other's economies. The exchange of goods, services, and technologies creates a mutually beneficial scenario, exemplified by the European Union's positive impact on member countries. Romania's GDP has tripled since becoming an EU member in 2007 (Ardelean, 2023).

Bilateral cooperation also serves as a cornerstone for diplomatic relations between nations. Shared interests and goals can pave the way for stronger political alliances, fostering stability and peace in the international arena. Collaborative efforts in diplomacy can address global challenges such as climate change, terrorism, political tensions among countries and public health crises. The COVID pandemic clearly showed that only through cooperation we can fight back such a virus. Vaccines were commonly developed and countries with a more solid economy offered support to others with a more fragile national institutional framework. Amidst the COVID-19 pandemic, Romania played a crucial role in aiding the Republic of Moldova. This support encompassed the provision of medical equipment, supplies, and COVID-19 vaccine doses. Furthermore, Romania dispatched a dedicated team of volunteer doctors and nurses to support Moldova's healthcare system. Additionally, Romania extended a comprehensive aid package to Moldova, comprising donations of protective equipment and various medical materials. The collaborative efforts between Romania and Moldova underscore the significance of international cooperation in addressing global health crises and offering support to nations facing adversity. (OROSCHAKOFF 2021)

In an era marked by rapid technological advancements, bilateral cooperation facilitates knowledge and expertise sharing. Joint research and development projects contribute to innovation, benefiting both participating nations and leading to scientific breakthroughs.

Moreover, in today's interconnected world, international defence cooperation assumes unparalleled significance. The advantages arising from collaborative efforts span collective security, cost-sharing, and technology

transfer, collectively contributing to a safer and more stable global landscape. The concept of collective security, exemplified by alliances like NATO, demonstrates the efficacy of joint defence initiatives in providing member nations with a unified framework to deter potential aggressors and enhance collective security (NATO, 2023).

In the realm of defence, cooperation fosters interoperability among the armed forces of diverse nations. Standardization of equipment, procedures, and communication systems enhances the effectiveness of multinational forces in joint military operations. This interoperability proves indispensable in navigating complex, multi-national missions with precision and unity. Furthermore, defence capabilities necessitate substantial financial investments. International cooperation allows nations to pool resources, share the financial burden, and optimize the development and maintenance of military capabilities. This collaborative financial approach promotes efficiency, enabling countries to specialize in specific areas and collectively shoulder the responsibility for the common defence. (NATO Innovation Fund, 2023)

Diplomatic and military collaboration plays a pivotal role in preventing and resolving conflicts. Beyond traditional military activities, international defence cooperation extends to humanitarian assistance and disaster relief. Collaborative efforts ensure a rapid and effective response to crises, including natural disasters, pandemics, and other emergencies. The shared resources and expertise of participating nations amplify the impact of relief efforts.

Effective counterterrorism measures in the face of global terrorism demand coordinated efforts, and international cooperation provides the framework for shared intelligence, joint operations, and strategies addressing the root causes of terrorism. Coalitions are formed to combat specific terrorist groups, such as ISIS, with continuous adjustments to counterterrorism strategies to align with the evolving threat landscape (US Department of State, 2023).

We believe that multinational alliances and cooperative defence arrangements act as powerful deterrents to potential adversaries. The prospect of a collective response in the face of

an attack discourages aggression, contributing significantly to both regional and global stability. Article 5 of the North Atlantic Treaty Organization and Article 42(7) of the European Union Treaty are perfect examples of efficient deterrence mechanisms. Both Article 5 and Article 42(7) are designed to enhance the security and protection of member countries by emphasizing collective defence and mutual assistance in the face of armed aggression. These provisions underscore the importance of solidarity and cooperation among member states to address common security challenges.

Text of Article 42(7): *“If a Member State is the victim of armed aggression on its territory, the other Member States shall have towards it an obligation of aid and assistance by all the means in their power, in accordance with Article 51 of the United Nations Charter. This shall not prejudice the specific character of the security and defence policy of certain Member States.” (A comparative analysis of Article 5 Washington Treaty (NATO) and Article 42(7) TEU (EU), 2022)*

Text of Article 5: *“The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.” (A comparative analysis of Article 5 Washington Treaty (NATO) and Article 42(7) TEU (EU), 2022)*

In conclusion, international cooperation emerges as a cornerstone for addressing global security challenges. The multifaceted advantages, ranging from collective security and cost-sharing to technology transfer, underscore the importance of nations working together to build a safer and more resilient world. By embracing collaborative efforts, countries can navigate the complexities of the modern security landscape with shared strength and determination.

2. 3. Limits of bilateral cooperation

Within the realm of international relations, the pursuit of bilateral cooperation is frequently moulded and constrained by the intricate tapestry of the geopolitical landscape. Historical conflicts, persistent territorial disputes, and entanglements with other nations can impose limitations on the establishment of partnerships. Nations engaging in collaborative ventures find themselves engaged in a delicate dance, navigating geopolitical constraints to foster an environment conducive to cooperation. In the realm of international relations, the pursuit of bilateral cooperation is often shaped and constrained by the complex tapestry of the geopolitical landscape. Historical conflicts, lingering territorial disputes, and entanglements with other nations can impose limits on the establishment of partnerships. Nations embarking on collaborative ventures find themselves in a delicate dance, navigating these geopolitical constraints to foster an environment conducive to cooperation.

Historical animosities and ongoing conflicts can cast shadows over potential collaborations. Territorial disputes, too, stand as formidable barriers, demanding careful diplomacy to find common ground. Moreover, alliances with other nations may require skilful negotiation to balance competing interests and establish meaningful partnerships.

Economic collaboration, a potent driver for bilateral partnerships, paradoxically, can become a source of challenges. Significant economic disparities between partnering nations may surface, presenting potential hurdles to equitable collaboration. Striking a balance in trade relations is paramount, preventing exploitation and ensuring both parties derive equitable benefits. Negotiating these economic intricacies demands foresight and a commitment to fostering mutually beneficial ties.

Cultural and social disparities add yet another layer of complexity to bilateral cooperation. Differences in values, traditions, and communication styles may give rise to misunderstandings that, if left unaddressed, can hinder the effectiveness of collaboration. Navigating these cultural nuances demands a high degree of sensitivity and awareness. Building

trust and fostering a harmonious working relationship necessitates a genuine effort to understand diverse perspectives, bridging gaps that might otherwise impede progress.

In the face of these challenges, successful bilateral cooperation hinges on diplomatic finesse, economic equity, and cultural sensitivity. Nations must not only be adept at negotiating geopolitical constraints but also committed to establishing trade relations that uphold fairness and mutual benefit. Cultural intelligence becomes a cornerstone in overcoming social disparities, paving the way for meaningful collaboration.

2. 4. Challenges in bilateral cooperation

Political stability is a cornerstone for successful bilateral cooperation. However, when one or both collaborating nations face internal upheavals, such as shifts in leadership, policy changes, or internal conflicts, the foundations of cooperation become susceptible to disruption. Uncertainties arising from political instability can impede the continuity and success of joint initiatives. The abrupt shifts in political climates can alter the strategic direction of collaborative efforts, requiring adaptability and diplomatic finesse to tackle the challenges posed by changing political landscapes.

Another challenge could be the divergent legal and regulatory frameworks between collaborating nations. Harmonizing these frameworks is essential for ensuring a smooth and seamless collaboration process. However, achieving this harmony often necessitates extensive negotiations and compromise, as each nation seeks to safeguard its interests while aligning with the collaborative goals. Bridging these legal gaps requires patience and a commitment to finding mutually acceptable solutions that create a conducive environment for sustained cooperation.

The dynamic nature of the global landscape introduces an additional layer of uncertainty that can significantly impact bilateral cooperation. Unforeseen events such as economic downturns, pandemics, or geopolitical shifts can disrupt meticulously planned initiatives. The need for flexibility and resilience in collaborative efforts becomes paramount in the

face of these unforeseen challenges. Nations engaged in bilateral cooperation must develop strategies that allow for swift adaptation to changing circumstances, ensuring the durability and success of their joint endeavours. (Theory of change, 2024)

Economic downturns, such as recessions or financial crises, can disrupt the economic foundations of collaborating nations, affecting the resources available for joint initiatives. Similarly, pandemics, as evidenced by recent global events, can pose significant challenges to collaborative efforts, impacting sectors ranging from trade to healthcare. The ability of collaborating nations to navigate and mitigate these challenges requires a proactive approach, emphasizing the importance of risk assessment, contingency planning, and mutual support in times of economic and health crises.

In conclusion, the success of bilateral cooperation is intricately tied to the ability of nations to overcome various challenges. Whether stemming from political instability, legal disparities, or global uncertainties, the collaborative landscape demands strategic foresight, adaptability, and a commitment to shared goals. In facing these challenges head-on, collaborating nations not only strengthen their bilateral ties but also contribute to the development of a more resilient and interconnected global community.

2. 5. Mitigating challenges and enhancing cooperation

Tackling the complexities of bilateral cooperation demands a proactive strategy. Overcoming cultural and social disparities requires an active approach so prioritizing effective communication becomes pivotal in fostering mutual understanding between nations. Regular and open dialogue serves as a bridge, building trust and breaking down barriers. By acknowledging and addressing these differences head-on, nations can create an environment conducive to collaboration.

The interaction between the United States and China, characterized by collaboration, competition, and an intensifying rivalry, underscores the complexities inherent in the relationship between the world's two largest econ-

omies. These dynamics highlight the existing asymmetries between the established power, the U.S., and the emerging power, China.

A solid foundation for successful collaboration lies in comprehensive agreements that meticulously address legal, regulatory, and economic concerns. The negotiation and implementation of clear frameworks ensure that both collaborating parties are safeguarded and can reap mutual benefits from the partnership. These agreements serve as roadmaps, providing clarity and minimizing uncertainties that may arise during the course of cooperation.

The heart of successful bilateral cooperation often lies in people-to-people connections. Initiatives such as cultural exchanges, educational programs, and collaborative grassroots projects play a crucial role in fostering goodwill. By encouraging direct interactions at the individual level, nations can build lasting connections that strengthen the foundation of cooperation. These initiatives bridge gaps and contribute to a more interconnected and harmonious global community.

In essence, a proactive approach to addressing bilateral cooperation challenges involves prioritizing effective communication, establishing comprehensive agreements, and fostering genuine connections at the grassroots level. By embracing these strategies, nations can navigate differences, build strong collaborative frameworks, and cultivate the interpersonal ties that underpin successful and enduring bilateral partnerships.

Romania – Republic of Moldova cooperation ties – showcase

Romania and Moldova have a complex and multifaceted cooperative relationship and they also share history and cultural heritage. Nicolae Ciucă (in his capacity as prime minister of the Government of Romania at that time), while in Chisinau said, “In Romania, there is political support at all levels for accelerating Moldova’s EU integration process” (Bogdan, 2023). This declaration portrays a deep commitment to support Moldova in achieving its strategic objective of becoming an EU member by 2030.

The Republic of Moldova successfully overcame the winter challenges thanks to the solidarity shown by Romania, the European Union,

and its member states. This experience serves as strong proof that the Republic of Moldova is not alone, but rather part of a supportive European community. Romania actively champions the country’s interests within European institutions, ensuring continued progress on its European path despite the security threats posed by Russia’s unjustified and unprovoked war against Ukraine. A close partnership with Bucharest fosters swift and effective collaboration on shared priorities. In a demonstration of ongoing support, Romania offered scholarships across all study programs and educational levels. By concentrating resources and securing funding for key sectors, both countries aim to ensure that their bilateral contributions lead to significant development.

Having in mind the current regional security context, Romania has a strategic interest in ensuring the security of the Republic of Moldova. The support should come in the form of a multidimensional assistance package. Romania should be a close partner in all initiatives meant to help deepen the reform processes, develop and modernize the economy, increase the well-being and prosperity of citizens, and consolidate the stability and security of its neighbour.

As almost all cooperation relations Romania - Moldova cooperation is not without challenges Moldova’s political landscape is complex, with pro-European and pro-Russian factions vying for influence. Romania has a center-right coalition that prioritises reform and deeper integration into EU structures and a strong participative role within NATO. This difference can lead to disagreements on issues like trade policies, foreign investment, and EU integration efforts.

Furthermore, Romania has a strong pro-EU and anti-Russian stance due to historical tensions. Moldova, while wanting closer ties with the EU, also has a significant pro-Russian population and economic dependence on Russia. This can make cooperation on regional security issues challenging.

Additionally, Moldova’s internal political divisions can sometimes play out on the international stage. Pro-European Moldovan politicians may look to Romania for support against their pro-Russian counterparts, poten-

tially straining Romania's relationship with both sides in Moldova.

However, despite challenges, Romania and Moldova maintain a close and supportive relationship. Romania plays a crucial role in Moldova's economic development and European aspirations. Continued cooperation is important for regional stability and prosperity.

3. CONCLUSION

Summarizing, bilateral cooperation emerges as a foundational catalyst for the advancement of global progress, affording nations a platform to collectively attain shared objectives and address common challenges. While the incontrovertible significance of these partnerships is acknowledged, it is equally imperative to discern and address inherent limitations and challenges. The establishment of resilient and sustainable collaborations necessitates a nuanced approach that cultivates understanding, trust, and adaptability. The navigation of the intricacies inherent in bilateral cooperation demands a steadfast commitment to open communication and the cultivation of a shared vision geared toward mutual success.

This exposition extensively probes into the pivotal role of international cooperation in ensuring security, revealing many benefits that collectively fortify global security. Through an in-depth exploration of the intricacies of international cooperation, nations stand to enhance their collective security, dissuade potential aggressors, and significantly contribute to global stability. The linchpin of success lies in implementing critical elements such as open and transparent communication, an unwavering commitment to common goals, and a genuine willingness to engage in collaborative endeavours. This strategic approach not only ensures the effectiveness of collaborative initiatives but also contributes to the cultivation of a safer and more interconnected world.

The conceptualization of international cooperation transcends the realm of defence collaborations, encompassing cooperative endeavours between governments, businesses, and individuals aimed at achieving shared objectives through a mutually agreed division

of labour. This foundational concept in international relations seeks to foster economic, social, and cultural development, mitigate poverty, and promote sustainable growth. The extant literature on international cooperation furnishes invaluable insights into the conditions conducive to its emergence, employing game theory to model international relations. Strategies deployed to realize international cooperation encompass historical research, social and economic analysis, and the utilization of political and evolutionary game theory. Despite sporadic perceptions positing that international cooperation challenges the core principle of non-interference, its significance remains paramount in the preservation of peace, conflict prevention, and the amelioration of global challenges such as climate change, pandemics, and terrorism.

Nonetheless, it is imperative to underscore that international cooperation may not invariably align with the interests of all participating parties, and instances may arise where the objectives of divergent actors deviate. The triumph of cooperation is contingent upon the unique contextual milieu, the distribution of power, and the unwavering dedication of the participants.

This article extensively explores the pivotal role of international cooperation to ensuring security, uncovering a myriad of benefits that collectively bolster global security. By delving into the intricacies of international cooperation, nations can enhance their collective security, dissuade potential aggressors, and contribute significantly to global stability. The key to success lies in implementing crucial elements such as open and transparent communication, unwavering commitment to common goals, and a genuine willingness to collaborate. This strategic approach ensures that collaborative endeavours are not only effective but also contribute to a safer and more interconnected world. International cooperation, as a concept, extends beyond defense collaborations.

Endnotes

United Nations Organization. (2023, 10 20). (9. MEETING, Producer) Retrieved January 08, 2024, from <https://press.un.org/en/2023/sc14548.doc.htm>

Macintosh, D. (2015). *Philosophy now*. Retrieved 01 2024, from https://philosophynow.org/issues/106/The_End_of_History_and_the_Last_Man_by_Francis_Fukuyama

Northwestern university home. (2020, 12 3). Retrieved 01 17, 2024, from Buffett Institute for global affairs: <https://buffett.northwestern.edu/news/2020/the-pitfalls-and-potential-of-international-cooperation.html>

McDougal & Feliciano. (1958). International Coercion and World Public Order. The General Principles of the Law of War. *the Yale Law Journal*, 5(67), pp. 771-845.

UN. (n.d.). *International cooperation*. Retrieved 01 19, 2024, from UN environment: <https://globalpact.informea.org/glossary/international-cooperation>

CINFO. (2024). Retrieved 01 19, 2024, from The Swiss Centre of Competence for International Cooperation: <https://www.cinfo.ch/en/individuals/get-informed/international-cooperation-insights/what-is-international-cooperation>

NATO. (2023, 04 11). *NATO*. Retrieved 01 19, 2024, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_84336.htm

GRIECO, J. M. (1990, 04 24). *Cornell University Press*. Retrieved from Cornell University: <https://www.cornellpress.cornell.edu/book/9780801496998/cooperation-among-nations/#bookTabs=1>

EY. (2023, 12 12). Retrieved 01 21, 2024, from https://www.ey.com/en_gl/geostrategy/2024-geostrategic-outlook

Lahiri, I. (2024, 01 10). *Euronews.business*. Retrieved 01 21, 2024, from <https://www.euronews.com/business/2024/01/10/global-risks-2024-what-are-the-key-geopolitical-risks-this-year>

obamaadministration.archives.performance. (n.d.). Retrieved 01 21, 2024, from Performance.gov: <https://obamaadministration.archives.performance.gov/content/>

[overcome-global-security-challenges-through-diplomatic-engagement-and-development.html](https://www.csoonline.com/article/573649/international-cooperation-is-key-to-fighting-threat-actors-and-cybercrime.html)

Brumfield, C. (2022, 09 19). Retrieved from <https://www.csoonline.com/article/573649/international-cooperation-is-key-to-fighting-threat-actors-and-cybercrime.html>

Ardelean, A. (2023, 06 04). *Europa Libera*. Retrieved from <https://romania.europalibera.org/a/pib-ul-creste-problemele-raman/32425854.html>

OROSCHAKOFF, K. (2021, 02 17). *Politico*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/romania-donates-covid-19-vaccines-to-moldova/>

NATO. (2023, 7 4). Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

(2023). Retrieved from NATO Innovation Fund: <https://www.nif.fund/>

US Department of State. (2023, 12 5). Retrieved from <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-small-group-of-the-global-coalition-to-defeat-daesh-isis/>

Think Thank. (2022, 12 09). Retrieved from European Parliament: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)739250](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)739250)

Center for the theory of change. (2024). Retrieved from <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/>

US Department of State. (2023, 10 19). Retrieved from <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-israel/>

Henrikson, A. K. (2002). Distance and Foreign Policy: A Political Geography Approach. *International Political Science Review / Revue Internationale de Science Politique*, 23(4), 437–466. <http://www.jstor.org/stable/1601543>

Bogdan, N. (2023, 03 23). *Moldova 1*. Retrieved 02 2024, from <https://moldova1.md/p/6558/nicolae-ciucan-in-chisinau-in-romania-there-is-political-support-at-all-levels-for-accelerating-moldova-s-eu-integration-process>

RĂZBOIUL RUSO-UCRAINEAN ȘI SECURITATEA REGIONALĂ

Bucharest Nine: a united effort to strengthen security on the Eastern Flank of NATO

Capt. Ing. Kamil NEČAS

ABSTRACT

The paper analyzes the defense measures of the members of the Bucharest Nine (B9) security grouping, as well as the responses to security threats from Russia in the context of changes in the security environment in Europe after the annexation of Crimea in 2014 and the invasion of Ukraine by Russian forces in 2022. The research is based on an analysis of military equipment and uses data from the International Institute for Strategic Studies (IISS) Military Balance+ database and the Global Militarization Index (GMI) from the Bonn International Center for Conversion (BICC). The analysis assesses the evolution of military equipment, military spending, and the overall military strength index in each B9 member to provide insights into their defence capabilities and responses to security challenges.

Keywords: NATO, Bucharest Nine, military equipment; Global military index, military spending.

Capt. Ing. Kamil Nečas, is a senior assistant at the Department of Resource Management at the Faculty of Military Leadership of the University of Defence in Brno, Czechia. Since 2020 a student of the doctoral programme Finance at the Faculty of Economics and Administration of Masaryk University. Areas of expertise: the issue of effective resource allocation in the defence environment.

Introduction

The security environment in Europe has changed since the annexation of Crimea in 2014, with the invasion of Ukraine by Russia in 2022 being another landmark. In response to these events, NATO has increased its military presence on its eastern flank, both on land and at sea. The forward presence of allied forces is defensive and in line with international obligations, and in particular the Alliance's commitments.¹ NATO includes 8 countries in the eastern flank that host multinational battle groups², some authors e.g. Bartoszewicz and Pavlíčková (2024) (2024)³, include Czechia in the eastern flank. Another country that does not host a forward combat presence of

NATO troops but could be placed in the eastern flank is Finland as of 2023. On the other hand, Finland together with Sweden (2024) should rather form the north-eastern flank of NATO⁴. Related to the eastern flank is the grouping we call the Bucharest Nine (B9 for short), which includes Bulgaria, Czechia, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, and Slovakia. It is a security format of 9 states on the eastern flank of NATO, their cooperation was launched in November 2015 in Bucharest on the initiative of Romania and Poland.⁵

The article aims to map what defence measures have been taken by the B9 members in the context of the annexation of Crimea in 2014 and, in particular, in connection with the

invasion of Ukraine in 2022. Given the focus of the article, the defence area will be represented by the development of the number of military equipment on the focus of the current state of the individual B9 members, with some insight into the ongoing and future acquisitions of military equipment. In addition, there will be a section focusing on the evolution of each member's position in the Global Military Strength Index (GMSI). For each B9 member, a brief description will also be given of its response to the Russian threat as expressed through adopted or updated strategic political-security documents, such as security strategies, national security strategies, force development plans, etc.

Methodology and data

The analysis of the number of military equipment of the B9 members comes from information contained in the non-public part of the Military Balance+ database, which is compiled by the International Institute for Strategic Studies (IISS). The database contains information on the number of military equipment and also collects information on pending and completed acquisitions of military equipment. From this database, information on the types of military equipment in use (outside the categories of warships and submarines) by the B9 countries is used.

The Military Strength Index will be used to show that the B9 states are responding to security threats in their environment, improving their overall military capabilities and acquiring new equipment. Military indices (such as the Global Military Index or the Global Firepower Index) that measure hard power use numbers of military equipment in combination with other variables, such as the size of military spending. This paper will use the Global Militarization Index (GMI), which is compiled annually by the Bonn International Center for Conversion (BICC). The GMI maps the relative weight and importance of a country's military apparatus in relation to its society as a whole. The index consists of a military expenditure category, a military personnel category, and a heavy weapons category. The heavy weapons, or Heavy weapons index, shows all pieces of military equipment that fall into one of four categories: Armoured Fighting Vehicle; Artillery; Combat Aircraft (both planes and helicopters) and Large Warships.⁶

Bucharest Nine a part of NATO's eastern flank and snapshots defence capabilities

The members of the B9 have a similar history during the Cold War and were all part of the Warsaw Pact, so they had and still have Soviet-style equipment. In response to the changing

Source: created with mapchart.net (2024)

security environment, most members identify Russia as a security threat in the region, even though the individual members are geographically different. The map of Europe in the figure below shows the B9 members and the new NATO members that make up the northeast flank of NATO.

The Czech Republic, Hungary and Slovakia are landlocked countries and have no land border with Russia (not even by water). Slovakia and Hungary border Ukraine, so only through Ukrainian territory do they face a land threat from Russia. The Czech Republic provides a great deal of direct and indirect aid to Ukraine, Hungary has been very cautious from the beginning about how it should act in support of Ukraine, unfortunately after the political situation changed to Slovakia it is no longer as supportive of Ukraine.

Within the B9, the Black Sea region is represented by the states of Bulgaria and Romania, which do not share a land border.

Russia operates in the Black Sea region, but after many setbacks at sea, it is more focused on air defence systems. A definite problem for Romania is Moscow's tendency to destabilize neighboring Republic of Moldova.

The direct land border with Russia, and thus the biggest security threat, is part of the eastern flank near the Baltic states and Poland (and now Finland has a border with Russia - 2023 - even within NATO).

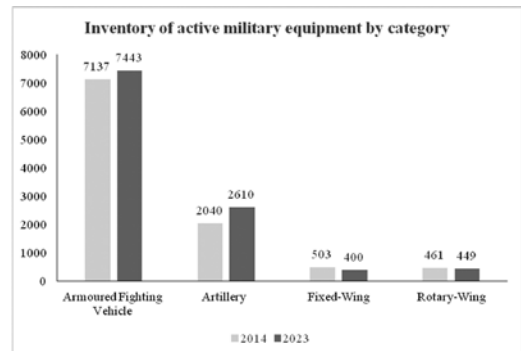
Thus, state location is related to proximity to Russia's security threat, and as can be seen in the table below, it is clear that the entire B9 grouping within the GMI index has strengthened overall in defense, but the Baltic states, which have direct contact with Russia, have moved up the most in the rankings between 2014 and 2022.

Country	GMI Ranking 2014	GMI Ranking 2022	Changing
Bulgaria	59	58	+ 1
Czechia	96	80	+ 16
Estonia	42	29	+ 13
Hungary	91	74	+ 17

Latvia	126	64	+ 62
Lithuania	81	21	+ 60
Poland	51	46	+ 5
Romania	48	36	+ 12
Slovakia	79	61	+ 18

Source: own processing, data from Global military index by BIC (2023)

The graph below shows the evolution of the number of pieces of military equipment in the main categories (heavy weapons as indicated by GMI). It is clear that despite the large numbers of pieces donated to Ukraine, there is an increase in the number of pieces of equipment. A certain limitation in simply comparing numbers of military equipment is that there is no dimension of the quality of military equipment, and therefore the following is a framework for each B9 member to indicate what equipment they have and what equipment they intend to acquire as part of their acquisitions.

Source: own processing, data from database Military Balance+ (2024)

Bulgaria

Bulgaria has been a member of NATO since 2004, yet it still relies on obsolete Soviet military equipment⁷, the reason being that upgrades to existing equipment and purchases of modern equipment have been delayed over time. Only with Russia's invasion of Ukraine, there has been an update with the national de-

fense strategy, for the period until 2033. The document is expected to review and optimize processes, better focus on technology integration and higher levels of interoperability. A new capital expenditure programme is expected in late 2023/2024. To cope with staffing issues, the government has raised the military retirement age and salaries, but the armed forces still suffer from a shortage of personnel. The navy is waiting for two multi-purpose modular patrol vessels to be used for NATO and EU maritime missions. As part of the increase in capabilities, the number of T-72M1 MBTs has been upgraded and increased, and Bulgaria expects to receive new F-16 Block 70s in 2025, while existing MIG-29s will be upgraded before the aircraft are delivered. Other acquisitions include the purchase of new IFVs, but the contract has not yet been signed as of 2018. Bulgaria's defense industry exports small arms but has limited capacity to design and produce platforms.

Ground combat units have mainly Soviet equipment (about 414 pieces of equipment in 2023) such as IVF BMP-1 and BMP-23, Main battle tank (MBT) T-72 and T-72M1, Armoured Personnel Carrier (APC) MT-LB and BTR-60. The combat support units also have Soviet equipment and these are 176 units in 2023, e.g. 2S1 Gvozdika, BM-21 Grad. The air force, as mentioned in the text above, is based on Mig-29 and SU-25K and the delivery of F-16 Block 70 is expected, also the air force has 6 Attack Helicopter Mil Mi-24 and 3 AS565MB Panther.

Czechia

Czechia has been a member of NATO since 1999, and in the context of today's security situation, a new Security Strategy of the Czech Republic was created in 2023 in response to Russia's invasion of Ukraine. In 2023, the Czech Army Construction Concept 2035 was approved, which defines the path to achieving strategic objectives with the intention of developing forces, combat support and security.⁸ Military modernisation priorities include infantry fighting vehicles, self-pro-

pelled howitzers, multi-purpose helicopters, transport aircraft, short-range air defence systems and UAVs. The government signed a contract to buy 24 F-35 Lightning II fighter jets in 2024 to replace the leased Gripen fleet. To help Ukraine, the Czech Republic has sent decommissioned equipment in large numbers, but there is currently no military material that the state can send, so the spare production capacity of private companies is being used. The defence industrial base includes development and production capacities, in particular for small arms, vehicles and training and light attack aircraft. The holding company Czechoslovak Group brings together several companies across the munitions, vehicle and aerospace sectors. In 2021, an agency was established to support the defence industry in government-to-government procurement.

Ground combat units still have Soviet equipment, such as 120 pieces of IVF BMP-2 and 30 pieces of modernized MBT T-72 M4CZ, which is gradually being replaced by new equipment in NATO standard, 107 pieces of KBVP Pandur II CZ, 26 pieces of APC Titus. In the coming years, the delivery of 246 IFV CV-90s and more than 100 Leopard 2A8 tanks is expected. The combat support units have so far 48 pieces of 152mm self-propelled howitzer (SPH) M77-Dana, which will be replaced by new 155mm self-propelled howitzer of Nexter, and 40 pieces of 120mm Mortar M-1982. The air force is based on Fighter Ground-Attack Aircraft of 12 pieces of JAS 39 Gripen C and 2 pieces of JAS 39 Gripen D, 16 pieces of Ground Attack Aircraft L-159 ALCA. The last pieces of Attack helicopter Mil Mi-24 (HIND) were retired this year and are gradually being replaced by AH-1Z (Venom and Viper) helicopters.

Estonia

Estonia has been a NATO member since 2004 and relies on membership because it has a small active army. In the long term, it has an approved National Defence Development Plan 2031⁹, which aims to increase Estonia's independent defence and strengthen defence preparedness. Estonia has taken a systematic

approach to developing defence capabilities, through keeping defence spending above 2% of GDP and through effective procurement of equipment - notably the 227mm Multiple Rocket Launcher and 155mm SPH. Estonia is involved in the European Sky Shield Initiative, which aims to strengthen air defence capabilities across the region. Following Russia's invasion of Ukraine, the development plan is being updated, while Estonia will increase defence spending to 3% of GDP, with a focus on increasing troop resilience and strengthening artillery and intelligence capabilities. The country has a small defence industry that specialises mainly in new technologies such as robotics and digital systems.

The ground forces are mainly focused on artillery, which has mortars and new South Korean 155mm self-propelled howitzer K-9 (36 planned, which may increase), the decommissioned and older equipment was sent to help Ukraine. The combat units have older Finnish-built XA-180 Sisu and XA-188 Sisu APCs, as well as 44 IFV CV9035EEs. The combat aircraft and helicopter category is not represented in Estonia as the Baltic States do not have sufficient air capability and thus rely on other NATO members to provide capability, this is Air Policing.

Hungary

Hungary has been a member of NATO since 1999, and is a member of the Visegrad Group along with the Czech Republic, Poland and Austria. Essential security documents that respond to the deteriorating security environment include the 2020 National Security Strategy and the 2021 National Military Strategy, and importantly the Zrínyi 2026 Defence and Military Development Program¹⁰. The country established a Cyber and Information Operations Centre in 2022 and published a doctrine for military operations in cyberspace. Since the Russian invasion of Ukraine, Hungary has been teetering on the edge in the defense sector, as there is some loyalty of the Orbán regime to Russia.¹¹ On the other hand, the Hungarian Defense Forces are modernizing and purchasing NASAMS air defense systems and PzH 2000 artillery equipment. Hungary's de-

fense industrial base is limited but developing. In 2023 Rheinmetall opened a factory to produce, for example, the IFV Lynx. The Ministry of Defence has established an inter-ministerial working group to strengthen domestic capacity in the small arms and ammunition sector.

Ground combat units still have Soviet-built equipment, such as more than 400 APC BTR-80 and BTR-80A, 44 MBT T-72M1. In 2018, contracts were concluded for new MBT Leopard 2A7HU of 44 units and IFV KF41 Lynx of 209 units. As part of the transition to the new Leopard 2 tank platform, they have 12 units of Leopard 2A4HU tanks. The combat support units are based on 155mm SPH PzH 2000 in a number of 24 pieces. The air force is based on JAS 39 Gripen C and JAS 39 Gripen D with a total of 14 units, attack helicopters are represented by 8 Mi-24s, and the Hungarian Defence Forces are currently negotiating the purchase of new Attack Helicopters.¹²

Latvia

Latvia has been a member of NATO since 2004 and, like the other Baltic states, relies on NATO membership as a security guarantee. In the wake of the war in Ukraine, Latvia has increased its defence spending, and in 2023 a law on national defence service came into force, with two recruitments planned annually, conscripts must serve either 11 months in the army, five years in the National Guard or complete a reserve officer programme. The National Security Concept¹³ emphasizes societal resilience and comprehensive defense. Latvia plans to significantly increase the size of its armed forces. A National Cyber Security Centre has been established under the Ministry of Defence and the country published a cyber security strategy in 2023. Latvia has only specialised defence and industrial capabilities, with a focus on cyber security.

Latvia, like other Baltic states, primarily focuses on artillery, air defence and sea defence. The basis of combat units for the ground forces in 2023 is 180 units of the FV107 Scimitar light tank and the Patria 6x6 APC. Combat support units currently have 60 units of 155mm SPH M109A5ÖE and also

have 120mm mortar M120. Like other Baltic states, the air force does not have combat equipment and relies on the military capabilities of other NATO members.

Lithuania

Lithuania relies on its membership in NATO (2004) and its armed forces are primarily focused on preserving its sovereignty and territorial integrity.¹⁴ Lithuania adopted a new National Security Strategy at the end of 2021. The document was based on the deteriorating security environment in the region. In response to Russia's invasion of Ukraine, the 2018 National Defence System Development Programme was amended and approved for 10 years, and there has been an increase in military spending. In mid-2022, the government raised the upper limit on the number of conscripts, and the number of reservists called up for annual exercises is increasing. A regional cyber defense center was established in 2021 and a cyber polygon was opened in 2022, both of which fall under the National Cyber Security Center, which falls under the Ministry of Defense. In early 2023, the armed forces chief announced plans to convert a mechanized infantry battalion into a tank battalion. The Lithuanian Defence and Security Industry Development Plan 2023-2027 seeks to help the country's small defence industry gain access to new sources of funding.

The Lithuanian ground combat units have mainly combat equipment such as APC M113A1 and M577, IFV Boxer, and in the future the purchase of MTBs will be implemented. The basis of the artillery is 16 pieces of 155mm SPH PzH 2000, which will be gradually supplemented by the ordered artillery systems from Nexter. Like the other Baltic states, the air force does not have combat equipment, only transport aircraft and helicopters; the country relies on the military capabilities of NATO allies.

Poland

Poland has been a member of NATO since 1999, relying on its membership but

also building a strong army for territorial defence. Poland has already responded to Russia with the strategic document Defence Concept 2017-2032¹⁵, which is aimed at preparing the armed forces to deter aggression, and Russia is characterized as a direct threat to Poland. Another important objective for Poland is the protection of the border with Belarus. Additionally, Poland is looking to expand the size of its military to 300,000 soldiers and is making arms purchases to bolster its own defenses and replenish its stockpile, having donated large amounts of military equipment to Ukraine.¹⁶ In 2019, "The Technical Modernization Plan" for 2021-35 was approved and released¹⁷, the modernization effort includes, among other things, the F-35A fighter jet, which is scheduled to arrive in Poland in 2024, and ground force capabilities. Warsaw continues to work to strengthen its defence industrial base, much of which is now consolidated in the state holding company PGZ, using technology transfers and international partnership agreements.

The Polish ground forces and their combat units have the largest number of combat vehicles of all the B9 countries, they are still largely represented by Soviet equipment or equipment that is of Soviet type but is being modernized, such as over 900 BMP-1s, 201 MBT PT-91 Twardas, but Poland's modernization efforts can be seen in all types of equipment. It buys Western machines (MBT K2, Leopard 2AX, M1A2 Abrams) or tries to develop and incorporate domestic equipment (Rosomak APC and IFV) within its arms industry. The artillery had more than 660 pieces of equipment in 2023, these are mainly 155mm SPH K9A1 Thunder and Krab, which replace 152mm SPH M-77 Dana, as well as 131 pieces of 122mm Multiple Rocket Launcher (Grad MRL, RM-70 MRL), 7 pieces of M142 HIMARS and 3 pieces of K239 Chunmoo. The core of the air force is currently the F-16C/D (Block 52+) Fighting Falcon at 48 units, which is complemented by 14 MiG-29s and 16 Su-22M4s; as mentioned in the text, they will be supplemented by 5th generation F-35A Lightning II aircraft in the future. Combat helicopters are mainly represented by Soviet equipment 16 pieces of Mil-24 Hind D and Hind E, which will be replaced by 96 AH-64E Apache helicopters, there is

also represented in the number of 63 pieces of equipment design family PZL W-3 Sokol, which are supplemented by Western manufacturers in the number of units of pieces e.g. S-70i Black Hawk.

Romania

Romania has been a member of NATO since 2004, the Romanian Armed Forces are primarily oriented towards territorial defence, contributing to NATO and EU operations abroad. The main security threats according to the National Defence Strategy 2020-2024 include Russia's presence in the Black Sea, cyber attacks and terrorism. In response to the conflict in Ukraine, the government announced in 2023 that it was increasing defence spending to 2.5% of GDP.¹⁸ The country has defence cooperation agreements with regional allies and, in the wake of Russia's invasion of Ukraine, has revised the concluded 2020-2030 Defence Cooperation Plan with the U.S. to strengthen other ties. The military's equipment largely includes Soviet-era equipment, which limits its capabilities. As part of the transformation of the armed forces, Romania is seeking to modernize its military to NATO standards; the Armed Forces Transformation Program was updated in 2022. The country's defence industry is focused on small arms and ammunition, with a vision already on the table that plans to revitalize its industry through licensed manufacturing efforts, such as the production of Piranha V armored vehicles.

The backbone of the ground forces consists mainly of Soviet equipment or its derivatives, such as APC ROMARM MLVM, B33 TAB Zimbru, TAB-71, TAB-77 and among the Western equipment include 31 pieces of Piranha IIIC. They also have the MLI-84 IFV, MLI-84M and the latest is the 99 pieces Piranha V IFV. The MBT is represented by the T-54/T-55 platform, which is complemented by 103 units of TR-85 and 54 units of TR-85M1. The combat support units have mainly 152mm Towed Artillery with over 400 units, as well as 122mm Multiple Rocket Launcher with 170 units of Grad, the newer equipment includes 6 units of Piranha IIIC with Cardom and 227mm Mul-

iple Rocket Launcher M142 HIMARS with 36 units. The core of the air force is 17 F-16AMs, which will be supplemented in the future by F-35 Lightning IIs and Bayraktar TB2 drones from Turkey.

Slovakia

Slovakia has been a member of NATO since 2004 and, like previous Warsaw Pact countries, is working to modernise its armed forces and replace obsolete equipment. In 2017, the government approved the Long-Term Defence Development Plan, and in 2021 the New National Security Strategy and the New Defence Strategy were approved. Historically, like Hungary, Slovakia has had positive attitudes towards Russia; political representation tends towards national, anti-Western and pro-Russian policies. These manifestations may influence the future development of relations between Visegrad, NATO and the EU.¹⁹ In 2022, Germany began delivering Leopard 2A4 MBTs to Slovakia, and the country continues to modernize its air force and ground forces, e.g. IFV Patria AMV and CV9032, F-16 C/D (Block 70). Part of Slovakia's defense industrial base is organized under the state-controlled holding DMD Group, including KONSTRUKTA Defence, which produces ground systems. Other companies focus on maintenance, repair and overhaul.

The basis of the ground forces' combat units is mostly outdated equipment and Slovakia is already dealing with the modernisation of existing equipment and acquisition of new IFVs and MBTs. In 2023, Slovakia had at its disposal APC OT-90 and OT-64, as well as IFV BMP-1, BMP-2 and BMP-M. MBT is currently represented by two platforms, the Leopard 2A4 and the T-72M. The artillery has 155mm M-2000 Zuzana howitzers and the upgraded Zuzana-2 type, as well as 122mm Multiple Rocket Launcher RM-70 and RM-70/85 MODULAR. The Air Force is awaiting delivery of F-16 C/D (Block 70), as MiG-29s have been retired and some given as aid to Ukraine²⁰, helicopters are represented by the UH-60M Black Hawk multi-role type, complemented by the Mi-17 Hip H.

Conclusions

During the Cold War, NATO's eastern flank was a bulwark against the Soviet threat. Today, the members of the B9, who were the threat then, have become the eastern wing of NATO, facing the threat from the east - Russia. It is important that NATO and its members on the eastern flank determine what actions they need to take to find the necessary capabilities in time to effectively deter the Russian threat. It is important that the B9 states continue to increase their defence spending, even to the declared 2% of GDP, bearing in mind that it is important to invest in major weapon systems first and foremost.

The shared history of the B9 countries has been reflected in their military equipment, with a large number of members still relying on Soviet equipment, despite being NATO members for over 20 years. The B9 grouping is one of the few groups that is respected within NATO, with NATO Secretary Jens Stoltenberg visiting the meetings in 2019. It is therefore important to strengthen the deterrent factor of the eastern flank and send inadequate military equipment to Ukraine, as many have already done, and prepare for the opportunity to re-capitalise their armies in a big way and move to Western standards such as 155mm artillery.

Endnotes

¹ NATO's military presence in the east of the Alliance, [online]. 2023. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, accessed on 14 February 2024.

² Graphic available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf, accessed on 14 February 2024.

³ Monika Gabriela Bartoszewicz & Kristýna Pavlíčková (2024) From East to East: Reconceptualization of NATO's Eastern Flank Engagement in the Middle East, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26:1, 63-80, DOI: 10.1080/19448953.2023.2233276.

⁴ Chivvis, Christopher S., Raphael S. Cohen, Bryan Frederick, Daniel S. Hamilton, F. Stephen Larrabee, and Bonny Lin, NATO's Northeastern Flank — Emerging Opportunities for Engagement: An Overview. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2016. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1467z1.html, accessed

⁵ Erasmichuk, Sergiy, 2021. NATO'S BUCHAREST NINE: NOTHING QUIET ON THE EASTERN FLANK.

Online. Available at: https://prismua.org/en/nato_b9/, accessed on 14 February 2024.

⁶ Global Militarisation Index [online]. 2023. Available at: <https://gmi.bicc.de/#rank@2022>, accessed on 8 February 2024.

⁷ Zabov, Nikolay. Defence Minister: Bulgarian Army Needs Urgent Modernization [online]. 2022. Available at: <https://www.bta.bg/en/news/bulgaria/345435-defence-minister-bulgarian-army-needs-urgent-modernization>, accessed on 29 January 2024.

⁸ Čapek, Karel, Vláda schválila koncepci výstavby armády do roku 2035. [online]. 2023. Available at: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-koncepci-vystavby-armady-do-roku-2035-248638/>, accessed on 9 March 2024.

⁹ National Defence Development Plan 2031 [online]. 2021. Available at: <https://kaitseministeerium.ee/en/national-defence-development-plan-2031>, accessed on 6 March 2024.

¹⁰ BALOGH Olivér. The Importance of the Zrínyi 2026 Defence and Military Development Program. *Vojenské rozhledy*. 2019, 28 (3), 055-070. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz, accessed on 5 March 2024.

¹¹ Madlovics, B., & Magyar, B. (2023). Hungary's Dubious Loyalty: Orbán's Regime Strategy in the Russia-Ukraine War. In B. Madlovics & B. Magyar (Eds.), *Russia's Imperial Endeavor and Its Geopolitical Consequences: The Russia-Ukraine War, Volume Two* (pp. 255–286). Central European University Press. <https://doi.org/10.7829/jj.3985460.15>, accessed on 28 February 2024.

¹² New Milestone Reached with Air Force's State-of-the-Art Helicopters [online]. 2023. Available at: <https://hungarytoday.hu/new-milestone-reached-with-air-forces-state-of-the-art-helicopters/>, accessed on 10 February 2024.

¹³ Saeima approves updated National Security concept for Latvia [online]. 2023. Available at: <https://eng.lsm.lv/article/society/defense/28.09.2023-saeima-approves-updated-national-security-concept-for-latvia.a525735/>, accessed on 11 February 2024.

¹⁴ Dudzińska, Kinga. With War in Ukraine, Lithuania Tightens Security Policy [online]. 2023. Available at: <https://www.pism.pl/publications/with-war-in-ukraine-lithuania-tightens-security-policy>, accessed on 23 February 2024.

¹⁵ Polish Defence in the Perspective of 2032 [online]. Available at: <https://www.gov.pl/web/national-defence/polish-defence-in-the-perspective-of-2032>, accessed on 14 February 2024.

¹⁶ Sierakowski, Sławomir. The Strongest Army in Europe? [online]. 2023. Available at: <https://dgap.org/de/forschung/publikationen/strongest-army-europe>, accessed on 17 February 2024.

¹⁷ (2023) Chapter Four: Europe, The Military Balance, 123:1, 50-149, DOI: 10.1080/04597222.2023.2162716

¹⁸ Defense and Deterrence on NATO's Front Line: The Cases of Romania and Poland [online]. 2023. Available at: <https://www.mei.edu/events/defense-and-deterrence-natos-front-line-cases-romania-and-poland>, accessed on 19 March 2024.

¹⁹ Višňovský, R. Visegrad Group and Relations with Russia // Vestnik RUDN. International Relations. - 2020. - Vol. 20. - N. 2. - P. 347-355. doi: 10.22363/2313-0660-2020-20-2-347-355

le at: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/03/what-difference-will-polish-and-slovakian-fighter-jets.html>, accessed on 18 March 2024.

²⁰ Black, James. What Difference Will Polish and Slovakian Fighter Jets Make to Ukraine? [online]. 2023. Availab-

Human Security in the new Strategic Concept of NATO: Linking Values and Practice

Ph.D. Alexandru LUCINESCU

ABSTRACT

Starting with 2019, NATO began developing its approach to human security which culminated in its inclusion in the new Strategic Concept adopted at the 2022 Madrid Summit. As expected, the document drew attention of the scientific community which devoted extensive analysis to it but neglected a central point of NATO's understanding of human security: the connection with NATO values and thus with liberal democracy as the political basis of the Alliance. This article addresses this gap by considering the contribution of human security to both the democratic resilience among NATO members and the strategic competition of the Alliance with authoritarian powers, as well as by analysing the reasons underpinning the emergence of NATO's interest in human security. It is thus possible to further a better understanding of the new Strategic Concept and avoid an incomplete reading of future NATO developments in the area of human security.

Keywords: human security, liberal democracy, 2022 Strategic Concept, democratic resilience, NATO values, authoritarian powers.

Alexandru Lucinescu (PhD in Intelligence and national security) is a senior researcher at the Institute for Political Studies of Defence and Military History.

Introduction

Human security emerged in 1994 as a concept capturing the priorities of the post-Cold War world¹ and it gradually gained priority at the United Nations where General Assembly decided on its common understanding in a landmark resolution adopted in 2012². Human security continues to be a relevant conceptual framework for the United Nations as proved by the report on this topic recently released by the UN Secretary General³. At the level of European Union, human security started to be thoughtfully considered with the publi-

cation in 2004 of the report *A Human Security Doctrine for Europe* (Barcelona Report)⁴ and the reflection process was consolidated by the release in 2009 of a subsequent report entitled *A European Way of Security* (Madrid Report)⁵. Human security was latter included in *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy* (2016)⁶ and in *A Strategic Compass for Security and Defence* (2022)⁷. NATO started a serious discussion on its stance on human security in 2019 when a Human Security Unit began operating as part of the office of its Secretary General⁸. The same year, human security appeared for the

first time in a declaration following a meeting of heads of state and government, namely in the *London Declaration*⁹, and since then it is to be found in each final document adopted at NATO summits: *Brussels Summit Communiqué*¹⁰ (2021), *Madrid Summit Declaration*¹¹ (2022), and *Vilnius Summit Communiqué*¹² (2023). More importantly, the Strategic Concept adopted in 2022 at the Madrid Summit is the first such document to mention human security¹³.

By adopting an explicit human security approach, NATO follows the example of the United Nations and the European Union, thus opening new opportunities for cooperation with both organisations. The importance recently attached by NATO to human security provided the incentive for writing this article which critically examines the reception within the scientific community of NATO's perspective on human security and suggests a more elaborated reading of it that explores the relevance of NATO values for human security.

For this purpose, the first section is concerned with the underpinning values of liberal democracy as a basis shared by both NATO and human security, thus providing the overall direction of research. In the second section is conducted a literature review which considers, from the viewpoint of the connection between NATO values and human security, the new Strategic Concept; the methodological aspects of the paper are then built upon its findings. The third section refers to how documents relevant for the elaboration of the 2022 Strategic Concept connects human security and NATO values, and the final section presents the interplay between human security and NATO values as reflected in the new Strategic Concept and its associated documents.

1. Liberal democracy as a common denominator for NATO and human security

Values are an integral part of NATO, with the North Atlantic Treaty asserting in its preambular section the prominence of democracy, individual liberty, and the rule of law. These values have been restated in the first two strategic concepts adopted by the Alliance during

the Cold War and included, in whole or in part, in the strategic concepts preceding the current one; the strategic concepts from 1991 and 1999 indicated as core values democracy, human rights and the rule of law, while the strategic concept from 2010 added individual liberty to them¹⁴. All four values mentioned in this latter document are included in the current Security Concept which also emphasises their paramount importance for the Alliance¹⁵.

As a result of being grounded on common liberal values¹⁶, NATO represented from the very beginning a community of values and this status was explicitly acknowledged in the 2010 Strategic Concept¹⁷. Functioning as a community, which could also be designated as a political community, NATO was always more than a collective defence alliance or a collective security alliance. Therefore it was able to generate and maintain for a long period or high degree of unity among its members and a strong public support for its objectives¹⁸. The values underpinning the creation of NATO expressed the attachment to Western democracy as opposed to the tyranny represented by the Soviet regime¹⁹, so that it could be rightly maintained, as recently the Minister for Foreign Affairs of Sweden did, that NATO is a defence community of Western democracies²⁰.

Liberal democracy²¹ is highly relevant not only for NATO, but also for human security. During the process of developing the latter concept within the United Nations, its relationship with democracy was clearly underlined. The Commission on Human Security, which played an instrumental role in this process, indicated in its report from 2003 that human security is best promoted by democratic states disposing of strong institutions and advancing the rule of law and the basic rights and freedoms of its people²². A few years later, in 2006, the International Institute for Democracy and Electoral Assistance equally acknowledged the relevance of democracy for human security, arguing that, for advancing human security, democracy should not be limited to electoral process and majority rule, but has to incorporate the rule of law and human rights²³. In a report from 2017, the Community of Democracies also connected democracy and human security, indicating that the type of de-

mocracy which best advances human security is liberal democracy, namely that which operates in a strong institutional framework, relies on competent bureaucracy, and enables the existence of the rule of law, human rights, and civil liberties²⁴.

Because liberal democracy is essential for the identity of NATO and equally an indispensable condition for people to enjoy human security to the fullest extent, the inclusion of human security in the 2022 NATO Strategic Concept, the first time when human security figures in such a high-profile document, is expected to be analysed in relevant literature from the viewpoint of both the relationship between human security and NATO values and, consequently, from the perspective of the contribution of human security to advancing liberal democracy. The next section explores this theoretical expectation and grounds on its findings the research methodology used in this paper.

2. NATO values-human security nexus in relevant literature on the 2022 Strategic Concept

An examination of relevant literature on the new Strategic Concept reveals that many authors who considered this document either did not address human security or mentioned it without establishing a connection with NATO values. Luis Tomé²⁵, Ming-hsien Wong²⁶, experts from the LSE IDEAS²⁷, Henrik Larsen, Rachel Ellehuus, Robin Allers, Johannes Gullestad Rø, Paul O'Neill, Christian Mölling, and Claudia Major²⁸, Alessandro Marrone²⁹, Stanley R. Sloan, Marcin Zaborowski³⁰, Gabriella Bolstad and Eskil Jakobsen³¹, Nikolaos Lampas and Constantinos Filis³² are examples of authors who make no reference to human security. The lack of any reference to human security was not anticipated because the introduction of human security in the new strategic concept represented a significant innovation. In the case of Tomé, Wong, Larsen, Ellehuus, Allers, Gullestad Rø, O'Neill, Mölling, Major, Gabriella Bolstad, and Eskil Jakobsen this absence it is even more evident given that they approach

the issues of NATO values and of threats to liberal democracy arising from both within the outside the Alliance.

Zoltan Szenes indicates the presence of human security in the new Strategic Concept but establishes no connection with NATO values and liberal democracy³³. Thierry Tardy acknowledges the existence of human security in this document and the prominence attributed therein to shared values, but he does not link the two topics³⁴. Bruno Tertrais limits himself to observe that human security appears in the Strategic Concept albeit he emphasises that this document draws attention on China as a power calling into question the values of the Alliance³⁵. Patrick Keller, despite noting that NATO supports an international order compatible with the democratic system shared by its members, only observes that human security is part of non-military responsibilities of NATO³⁶. Loïc Simonet, despite bringing to attention the centrality of NATO values as building blocks of liberal democracy and the danger posed to them by China, remarks solely the centrality of human security for crisis prevention and management and its significance for the cooperation between NATO and the European Union³⁷. Kaleigh Heard and Kristin Thue, who devote an entire commentary to the incorporation of human security in the new Strategic Concept, consider neither the interplay between NATO values and human security, nor the relevance of the former ones for this document³⁸.

In contrast with these latter authors, Tomas Valasek, in his capacity as acting general rapporteur for the Political Committee of NATO Parliamentary Assembly, brings together human security and liberal democracy in a report on the 2022 NATO Strategic Concept, but the way he associates them tends to be rather implicit³⁹. In a straightforward reading of this document, human security furthers liberal democracy in front of threats to it emerging from within the Alliance and from authoritarian competitors challenging the current rules-based international order. The expeditious manner in which this problem is presented together with the implicit way of approaching it hinders the understanding of how human security and NATO values are related in the 2022 Strategic Concept.

The literature review provides arguments in support of the idea that, when analysing the new Strategic Concept, the scientific community tends to overlook the deep and meaningful relationship between NATO values and human security, but that politicians closely associated with the activity of NATO are more likely to pay attention to this connection when considering the document. However, the examination of this issue at the level of NATO Parliamentary Assembly has an insufficient degree of analyticity and could pass quite unnoticed.

It follows that there is a gap in the relevant literature on the 2022 Strategic Concept and this paper aims at filling it by clearly and comprehensively presenting how liberal democracy and human security are related in this prominent document. Consequently, the research question guiding the article is the following one: What connection establishes the 2022 NATO Strategic Concept between NATO values/liberal democracy and human security and how this connection impacts the relevance for NATO of human security? From the methodological point of view, the research relies on document analysis and comparative analysis. The first method is used in relation with both NATO official documents and reports for the NATO Secretary General elaborated by independent experts. The second research method is applied to identify similarities and differences among documents leading up to the new Strategic Concept, between these documents and the new Strategic Concept, as well as between the latter and official NATO documents accompanying it.

To answer the research question, the following section examines documents relevant for the elaboration of the 2022 Strategic Concept.

3. Connection between liberal democracy and human security in the process leading up to the 2022 NATO Strategic Concept

When, back in December 2019, a NATO Leaders' Meeting was organized in London, the final document adopted at its conclusion, the *London Declaration*, put emphasis on common values and on the role of NATO as their

guarantor⁴⁰; it was also underlined the need to consolidate the political dimension of the Alliance⁴¹. Given that political cooperation refers to common values, the strengthening of the former was meant to advance the latter ones, and this interplay could operate as a framework for reading NATO stated preoccupation with increasing its involvement in the field of human security that was equally included in the declaration⁴². Under this interpretation, the development of an approach to human security served the purpose of consolidating the values upon which rested the Alliance as a political community. There was no direct connection in the *London Declaration* between human security and NATO values, but establishing it accords with the overall perspective put forward in this document. Determined to enable the Alliance to successfully adapt to new realities it was faced with, NATO leaders adopted the decision to initiate a process of reflection conducted by the Secretary General⁴³; obviously, this process necessarily included the issue of human security.

Jens Stoltenberg launched the reflection process in 2020 and, as part of it, he appointed on 31 March 2020 the members of the independent Reflection Group⁴⁴ and, later that year, established the NATO 2030 Young Leaders Group⁴⁵. The report of the first group, entitled *NATO 2030: United for a New Era*⁴⁶, was released in November 2020 and indicated that the issue of political cooperation goes beyond the military field and is embedded in the provisions of the North Atlantic Treaty committing the Alliance to its common values of democracy, individual liberty and the rule of law⁴⁷. According to this document, democracy was a traditional and highly important area of political cooperation and, in the current security context where main NATO rivals challenge democratic systems globally and within NATO, it needed to be clearly reaffirmed as a core value for the identity of the Alliance⁴⁸. It was argued that, just like during the Cold War era, democracy should be a key element differentiating NATO from its systemic competitors which promote authoritarianism⁴⁹. The Reflection Group expressed its concern about the NATO members ideological vulnerabilities and, in order to redress this problem,

it stressed the urgent need to establish a Centre of Excellence for Democratic Resilience⁵⁰. With respect to the means at the disposal of NATO for promoting democracy abroad, it was mentioned that the Alliance is no more favouring the export of democracy, but continued to prominently feature democracy in its partnership policy⁵¹. Considering that human security was about respect for human rights, the authors of the report included it under the scope of democracy which means that they supported the idea that liberal democracies were the best placed to provide human security. The association of human security with democracy was not designed to be exclusive of other values because democracy was understood as liberal democracy and, thus, as subsuming all NATO values. Taking into account the relevance for liberal democracy of human security, the report recommended NATO to give prominence to human security by mentioning it in strategic documents and specifying therein its relationship with the core tasks of the Alliance⁵²; human security would thus contribute to positively distinguish NATO from authoritarian states and terrorist organisations. Relying on how NATO had approached human security, the Reflection Group mentioned that it encompassed the provision of protection to civilians in armed conflicts, the countering of human trafficking, and both the prevention and response to sexual violence that is conflict-related⁵³; it was equally observed that NATO's practice indicated a growing willingness to integrate these elements into its operations.

The report by the NATO 2030 Young Leaders Group, named *NATO 2030: Embrace the change, guard the values*⁵⁴ and released in February 2021, also underlined the essential role that democracy, which has to be read herein as liberal democracy, had to play for NATO in the ongoing competition with authoritarian powers⁵⁵. It was recommended therefore that NATO strengthened its commitment to democracy and positioned itself in opposition with its main competitors as the leading worldwide promoter of democracy; export of democracy was not envisaged as a way of supporting democracy at international level, the power of own example and partner-

ships being preferred to instead⁵⁶. It was noted again that threats to democracy came not only from beyond the Alliance, but also from inside it so that it was indicated that NATO has to build democratic resilience. Human security was again linked with democracy, that has to be understood in this context as liberal democracy, and thus with the upholding of democracy among NATO members and internationally⁵⁷. NATO's involvement in the area of human security was equally conceived as a means to broaden the concept of security and, thus, to increase the importance it attributes to non-traditional security threats⁵⁸. It follows that the threats to democracy and, implicitly, to human security, were seen as belonging to the class of non-traditional threats affecting the security of NATO. To make human security effective, the report indicated that it should be turned into a military capability of NATO and that, to this end, threat analysis, operational planning and mission should refer to threats faced by people living in areas where NATO operates within the framework of deterrence and defence⁵⁹. Effectiveness of NATO's approach to human security also required that human security be incorporated in its doctrine and become part of educational and training programs offered by it.

At the NATO Brussels Summit from June 2021, it was approved the *NATO 2030* agenda put forward by Jens Stoltenberg⁶⁰. Albeit human security did not figure in his proposals, it was included therein the idea common to both reports that authoritarian states posed a security threat to the Alliance by affecting the value of democracy and, consequently, the rules-based international order supported by NATO.

In line with the mentioned reports and the *NATO 2030* agenda, the importance of values for the allies and the challenge to democracy posed by authoritarian powers competing with NATO became part of the *communiqué* adopted at the 2021 summit⁶¹. As in the two previous reports, human security is directly addressed and linked to all values upheld by NATO and, therefore, with liberal democracy; human security is thus conceived as instantiating the shared values of NATO. Unlike the report by NATO 2030 Young Leaders Group,

the *communiqué* did not confine human security to the task of deterrence and defence but clearly extends it beyond it to encompass all core tasks of the Alliance. NATO leaders also mentioned that the issues to be addressed by NATO within the framework of human security were protection of civilians in armed conflicts, prevention and response to conflict-related sexual violence, combatting trafficking of human beings, protection of children in armed conflict, and the protection of cultural property. The fact that human security covered more issues than those specified in the report of the Reflection Group indicated a tendency to broaden the scope of human security. There was agreement over the fact that incorporating human security into all these areas significantly contributed to NATO missions and operations being more effective.

The view of the Brussels Summit on the relationship between human security and NATO values was reflected in the *Secretary General's Annual Report 2021* so that human security was explicitly associated therein with these values and, consequently, with liberal democracy⁶². The annual report is even more explicit than the *communiqué* of the 2021 Brussels Summit when it comes to the relevance of values for human security, indicating that human security enables the application of values into missions, operations and activities undertaken by the Alliance⁶³. Human security is presented as a practical concept bridging the abstractness of values and the concreteness of NATO's actions with the effect that it functions as a conceptual framework for implementing values. According to the report of the Secretary General, human security became indispensable for realizing NATO values because NATO increasingly had to address threats to its security in civilian populated areas⁶⁴. It follows that human security considerations were seen to emerge out of practical operational necessities. Summing up, human security was conceived as an adequate instrument for giving effect to NATO's values in an operational environment that experienced significant changes.

It should be mentioned that the shadow strategic concept of NATO released in February 2022 by The Alphen Group, a document elaborated at its own initiative but addressed

to the Secretary General of the Alliance, recommended the link between human security and NATO values to be explicitly stated⁶⁵.

4. Human security and NATO values as related in the 2022 Strategic Concept and associated documents

Human security gained prominence at NATO level following the 2022 Madrid Summit where it was decided the inclusion of human security in the new strategic concept as an important concept with cross-cutting relevance within NATO. The common values of individual liberty, human rights, democracy and the rule of law prominently figure in this document which also stresses their high significance for the Alliance. However, the direct link between human security and NATO values is absent which represents a similarity with the 2019 *London Declaration*, but a salient difference compared with the reports of the Reflection Group and of the NATO 2030 Young Leaders Group, as well as with the 2021 *Brussels Summit communiqué* and the *Secretary General's Annual Report 2021*. However, human security could be said to be associated with the common allied values by the fact that it is included in all three core functions of NATO (deterrence and defence, crisis prevention and management, cooperative security) and these functions express and promote the respective values; it is to be remarked that crisis prevention and management is considered the core task for which human security plays a central part⁶⁶.

The 2022 Strategic Concept takes over from the reports leading up to the *NATO 2030* agenda, and from the *communiqué* adopted at the 2021 NATO Summit, the idea that NATO is involved in a strategic competition which negatively impacts the values shared by its members and the idea that, in the particular case of democracy, understood as liberal democracy, this competition is detrimental to it because rival authoritarian powers act to undermine the democratic process of NATO members and to reduce the spread of democracy worldwide. The countering of threats to democracy by consolidating it among NATO

members and promoting it through enlargement and partnership policies is also taken from previous documents. The direct link between human security and NATO values is equally missing from the declaration of the 2022 Madrid Summit which restates from the Strategic Concept that human security is a primary topic and belongs to each core task assumed by the Alliance⁶⁷.

Building on the importance attributed to human security in the new Strategic Concept, NATO developed its approach on human security by adopting at the 2022 Madrid Summit the *Human Security. Approach and Guiding Principles*⁶⁸. Unlike the strategic concept, this document, which closely pairs with it, explicitly associates human security with all NATO values and indicates that human security provides applicability to these values in the context of NATO involvement in situations of conflict and crisis, being thus a valuable tool for NATO⁶⁹. The adoption of the *Human Security. Approach and Guiding Principles* at the same time with the Strategic Concept could indicate that the later did not insist on the relationship between human security and NATO values precisely because this was done in the former document. Similar to previous documents, NATO's approach and guiding principles on human security indicate that human security increases the effectiveness of NATO missions and operations, but adds that this positive effect resulted from human security making possible a better understanding of conflicts and crisis by focusing on their human aspects. The document under consideration broadens the justification, provided in the *Secretary General's Annual Report 2021*, for the need to embrace human security indicating not only that the Alliance is forced to take action in areas with civilian population, but also that current conflicts, as plainly proven by the practices of the Russian Federation in its war against Ukraine, deliberately victimise civilians and put them at risk for advancing military objectives. The five distinct areas that, according to the decisions reached at the 2021 NATO Summit, are encompassed by human security, figure in their entirety in the *Human Security. Approach and Guiding Principles* and, in line with the Strategic Concept, are said to be incorporated in all core tasks of the Alliance.

NATO gave further effect to the implementation of human security by including under its scope specific policies designed for four areas that it covered⁷⁰, and a policy for the protection of cultural property is in the process of being drawn up⁷¹. The existing such policies clearly state that human security and NATO values are interconnected in view of the latter being translated into practice.

Conclusions

During the process that led to the adoption of the new Strategic Concept, human security was directly linked with NATO values understood as constitutive elements of liberal democracy. The association figured in documents elaborated outside the institutional framework of the Alliance (the report by the Independent Group, the report by the NATO 2030 Young Leaders Group, the report by Alphen Group) and within that framework (2021 *Brussels Summit Communiqué* and the *Secretary General's Annual Report 2021*), but was missing from the *London Declaration* that initiated the process which resulted in the present strategic concept of the Alliance. The strategic concept currently in force and the 2022 *Madrid Summit Declaration* did not explicitly connect human security and NATO values, while the *Human Security. Approach and Guiding Principles* agreed upon at 2022 Madrid Summit, as well as all NATO policies for implementing areas of human security, have made this relationship apparent. It is tempting to explain the neglect of this relationship in the literature on the 2022 Strategic Concept as a result of its absence from this document and from the 2022 *Madrid Summit Declaration*. However, the general validity of this explanation is questionable given that there are authors – e.g. Thierry Tardy, Bruno Tertrais, Patrick Keller, Zoltan Szenes, Loïc Simonet - who referred to the independent reports preceding the adoption of the 2022 Strategic Concept and/or to the 2021 *Brussels Summit Communiqué*, documents where human security is explicitly put in relation to NATO values.

The lack of attention for the human security-NATO values nexus hampers understand-

ing of the reasons underpinning its rise to prominence within NATO and, consequently, of its relevance for the Alliance. By paying attention to this relationship, human security could be seen as a tool for implementing NATO values in its missions and operations because the operational environment increasingly challenges these values as a result of deliberate victimisation of civilians in armed conflicts and of the need for military operations to be conducted in civilian populated areas; from this perspective, the war in Ukraine, where the Russian Federation targets civilians on a large scale, reveals itself as a driving factor for NATO's engagement with human security. As a community of liberal democracies, NATO can only live up to its defining values and give due consideration to civilians at risk in areas under its responsibility. Consideration of the interplay between NATO values and human security equally enables one to acknowledge that human security is an important tool in the Cold-War reminiscent worldwide ideological confrontation with authoritarian powers that NATO is involved in for safeguarding liberal democracy. Moreover, paying due attention to the connection between human security and NATO values highlights that a human security approach contributes to building democratic resilience among NATO members. Highlighting NATO value-driven concern for human security makes possible to observe that the embedment of the concern for the condition of civilians affected by NATO missions and operations is also motivated by the pragmatic reason not to impede their success in terms of creating conditions for long-term peace and security.

Without a clear view on how human security and NATO values are related, further developments in NATO's approach to human security will not be adequately understood within the scientific community and this will entail detrimental consequences for the reception by scholars of NATO's achievements in this field. Furthermore, emphasising the close relationship existing between liberal democracy and human security is highly relevant at a moment when NATO Secretary General warns against the ongoing strengthening of an alliance among authoritarian powers that brings together Russian Federation, China, Iran, and North Korea⁷².

Endnotes

¹ United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, chapter 2, New York, Oxford University Press, <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994>, 12.01.2024.

² General Assembly of the United Nations, *Resolution 66/290. Follow-up to paragraph 143 on human security of the 2005 World Summit Outcome*, 10 September 2012, <https://www.un.org/humansecurity/wp-content/uploads/2022/06/N1147622.pdf>, 13.01.2024.

³ Secretary General of the United Nations, *Human security. Report of the Secretary-General, A/78/665*, 2 January 2024, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/000/27/pdf/n2400027.pdf?token=ICySnX9AWrMk&eB8U8&fe=true>, 27.12.2023.

⁴ Study Group on Europe's Security Capabilities, *A Human Security Doctrine for Europe. The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*, 15 September 2004, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/human_security_report/_human_security_report_en.pdf, 04.03.2024.

⁵ Human Security Study Group, *A European Way of Security. The Madrid Report of the Human Security Study Group comprising a Proposal and Background Report*, 8 November 2007, https://eprints.lse.ac.uk/40207/1/A_European_Way_of_Security%28author%29.pdf, 21.02.2024.

⁶ *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, June 2016, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf, 22.02.2024.

⁷ *A Strategic Compass for Security and Defence. For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security*, 24 March 2022, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf, 16.01.2024.

⁸ NATO Stability Policing Centre of Excellence, *Report of the Conference: The role of Stability Policing within Human Security*, pp. 2-3, June 2023, <https://www.nspcoe.org/nato-stability-policing-role-in-human-security-conference-vicenza-19-22-june-2023/>, 12.01.2024.

⁹ *London Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019*, paragraph 6, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm, 03.03.2024.

¹⁰ *Brussels Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021*, paragraph 60, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm, 17.03.2024.

¹¹ *Madrid Summit Declaration. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022*, paragraph 13, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm, 13.03.2024.

¹² *Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 11 July 2023*,

paragraph 70, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm, 26.02.2024.

¹³ NATO 2022 *Strategic Concept. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022*, Preamble and paragraphs 5, 39, 43, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf, 14.02.2024.

¹⁴ *The Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area*, Preamble, 1950, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf>, 03.01.2024, *The Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area*, Preamble, 1952, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a521203a.pdf>, 02.1.2024, *The Alliance's New Strategic Concept*, paragraph 15, 1991, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm, 03.01.2024, *The Alliance's Strategic Concept*, paragraph 6, 1999, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm, 03.01.2024, *Active Engagement, Modern Defence*, paragraph 2, 2010, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm, 03.01.2024.

¹⁵ NATO 2022 *Strategic Concept*, paragraph 2.

¹⁶ Nathalie Durhin, *NATO and its founding values: renewal of vows or "conscious uncoupling"?* p. 7, 1 September 2020, pp. 5-14, https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep26057.6.pdf?refreqid=fastly-default%3A54d58636066aaf45ef0150ebab2bea1c&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1, 05.02.2024.

¹⁷ *Active Engagement, Modern Defence*, paragraph 2.

¹⁸ Nathalie Durhin, *op. cit.*, pp. 5, 6, Luis Tomé, *NATO as a community of values and its new political role*, *Atlantisch Perspectief*, 2022, Vol. 46, No. 4, pp. 24-2, <https://www.atlcom.nl/artikel-atlantisch-perspectief/natos-new-strategic-concept-our-blueprint-for-navigating-a-more-dangerous-and-competitive-world-2/>, 15.02.2024, Gunter Rinsche, *NATO as a Community of Values. Manfred Wörner Memorial Lecture*, 2 June 1999, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_27550.htm?selectedLocale=en, 09.03.2024.

¹⁹ Raymond Aaron, *La communauté atlantique: 1949-1982*, *Politique étrangère*, Vol.48, 1983/4, pp.827-839, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/la_communaute_atlantique_-_1949-1982_article.pdf, 14.02.2024. According to Aaron, the civilizational community existing among NATO members is less relevant for the success of the Alliance than the political community it represents. His argument is based on the historical fact that the former type of community is by no means a condition for peaceful coexistence as plainly proved by the countless wars between Western European states.

²⁰ Government Offices of Sweden, *Statement of Government Policy Following Sweden's Accession to NATO*, 20 March 2024, <https://www.government.se/speeches/2024/03/statement-of-government-policy-following-swedens-accession-to-nato/>, 19.03.2024.

²¹ The liberal democracy could be said to be a sophisticated form of democracy (See Ted Piccone, *Democracy and human security. Policy brief*, September 2017, pp. 2 https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2017/08/fp_20170905_democracy_human_security.pdf, 14.03.2024). On the interplay between liberal democracy and the rule of law, individual liberty, and human

rights see Vasileios Adamidis, *Democracy, populism, and the rule of law: A reconsideration of their interconnectedness*, p. 4, *Politics*, 2021, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02633957211041444>, 09.03.2024, Wouter van der Brug, Sebastian Adrian Popa, Sara B Hobolt, Hermann Schmitt, *Illiberal democratic attitudes and support for the EU*, p. 540, *Politics* 2021, Vol. 41(4) 537–561, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0263395720975970>, 10.03.2024, Fareed Zakaria, *The Rise of Illiberal Democracy*, *Foreign Affairs*, p. 22, vol. 76, no. 6, 1997, pp. 22-43. Liberal democracy is usually contrasted with illiberal democracy on grounds that the latter is incompatible with the rule of law, individual liberty, and human rights.

²² Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, 2003, pp. 68,133, <https://reliefweb.int/report/world/human-security-now-protecting-and-empowering-people>, 12.01.2024.

²³ International Institute for Democracy and Electoral Assistance, *Democracy, Conflict and Human Security. Policy Summary: Key Findings and Recommendations*, Stockholm, 2006, pp. 6, 7, 11, <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/chapters/democracy-conflict-and-human-security/democracy-conflict-and-human-security-handbook-policy-summary.pdf>, 16.01.2024.

²⁴ Community of Democracies, *Liberal Democracy and the Path to Peace and Security. A Report of Community of Democracies*, September 2017, pp. 8, 9, 15 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/09/fp_20170912_liberal-democracy_peace_security.pdf, 23.12.2023.

²⁵ Luis Tomé, *op. cit.*

²⁶ Ming-hsien Wong, *NATO's 2022 Strategic Concept and Its Impact on Global Security*, *Taiwan Strategists* No. 15, 2022, pp. 1-21, <https://www.pf.org.tw/en/pfen/38-9747.html>, 13.01.2024.

²⁷ LSE IDEAS, *NATO's 2022 Strategic Concept: One Year On*. Strategic Update, September 2023, <https://www2.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2023-SU-NATO-OneYearOn.pdf>, 22.12.2023. The publication summarizes the outcomes of a roundtable attended by General Sir James Everard, Stuart Austin, Professor Gordon Barrass, Professor Christopher Coker, Tom McKane, Hugh Sandeman, Susan Scholefield, and Peter Watkins.

²⁸ Rachel Ellehuus, Robin Allers, Johannes Gullestad Rø, Paul O'Neill, Dr. Christian Mölling, Dr. Claudia Major, *NATO's 2030 Reflection Process and the New Strategic Concept Views from Berlin, London, Oslo, and Washington*, DGAP Report, No. 03 January 2022, <https://dgap.org/en/research/publications/natos-2030-reflection-process-and-new-strategic-concept>, 12.01.2024.

²⁹ Alessandro Marrone, *NATO's New Strategic Concept: Novelty and Priorities*, *Commentaries* 22|30, July 2022, <https://www.iai.it/sites/default/files/iaicom2230.pdf>, 12.01.2024.

³⁰ Marcin Zaborowski, *NATO Strategic Concept in the shadow of the war in Thierry Tardy (ed.)*, NATO's New Strategic Concept, NDC RESEARCH PAPER No. 25, September 2022, <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1737>, 17.02.2024.

³¹ Gabriella Bolstad, Eskil Jakobsen, *NATO's 2022 Strategic Concept Change, Continuity and Implications*,

Policy Brief, 5 / 2022, <https://www.nupi.no/en/news/nato-s-2022-strategic-concept-change-continuity-and-implications>, 16.03.2024.

³² Nikolaos Lampas, Constantinos Filis, *NATO's strategic concept: Implications for Greece and Türkiye*, Security and Defence Quarterly, Vol. 44, No. 4, pp. 38–54, https://securityanddefence.pl/pdf-174813-97094?filename=NATO%20Strategic%20Concept_.pdf, 21.02.2024.

³³ Zoltan Szenes, *Reinforcing Deterrence: Assessing NATO's 2022 Strategic Concept*, Defense & Security Analysis, 39:4, 2023, pp. 539–560, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14751798.2023.2270230>, 12.03.2024.

³⁴ Thierry Tardy, *Introduction*, p. 3 in Thierry Tardy (ed.), *op. cit.* and Thierry Tardy, *Six takeaways from NATO's new Strategic Concept*, p. 15 in Thierry Tardy (ed.), *op. cit.* With respect to human security, he only indicates that it belongs to the class of soft security issues, is an area of NATO-EU cooperation, and has a relatively low visibility in the Strategic Concept.

³⁵ Bruno Tertrais, *An evolutionary, not revolutionary, Strategic Concept*, p. 28, in Thierry Tardy (ed.), *op. cit.*

³⁶ Patrick Keller, *The new status quo concept*, p. 36 in Thierry Tardy (ed.), *op. cit.*

³⁷ Loïc Simonet, *NATO's 2022 Strategic Concept: Analysis and implications for Austria*, Working Paper 115, pp. 7, 9, 13, Austrian Institute for International Affairs, 2023, <https://www.oii.ac.at/cms/media/working-paper-115-natos-2022-strategic-concept.pdf>, 05.02.2024.

³⁸ Kaleigh Heard, Kristin Thue, *A New Era? NATO's Prioritization of Human Security in an Insecure World*, 10 August 2022, <https://www.rand.org/pubs/commentary/2022/08/a-new-era-natos-prioritisation-of-human-security-in.html>, 12.03.2024.

³⁹ Tomas Valasek, Political Committee of NATO Parliamentary Assembly, *NATO's Political and Security Adaptation in Response to Russia's War: Assessing the New Strategic Concept and Implementation of the Madrid Summit Decisions*, pp. 15, 16, General Report, 19 November 2022, <https://www.nato-pa.int/document/2022-natos-political-and-security-adaptation-response-russias-war-rethinking-strategic>, 14.02.2024. Here is the paragraph introducing human security “The new Strategic Concept has taken seriously the calls to reaffirm NATO's democratic credentials. The Allies have not only reiterated commitment to common values of individual liberty, human rights, democracy and the rule of law, but also clearly identified authoritarian actors as a threat to NATO's interests and values. These actors interfere in democratic processes in Allied countries and make “a deliberate effort to undermine multilateral norms and institutions”. It is significant that NATO is identified as “a bulwark of the rules-based international order”, and Allies pledged to “stand up for our shared values and the rules-based international order”. As noted, the cooperative security section prioritizes partnerships with those nations that share NATO's values. *There are also numerous references to human security throughout the text, including the commitment to the protection of civilians as central to NATO's approach to crisis prevention and management. The Strategic Concept highlights the importance of the Women, Peace and Security agenda across all NATO core tasks* [emphasis added].”

⁴⁰ *London Declaration*, paragraphs 1, 9.

⁴¹ *Ibidem*, paragraph 7.

⁴² *Ibidem*, paragraph 6.

⁴³ *Ibidem*, paragraph 7.

⁴⁴ NATO, Reflection Group, <https://www.nato.int/nato2030/independent-group/>, 13.03.2024.

⁴⁵ NATO, NATO 2030 Young Leaders Group, <https://www.nato.int/nato2030/young-leaders/>, 13.03.2024.

⁴⁶ Reflection Group, *NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General*, 25 November 2020, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, 06.03.2024.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 20.

⁴⁸ *Ibidem*, pp. 10, 14, 20.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 51.

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 5, 14.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 20, 57.

⁵² *Ibidem*, p. 43.

⁵³ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁴ NATO 2030 Young Leaders Group, *NATO 2030: Embrace the change, guard the values. A report by the NATO 2030 Young Leaders Group – for this generation and the next*, 4 February 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/2/pdf/210204-NATO2030-YoungLeadersReport.pdf, 13.03.2024.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 4. Rule of law and individual liberty are also mentioned but the focus on the value of democracy is justified, as in the case of the report of the Reflection Group, by its broad meaning (liberal democracy) that encompasses the other two values (see p. 10).

⁵⁶ *Ibidem*, pp. 10, 12.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 11.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 7. Human security as a military capability is discussed in the first part of the report bearing the title of *A 360° defence and deterrence for a resilient Euro-Atlantic space*, a positioning which indicates that human security relates only with this core task of NATO.

⁶⁰ NATO, *NATO 2030. Factsheet*, June 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf, 17.02.2024.

⁶¹ NATO, *Brussels Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021*, paragraphs 2, 3.

⁶² NATO, *The Secretary General's Annual Report 2021*, 31 March 2022, p. 90. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf, 04.03.2024.

⁶³ *Ibidem*, pp. 82, 90.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 90.

⁶⁵ Alphen Group (TAG), *The TAG NATO Shadow Strategic Concept 2022: Preserving Peace, Protecting People. A report by the Alphen Group (TAG) for the Secretary General on the 2022 NATO Strategic Concept*, February 2022, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-02/TAG%20-%20NATO%20Strategic%20Concept%20-%20NONPRINT.pdf>, 18.03.2024. “Taking a human-security approach is a reflection of Alliance values and makes NATO more operationally effective” (paragraph 54).

⁶⁶ NATO 2022 *Strategic Concept*, paragraph 5.

⁶⁷ *Madrid Summit Declaration. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022*, paragraph 13.

⁶⁸ NATO, *Approach and Guiding Principles*, 14 October 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208515.htm?selectedLocale=en, 12.02.2014.

⁶⁹ *Ibidem*, paragraph 3. “The notion of human security directly links NATO’s common values of individual liberty, human rights, democracy and the rule of law to NATO practice”.

⁷⁰ NATO, *Human security*, 20 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_181779.htm#children, 22.03.2024.

⁷¹ In February 2023, NATO indicated that the process of drafting a strategy for cultural property protection was going to be initiated (NATO, *NATO hosts conference on Cultural Property Protection*, 9 February 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211795.htm, 21.02.2024).

⁷² *Laura Kuenssberg: West facing ‘authoritarian’ alliance, says NATO chief*, 06.04.2024, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-68743805>, 09.04.2024.

The issue of illegal territorial changes in NATO's Eastern Neighbourhood caused by Russian aggression against Ukraine: political and strategic consequences

Ph.D. Șerban Filip CIOCULESCU

ABSTRACT

This study is intended to demonstrate the impact of Russia's military aggression against Ukraine on the national security of NATO's member states and the way they perceive their future relations with Moscow. It also searches to explain the main roots of Moscow's aggressive behaviour towards the West and its smaller neighbours. By forcibly and illegally changing the borders of sovereign countries and denying their right to choose their membership in international institutions (NATO, EU etc), Russia acted as a de facto imperial power. Indeed, the war in Ukraine is a kind of recolonisation campaign, and the Russian leadership wants to re-establish former borders according to ethnic and historical criteria. Some psycho-cognitive elements may also explain Vladimir Putin's decision to attack Ukraine. The international community must react to this illegal attempt to abolish the sovereignty of some countries and change their borders by using the force.

Keywords: Aggression, war, annexation, Russia, Ukraine, borders, psycho-cognitive issues, historic identity

Șerban F. Cioculescu (PhD in political sciences) is a senior researcher at the Institute for Political Studies of Defence and Military History and a visiting professor (lecturer) at the University of Bucharest, Department of Political Sciences.

In the last ten years, we live in a strategic landscape which could be easily labelled the Cold War 2.0.¹ The level of trust and dialogue between the Western world and Russia is at its lowest level since 1991, but one can also think at the time just before the 1962 Cuban missiles crises. President Putin and other Russian officials are even threatening the NATO states with nuclear bombs.

This study is intended to demonstrate the impact of Russia's military aggression against Ukraine on the national security of NATO's member states and the way they perceive their future relations with Moscow. It also search-

es to explain the main roots of Moscow's aggressive behaviour towards the West and its smaller neighbours. The fact that the Russian Federation changed the borders of two neighbour states (Georgia and Ukraine) by force, thus increasing its territory by violating the international law (more specifically *jus cogens*, or peremptory norms²), created a new and dangerous security situation on the Eastern Flank of the Alliance, although Ukraine is not a member of it, but only a security partner.

The hypothesis we assess is that Russia's behaviour, irrespective of its motivation (a defensive-reactive posture or an aggressive one),

is seen in the West as changing the regional security dynamics in Europe and altering the regional balance of power. Therefore, NATO's members had to react and support the territorial *status quo*, protect the neighbouring partner states, or otherwise risk facing an increasingly unstable and dangerous security environment. The Russian leadership, on the other side, tends to downplay the importance of stable and legally recognized borders, seeing them merely as a product of the Western (American)-dominated world. He seems to forget that the USSR put a lot of energy into the Helsinki negotiations which led to the emergence of the CSCE/OSCE (1975), to gain recognition for the Soviet borders, redrawn after World War II. Putin likely thinks that Japan, Finland, and China – some states who lost territories for the benefit of the USSR/Russia – will never be able to claim them back given Moscow's huge nuclear deterrent. In his opinion, power politics brushes away international legality and the respect of international law is not at all important.

Thus, in the context of an acute dual security competition between NATO's democrat-liberal states and Russia (but also China, the main security partner for Moscow), based on ideology (values) and geostrategic issues (competition for spheres of influence), the security dilemma mechanism pushed the two sides to take measures which increased the level of insecurity and fear for the other one.

This study employs methods and instruments from historical analysis, security studies and political psychology. We consulted a significant number of primary and secondary bibliographical resources. In our view, this article will contribute to the scientific literature dedicated to a better understanding of the roots of the conflict between Russia and Ukraine, as well as the West. It explains how Western countries, NATO and EU members, have reacted and continue to react to this highly tense regional security situation.

At the regional level, most of the EU and NATO's central-eastern European member states feel targeted by the Russian aggressivity and this explains well why they asked for an enhanced and more robust collective security mechanism provided by the Atlantic alliance.

At the same time, Russian propaganda continuously tries to discredit the rules-based international order (supported by EU and NATO states, Japan, Australia etc) by insisting on the NATO's military operation during the Kosovo war (1999), on the US-led military campaign in Iraq (2003), both carried against sovereign countries, which sometimes ended in redrawing borders (Serbia/Kosovo) and sometimes in long bloody civil wars and instability (Iraq). So, while criticising the so-called hegemonic actions of the US-led West, Russia decided to take Crimea from Ukraine and grabbed other eastern territories (from the Donbas region), before launching a total assault on Ukraine, to occupy its territory and change its government with an obedient one. Russia had destabilised Eastern Ukraine (the Donbas region) by using local armed militias composed of Russophones since March 2014, quickly supported by some Russian military personnel and mercenaries, as a way to constrain the Ukrainian government to avoid Western integration and remain in Moscow's sphere of influence. When the Minsk agreements failed to produce the political outcomes that Moscow had expected, Putin took the decision to decisively attack Ukraine.

Vladimir Putin, the mastermind behind these illegal and immoral actions, let the 'choice' for the Ukrainian people to accept the transformation of their country into a Russian satellite, even to be forcefully incorporated within the Russian state itself (for some of them), or fight against the mighty Russian army. He pretended that they were 'rebel brothers'³, ungrateful for the Russian historic role in shaping a homeland for Ukrainians, and decided that it was time to make them obey Moscow's claims and plans. In fact, he pretended that a kind of civil war was taking place in Ukraine and so that Russia had the so-called moral duty to intervene against the 'fascists.' He wrongly anticipated that the national army of the smaller neighbour will cease to resist in a short time (a few days) and that a strong segment of the local population would welcome the Russian occupation (that they were supposed to see as a liberation). What was designed to be a victorious blitzkrieg followed by a quick regime change became a long and bloody war of attrition with no clear winner in the near future.⁴ According

to some academics, the war could end in the disintegration of Russia itself, in domestic chaos and civil war.⁵

A case of aggression motivated by defensive calculations?

Putin seems to be convinced that Ukraine as a nation does not really exist, that Ukrainians are a branch of the bigger Russia.⁶ Or, to put it differently, he wants us to believe that he thinks that. Russia's decision to attack Ukraine in February 2022 and to occupy territories, later declaring some of them as part of its legal national territory, must be understood in the context of the Russian historical revisionism, frustrated 'imperial nationalism' and deep unhappiness with the dissolution of the USSR. The Russian leaders, Boris Yeltsin and now Vladimir Putin, always thought that the West lured them into accepting cooperative relations after the end of the Cold War and by lying on NATO's enlargement into the former Soviet sphere of influence. When the USA and other allied member states decided to emphasize Ukraine and Georgia as possible future NATO members at the Bucharest 2008 NATO summit, Russian political decision-makers saw this as a rising threat near their national borders, accusing NATO of preparing to move too close to Russian territory.⁷

In fact, the NATO enlargement in the former Soviet space has always been a red line for the Russian executive leaders. Boris Yeltsin and then V. Putin protested and stated that Russia's relations with the West would certainly worsen. They always thought that the 'coloured revolutions' in the former Soviet space were a product of Western (American) interference, not an indigenous movement. They perceive Western support for the ex-Soviet states as being a harsh interference in Russia's sphere of interests, an attempt to subvert Russia itself by propagating liberal values. If Ukraine becomes a liberal democratic state (an advanced liberal democracy), the Russian opposition will use this case to push for political reforms against the dictatorial regime. This also explains why Putin can't allow such an evolution.

It is well known that the famous American International Relations neorealist thinkers like Stephen Walt and John J. Mearsheimer insisted on the West's guilt to have pushed for NATO enlargement without really taking into account Russian sensitivity and geopolitical obsessions.⁸ Even George Kennan, the inventor of the containment doctrine, had criticized in 1997 this territorial enlargement by NATO in the territory that the Russian Federation considered to be its legitimate sphere of influence. He famously said that this would be 'the most fateful error in American policy in the entire post-Cold War era'.⁹

So, Putin and his local and foreign supporters, but also some important Western thinkers, constantly pretended that Russian actions were purely defensive in their nature and legitimate. Fear is a long-standing element in inter-state relations, based on historic elements and geographic contiguity. About 80 years ago, George Kennan mentioned this characteristic of the Russian leaders, their constant fear of the external world, and the obsession of encirclement by the Western states, seen as inherently hostile. This is a **controversial psycho-cognitive issue**, but from the perspective of almost all the NATO Eastern European members, Russia is certainly a potential aggressor and a vital threat. The largest country in the world still wants to take other territories and enlarge further, pretending not to feel safe. The normal thinking is that a country which already attacked two neighbours (Georgia and Ukraine) in the last sixteen years could continue and attack other countries seen as hostile, if not prevented from doing that. The clash of values and norms between autocratic Russia and the liberal West is obvious. We see at work an ideologic security dilemma between the liberal world and the autocratic one which is accompanied by a military one – the security competition is seen as a zero-sum game after February 2022. NATO/EU and Russia share a common neighbourhood and this became a win-lose game, since nobody wants to let the other side fulfil its security plans there. Russia is very interested in assessing its sphere of influence and control strategic territories around the national borders.¹⁰ Its close strategic and

economic relations with China make it an even more dangerous actor for the global West.

The fact is that the USA, France and even Germany had warned Putin that an attack on Ukraine would bring terrible consequences for Russia but the deterrence effect failed. Just like the Chinese leadership, Putin and his close entourage seem to think that the West is in a sharp moral and spiritual decline¹¹, and that NATO states will not be able to act in a unified way, to effectively protect Ukraine, despite of their economic and technological superiority over Russia. Of course, the attack on Ukraine was a big mistake, a huge calculation error. Ukraine resisted well, it lost only 20 % of its territory (most of it in the first weeks of the Russian attack), liberated some of it (54% in March 2024)¹² and now, despite of the huge declining Western military support, its armed forces manage to prevent most of the Russian attempts to seize more lands. In the Black Sea, the Ukrainians – which do not have any more a real military fleet since 2022 - destroyed about one third of the Russian local fleet, using drones, missiles and torpedoes, in a clear asymmetric warfare pattern. Moscow could not easily bring vessels from other fleets because Turkey had closed the Black Sea straits in February 2022, invoking the Montreux Convention's legal rules. More than that, in the Spring of 2024, it had to relocate the remaining fleet from Crimea and move it to a more remote area, to be safer. Russia controls two thirds of Georgia's coastline since 2008 and about two thirds of Ukraine's Black Sea coast, but in spite of this geographical expansion, its naval strength was put into question by Ukraine's high rate of successful attacks on many Russian boats.¹³

Many military experts stated that the Russian leadership suffered from an exaggerated strategic optimism.¹⁴ Of course, Putin is not the only Russian politician which has a problem with the existence of an independent Ukraine in the neighbourhood. Traditionally, conservative and nationalist Russian elites saw Ukraine as belonging to the historic territory of Russia. In the 19th century, the adepts of a Ukrainian distinct cultural identity were frequently harassed and prosecuted. But after more than 30

years since Ukraine became an independent state, Putin shocked the Western states by constantly denying the existence of an Ukrainian national identity and separate nation, building on the opinions of the Great-Russian ideologues of the 19th century who fought against the emerging Ukrainian nationalism.¹⁵ In his opinion, Ukrainians belong to the so-called *Russkiy Mir (Russian world)*¹⁶, the living space of ethnic Russians from all the former Soviet Union space, and their opinion on this issue is not important. This situation has some degree of similarity with the People's Republic of China's leadership constantly denying the Taiwanese nation the right to decide if they are Chinese or not and stating that there is not an independent Taiwan but only one state called China.

NATO and the war in its eastern neighbourhood

Since Russia's illegal annexation of Crimea and destabilisation of eastern Ukraine in 2014, NATO has adopted a firm position in full support of Ukraine's sovereignty and territorial integrity within its internationally recognised borders. We call it illegal because the referendum of March 2014 has not been properly organised and the region was already under illegal military occupation. The Allies strongly condemned the annexation and do not recognise the existing situation, seeing it as a temporary occupation. They consider all these annexed territories which Moscow now controls as belonging only to Ukraine. All the NATO states defend the territorial *status quo*, even those who in the past had lost territories to the USSR, which now belongs to Ukraine.

The new Strategic Concept (2022) considers Russia the main threat to the allied nations and insists on the need to fully support Ukraine's liberation war.¹⁷ The allied states also condemned Russia's illegal annexation of four regions of Ukraine – Donetsk, Luhansk, Kherson and Zaporizhzhia – in September 2022, the largest attempted annexation of European territory by force since the Second World War.

Overwhelming votes in the United Nations General Assembly, twice condemned Russia's aggression and attempted annexations, also Russia was expelled from the Council of Europe and G8. One can say that NATO states are now the strongest defenders of the rules-based international order.

Certainly, western politicians and most experts deny any NATO's plans to intervene against Russia in the war, except in self-defence. NATO's actions are defensive, designed not to provoke conflict but to prevent a wider clash. The Alliance has a responsibility to ensure that this war does not escalate and spread beyond Ukraine, which would be even more devastating and dangerous. Would the acceptance of Ukraine as a new NATO member put an end to the war with its neighbour? The general consensus in the West is that Ukraine cannot be accepted as a member as long as it is in a state of war with Russia. This is the reason why NATO states refrained from supporting a no-fly zone above Ukraine, which would have brought allied forces into direct conflict with Russia. But we know that after 2014 some NATO states had sent trainers in Ukraine to support the Ukrainian army and assist it in using new weapons that were provided by many member states. We also know that the CIA and perhaps other Western intelligence agencies established permanent bases and cooperation in Ukraine.¹⁸ These are legitimate actions and an answer to sovereign Ukraine's request for help, endorsed by the UN General Assembly's resolutions. On the other side, the USA and Germany refrained from giving Ukraine some missiles and artillery pieces which could hit the depth of Russian territory and produce an escalatory movement between NATO and Russia. Of course, Russia has a clear interest in prolonging the war and is sure that Ukraine will not be a NATO state. Or, if it cannot prevent that, it may want a small (rump) Ukraine, only the west of the current country, to be eventually tacitly allowed to be a NATO and EU state. Or, in a better scenario, a small buffer state to be declared "neutral" and perhaps allowed to be an EU member in the future.

Currently, there is a huge clash in geopolitical visions between Russia and the

West. It is not at all a new historic feature, but its intensity is very high. Since the '90s, Russia tried to prevent Ukraine, Georgia and Moldova from joining NATO (and EU), seeing them as a *cordon sanitaire*, a buffer against the Western liberal "expansionism". This is why Moscow strived hard to ensure there would be only pro-Kremlin governments in Kiev, Tbilisi and Chisinau. The threat to take Crimea has always been used by Russian presidents after 1991 to convince Ukraine to remain in Moscow's sphere of influence and also to accept federalism within the constitution in order to better protect the Russian ethnic group. It failed after the "Maidan Revolution" brought a new leadership in Kyiv and put Ukraine on the trajectory of Western integration. At this moment, Putin considered that Ukraine was no longer a buffer state or a neutral state¹⁹, as it was preparing to become part of the EU and NATO. But Russia began to occupy Crimea with "little green soldiers" when the former president of Ukraine, the pro-Kremlin leader V. Yanukovych, was still in charge, on February 20, 2014. Moscow seems not to have taken into account enough the fact that some NATO members had blocked the decision to grant membership for Ukraine and Georgia at the Bucharest 2008 summit, when these Black Sea countries did not receive the MAP and a precise schedule for accession. The likelihood of them being new NATO members was low before 2022, but even knowing that, Putin and his circle decided that it was time to act decisively and prevent a "conspirative movement" by the US-led West to move NATO borders near the core of the Russian European territory.

Thus, in Putin's mind, Crimea was the first territory to be taken from Ukraine, followed by the so-called "Novorossiya region", the Black Sea littoral area of Ukraine and the Donbas, a huge area that Putin dreamt of incorporating into Russia. He resuscitated this old geopolitical project from the 18th century, while prising emperor Peter the Great and Empress Catherine the Great²⁰, and stating that this territory historically and ethnically belongs to the Russian nation. He repeatedly called Odessa and Kharkov "Russian cities". According to many Western strategic analysts, the Russian leader wants to let Ukraine without any access to the

Black Sea and Azov Sea, an enclaved country with diminished territory and population, with almost no coal and steel resources. He aims at conquering all the littoral territory up to the Danube mouths (the Budjac/Bugeac region), and bring his troops close to the Kogalniceanu NATO base from Romania, which will be perhaps the biggest in Europe.²¹

By forcibly and illegally changing the borders of a sovereign country and denying its right to choose its membership in international institutions (NATO, EU etc.), Russia acted as a *de facto* imperial power. Indeed, the war in Ukraine is a kind of recolonisation campaign²², and the Russian leadership wants to re-establish former borders according to ethnic and

Map of the occupied areas of Ukraine, in December 2023. (<https://www.quora.com/Will-Russia-annex-any-regions-of-Ukraine>)

historical criteria. There are some similarities between Putin's regime and Nazi Germany and Japan, in the inter-war period, concerning the exacerbated nationalism used as a basis to forcefully enlarge the national territory and reduce or eliminate conquered populations.²³

Borders and psychology

One of the main requests made by Russia to restore the peace, after February 2022, was the total disarmament of Ukraine, not only the removal of its so-called "Fascist" leadership. Using the classical geopolitical concepts of "natural" borders, "correct" borders and defensible ones²⁴, one can say that Russia tried to "dissociate" the political border from the military one, when conquering large areas of Eastern and Southern Ukraine, aiming at setting up a buffer area. This could be perhaps compared with Israel occupying the Golan Heights, also

the western bank of the Jordan river and, for a time, Sinai and Southern Lebanon, in order to be able to defend itself against aggressive neighbouring Arab states. Or France, which in 1919 forced Germany to accept the demilitarisation of the Rhineland, later occupying also the Ruhr Valley. Local separatist in Rhineland, with French support, tried to create a new republic but failed. Other allied states such as the UK, Belgium and the USA were also involved in the control of the Rhineland. The crucial difference between these historic cases is that Syria, Egypt, and Jordan had attacked Israel, while Germany had conducted an offensive war against France, so Israel and France had some legitimate security reasons to do that. Of course, not to modify the borders by force, only to establish temporary buffer areas. But Ukraine never attacked Russia and the West (NATO) never did that. Ukraine is not yet a NATO state and the Alliance did not commit aggression against Russia. But Putin perceived

Ukraine as being a *de facto* NATO-controlled territory and decided to partially restore the old Soviet and imperial *status quo* regarding that territory. There is a risk now that the frontlines will be the future borders between Russia and Ukraine. The word “frontier” comes from the “front”, and empires have frontiers (moving lines by territorial expansion), not borders (fixed separation lines).²⁵

For example, the USA and Russia each had frontiers in the 19th century, when they expanded into the lands of the native peoples in America and Asia. As we can see, Moscow did not abandon this geopolitical pattern. In March 2024, Putin also announced that to avoid other Ukrainian missile and drone strikes inside Russian territory, Moscow will try to create security areas (small strategic buffers) inside the Ukrainian territory, playing the role of a cordon sanitaire and ensuring geographic safety for the Russian nation. This was a sign that he would ask his armed forces to conquer more Ukrainian territory. Because they strive to preserve the *status quo ante*, NATO members want Russia to have borders, not frontiers and respect the UN Charter’s rules.²⁶ Nowadays, there are few examples of countries having enlarged their borders by using the armed force.²⁷

The American historian and Yale Professor Timothy Snyder sees Russia’s attack against Ukraine as a colonial war and an imperial one.²⁸ Since Putin thinks that Ukraine does not exist as a separate nation and belongs to *Russkyi mir*, in his mind, Russia fights against “rebels” who have no right to oppose Russia’s visions. He sees the conquest of lands, exploitation of resources and abduction of children as normal political actions to be done by Russia to re-instate order within the rebel territories and recreate Greater Russia. It is a war of choice that Putin presents as a war of necessity. Françoise Thom, a well-known French Russian affairs specialist, insists on the fact that Russia is obsessed by territorial expansion and during the 300 years of the Romanov dynasty’s rule, the Russian Empire enlarged by with 140 km² per day.²⁹ To better succeed in taking lands situated near other great powers, in the past Russia (later the Soviet Union) invited these powers to share the spoils and so Poland was divided

many times among Russia, Austria and Prussia (later Nazi Germany). Now Putin would like to divide Ukraine with the complicity of Poland and Hungary. Without Ukraine (entirely or most of it) under Russian control, Putin and his entourage think that Moscow cannot achieve its project of European hegemony.³⁰

Psychologically, one can explain Putin’s decision to go to war against Ukraine by using the “loss aversion hypothesis”, formulated by psychologists Daniel Kahneman and Amos Tversky: most decision-makers are loss-averse, and in their mind’s, losses loom larger than gains.³¹ The “prospect theory” assessed that the fear of loss will push leaders to accept greater risks than the hope of gaining advantages and goods. Losses are generally felt as more painful after the leader establishes in his mind a reference point, to be able to frame issues as losses and gains.³² For Putin, Ukraine historically belonged to the Russian Empire, and to the “Russian world”. He is obsessed with the fate of Ukraine and passionate about the history of his country, hoping to “make Russia great again”, to paraphrase the famous Trump dictum about America. Most probably the Russian leader is the most preoccupied by history among all the other historic leaders of that country.³³ If he could not restore the Soviet Union as a whole, at least he wanted to recreate the so-called “Novorossya”, the Black Sea southern area of Ukraine, plus Donetsk and the Azov region. He wanted Russia, Belarus and Ukraine to make a kind of great Russian homeland. In his mind, going to war was meant to prevent the loss of Ukraine, seen as an essential space belonging to the greater Russian nation. But because Ukraine resisted the invasion and lost only some territories, Putin decided to annex these lands to Russia, as a way of showing that his country won the clash and that the Russians retrieved their historic territories. He wanted to eliminate the humiliation felt by him and other people when the USSR disappeared and the West won the Cold War. The ethnic criterion was invoked as a justification, falsely pretending that Russian minority members were subject to genocidaire politics by the Kyiv government. In some speeches, Putin framed the conflict with Ukraine as an issue of

life and death for the Russian nation. He sees this war as a proxy war between Russia and the West, naming Ukraine as a pawn of the USA (NATO), thus he sees this conflict as an existential one for the Russian nation. All the new media information regarding the presence of CIA bases and Western instructors in Ukraine are used to reinforce this image. As Putin sees Ukraine as a *de facto* NATO member, the land contact with the West is perceived as being too close to Russia itself and the security dilemma mechanism is exacerbated.

The buffer theory and the Russian-led neo-imperial revisionism

During history, the great powers managed to limit their mutual fear and reduce uncertainty by establishing among them the so-called buffer areas, meaning territories that separated them and allowed for successful defensive actions in case of a surprise attack by a strong neighbour. Buffer areas won more time for the defending state in case of a military conflict. Neutral or weaker states usually play such a role. Ukraine was a *de facto* buffer area between Russia and the West (NATO) after 1991.

The fact that Kyiv accepted the requirements of the Budapest Memorandum (December 1994) and gave up all its nuclear weapons - it was the third largest owner of such weapons in the world - to Russia (under the surveillance and guarantee of the US and UK, later also France and People's Republic of China) was a signal that Ukraine did not want to play a confrontational role between the West and the Russian Federation and favoured dialogue and cooperation with both of them. It had received political guarantees regarding its territorial independence and sovereignty; thus, it made a rational decision and reduced the level of national power for an increase in security. The calculation was based on trust-building psychological mechanisms and a spectacular reduction of the "security dilemma" regarding the relations between Ukraine and Russia. American, British and French military support

for Ukraine is thus legal and based also on the above-mentioned memorandum.³⁴

Now, there seems to be no possibility to make Ukraine again a buffer. The vast majority of Ukrainians wants their country to free all its territories from Russian occupation and quickly become a NATO and EU member.³⁵ They reject neutrality proposals and the buffer role given to their country by foreign nations in the past. In the last ten years, Moscow had constantly asked for the "federalisation" of its smaller neighbour, hoping to control its foreign policy by using Russian-speaking minorities as a blackmail tool. If Russia will unfortunately succeed to conquer all the central-eastern side of Ukraine (with the limit being the left side of the Dnieper River), it will probably hesitate between integrating it directly into its territory (a Crimean scenario) or transforming it into a non-sovereign smaller Ukraine, letting the western side of the country to become either a neutral country or a western integrated one. From NATO's perspective, if it will decide to integrate Ukraine after a peace has been signed, its article 5 will cover only the territories that Ukraine holds at that moment.³⁶ Moscow knows that prolonging the war will prevent Ukraine from integrating into NATO and it has a direct interest in maintaining this situation.

Since February 2014, Russia has sent many diplomatic low-profile signals to Poland, Romania, and Hungary that it would favour a dismemberment of Ukraine, by allowing these NATO and EU states to take back some territories that the USSR took from them after WW2. Of course, in its view, they must first accept Russia's annexations. More than once, Putin famously called Ukraine an artificial state³⁷, a creation of Lenin and Stalin.³⁸ He hoped that these eastern NATO states could be tempted to take part in the redrawing of Ukraine's borders. That was an invitation to reshape the spheres of influence between Russia and the West. Nobody must forget that at the end of 2021 (December), Putin gave an ultimatum to the USA and its allies, asking for NATO to withdraw its military forces at the geographic limit of the year 1997 (voluntary demilitarisation) and legal guarantees that NATO would give up its military activities in Eastern Europe and will

refrain from further enlargement within the former Soviet space. It was an attempt to force a strategic withdrawal of the West and create a situation of extreme vulnerability for NATO's eastern flank states. If NATO leaders accepted these requirements, Moscow would have benefitted from a large buffer between the East and the West, all the NATO territory situated in the East of Germany – the countries which became members after 1999.³⁹

Of course, in Putin's mind, Ukraine was to be abandoned by the Western states and let into the Russian sphere of influence. This was the huge price to be paid by the West so as to make Russia respect the territorial *status quo*, with the exception of Crimea. But the USA and the other NATO countries resisted these exaggerated requests, seeing them as an attempt by Moscow to force an unfavourable decision on them, to threaten and make them feel vulnerable. They decided that Russia's infringement on Ukraine's sovereignty was a red line and they had to resist. The White House press secretary Jen Psaki had said: "We will not compromise the key principles on which European security is built, including that all countries have the right to decide their own future and foreign policy, free from outside interference."⁴⁰

By violently taking lands and maritime areas from Ukraine, and by generating two secessionist quasi-states inside Georgia, Moscow likely thinks that it will prevent these countries from becoming part of the EU and NATO in the future. The same is true with some of the Ukrainian population illegally (forcefully) turned into Russian ones, including a lot of abducted children. These are considered war crimes by the International Criminal Court. The zero-sum game between Russia and the West is the dominant paradigm for Putin and his supporters, whose mental maps are dominated by the geopolitical obsession of the "heartland", "Eurasianism", messianic Orthodoxy, Western-phobia and ardent nationalism.⁴¹

Nowadays, Ukraine remains a sovereign country, despite having lost some territories and part of its population, but still fighting for the liberation of all of its lands. A negotiated settlement leading to a peace would be preferred by many politicians and experts in

the NATO states. The Western countries still contribute to support it with weapons, ammunition and money, but the level of support is reduced. Even the USA, the most important foreign supporter of Kyiv, drastically reduced the size of the military support, following disagreements within the Congress. However, in April 2024, President Joseph Biden eventually convinced the Congress to vote for a bill agreeing to give new financial and military support for Kyiv (60 billion USD).

The problem is that this blatant violation of the UN Charter's rules and the Helsinki OSCE's decalogue by the largest country in the world – and one of the historical UN founders - was met with tolerance and even benevolence by many of the so-called "Global South"'s countries. South Africa, India, Brazil, Iran, and even China, did not condemn the aggression and they preferred to economically cooperate with Russia and get benefits. They think that Ukraine is a Western-oriented state and Russia has legitimate reasons to fight against the West.⁴² Their demand for Russian energy and weapons allowed Russia to economically survive and continue the war. Of course, Beijing came with its own peace plan but in fact this was only a way to show its pretended neutrality regarding this conflict.

These countries usually accuse the West of hypocritical behaviour, mentioning the 1999 Kosovo war and 2003 Iraq illegal interventions by NATO countries/US-led coalition without proper UNSC approval. By tolerating illegal land seizures by Russia, they take a risk because, in the future, some of them could also be victims of predator states and suffer violent border changes and perhaps will not find appropriate support.

Thus, the global territorial status quo, inherited after the World War II and partially reshaped at the end of the Cold War (following the USSR's peaceful and legal break-up is put into question and there are two big revisionist powers, Russia and China, which want to change the existing rules-based order and the existing borders. Invoking its legitimate security needs, Russia wants to limit the sovereignty of its smaller neighbours, those it considers as belonging to the so-called Russian world (the core of its sphere of influence).⁴³ Ukraine

is a cornerstone in the battle between the *status quo*-supporting West and the revisionist Eurasian powers, benefitting from the tacit approval of the Global South. If Russia succeeds, some experts stated that China could be tempted to occupy Taiwan by force, with or without Russian direct support. Other local revisionists also could try to increase their territories, by invoking historical and cultural reasons, which of course are void of legal content and should not be used to violate the UN basic rules.

NATO countries support the defence of Ukraine, a non-allied partner state because they do not want Russia to succeed in its endeavour to break international rules, increase its territory and abolish the sovereignty of another states.⁴⁴ They refuse to allow Moscow to become a direct neighbour for the Alliance in the Black Sea region, by controlling the area near the Romanian Danube mouths and the Snake Island. Romania is a strong supporter of the territorial and maritime *status quo* and wants Ukraine to resist and recover all its territories.

A Russian-owned “Novorossiia” would mean that the balance of power in the Black Sea is gravely perturbed and the level of security for Bulgaria and Romania seriously reduced. Even if the Western and central areas of Ukraine remain independent and will not be conquered by Moscow, while the East is occupied, the inclusion of this smaller Ukraine into the NATO and EU would generate a conflictual border between the West and Russia, for a very long time. The Western integrated and free Ukraine will certainly do all it can to prepare for liberating the rest of the country. There will be no buffer area separating the two big actors (NATO and Russia) and the risk of escalatory incidents will be substantial. Also, Romanian leadership and population are anxious about the future of the Republic of Moldova, whose democratic leadership is considered hostile by Moscow. An attempt of regime-change and even invasion, if Russian forces manage to arrive in Transnistria from Odessa, cannot be excluded.

Even President Putin’s assurances that he does not want to invade a NATO state or an-

Odessa and the Budjak region. (<https://bugeac.net/istoria-bugeacului/asezarea-economico-geografica-si-resursele-naturale/>)

other country cannot be trusted, as he said the same about Ukraine days before the invasion. Even if he is sincere (but the intentions of dictatorial leaders are especially difficult to know), there is a logical lack of trust in him, and the

NATO leaders who ask for an enhanced collective defence system on the eastern borders are rational actors. Russia is perceived as a revisionist country, and its excuse or justification of acting in defensive way cannot be accepted

by NATO states.⁴⁵ Russia is seen as an imperial power trying to rebuild something close to the former Soviet Union, the geopolitical dream of President Putin.

Conclusions

The Western states rightly defend the international law-based status quo in Eastern Europe by using deterrence mechanisms, but militarily helping Ukraine, unfortunately, increases the risk of escalation and war with Russia. The balance between these elements is a sensitive one.⁴⁶ NATO must deter any potential aggressor (a single one or an alliance of revisionist states), and this is an issue of material balance of power (number and quality of troops, interoperability, superior technology, economic resources etc). The security dilemma mechanism has been activated, the ‘Thucydides trap’⁴⁷ may play out, and there is no more relevance for Russian justifications that it felt threatened by the West and acted in self-defence. Even if it was psychologically true, this is perhaps too late to change the necessary containment-based collective defence posture. Russia will be seen by NATO states as a long-term adversary, perhaps for two or more decades to come. Moscow will continue to see any Western support for Ukraine as proof that an existential proxy war is happening between itself and NATO. According to the Czech Republic’s president, following Russia’s annexation of Crimea, NATO carried up a training mission in Ukraine that involved more than 15 countries and 1,000 personnel. Moscow will continue to present this war to its population as a necessary and painful campaign against a hostile West.

Professor Timothy Snyder explained Russia’s aggressivity towards its neighbours and the West as a consequence of its historic identity: Russian elites crafted the image of a great, eternal, pure and innocent nation, surrounded by enemies and trying to preserve its core values and geo-strategic interests.⁴⁸ The “politics of eternity” and the feeling of “inevitability” became dominant features of Russia’s actions, based on repeating cycles in history and the good/evil dichotomy: Russia as a force

of God, being periodically victim of evil forces but being always able to claim victory.⁴⁹ All those who are against this reality are depicted by Russian propaganda as evil and must be punished or eliminated. Psychologically, Putin identified the Russian Federation with the former USSR and Russian Empire, mixing radical nationalism, Orthodox Christianity, extreme conservatism and post-communist nostalgia. He blamed the Ukrainians as being terrorists, not only Nazi extremists but also friends of the Islamists who committed the Crocus City Hall attack. These ridiculous accusations are based on the World War II’s imaginary and the Soviet fight against Hitler’s Germany but it is about an abusive interpretation of the past. He omitted to say that Stalin had been a quasi-ally of Hitler before June 1941 and that they attacked Poland together and shared its territory.

The real problem is that if NATO states would try to appease Russia’s security obsessions by withdrawing their support to Ukraine, this will only serve Russia’s illegitimate and illegal goals and make it even more determined to become a systemic (revolutionary) revisionist, not a limited one. It is not easy to say with precision what kind of revisionist actor is Moscow. The decision to infringe on the UN Charter rules in a persistent way and to combat the Western liberal values and principles led us to believe that Russia has embarked on the path of systemic revisionism.

But if NATO members won’t be able to prevent a Russian victory against Ukraine, they should prepare for a long confrontation with a hostile great power and be ready for a long-term containment strategy. This could be economically exhausting and reduce the level of investments in science, education and health. On the contrary, if they help Ukraine resist and liberate all its territories, they will keep Russia away from their borders. With Ukraine a NATO state, the border between NATO and Russia will be a different one and the Alliance will control most of the Black Sea coast.

The current war in Ukraine is a war of attrition, and up to now, none of the combatants wants to accept a compromise leading to peace. The NATO states must greatly increase their support for Ukraine, by providing the needed weapons and ammunition, as a way

to make Russia understand that it cannot win. They must pay more money to preserve the *status quo*, the rules-based order. At the same time, they must consistently increase their production of weapons and ammunition to be prepared for the worst scenario in the near future. Of course, a negotiated peace could temporarily end the war but perhaps only a new leader or regime change in Russia could create the conditions for a more benign security environment in Europe.

Endnotes

¹ The Grand Strategy Summit: American Leadership in the 21st Century *Cold War 2.0? Russia, Ukraine and the Western World* - Niall Ferguson, Garry Kasparov, Mary Kissell, James Hohmann (moderator), The Ritz Carlton, Washington, D.C., November 11, 2022, <https://www.nixon-foundation.org/2022/11/cold-war-2-0-russia-ukraine-western-world/>. See also Devin O'Sullivan, 'NATO's War Preparations: Cold War 2.0 or Looming Regional Conflict?', www.europinion.uk/post/nato-s-war-preparations-cold-war-2-0-or-looming-regional-conflict, 30 March 2024.

² Jus cogens, https://www.law.cornell.edu/wex/jus_cogens, accessed on April 10, 2024. These peremptory norms are the fundamental ones and no states has the right to transgress them, in any circumstance. No derogation is allowed as long as the norm as such exists and has not been replaced by another one.

³ See Sergei Medvedev, *A War Made in Russia*, Polity Press, Cambridge, 2023, p. 102.

⁴ Sergei Medvedev: 'Russian society was built on the mafia's honor code', interview by Marie Jégo, www.lemonde.fr/en/international/article/2024/03/19/sergei-medvedev-russian-society-was-built-on-the-mafia-s-honor-code_6632409_4.html, 19 March 2024. The Russian pro-liberal historian stated that war has always been a central element for the Russian state and threatening other countries in a typical activity for the Russian elites during the last centuries. "Russia is, and always has been a warring and policing power. A quote attributed to Nicolas I [emperor of Russia between 1825 and 1855] essentially says that Russia has no vocation to become an industrial, commercial or agricultural power, and that its essential function is to threaten the rest of the world."

⁵ Stephen Kotkin, 'The Five Futures of Russia', *Foreign Affairs*, May/June 2024, Volume 3, Number 103, pp. 64-83. See especially the pages 76-77.

⁶ Alexander J. Motyl, „Deconstructing Putin on Ukraine”, <http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/deconstructing-putin-ukraine>, accessed pe 20 septembre 2015. According to this author, Putin stated that „You know, regardless of what happens and where Ukraine goes, we will still meet sometime and somewhere. Why? Because we are one people... You know, no matter what happens, and wherever Ukraine goes, anyway we shall

meet sometime and somewhere. Why? Because we are one nation.” Putin pretended that the Russians, Belarusians and Ukrainians form a single big nation, united by history and culture. Ukraine is depicted as an anti-Russia project, a country occupying historically Russian territories, whose foreign policy is under the Western control. See especially V. Putin, *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*, published on 12 July 2021, www.kremlin.ru

⁷ Thomas Gomart states that one of the biggest errors made by the Western leaders was to think that the desintegration of the USSR, seen as a moral victory of the West, would have led to the vanishing of the Soviet (imperial) identity. T. Gomart, *L'accélération de l'histoire*, Editions Tallandier, Paris, 2024, p. 109.

⁸ John J. Mearsheimer, 'Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault', *Foreign Affairs*, September-October 2014, www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/Why-the-Ukraine-Crisis-Is.pdf, accessed on April 5, 2024.

⁹ George F. Kennan, 'A Fateful Error', 5 February 1997, www.nytimes.com/1997/02/05/opinion/a-fateful-error.html. „But something of the highest importance is at stake here. And perhaps it is not too late to advance a view that, I believe, is not only mine alone but is shared by a number of others with extensive and in most instances more recent experience in Russian matters. The view, bluntly stated, is that expanding NATO would be the most fateful error of American policy in the entire post-cold-war era....Such a decision may be expected to inflame the nationalistic, anti-Western and militaristic tendencies in Russian opinion; to have an adverse effect on the development of Russian democracy; to restore the atmosphere of the cold war to East-West relations, and to impel Russian foreign policy in directions decidedly not to our liking.'

¹⁰ John G. Ikenberry, 'Three Worlds: the West, East and South and the competition to shape global order', in *International Affairs*, Volume 100, Issue 1, January 2024, pp. 121-138. See p. 130.

¹¹ 'Putin says the West is on the decline', www.atlantic-council.org/blogs/natosource/putin-says-the-west-is-on-the-decline/, 2012, accessed on April 12, 2024.

¹² War in Ukraine, by the Centre for Preventive Action, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, accessed on 6 March 2024.

¹³ Galip Dalay, Natalie Sabanadze, How Geopolitical Competition in the Black Sea is redefining regional order, <https://www.chathamhouse.org/2024/03/how-geopolitical-competition-black-sea-redefining-regional-order>, accessed on March 8, 2024.

¹⁴ A. Goșu, Ucraina - doi ani de război. Concluzii, prognoze (I si II), <https://revista22.ro/opinii/armand-gosu/ucraina-doi-ani-de-razboi-concluzii-prognoze-ii>, accessed on March 28, 2024.

¹⁵ Alexei Miller, 'Shaping Russian and Ukrainian Identities in the Russian Empire During the Nineteenth Century: Some Methodological Remarks', *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, Neue Folge*, Bd. 49, H. 2, Themenschwerpunkt: Die ukrainische Nationalbewegung vor 1914 (2001), pp. 257-263 (7 pages)

¹⁶ Lawrence Freedman, Putin the Fanatic, <https://samf.substack.com/p/putin-the-fanatic>, accessed on April 5, 2024.

¹⁷ NATO 2022 Strategic Concept, www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf, 29 June 2022. 'Our world is contested and unpredictable. The Russian Federation's war of aggression against Ukraine has shattered peace and gravely altered our security environment. Its brutal and unlawful invasion, repeated violations of international humanitarian law and heinous attacks and atrocities have caused unspeakable suffering and destruction. A strong, independent Ukraine is vital for the stability of the Euro-Atlantic area. Moscow's behaviour reflects a pattern of Russian aggressive actions against its neighbours and the wider transatlantic community (...) The Russian Federation is the most significant and direct threat to Allies' security and to peace and stability in the Euro-Atlantic area. It seeks to establish spheres of influence and direct control through coercion, subversion, aggression and annexation.'

¹⁸ Adam Entous, Michael Schwirtz, *The Spy War: How the C.I.A. Secretly Helps Ukraine Fight Putin*, www.nytimes.com/2024/02/25/world/europe/cia-ukraine-intelligence-russia-war.html, accessed on March 25, 2024.

¹⁹ Ukraine's political elites and population envisaged the neutrality scenario after 1990, and later, during the Yanukovich's presidency, the country embraced a non-bloc policy, which was abandoned after March 2014. In February 2019, the Verkhovna Rada approved a change to the Constitution, to prepare the state for NATO and EU membership. A month after Russia attacked in February 2022, it seems that Zelensky envisaged the solution of neutrality if Moscow had accepted to halt the aggression. This plan failed. See Philip Dandolov, www.geopoliticalmonitor.com/a-neutral-ukraine-is-not-the-answer/, February 23, 2024.

²⁰ Andrew Roth, 'Putin compares himself to Peter the Great in quest to take back Russian lands', <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/10/putin-compares-himself-to-peter-the-great-in-quest-to-take-back-russian-lands>, 10 June 2022.

²¹ Armand Gosu, *Interviurile știrileprotv.ro | Istoricul Armand Goșu: "Vladimir Putin va ataca un stat NATO"*, 11.08, 15 April 2024, https://www.youtube.com/watch?v=Yl-eXTDR_LQ, accessed on April 17, 2024.

²² Timothy Snyder, 'The War in Ukraine is a Colonial War', www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war, April 28, 2022.

²³ Michael Khodarkovsky, 'Russia's War in Ukraine: How the 19th Century Imperialism and 20th Century Fascism Found Home in the 21st Century Russia', *The Journal of East Asian Affairs*, Vol. 35, No. 1 (Spring / Summer 2022), pp. 95-112.

²⁴ David B. Carter and H. E. Goemans, 'The Making of the Territorial Order: New Borders and the Emergence of Interstate Conflict', *International Organization*, Volume 65 Issue 2, April 2011, pp. 275-309. According to these authors: 'How new borders are drawn, we show, fundamentally affects the probability of the emergence or re-emergence of territorial disputes between neighbours. To come to this conclusion, we make both theoretical and empirical contributions. First, conceptualizing borders as institutions, we argue that prior administrative borders are likely to form the basis of new international borders, not least

because prior administrative boundaries are likely to be much more stable and effective in reducing the probability of future conflict'. Of course, in 1991 when Ukraine proclaimed independence, the former administrative borders between the ex-Soviet socialist republics of Ukraine and Russia (RSFSR) became the recognized borders between the two new states.

²⁵ Franck Billé, '2. On Ideas of the Border in the Russian and Chinese Social Imaginaries',

<http://books.openedition.org/obp/1525?lang=en>

²⁶ There are a few examples of other states around the world which also took by force territories belonging to other countries: Israel took the Golan Heights from Syria and the West Bank from Jordan. The Israeli government included these lands in the administrative structure of the country, claimed full sovereignty over them applied its internal law, and allowed settlement. The international community considers them as occupied territories.

²⁷ The USA recognized Golan and the West Bank as Israeli territories in 2019. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/proclamation-recognizing-golan-heights-part-state-israel/#:~:text=Proclamation%20on%20Recognizing%20the%20Golan%20Heights%20as%20Part%20of%20the%20State%20of%20Israel,-Foreign%20Policy&text=The%20State%20of%20Israel%20took,its%20security%20from%20external%20threats>.

²⁸ C. Bendas, 'Russia's war in Ukraine will be seen as colonial war' – interview with Timothy Snyder, www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2128983/russia-s-war-in-ukraine-will-be-seen-as-colonial-war-interview-with-timothy-snyder, accessed on April 4, 2024.

²⁹ F. Thom, 'L'expansionnisme russe: permanence des objectifs et récurrence des méthodes', <https://desk-russie.eu/2024/05/12/lexpansionnisme-russe.html>, as May 2024.

³⁰ Idem. She also mentions the fact that Russia used to turn the conquered nations into soldiers in order to conquer other nations and further enlarge the empire. Cosaques and Tchetchenes are good examples. Now, Ukrainians who are declared Russian citizens are transformed into soldiers to fight against their motherland.

³¹ Loss aversion, www.behavioraleconomics.com/resources/mini-encyclopedia-of-be/loss-aversion/#:~:text=Loss%20aversion%20is%20an%20important,as%20the%20pleasure%20of%20gaining.

³² Global Study Confirms Influential Theory Behind Loss Aversion, www.publichealth.columbia.edu/news/global-study-confirms-influential-theory-behind-loss-aversion, 18 May 2020.

³³ Olga Khvostunova, 'Putin's Warped Idea of Russian History', *Eurasia Program*, www.fpri.org/article/2024/02/putins-warped-idea-of-russian-history/, 27 February 2024.

She stated that: 'Having been at the helm of a large and complex country for almost a quarter of a century, at some point Putin may have ceased to distinguish between his personal interests and those of the country. Perhaps he sincerely believes that his vision of Russia and his political choices are simply the right ones.' (...) Putin's rhetoric has become steeped in historical narratives that are as convoluted as they are false, according to Russian historians.

His recent interview with Tucker Carlson, during which the Russian president delivered a thirty-minute lecture on Russian history, is the latest example.'

³⁴ Steven Pifer, a US diplomat who took part in the negotiations leading to the Budapest Memorandum stated that: "there is an obligation on the United States that flows from the Budapest Memorandum to provide assistance to Ukraine, and [...] that would include lethal military assistance". Since 2014 Moscow constantly violated the stipulations of this document. See 'Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up?', <https://theconversation.com/ukraine-war-what-is-the-budapest-memorandum-and-why-has-russias-invasion-torn-it-up-178184>, accessed on March 25, 2024.

³⁵ Joshua Askew, Majority of Ukrainians expect to join EU and NATO next decade – poll, www.euronews.com/2023/10/12/majority-of-ukrainians-expect-to-join-eu-and-nato-next-decade-poll, October 12, 2023.

³⁶ Alina Polyakova, James Goldgeier, Why NATO Needs Ukraine, *Foreign Affairs*, February 1, 2024., p. 6.

³⁷ Putin stated that: "After World War II, Ukraine received, in addition to the lands that had belonged to Poland before the war, part of the lands that had previously belonged to Hungary and Romania (known today as Western Ukraine). So, Romania and Hungary had some of their lands taken away and given to Ukraine and they still remain part of Ukraine. So, in this sense, we have every reason to affirm that Ukraine is an artificial state that was shaped at Stalin's will." <http://en.kremlin.ru/events/president/news/73411>, accessed on March 20, 2024.

³⁸ Peter Dickson, 'Putin's history lecture reveals his dreams of a new Russian empire', www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/putins-history-lecture-reveals-his-dreams-of-a-new-russian-empire/, 12 February 2024.

³⁹ See Sten Rynning, *NATO. From the Cold War to Ukraine, a History of the World's Most Powerful Alliance*, Yale University Press, New Haven and London, 2024, pp. 264-265. The author mentions that article 5 of the Washington Treaty would have not been available for this large demilitarised territory, and its security would have been dependent on Russia's will to avoid using the force,

which means relying only on the UN Charter provisions. Of course, the EU also provides common security for its members, including collective defence (according to the Lisbon Treaty) and might have provided security guarantees for the Eastern EU members.

⁴⁰ www.reuters.com/world/russia-unveils-security-guarantees-says-western-response-not-encouraging-2021-12-17/, 21 December 2021.

⁴¹ Thomas Gomart, *L'effolement du monde*, Texto, Paris, 2019, pp. 148-152.

⁴² Chris Alden, The Global South and Russia's Invasion of Ukraine, <https://ppr.lse.ac.uk/articles/10.31389/lsep-pr.88>, accessed on April 12, 2024.

⁴³ H. Mikkola, S. Paukkunen, P. Toveri, Russian Aggression and the European Arctic, https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2023/04/bp359_russian-aggression-and-the-european-arctic_harri-mikkola-samu-paukkunen-pekka-toveri.pdf, accessed on March 20, 2024

⁴⁴ Alina Polyakova, James Goldgeier, 'Why NATO Needs Ukraine', *Foreign Affairs*, February 1, 2024.

⁴⁵ Wezeman, Siemon, Alexandra Kuimova. Romania and Black Sea Security, SIPRI Background Paper. Stockholm International Peace Research Institute, 2018.

⁴⁶ Ivo Daalder, Karen Donfried, 'What Ukraine Needs from NATO', *Foreign Affairs*, www.foreignaffairs.com/ukraine/what-ukraine-needs-nato, 26 March 2024.

⁴⁷ G. Allison used this syntagm to explain the increased security competition among great powers during history, based on mutual fear and unknown intentions, which could change in the future. This results in dangerous management of the security dilemma and hegemonic wars that change the security landscape worldwide. See <https://www.belfercenter.org/thucydides-trap/overview-thucydides-trap>, accessed on February 20, 2024.

⁴⁸ T. Snyder, 'Putin's genocidal myth', <https://snyder.substack.com/p/putins-genocidal-myth>, accessed on March 30, 2024.

⁴⁹ T. Snyder, *The Road to Unfreedom*, Tim Duggan Books, New York, 2018, see the Prologue and Chapter One (Individualism or Totalitarianism).

NATO's Eastern Flank. Between burden-sharing and free-riding

Ph.D. Sebastian BLIDARU

ABSTRACT

Burden-sharing in NATO – that is, the distribution of costs and risks between members of a group to achieve a common goal – is a theme of debate that has characterised the entire 75-year history of the Alliance. Also, in an international environment where we find elements such as the ongoing conflict in Eastern Europe, or the possible re-election of Donald Trump (a critic of the free-riding behaviour of the European allies) as the president of the United States of America (the main contributor to the efforts of the North Atlantic Alliance), we consider it useful to extend this debate to the states on the Eastern Flank. Thus, in this endeavour, we started with analysing the concepts of “burden-sharing” and “free-riding” to outline a framework to evaluate the states’ efforts on the periphery of the Alliance. Subsequently, to create a relevant context for this paper, NATO’s general approach to strengthening deterrence and defence after 2014 was also presented. Starting from a multidimensional approach of the concept of “burden-sharing”, we have observed that some NATO member states on the Eastern Flank show slight tendencies of free-riding. However, there are also signs that the present situation is improving.

Keywords: burden-sharing; free-riding; NATO's Eastern Flank.

Sebastian Blidaru, Ph.D., the Institute for Political Studies of Defence and Military History, Ministry of National Defence, Romania.

“War is not so much a matter of armaments as of money which makes armaments effective.”

(Thucydides, History of the Peloponnesian War)

1. Introduction

The subject of burdens and benefits is one that has produced numerous debates in the case of security alliances, and in the particular case of the North Atlantic Alliance, it can be easily stated that it has been a constant concern since its inception. The Washington Treaty also included a special clarification – Article 3 – which addressed the issue of burden-sharing¹. The relevance of the division of tasks

emerges from the fact that it “[...] ensures that alliances can achieve their collective goals, as they are unlikely to succeed in deterring and defeating adversaries unless their members possess sufficient capabilities”². Also, the idea of burden-sharing in NATO (whether we refer to the academic sphere or the policy-making circles) has been mainly associated with the contribution from a financial point of view, and the main indicator for evaluating this component was the one represented by the

defence spending as a percentage of the states' Gross Domestic Product/GDP³.

Referring to recent times, we recall that after the invasion of the Crimean Peninsula and its subsequent annexation by the Russian Federation, the allies decided at the Wales Summit in 2014 (based on a pledge agreed in 2006 by the North Atlantic Alliance defence ministers), to reverse the downward trend in defence spending and committed themselves to allocate 2% of GDP for the next ten years (The Wales Summit Pledge on Defence Investment/DIP⁴). Despite the commitment to this goal, reiterated at the 2016 Warsaw Summit, most allies have failed to respect it. The possibility of improving the situation cannot be excluded, but maintaining an imbalance in burden-sharing may lead to a weakening of the Alliance's position in the future.

It should be emphasized that the failure over time to meet such commitments has also attracted the reaction of certain Western leaders such as those of the United States of America, and the statements during the Donald Trump administration (2017-2021) are notorious because the American president vehemently criticized the free-riding behaviour of European allies. Donald Trump's approach to the issue of burden-sharing (with a particular emphasis on the financial aspect of member states' contributions) was also highlighted recently at a political rally in South Carolina (in February 2024), when he suggested that the Russian Federation can do whatever it wants with NATO states that do not meet the established target for defence funding⁵. The rhetoric during the Trump administration has inevitably led to a sense of distrust among allies about the willingness of the United States to maintain its position as a guarantor of European security⁶, and in the context of a possible Republican victory in the 2024 presidential election, NATO members in Europe could change their current perception regarding the relevance of the transatlantic relationship. Thus, in an increasingly complicated international environment – whether we refer to the eventual re-election of Donald Trump as the president of the United States, the ongoing conflict between the Russian Federation and Ukraine, or other problematic elements – the debate on

burden-sharing and free-riding is extremely important and could lead to an increase in tensions between the allies.

Kristýna Pavličková and Monika Gabriela Bartoszewics highlighted that much of the existing academic literature on burden-sharing focuses on the United States of America or the European members of the “old NATO”, which bears most of the financial burden⁷. This paper aims to contribute to the extension of this debate and its main objective is to analyse the contribution of the Eastern Flank member states after February 24, 2022. More precisely, we aim to see if the states on the Eastern Flank lean towards a balanced approach regarding burden-sharing or pursue the adoption of free-riding behaviours. In what follows, we do not intend to explain why these states have adopted a certain particular approach at the expense of another, but only to identify it. From a methodological point of view, the analysis and conclusions reflect documental and qualitative review of various journal articles addressing the latest developments related to the main topic of the paper.

2. A framework for burden-sharing

The concept of “burden sharing” can be defined as “the distribution of costs and risks among members of a group in the process of accomplishing a common goal.”⁸ Based on this definition, it should be noted that by “group” we mean the North Atlantic Alliance, and the “costs and risks” are those related to the defence of allied security.

The academic literature on burden-sharing in the case of the North Atlantic Alliance often starts from the work of Mancur Olson and Richard Zeckhauser, “*An Economic Theory of Alliances*” (1966). The model proposed by Olson and Zeckhauser is based on the fact that NATO's collective defence and deterrence can be seen as a pure public good that serves the common interests of member states⁹. Such goods have the following properties: first, non-buyers cannot feasibly be kept from consuming the good; second, if the good is available to any one person in a group, it is or can

be made available to the other members of the group at little or no marginal costs¹⁰. The non-rivalry trait can be exemplified as follows: if the deployment of forces from NATO's Eastern Flank members inhibits the Russian Federation from initiating an attack, then this deterrence protects all allies, provided that Russian leaders view the Alliance as united¹¹. Also, NATO's nuclear deterrent that relies primarily on the forces of the United States of America, to which are added those of France and Great Britain¹², can protect additional allies, without diminishing the protection available to existing ones¹³. The second characteristic of the public good – the non-excludability – can be problematic because it provides the incentive to “free-ride”¹⁴ when a nation knows that others will cover its defence needs¹⁵. In the particular situation of the North Atlantic Alliance, the stationing of American troops and equipment in Europe (which serves as a *tripwire force*) embodies non-excludable deterrent benefits¹⁶.

This pure public good model of alliances developed by Olson and Zeckhauser offered relevant predictions for the debate on burden-sharing within NATO. The most important and often invoked hypothesis from their contribution claims that “[...] defence burdens are expected to be shared unevenly among allies: large, wealthy allies will shoulder the defence burdens for smaller, poorer allies”¹⁷. In other words, this “exploitation hypothesis”¹⁸ assumes that larger states contribute more to ensure the public good, and the benefits obtained are not commensurate with the efforts. Also, the significant power imbalance within the Alliance leads to free-riding which occurs when non-payers benefit from collective defence but do not pay for its provision¹⁹.

In the Economic Theory of Alliances, the size of states is related to their GDP, and the contribution to the alliance efforts is measured using the indicator of defence spending as a percentage of GDP. The North Atlantic Alliance defines defence expenditures as “[...] payments made by a national government (excluding regional, local, and municipal authorities) specifically to meet the needs of its armed forces, those of Allies or of the Alliance.”²⁰, an “important indicator of the political resolve of individual Allies to contribute to NATO’s com-

mon defence efforts”²¹ being the percentage of GDP spent on military forces. Based on these elements, in our analysis of burden-sharing, we will use the metric of defence spending as a percentage of GDP to classify, or not, an Eastern Flank ally as a free-rider. The relevance of the economic factor can be deduced from the fact that it is fundamental for the objective of having a capable army that meets the Alliance’s standards.

By total defence spending expressed as a percentage of the national GDP alone, we cannot capture an ally’s full contribution to NATO’s efforts. We can identify views according to which this benchmark can obscure other forms of value that allies bring to the table, especially when talking about the contributions of smaller states²². Moreover, Benjamin Zyla emphasized the fact that in a modified post-Cold War security context, this indicator has lost its explanatory value²³. Zyla’s perspective can be characterized as hasty and slightly exaggerated. However, expanding the debate towards a post-positivist era²⁴ and including qualitative methods (e.g., the willingness of the country to follow the leader²⁵) can only contribute to building a more detailed perspective on the topic of burden-sharing in NATO.

At the beginning of this section, we mention a broader definition of the concept of “burden-sharing”, and this allows us to expand the category of types of involvement of the members of the North Atlantic Alliance that we evaluate throughout the paper. Kathleen McInnis, Daniel P. Fata, Benjamin Jensen, and Jose M. Macias, in a report for the Center for Strategic and International Studies (CSIS), redefine the process of division of responsibilities within NATO (they talk about the concept of “responsibility sharing”), and incorporate elements such as the support offered to Ukraine²⁶. The relevance of supporting the Ukrainian war effort in the context of Russian aggression can be highlighted by invoking various arguments²⁷. NATO Secretary General stressed that supporting Ukraine “is not charity, it is an investment in our security”²⁸, and one of the most frequently used arguments is that the occupation of Ukraine by the Russian Federation would demonstrate the failure of Western deterrence and would increase the

chances for the expansion of the war in Europe beyond the Ukrainian borders²⁹. Thus, in what follows, we will also look at the support offered to Ukraine by the NATO member states on the Eastern Flank.

The list of ways to measure burden-sharing suggested in the literature can be described as extensive. However, we will include in our analysis only one non-material indicator (“the willingness to fight”), based on Jo Jakobsen’s work, *“Is European NATO really free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing after the Cold War”*, which uses a mixed-methods approach that includes elements such as defence spending and the number of troops on the one hand, and public norms on defence and war on the other³⁰. Starting from the varied range of risks and responsibilities that burden-sharing implies, Jakobsen highlights that the public’s perceptions of matters of strategy and defence are vital because the North Atlantic Alliance relies as much on the will to repel any external attack as on the material capability to do so³¹. Also, taking into account the fact that the willingness to fight varies over time and from one country to another³², in the context of a conflict at the border of the Alliance, we consider it relevant to include this indicator to measure burden-sharing.

3. The Eastern Flank of the North Atlantic Alliance

At this point, it is relevant to clarify what we mean by the term “Eastern Flank”, in order to have an overall perspective of the geographical area that the North Atlantic Alliance must currently protect. If during the Cold War, this term meant the group formed by states such as Türkiye, Greece, the Federal Republic of Germany, Denmark, and Norway, in 2024 we have an Eastern Flank redefined by moving it further east (following the different stages of enlargement of the Alliance after 1991³³), and which stretches from the north of the European continent (Finland, Sweden) to the south (Bulgaria). However, we will not include in our analysis the newest members of the Alliance –

Sweden and Finland – because the moment of acquiring this quality is too recent, 2023 and 2024 respectively. In what follows, we will limit the analysis to the Baltic countries, Poland, the Slovak Republic, Hungary, Romania and Bulgaria.

In the effort to evaluate the compliance with the commitments assumed by the allies on the Eastern Flank, we believe it is also necessary to briefly describe NATO’s overall approach to the region. Through the enlargement stages of the last two decades, the applicability of Article 5 of the North Atlantic Treaty – “an armed attack against one or more parties in Europe or North America shall be considered an attack against them all”³⁴ – has been extended to the states of Eastern Europe which, naturally, are once again concerned with the Russian threat. In this context, NATO’s forward presence “[...] is a tangible reminder that an attack on one NATO Ally is an attack on all”³⁵.

In 2023, the Secretary General of NATO, Jens Stoltenberg, claimed in an article in Foreign Affairs that “Russia’s illegal war against Ukraine is a turning point in history. War has returned to Europe and great-power rivalries are growing”³⁶. The actions of the Kremlin administration, which began on February 24, 2022, shocked the entire international community and prompted countermeasures and sanctions against the Russian Federation. However, the North Atlantic Alliance began to change its approach regarding the Eastern Flank in 2014.

Among the main measures taken to strengthen defence and deterrence after Russia’s annexation of the Crimean Peninsula are: at the Wales Summit, the Readiness Action Plan/RAP was adopted and included both assurance measures (uninterrupted air, land and maritime military activity in the east of the Alliance on a rotational basis), and adaptation measures (increasing the response capacity of the NATO Response Force/NRF; creating, as a part of the NRF, the Very High Readiness Joint Task Force/VJTF; establishing new command and control structures on the territory of the eastern states; strengthening the Standing Naval Forces)³⁷; in 2016, in Warsaw, it was decided to create the Enhanced Forward Presence/eFP (which included four battlegroups in Poland and the Baltic countries) and the Tailored Forward Presence/tFP, dedi-

cated to the southern area³⁸; at the 2018 Brussels Summit, the allies adopted the NATO Readiness Initiative/NRI, which further increased the existing forces with 30 major naval combatants, 30 heavy or medium manoeuvre battalions and 30 kinetic air squadrons, ready for deployment within 30 days³⁹.

Subsequently, this process of transformation has continued and has been adapted to the latest international developments in which we witnessed the use of military force to achieve political objectives in the proximity of the North Atlantic Alliance. At the extraordinary Summit in Brussels in 2022, the member states decided to activate the Alliance's defence plans, deploy elements of the NATO Response Force, place 40.000 troops on the Eastern Flank and establish the formation of four additional battlegroups (in Bulgaria, Romania, Hungary and Slovakia)⁴⁰.

In 2022, a new Strategic Concept was adopted at the Madrid Summit in which NATO's core tasks are deterrence and defence, crisis prevention and management, and cooperative security⁴¹, as opposed to the 2010 strategic document when collective defence, crisis management and cooperative security were mentioned⁴². These minor changes reflect the repositioning of the North Atlantic Alliance's focus on collective deterrence and defence, and moving away from the expeditionary military operations characteristic of the period following the end of the Cold War. In other words, the new Concept marks a return to the "Realist roots of NATO", in which the focus falls on the need for balancing in the current strategic environment⁴³.

The 2022 Madrid Summit Declaration highlighted that the Alliance wanted to build a new enhanced posture, and to this end, it was agreed to deploy additional forces on the Eastern Flank and it was mentioned the possibility of increasing the existing battlegroups to brigade level when the situation requires it⁴⁴. Thus, in a regional reality characterised by growing tensions, the North Atlantic Alliance abandoned the differentiation of the areas on the Eastern Flank and opted for the implementation of a unitary and coherent approach⁴⁵.

Lastly, the new NATO Force Model⁴⁶ agreed in Madrid was also supported by the decisions taken at the Vilnius Summit in 2023,

which included elements such as the creation of a new multi-domain Allied Reaction Force/ARE, the strengthening of NATO's command structure or the establishment of the NATO Maritime Centre for the Security of Critical Undersea Infrastructure within the Allied Maritime Command/MARCOM⁴⁷. Thus, we can say that there has been a shift from forward presence to forward defence because all these developments allow the defence of Allied territory in the event of an attack⁴⁸. Additionally, it should be stated that in Vilnius, the allies decided to continue to allocate at least 2% of GDP to the defence sector. Thus, the Wales Summit Pledge on Defence Investment/DIP (2014) has been replaced and it has been agreed that the percentage of 2% represents only the starting point for defence financing⁴⁹, and states such as Romania, Poland, Lithuania or Estonia have announced that they intend to exceed this figure in the coming years⁵⁰.

All these developments on the periphery of the Alliance are closely linked to the disruptive actions of the Russian Federation that began in 2014 and culminated in the war against Ukraine in 2022. It should also be emphasized that the Alliance's adaptation on the Eastern Flank continues, in order to provide a credible response to future regional challenges.

4. Burden-sharing and the states on the Eastern Flank

At this point, the first direction is to look at the North Atlantic Alliance members' defence spending after 2022. NATO Secretary General, Jens Stoltenberg, stressed in the context of the defence ministers' meeting in Brussels in February 2024, that "Since the Investment Pledge was made in 2014, European Allies and Canada have added more than 600 billion US dollars for defence [...] This year, I expect 18 Allies to spend 2% of their GDP on defence."⁵¹ Despite this positive evolution and optimism, according to NATO estimates for 2023, only 11 out of 30 members reach the value of 2% of GDP⁵². Referring to the Eastern Flank, we see the fact that, in 2022, four out of the eight states were below the 2% threshold (Bulgaria,

Slovak Republic, Hungary and Romania), and in 2023⁵³, only Bulgaria and Romania failed to reach this figure⁵⁴. If we also take into account the requirement according to which 20% of the annual defence budgets must be allocated to the purchase of major equipment, we see that, in 2023, all Eastern Flank states meet this criterion⁵⁵. Referring also to other sources that analyse the military expenditures of the Eastern states, we find the existence of values approximately similar to those already presented⁵⁶.

The second indicator that we use in the assessment of burden-sharing in the case of NATO member states on the Eastern Flank, is represented by the support offered to Ukraine. In this approach, we will refer to the data provided by The Kiel Institute for the World Economy which developed “the Ukraine Support Tracker”. This database uses public information (official government sources, information from international media and overviews on aid to Ukraine) on military, financial and humanitarian aid provided by states in the context of the Russian-Ukrainian conflict. There are several limitations⁵⁷ – for example, it should be mentioned that this resource does not provide a complete picture of reality, especially in the case of the military dimension which has a lower degree of transparency compared to other areas – however, it is a useful tool for evaluating the support provided to Ukraine.

The most recent update of the Ukraine Support Tracker captures the developments from January 24, 2022, to February 29, 2024. To sketch a useful perspective for our paper, we will invoke the total allocations in billion Euros terms and as a percentage of donor state GDP. Thus, in the case of the member states of the North Atlantic Alliance on the Eastern Flank, we have the following values: Bulgaria – 0.246 bn Euros, 0.313% of GDP; Estonia – 0.539 bn Euros, 1.552% of GDP; Latvia – 0.425 bn Euros, 1.143% of GDP; Lithuania – 0.758 bn Euros, 1.223% of GDP; Poland – 4.325 bn Euros, 0.682% of GDP; Slovakia – 0.688 bn Euros, 0.633% of GDP; Hungary – 0.054 bn Euros, 0.032% of GDP; Romania – 0.126 bn Euros, 0.048% of GDP⁵⁸. If in the case of NATO

members’ defence spending, we could invoke the limit of 2% of GDP, concerning the support offered to Ukraine, no generally accepted reference can be identified. However, from the data mentioned above, it can be distinguished that the Baltic countries, Slovakia and Poland are the most involved (and generous) of the group that makes up the Eastern Flank.

A final non-material element relevant for our paper is that of “the willingness to fight”. In the absence of data collected through a single research project covering the period analysed and the Eastern Flank states, the information regarding this indicator was gathered from a variety of sources. Thus, in the context of developments after 2022, we see the following: in a poll conducted by Gallup International Association (2023), approximately 30% of Bulgarians, 45% of Poles and 42% of Romanians claimed that they would fight if their country would be involved in a war⁵⁹; as for Estonia, in a survey commissioned by the Ministry of Defence in 2023, 64% of residents are rather or definitely willing to participate in defence in the event of an attack⁶⁰; in Lithuania (2023), 56% of residents would have the resolve to join armed resistance against invasion⁶¹; at the level of 2022, in Slovakia, only 27.5% would fight⁶², and in Hungary approximately 50%⁶³; finally, in the case of Latvia, no reliable data could be identified, however, a survey requested by the Ministry of Defence shows that 62% of young Latvians (aged 17-24) believe that, in the event of an attack, every citizen should defend their country⁶⁴. Although there are limits to the resources used, we observe that, even in this indicator, the Baltic States reach higher values compared to the other Eastern European allies. In other words, the credibility of deterrence is reinforced by the willingness of the populations of these states to fight and contribute to the efforts of war.

5. Conclusions

Analysing burden-sharing in NATO after February 2022, we have been able to observe (using the best data available at the time of the research), in the case of certain states from the

group on the Eastern Flank, the adoption of a subtle free-riding behaviour. This situation can be problematic because free-riding “[...] is the hallmark of a non-unified alliance where members largely pursue their unilateral interests [...]”⁶⁵. However, we can affirm that there are also trends that suggest the improvement of the present situation in the near future. Also, NATO’s overall approach to defence and deterrence enhancement in the 2014–2024 time-frame can be characterised, as we have seen, by the consistency of the implementation of the decided measures. Despite the existence of certain problems, the member states of the North Atlantic Alliance will have to undertake efforts to maintain the unity, especially as the threat will persist even if the conflict in Ukraine ends.

Endnotes

¹ Despite the use of slightly ambiguous wording, Article 3 states that: “In order more effectively to achieve the objectives of this Treaty, the Parties, separately and jointly, by means of continuous and effective self-help and mutual aid, will maintain and develop their individual and collective capacity to resist armed attack.” – “The North Atlantic Treaty. Signed in Washington D.C. On April 4, 1949”, *North Atlantic Treaty Organization*, accessed on 10.03.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/history_pdf/20161122_E1-founding-treaty-original-tre.pdf.

² Brian D. Blankenship, *The Burden-Sharing Dilemma. Coercive Diplomacy in US Alliance Politics*, (Ithaca, London: Cornell University Press, 2023), p.3.

³ Rasmus Brun Pedersen, Anders Ohrt, Gert Tinggaard Svendsen, “Free riding in NATO after the Rise of Russia: cost sharing, free riding and selective incentives in NATO from 2009 to 2019”, *Journal of Transatlantic Studies* 21, (2023): p.55; Jo Jakobsen, “Is European NATO really free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing after the Cold War”, *European Security* 27, no.4, (2018): pp.490–491.

⁴ More precisely, it was decided, on the one hand, that the allies who already allocate this percentage to defence should continue this process, while those who do not reach the 2% figure should stop this evolution and progressively increase the expenses in line with the state’s GDP. It should also be mentioned that it was decided that 20% of the annual defence budgets should be allocated to the purchase of major equipment and research and development.

⁵ Aurélie Pugnet, “NATO’s Trump contingency planning: Keep calm and invest”, *Euractiv*, February 15, 2024, accessed on 12.02.2024, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/natos-trump-contingency-planning-keep-calm-and-invest/>.

⁶ Robert D. Blackwill, “Trump’s Foreign Policies Are Better Than They Seem”, *Council on Foreign Relations*, Council Special Report No.84, April 2019, USA, p.29, accessed on 12.02.2024, https://cdn.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/CSR%2084_Blackwill_Trump_0.pdf?_gl=1*1vlafui*_ga*MT10MjlxMzgyMi4xNzA1OTIzMjk4*_ga_24W5E70YKH*MTcxMDI1MDkzMy4yMC4wLjE3MTAyNTA5NDUuNDguMC4w.

⁷ Kristýna Pavličková, Monika Gabriela Bartoszewics, “To free or not to free (ride): a comparative analysis of the NATO burden-sharing in the Czech Republic and Lithuania”, *Defense and Security Analysis* 36, no.3, (2020): p.3.

⁸ Stephen J. Cimbala, Peter K. Forster, *Multinational Military Intervention. NATO Policy, Strategy and Burden Sharing*, (USA: Routledge, 2016), EPUB e-book, Introduction.

⁹ Mancur Olson, Richard Zeckhauser, “An Economic Theory of Alliances”, *The Review of Economics and Statistics* 48, no. 3, (1966): p.267.

¹⁰ Mancur Olson, Richard Zeckhauser, “An Economic Theory of Alliances”, *The Review of Economics and Statistics* 48, no. 3, (1966): p.267.

¹¹ Justin George, Todd Sandler, “NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022”, *Journal of Industrial and Business Economics* 49, no. 4, (2022): p.788.

¹² “NATO’s nuclear deterrence policy and forces”, *North Atlantic Treaty Organization*, last updated November 30, 2023, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50068.htm.

¹³ Justin George, Todd Sandler, “NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022”, *Journal of Industrial and Business Economics* 49, no. 4, (2022): p.788.

¹⁴ A free-rider can be defined as “an actor that does not bear an equitable share of the burden to provide a collective good, such as deterrence.” – Joel R. Hillison, *Stepping Up: Burden Sharing by NATO’s Newest Members*, (U. S. Army War College Press, 2014), p.19.

¹⁵ Todd Sandler, Keith Hartley, *The Economics of Defense*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1995); Todd Sandler, Keith Hartley, *The Political Economy of NATO: Past, Present and into the 21st Century*, (New York: Cambridge University Press, 1999) in Keith Hartley, Todd Sandler, “NATO Burden-Sharing: Past and Future”, *Journal of Peace Research* 36, no. 6, (Sage Publications, 1999): p.666.

¹⁶ Justin George, Todd Sandler, “NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022”, *Journal of Industrial and Business Economics* 49, no. 4, (2022): p.788.

¹⁷ Todd Sandler, “The Economic Theory of Alliances. A Survey”, *Journal of Conflict Resolution* 37, no.3, (1993): p.446.

¹⁸ Keith Hartley, Todd Sandler (eds.), *Handbook of Defense Economics: Defense in a globalized world*, (Amsterdam: Elsevier, 1995), p.91.

¹⁹ Benjamin Zyla, “Who is keeping the peace and who is free-riding? NATO middle powers and burden Sharing, 1995–2001”, *International Politics* 53, no. 3, (2016): p.306.

²⁰ “Defence expenditures and NATO’s 2% guideline”, *North Atlantic Treaty Organization*, last updated 20 Feb-

ruary 2024, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm.

²¹ “Defence expenditures and NATO’s 2% guideline”, *North Atlantic Treaty Organization*, last updated 20 February 2024, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm.

²² Andris Banka, “Neither reckless nor free-riders: auditing the Baltics as US treaty allies”, *Journal of Transatlantic Studies* 20, no.2, (2022): p.168.

²³ Benjamin Zyla, “NATO and post-cold war Burden-Sharing: Canada the laggard?”, *International Journal* 64, no.2, (2009): pp.337–359; Benjamin Zyla, *Sharing the Burden? NATO and Its Second-Tier Powers*, (Toronto, New York: University of Toronto Press, 2015) in Benjamin Zyla, “Who is keeping the peace and who is free-riding? NATO middle powers and Burden Sharing, 1995–2001”, *International Politics* 53, no. 3, (Macmillan Publishers Ltd., 2016): p.307.

²⁴ For more information please see: Benjamin Zyla, “Beyond the 2% fetishism: studying the practice of collective action in transatlantic affairs”, *Palgrave Communications* 4, no.1, (2018).

²⁵ Please see: Ellen Hallams, Benjamin Schreer, “Towards a ‘post-American’ alliance? NATO burden-sharing after Libya”, *International Affairs* 88, no.2, (2012).

²⁶ Kathleen McInnis, Daniel P. Fata, Benjamin Jensen, Jose M. Macias, “Pulling Their Weight. The Data on NATO Responsibility Sharing”, *Center for Strategic and International Studies*, February 2024, accessed on 03.04.2024, <https://www.csis.org/analysis/pulling-their-weight-data-nato-responsibility-sharing>.

²⁷ For more information please see: Taras Kuzio, “The West reaps multiple benefits from backing Ukraine against Russia”, *Atlantic Council*, January 12, 2023, available at <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-west-reaps-multiple-benefits-from-backing-ukraine-against-russia/>; Condoleezza Rice, Robert M. Gates, “Time is not on Ukraine’s side”, *Washington Post*, January 7, 2023, available at <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/01/07/condoleezza-rice-robert-gates-ukraine-repel-russia/>.

²⁸ “Secretary Antony J. Blinken and NATO Secretary General Jens Stoltenberg at a Joint Press Availability”, *U.S. Department of State*, January 29, 2024, accessed on 22.04.2024, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-nato-secretary-general-jens-stoltenberg-at-a-joint-press-availability-3/>.

²⁹ Alina Polyakova, James Goldgeier, “Why NATO Needs Ukraine. Kyiv’s Survival and Europe’s Security Depend on a More Unified Front”, *Foreign Affairs*, February 1, 2024, <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/why-nato-needs-ukraine>.

³⁰ Jo Jakobsen, “Is European NATO really free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing after the Cold War”, *European Security* 27, no.4, (2018): p.491.

³¹ Jo Jakobsen, “Is European NATO really free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing after the Cold War”, *European Security* 27, no.4, (2018): pp.496-454.

³² Jo Jakobsen, “Is European NATO really free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing

after the Cold War”, *European Security* 27, no.4, (2018): p.497.

³³ Even after the disintegration of the Soviet Union and the dissolution of the Warsaw Pact, the North Atlantic Alliance remained strongly committed to Article 10 of the founding treaty, considering that the acceptance of new members could improve security in the Euro-Atlantic area. Thus, the main moments of the enlargement during this period were: 1999 – the Czech Republic, Hungary and Poland; 2004 – Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia, and Slovenia; 2009 – Albania and Croatia; 2017 – Montenegro; 2020 – Republic of North Macedonia; 2023 – Finland; 2024 – Sweden.

³⁴ “The North Atlantic Treaty. Signed in Washington D.C. On April 4, 1949”, *North Atlantic Treaty Organization*, accessed on 10.03.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/history_pdf/20161122_E1-founding-treaty-original-tre.pdf.

³⁵ “NATO’s military presence in the east of the Alliance”, *North Atlantic Treaty Organization*, last updated December 8, 2023, accessed on 12.03.2024, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics136388.htm>.

³⁶ Jens Stoltenberg, “A Stronger NATO for a More Dangerous World. What the Alliance Must Do in Vilnius – and Beyond”, *Foreign Affairs*, July 10, 2023, accessed on 12.03.2024, <https://www.foreignaffairs.com/europe/stronger-nato-more-dangerous-world-vilnius-jens-stoltenberg>.

³⁷ “Wales Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales”, *North Atlantic Treaty Organization*, September 5, 2014, accessed on 19.02.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.

³⁸ “Warsaw Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016”, *North Atlantic Treaty Organization*, July 9, 2016, accessed on 03.02.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm.

³⁹ “Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11-12 July 2018”, *North Atlantic Treaty Organization*, July 11, 2018, accessed on 03.02.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.

⁴⁰ “Statement by NATO Heads of State and Government. Brussels 24 March 2022”, *North Atlantic Treaty Organization*, March 24, 2022, accessed on 03.02.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm?selectedLocale=en.

⁴¹ “NATO 2022 Strategic Concept. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid, 29 June 2022”, *North Atlantic Treaty Organization*, June 29, 2022, p.1, accessed on 12.03.2024, <https://www.nato.int/strategic-concept/>.

⁴² “Active Engagement, Modern Defence. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010”, *North Atlantic Treaty*

Organization, November 19-20, 2010, pp.7-8, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf.

⁴³ Driver Darrell, Linde Desmaele, Seth Johnston, Paul Poast, "Return to Realism? NATO and Global Competition", *Defence Studies* 22, no. 3 (2022): p.497.

⁴⁴ "Madrid Summit Declaration. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022", *North Atlantic Treaty Organization*, June 29, 2022, accessed on 12.03.2024, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/officialtexts196951.htm>.

⁴⁵ However, it should be mentioned that in the Secretary General's Annual Report for 2023, when presenting the Alliance's military presence in Eastern Europe, the terminology "forward presence" and "tailored forward presence" is used. For more information, please see the Secretary General's Annual Report available at https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/3/pdf/sgar23-en.pdf.

⁴⁶ It was designed to replace the NATO Response Force and is composed of three types of forces: *tier 1 forces* which can reach approximately 100,000 soldiers deployable in no more than 10 days; *tier 2 forces* which can reach approximately 200,000 soldiers deployable in between 10 and 30 days; and *tier 3 forces* which can comprise at least 500,000 soldiers requiring between 30 and 180 days to deploy to a given area. – "New NATO Force Model", *North Atlantic Treaty Organization*, accessed on 12.04.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf.

⁴⁷ "Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 1 July 2023", *North Atlantic Treaty Organization*, July 11, 2023, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.

⁴⁸ Marta Kepe, "From Forward Presence to Forward Defence: NATO's Defence of the Baltics", *RAND*, February 14, 2024, accessed on 10.03.2024, <https://www.rand.org/pubs/commentary/2024/02/from-forward-presence-to-forward-defense-natos-defense.html>.

⁴⁹ "Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius 1 July 2023", *North Atlantic Treaty Organization*, July 11, 2023, accessed on 12.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.

⁵⁰ Daniel Alexandru Florea, Bogdan Gabaroi, "Def-Min Tilvar: Defence budget to be 2.5 pct of GDP also in 2024", *National Press Agency Agerpres*, December 12, 2023, accessed on 12.03.2024, <https://www.agerpres.ro/english/2023/12/12/defmin-tilvar-defense-budget-to-be-2-5pct-of-gdp-also-in-2024-1218454>; Alexandra Fouché, "Poland boosts defence spending over war in Ukraine", *BBC*, January 30, 2023, accessed on 12.03.2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-64457401>; "Lithuania pledges to spend at least 3% of GDP on defence", *Reuters*, March 21, 2024, accessed on 26.03.2024, <https://www.reuters.com/world/europe/lithuania-pledges-spend-least-3-gdp-defence-2024-03-21/>; Helen Wright, "Estonia's de-

fence budget to reach 3.2 percent of GDP in 2024", *ERR News*, September 26, 2023, accessed on 26.03.2024, <https://news.err.ee/1609113089/estonia-s-defense-budget-to-reach-3-2-percent-of-gdp-in-2024>.

⁵¹ "Pre-ministerial press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of the meetings of NATO Ministers of Defence in Brussels", *North Atlantic Treaty Organization*, last updated February 14, 2024, accessed on 13.03.2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_222594.htm.

⁵² "Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2023)", *North Atlantic Treaty Organisations - Public Diplomacy Division*, July 7, 2023, p.8, accessed on 13.03.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/7/pdf/230707-def-exp-2023-en.pdf.

⁵³ The values for the year 2023 are estimates.

⁵⁴ "Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2023)", *North Atlantic Treaty Organisations - Public Diplomacy Division*, February 7, 2024, p.8, accessed on 15.04.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/3/pdf/240314-def-exp-2023-en.pdf.

⁵⁵ "Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2023)", *North Atlantic Treaty Organisations - Public Diplomacy Division*, February 7, 2024, p.3, accessed on 15.04.2024, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/3/pdf/240314-def-exp-2023-en.pdf.

⁵⁶ For more information please see: "The SIPRI Military Expenditure Database", *Stockholm International Peace Research Institute*, available at <https://www.sipri.org/databases/milex>; "The World Factbook. Military expenditures", *Central Intelligence Agency*, available at <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/military-expenditures/country-comparison/>.

⁵⁷ For details on the methodology and sources used, please see: Christoph Trebesch, Arianna Antezza, Katelyn Bushnell, André Frank, Pascal Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Bharath Kumar, Ekaterina Rebinskaya, Stefan Schramm, "The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?", *Kiel Institute for the World Economy*, Working Paper No.2218, February 2023, available at <https://www.ifw-kiel.de/publications/the-ukraine-support-tracker-which-countries-help-ukraine-and-how-20852/>; Pietro Bompreszi, Ivan Kharitonov, Christoph Trebesch, "Ukraine Support Tracker – Methodological Update and New Results on Aid Allocation", *Kiel Institute for the World Economy*, April 2024, available at https://www.ifw-kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/Subject_Dossiers_Topics/Ukraine/Ukraine_Support_Tracker/Ukraine_Support_Tracker_-_Research_Note.pdf.

⁵⁸ Pietro Bompreszi, Ivan Kharitonov, Christoph Trebesch, "The Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine", *Kiel Institute for the World Economy*, last update April 25, 2024, accessed on 12.05.2024, <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>.

⁵⁹ "Fewer People are Willing to Fight for Their Country Compared to Ten Years Ago", *Gallup International Association*, March 11, 2024, accessed on 17.04.2024, <https://www.gallup-international.bg/en/48127/fewer-people-are-willing-to-fight-for-their-country-compared-to-ten-years-ago/>.

⁶⁰ “Public opinion on national defence. 2023,” *Eesti Uuringukeskus OÜ*, July 2023, p.31, accessed on 16.04.2024, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/public_opininon_and_national_defence_2023_spring.pdf.

⁶¹ “Public trust for the Lithuanian Forces is on the rise, support to universal draft grows, Ukraine’s membership in NATO has a strong backing, a poll reveals”, *Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania*, February 6, 2024, accessed on 18.04.2024, <https://kam.lt/en/public-trust-for-the-lithuanian-forces-is-on-the-rise-support-to-universal-draft-grows-ukraines-membership-in-nato-has-a-strong-backing-a-poll-reveals/>.

⁶² “Despite a war across the border, most Slovaks refuse to fight for their country”, *The Slovak Spectator*, April 14, 2022, accessed on 15.03.2024, <https://spectator.sme.sk/c/22885338/despite-a-war-across-the-border-most-slovaks-refuse-to-fight-for-their-country.html>.

⁶³ “Press Roundup: Hungarians Willing to Defend Their Country – Poll”, *Hungary Today*, March 6, 2022, accessed on 12.03.2024, <https://hungarytoday.hu/hungarians-defence-defense-russian-ukrainian-war-hungary-research-poll-survey/>.

⁶⁴ “Public support for the introduction of state defence service in Latvia has grown”, *Ministry of National Defence of the Republic of Latvia - Media Relations Section*, April 24, 2023, accessed on 12.03.2024, <https://www.mod.gov.lv/en/news/public-support-introduction-state-defence-service-latvia-has-grown-0>.

⁶⁵ Justin George, Todd Sandler, “NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022”, *Journal of Industrial and Business Economics* 49, no.4, (2022): p.785.

Politica externă a Serbiei în contextul războiului din Ucraina

George Alin OPREA

ABSTRACT

As a result of the war in Ukraine, experts and analysts have noted the return of the logic of the Cold War in international relations, where it becomes more and more difficult to maintain neutrality. This is all the more significant in Europe, where the almost total interruption of political and economic contacts between the West and Russia reduced to zero the chances of a collaboration comparable to the one that existed before the start of the war. And yet, Serbia, a country that seeks European integration has chosen to continue the traditional policy of balance in terms of foreign relations, by maintaining good relations with Moscow. This article aims to analyse the reasons behind this policy and why Serbia managed this balancing act without jeopardizing the relationship with both the West and Russia.

Keywords: Serbia, Russia, European Union, Kosovo, NATO, external policy, balancing

George Alin Oprea is a graduate of the Faculty of History at the University of Bucharest, where he pursued undergraduate studies with a specialization in "International Relations and European Studies" and master's studies with a specialization in "History and Practice of International Relations." He works as a junior researcher within the Security Studies Program Section at IPSDMH.

„Ar trebui să impunem sancțiuni (Rusiei-n.a) celor care nu ne-au impus sancțiuni în anii '90 care n-au impus sancțiuni Republicii Srpska în prezent, celor care ne-au salvat la ONU în 2015? Facem acest lucru și mâine nu va mai exista nicio rezoluție 1244- nu va mai fi nimic”¹

(Declarație a președintelui Serbiei, Aleksandar Vučić, 2 martie 2022)

“Pentru noi, Crimeea este Ucraina, Donbas este Ucraina și va rămâne așa.”²

“Nu mai suntem la fel de entuziasmați (de integrarea în Uniunea Europeană) cum am fost înainte, la fel cum nici Uniunea Europeană nu mai este la fel de entuziasmată în legătură cu noi așa cum am crezut”³

(Declarații ale președintelui Serbiei, Aleksandar Vučić, ianuarie 2023)

“Trebuie să avem o abordare care să nu deterioreze viitorul nostru european, dar nici prietenia noastră cu China și Rusia”⁴

(Declarație a președintelui Serbiei, ianuarie 2024)

Introducere

Declarațiile de mai sus ale președintelui Serbiei, Aleksandar Vučić, sunt ilustrative pentru politica externă de balansare între Est și Vest a Serbiei în perioada scursă de la declanșarea războiului de către Rusia împotriva Ucrainei. În condițiile în care războiul a determinat Occidentul să adopte o atitudine tranșantă față de Rusia, prin adoptarea unor

pachete de sancțiuni politice și economice, ce diminuează spre zero șansele unei viitoare cooperări cu Rusia, Belgradul pare să nu fi renunțat la neutralitate și nici să-și fi clarificat opțiunile sale strategice.

Serbia își menține în continuare ca principal obiectiv de politică externă integrarea în Uniunea Europeană. Acesta stagnează însă, la mai bine de zece ani de la începerea negocierilor de aderare (2014), în principal din cauza

nerealizării reformelor pe plan intern legate de statul de drept, dar și ca urmare a manifestării de către UE a așa-numitei “oboseli a extinderii”. Pe de altă parte, războiul din Ucraina necesită o atenție mai mare acordată de Uniunea Europeană statelor din Balcanii de Vest, atât din nevoia de a contracara influența malignă a Rusiei și a Chinei, cât și din dorința de a nu lăsa în urmă aceste state în procesul de aderare la UE, blocate de mai mulți ani în diferite stadii de negociere cu Uniunea Europeană. O abordare prin care Uniunea Europeană ar prioritiza mai degrabă Ucraina și Moldova, recent invitate să înceapă negocierile de aderare în decembrie 2023, ar putea antagoniza unele state din Balcanii De Vest, inclusiv Serbia, și să le îndepărteze și mai mult de integrarea europeană. Chiar și în aceste condiții, Serbia nu are nicio garanție că va deveni membră a UE pe termen mediu, mai ales că aceasta depinde, printre multe alte condiții, de normalizarea relațiilor dintre Serbia și Kosovo, în realitate de recunoașterea independenței Kosovo de către Belgrad.

În acest context, Serbia și-a menținut în ultimii doi ani tradiționalele relații cordiale, atât în domeniul politico-militar, cât și economic cu Rusia, având loc în continuare întâlniri la cel mai înalt nivel între oficialii celor două state, chiar dacă frecvența acestora a scăzut în comparație cu perioada anterioară izbucnirii războiului⁵. Cu excepția Belarusului, Serbia este singurul stat din Europa care nu s-a alăturat sancțiunilor adoptate de Uniunea Europeană împotriva Rusiei, aspect ce a atras critici din partea Uniunii Europene, care a subliniat că statele candidate la aderare trebuie să se alinieze progresiv Politicii Externe și de Securitate Comune.

În același timp, Serbia se individualizează față de Belarus prin condamnarea agresiunii ruse față de Ucraina și nerecunoașterea anexării regiunilor din sudul și estul Ucrainei. De asemenea, în cei doi ani scurși de la începutul războiului din Ucraina au avut loc câteva evenimente cu potențial să perturbe relațiile dintre Belgrad și Moscova, prilejuite de zvonurile potrivit cărora grupul Wagner ar fi recrutat luptători din Serbia pentru a fi trimiși în Ucraina sau de informațiile despre livrările de arme către Ucraina dinspre Serbia, negate cu

vehemență de Belgrad. Concomitent, relațiile dintre Serbia și Ucraina se află la un nivel foarte bun, recent președinții celor state semnând pe 28 februarie 2024 Declarația de la Tirana, alături de alți șefi de state și guverne din sud-estul Europei. Pe lângă condamnarea agresiunii Rusiei și susținerea integrității teritoriale a Ucrainei, documentul prevede sprijinul statelor semnatare pentru aspirațiile de aderare la NATO ale Ucrainei și tragerea la răspundere de către Oficiul Procurorului General al Ucrainei și Curtea Penală Internațională (CPI) a tuturor celor acuzați de crime de război⁶, aspect cu implicații deosebit de importante, dată fiind emiterea de către CPI a unui mandat de arestare pe numele lui Vladimir Putin în dosarul privind răpirea a mii de copii din Ucraina. Nu în ultimul rând, Aleksandar Vučić a sugerat că nu este exclus ca, pe viitor, Serbia să își schimbe poziția și să adere la sancțiuni, dacă va fi forțată să facă acest lucru⁷ și că Belgradul va fi nevoit să ia „decizii dificile în viitor”⁸.

Având în vedere tabloul prezentat mai sus, se desprind câteva întrebări esențiale în legătură cu „politică externă independentă” a Serbiei. În primul rând, luând în considerare actuala configurație geopolitică, în care se revine la logica Războiului Rece, între o Rusie agresivă și revizionistă, care are ca aliați alte autocrații orientale precum China sau Iran și un Occident nevoit să apere ordinea mondială bazată pe reguli, democrație și liberalism, devine din ce în ce mai greu pentru un stat nealiniat precum Serbia să aibă o politică externă lipsită de ambiguitate⁹. Acest articol își propune să clarifice motivele unei asemenea abordări și să identifice factorii favorabili care au permis Serbiei timp de mai bine de doi ani să aibă o asemenea politică externă, fără să-și fi periclitat parcursul european, și nici bunele relații cu Rusia.

Percepția opiniei publice și politica externă a Serbiei

Începând din 2012, Serbia este guvernată de Partidul Progresist din Serbia (SNS- *Srpska napredna stranka*), condus de către Aleksandar Vučić, în prezent președintele țării aflat la al

doilea mandat. Pe lângă retorica populistă, SNS și Vučić au reușit să se mențină la putere adoptând un discurs cu puternice accente naționaliste și adesea rusofil și antioccidental, totul într-o perioadă în care Serbia a început negocierile de aderare la Uniunea Europeană. Cum se poate explica acest fapt? O analiză a percepțiilor existente în societatea sârbă poate oferi un răspuns la această întrebare.

În ce privește integrarea în Uniunea Europeană, în ultimii cincisprezece ani s-a putut constata o scădere constantă a sprijinului populației în această direcție. Dacă în 2009 acesta se situa la 76%, procentul a scăzut până la 49% în 2015¹⁰, pentru ca în 2023 să se situeze în jurul a 30-33%¹¹ sau după unele date în jur de 40%¹². De asemenea, majoritatea covârșitoare a sârbilor (78% într-un sondaj din 2019¹³) se opune aderării la UE, în schimbul recunoașterii de către Serbia a independenței Kosovo, condiție

necesară pentru ca Serbia să adere la UE. Mergând mai departe, datele furnizate într-un sondaj din octombrie 2022 al BCSP (*Belgrade Centre for Security Policy*) din 2022 sunt ilustrative pentru tendința anti-occidentală din societate, măsurată la doar câteva luni distanță de la începutul războiului (vezi tabelul de mai jos), confirmată și de faptul că doar 11,8% dintre sârbi consideră Rusia drept vinovată pentru izbucnirea conflictului din Ucraina, în timp ce responsabilitatea pentru acest lucru este atribuită în proporție mult mai mare NATO (31,6%) și SUA (29,2%)¹⁴. În același timp, însă, majoritatea populației (55%) consideră că nu există o alternativă viabilă în afară de integrarea în UE, care, coroborat cu cifrele precedente, sugerează că, emoțional, societatea sârbă este atașată de Rusia, însă în același timp, din punct de vedere rațional, este conștientă de importanța apropierei de Occident¹⁵.

Percepția populației Serbiei față de diferiți actori internaționali

	Prieten	Își urmărește doar interesele	Inamic	Nu e interesată de Serbia
Rusia	65,8%	27,5%	3,8%	2,9%
China	62,5%	31,6%	2,7%	3,2%
UE	14,3%	56,3%	20,4%	9%
SUA	3,8%	42,8%	46,3%	7,1%
NATO	1,8%	28,8%	64,8%	4,8%

Sursa datelor: Public Perception of Serbian Foreign Policy in the Midst of the War in Ukraine¹⁶

Motivul pentru care Rusia se bucură de simpatia cetățenilor sârbi, iar Occidentul este privit cu neîncredere se datorează în mare parte experienței istorice recente din ultimii 30 ani. În perioada Războiului Rece, statutul de nealiniere al Iugoslaviei i-a permis să fie în relații normale în cea mai mare parte a perioadei atât cu URSS și restul statelor comuniste, cât și cu țările occidentale. Odată însă cu dezintegrarea Iugoslaviei, relațiile dintre Occident și Belgrad s-au deteriorat considerabil ca urmare a rolului jucat de regimul Miloșevici în izbucnirea războaielor din Croația (1991-1995) și Bosnia (1992-1995), dar mai ales ca

urmare a Războiului din Kosovo (1998-1999), când NATO a atacat Iugoslavia pentru oprirea violențelor exercitate de trupele de securitate și armata sârbă împotriva etnicilor albanezi din Kosovo. Nu este de mirare în acest context că bombardarea Belgradului, dar și a altor orașe importante din Serbia, de către NATO, ce a condus la moartea a aproximativ cinci sute de civili¹⁷, a determinat în mentalul colectiv al sârbilor o aversiune față de Occident, ce se manifestă și în prezent, iar rezultatele sondajului de mai sus sunt o dovadă a acestei stări de spirit. În condițiile în care Serbia devenise pe parcursul anilor '90 un stat pa-

ria la nivel internațional, supus sancțiunilor internaționale, iar președintele iugoslav era pus sub acuzare și ulterior arestat de Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie de la Haga pentru crime de război, Rusia a fost singurul aliat important al Belgradului, Moscova opunându-se cu vehemență campaniei NATO împotriva Serbiei. Percepția Rusiei ca fiind principalul apărător al intereselor Serbiei pe scena internațională s-a consolidat după declararea independenței Kosovo, recunoscută de majoritatea statelor UE și de SUA, nu însă și de Rusia, al cărei drept de veto în Consiliul de Securitate al ONU blochează Kosovo în tentativa de a deveni membru al ONU. Datorită acestui fapt, se poate explica și procentul mai mare al respondenților care consideră că SUA și NATO, și nu Rusia, sunt responsabile pentru declanșarea războiului din Ucraina.

Atât înainte, cât și după izbucnirea războiului din Ucraina, președintele Aleksandar Vučić și-a justificat cursul de politică externă, făcând referire la prietenia istorică dintre Serbia și Rusia și filorusismul existent în societate, el declarând pe 21 februarie 2022 că „85% dintre sârbi vor susține Rusia indiferent ce se s-ar întâmpla” și că „aceasta este realitatea cu care mă confrunt”¹⁸. Ceea ce omite însă președintele sârb să spună este faptul că această stare de spirit este întreținută și accentuată de mass-media controlată de către stat ce distribuie propaganda Rusiei¹⁹. Spre exemplu, ediția din 22 februarie 2022 a tabloidului pro-guvernamental *Informer* conținea știrea potrivit căreia „Ucraina a atacat Rusia” și informa cititorii că „America împinge lumea în haos”²⁰. În timp ce în țările europene au fost interzise publicațiile și televiziunile rusești, o bună parte din mass-media pro-guvernamentală din Serbia diseminează în mod constant știri publicate de instrumentele de propagandă media ale Federației Ruse precum RT Balkan sau Sputnik Serbia, întreținându-se astfel o imagine negativă a Occidentului în Serbia. În acest context, se constată un paradox între discursul oficial al Serbiei de condamnare a invaziei Rusiei, statutul de stat-candidat la aderarea la UE și distribuirea de către mass-media guvernamentală a unui discurs naționalist, anti-occidental și pro-rus. Totul face parte însă dintr-o strategie a regimului Vučić, care consideră

că tendința de creștere a percepțiilor negative în raport cu Occidentul a populației Serbiei va descuraja oficialii europeni să critice regresul democrației și lipsa reformelor asumate de Belgrad²¹, de teamă că sprijinul populației pentru aderarea la UE ar putea scădea și mai mult.

Date fiind circumstanțele existente legate de percepțiile privind Rusia și Occidentul, o concluzie preliminară ce se poate formula în acest moment este că Aleksandar Vučić a optat pentru menținerea bunelor relații cu Kremlinul, fiind conștient că o schimbare bruscă în acest context i-ar putea afecta popularitatea printre votanții săi naționaliști și i-ar putea pune în pericol nu doar sprijinul din partea electoratului, dar și a diferitelor facțiuni mai radicale și pro-ruse din interiorul puterii de la Belgrad. Una dintre acestea este cea reprezentată de Aleksandar Vulin, fost director al serviciului de securitate și actual vice-prim-ministru al Serbiei aflat pe lista de sancțiuni a SUA²². În același timp, Vučić instrumentalizează sentimentele deja existente în rândul populației, permițând în continuare difuzarea propagandei rusești, produsă atât la Moscova, cât și la Belgrad și difuzată în mass media guvernamentală. Efectul este scăderea lentă, dar constantă, a sprijinului populației pentru integrarea în Uniunea Europeană și consolidarea simpatiilor pro-ruse în rândul acesteia. Strategia pare să fi fost de succes până în acest moment, de vreme ce oficialii europeni s-au ferit până în prezent în aparițiile publice să folosească un limbaj dur atât în legătură cu lipsa de progres a Serbiei pe calea integrării europene, cât și în ce privește relațiile Belgradului cu Moscova. Trebuie totuși spus că rapoartele oficiale, inclusiv ultimul raport de țară pe anul 2023 al Comisiei Europene, care au un impact mai scăzut la nivelul opiniei publice în comparație cu declarațiile politicianilor, scot în evidență deficiențele în implementarea *acquis-ului* comunitar de către Serbia.

Raportarea Serbiei la criza ucraineană și poziția Rusiei

Pentru a înțelege mai bine raportarea Serbiei la criza din Ucraina, trebuie luată în considerare experiența istorică recentă a

Serbiei legată de Kosovo. Mai exact, războiul din 1998-1999 dintre luptătorii separatiști albanezi ai UÇK (Armata de Eliberare din Kosovo) și forțele de securitate ale guvernului iugoslav, cele 78 de zile de atac aerian al NATO din primăvara anului 1999, decise de SUA fără vreo autorizare din partea Consiliului de Securitate în acest sens și apoi pierderea *de facto* a suveranității asupra Kosovo (prin efectele rezoluției 1244/1999 a Consiliului de Securitate al ONU), urmată de declararea unilaterală a independenței de către autoritățile fostei sale provincii în 2008, trebuie avute în vedere atunci când analizăm poziționarea Serbiei față de evenimentele din Ucraina încă din 2014 până în prezent. Deși a evitat inițial să aibă o reacție în momentul anexării Crimeii de către Rusia²³ și nu a aderat la sancțiunile occidentale, Serbia și-a exprimat sprijinul pentru integritatea teritorială a Ucrainei²⁴, conștientă de faptul că o eventuală recunoaștere a anexării nu numai că ar fi izolat-o la nivel internațional la fel ca în timpul războaielor din fosta Iugoslavie, dar i-ar fi decredibilizat total în același timp demersurile de a-și recăpăta suveranitatea asupra Kosovo. Din aceleași considerente, Serbia a condamnat invazia Rusiei asupra Ucrainei începută în 24 februarie 2022 și nu a recunoscut anexarea provinciilor Donețk, Lugansk, Herson și Zaporojie din septembrie 2022, însă s-a abținut în Adunarea Generală a ONU de a vota împotriva rezoluției ce prevedea obligarea Rusiei să plătească reparații de război Ucrainei prin crearea unui mecanism internațional²⁵ și nu a aderat la nici o sancțiune aplicată de statele occidentale Rusiei. În schimb, Rusia nu s-a arătat deranjată de poziționările de mai sus la Serbiei, deoarece înțelege că Belgradul nu va putea vota în forumurile internaționale contrar principiilor pe care le dorește aplicate în chestiunea Kosovo ce țin de respectarea unor reguli fundamentale ale dreptului internațional precum nerecuzarea la forță sau integritatea teritorială a statelor. În definitiv, Serbia nu este singurul stat care a condamnat războiul Rusiei împotriva Ucrainei, dar care păstrează o relație amicală cu Kremlinul, Ungaria fiind unul din exemple. Rusia este dispusă să treacă cu vederea chestiunile principiale și să evalueze relația cu celelalte state concentrându-se mai mult pe

chestiuni de substanță, precum refuzul livrărilor de armament către Rusia sau neaderarea la sancțiunile impuse de Occident. În această matrice de evaluare a Kremlinului, Serbia nu poate ocupa decât un loc pe lista „țărilor prietenoase”.

Am văzut până acum cum condamnarea de către Serbia a invaziei rusești din Ucraina nu a schimbat calitatea relației dintre Belgrad și Moscova din ultimii ani, ea nefiind o surpriză și în deplină concordanță cu interesele Serbiei legate de Kosovo, pe care Rusia, cel mai mare susținător al Belgradului în această chestiune, le înțelege și sprijină în continuare, cel puțin la nivel declarativ. De-a lungul celor 2 ani de la izbucnirea războiului din Ucraina au existat însă cel puțin două episoade care au determinat unele agenții de știri și experți să le interpreteze ca pe un semn al răcirii relațiilor dintre cele două state. O analiză mai atentă a fiecăruia dintre aceste evenimente nu doar că are menirea de a pune într-o altă lumină adevăratele semnificații ale acestora, dar surprind în același timp mecanismele care stau la baza relației dintre Serbia și Rusia.

În ianuarie 2023, în Serbia au apărut zvonuri potrivit cărora grupul Wagner ar recruta, prin intermediul unor anunțuri postate pe internet în limba sârbă, soldați din Serbia pentru a lupta de partea Rusiei în războiul din Ucraina, în condițiile în care o lege din Serbia interzice participarea cetățenilor sârbi la conflicte în străinătate. Imediat, președintele Aleksandar Vučić, într-un interviu televizat, a condamnat în termeni duri presupusele acțiuni ale grupului Wagner, cerându-i să înceteze recrutările²⁶. Aceste zvonuri s-au dovedit până la urmă a fi false, însă i-au oferit președintelui sârb ocazia să arate Occidentului, prin reacția de dezaprobare pe care a avut-o, că este un politician pro-european, supus unor provocări uriașe din partea Rusiei, dar determinat să lupte împotriva influenței maligne a acesteia²⁷. De fapt, așa-zisul scandal Wagner nu a fost nimic altceva decât o modalitate pentru Serbia și Rusia de a manipula stereotipurile cu privire la relația ruso-sârbă în scopuri proprii²⁸. În timp ce declarațiile dure ale lui Vučić au fost bine primite în Occident și i-au asigurat acestuia o presă bună, liderul Wagner, Evgheni Prigojin, a reușit să demonstreze întregii lumi,

dar mai ales Kremlinului, că armata sa privată, pe lângă lupta pe front, poate să promoveze interesele Rusiei, cu scopul de a primi și mai mulți bani și resurse, iar Moscova, indirect, a reușit să arate Occidentului că este capabilă să se infiltreze în state declarate neutre, precum Serbia, pentru a recruta soldați pentru frontul din Ucraina. În urma acestui incident fabricat, ambele țări au avut de câștigat în planul imaginii, fără ca relațiile dintre cele două să se înrăutățească. Moscova nu a reacționat în niciun fel la declarațiile președintelui sârb, deoarece, pe de-o parte criticile președintelui sârb au fost adresate exclusiv grupului Wagner și nu statului rus, iar pe de altă parte, înțelege că este și în beneficiul ei ca acesta să aibă o portretizare bună în mass-media occidentală și mai ales relații bune cu liderii vestici, situație în care aceștia ar fi dispuși să reducă presiunea pe Serbia să adere la sancțiunile împotriva Rusiei sau să își normalizeze relațiile cu Kosovo²⁹, lucru pe care Rusia nu-l dorește, deoarece astfel și-ar pierde influența în regiune și o importantă pârgă de control în relația cu Belgradul³⁰. Dacă luăm în considerare tactica descrisă anterior a președintelui Vučić de a instrumentaliza sentimentele pro-rusești ale populației pentru a smulge concesiile din partea Occidentului și adevăratele semnificații ale așa-zisului scandal al recrutării de către Wagner în Serbia de soldați care să lupte în Ucraina, se poate constata că acestea fac parte dintr-o strategie a acestuia de a juca diferite roluri în funcție de circumstanțe pentru a-și servi mai bine interesele. Președintele Vučić are nevoie în primul rând să arate liderilor europeni că este un politician dedicat parcursului european al țării, dar care se confruntă cu presiuni atât din partea electoratului său dezamăgit de stagnarea cursului de integrare europeană și care manifestă simpatii pentru Rusia, cât și cu presiuni din partea Rusiei. Această strategie i-a permis să beneficieze de îngăduința liderilor europeni, care consideră că liderul sârb este un interlocutor în care pot avea mai multă încredere în comparație cu alți politicieni mult mai naționaliști și cu legături mai puternice cu Rusia din clasa politică de la Belgrad. Pentru vestici, Aleksandar Vučić constituie o garanție că Serbia nu va renunța la integrarea în Uniunea Europeană. După cum

am văzut însă, Vučić se prezintă drept pro-european mai degrabă în exterior, în timp ce în interior este nevoit să se adreseze electoratului său, adaptându-și discursul pentru a se potrivi cu așteptările și temerile acestuia. O strategie asemănătoare este folosită și în relația cu Rusia, de unde Vučić se așteaptă să fie tratat cu înțelegere în contextul izbucnirii războiului din Ucraina, ca urmare a presiunilor tot mai mari făcute de Occident în direcția Serbiei.

Un al doilea episod cu implicații mult mai profunde a fost cel prilejuit de știrea publicată în primăvara anului 2023 pe rețeaua de socializare din Rusia, Telegram care relatează că Serbia ar fi vândut arme Ucrainei, urmată apoi de informația conținută într-un document secret al Pentagonului care arată că Serbia și-ar fi dat acordul pentru livrarea de arme către Ucraina sau deja le-ar fi trimis³¹. Știrea a fost respinsă vehement de oficialii sârbi, însă ulterior Vučić a recunoscut că Serbia nu poate garanta că arme produse în această țară n-ar putea ajunge în Ucraina³². Cunoscută fiind retorica agresivă a Moscovei în direcția oricărei țări care sprijină sub orice formă Kievul, informația că Serbia ar vinde indirect arme Ucrainei a fost întâmpinată de Moscova cu o surprinzătoare rețineră³³. Deși purtătoarea de cuvânt a Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei, Maria Zaharova a cerut explicații oficiale Serbiei³⁴, reacțiile Kremlinului s-au limitat la aceasta. În general, ceilalți funcționari ai Ministerului Rus de Externe³⁵, vice-președintele Dumei de Stat³⁶ și purtătorul de cuvânt al lui Vladimir Putin, Dmitri Peskov au avut doar cuvinte de laudă la adresa președintelui sârb, iar orice decizie a Serbiei care nu corespunde intereselor Rusiei este pusă pe seama presiunii fără precedent la care țara este supusă dinspre Occident³⁷.

Am văzut până acum o parte din motivele pentru care Moscova nu a reacționat în mod agresiv față de anumite poziționări ale Serbiei în contextul războiului din Ucraina pe parcursul ultimilor 2 ani, aspect care oferă Serbiei o marjă mai mare de manevră în relația acesteia cu Rusia. Pe lângă acestea, războiul din Ucraina a avut însă o serie de efecte structurale asupra dinamicii relației dintre Rusia și țările din Balcanii de Vest pe care le vom examina în cele ce urmează.

Efectele războiului din Ucraina asupra poziției geostrategice a Rusiei în Balcani

Evenimentele din anii '90, în speță bombardarea Iugoslaviei de către NATO, războiul din Kosovo și recunoașterea independenței Kosovo de către majoritatea statelor UE și NATO au dus la strângerea semnificativă a relațiilor dintre Serbia și Rusia, elitele celor două state fiind unite de relațiile tensionate cu Occidentul³⁸. Cu toate acestea, la nivel practic, cooperarea s-a materializat în mod semnificativ doar în sectorul energetic. În 2008, Gazprom a devenit proprietarul fostei companii de stat petroliere a Serbiei, iar în virtutea relațiilor bune pe care le are cu Rusia, Serbia procură gaze naturale la un preț preferențial de la compania de stat rusă, la momentul semnării contractului în mai 2022 fiind de trei ori mai mic în comparație cu prețul plătit de celelalte țări europene³⁹. Lipsa unei cooperări economice mai strânse sau în alte domenii, cu excepția celui politic, a fost compensată de declarațiile și vizitele la nivel înalt și portretizarea favorabilă a Rusiei în mass-media⁴⁰. În general, situația se prezintă similar și în celelalte state din Balcanii de Vest. Această stare de fapt se explică prin faptul că, în ciuda percepțiilor formate în Occident, Rusia nu este interesată *per se* de regiunea Balcanilor de Vest. Statele din această zonă sunt văzute de către Moscova mai degrabă un câmp geopolitic de luptă împotriva Occidentului, Kremlinul dorind de fapt să fie recunoscută în această regiune drept o mare putere cu interese și care trebuie tratată de pe poziții de egalitate cu SUA și UE.

În ce privește Kosovo, deși sprijinul politico-diplomatic oferit de Rusia a fost decisiv pentru împiedicarea fostei provincii sârbe să devină membru al ONU sau în alte organizații internaționale, Serbia are toate motivele să manifeste prudență în legătură cu adevăratele intenții ale Kremlinului. În primul rând, așa cum am amintit, Rusia instrumentalizează problema Kosovo în propriul interes pentru a-și legitima acțiunile agresive, inclusiv anexarea Crimeii și invazia Ucrainei. De asemenea, Serbia conștientizează că dincolo de sprijinul politico-diplomatic, Rusia nu are resursele

necesare pentru a oferi Serbiei ajutor militar în eventualitatea unei escaladări a situației în Kosovo, așa cum a declarat ambasadorul rus la Belgrad, datorită implicării Moscovei în teatrul de război din Ucraina și a inconjurării regiunii Balcanilor de Vest de către state NATO⁴¹. Nu în ultimul rând, Belgradul a realizat că rezolvarea problemei Kosovo se află în prezent în mâinile structurilor euro-atlantice⁴² și nu al ONU sau al Rusiei, UE fiind mediator încă din 2011 în procesul de normalizare a relațiilor dintre Belgrad și Priștina, iar NATO având în continuare o prezență militară în regiune (KFOR).

În acest context, războiul din Ucraina a diminuat beneficiile cooperării cu Rusia. Cum resursele sale și prestigiul ei internațional au fost afectate de agresiune, Moscova nu mai este la fel de atractivă pentru statele balcanice spre deosebire de perioada anterioară anului 2022. Distrugerea relațiilor economice dintre Rusia și Europa are repercusiuni și asupra relațiilor cu statele din Balcani, inclusiv Serbia, iar dependența energetică, una din puținele pârghii de control ale Rusiei tinde și ea să se diminueze⁴³, odată cu deschiderea interconectorului dintre Bulgaria și Serbia care transportă gaze naturale din Azerbaidjan, inaugurat în decembrie 2023⁴⁴. Totodată, agresiunea rusă împotriva Ucrainei, în totală contradicție cu principiile și normele dreptului internațional, a făcut ca Moscova să nu mai fie văzută de Serbia drept co-mediator în speța privind Kosovo⁴⁵. Peste tot acest tablou, conflictul din Ucraina a crescut atenția UE asupra acestui spațiu, iar Bruxelles-ul e din ce în ce mai ferm în a avertiza că integrarea europeană este incompatibilă cu păstrarea relațiilor apropiate cu Rusia⁴⁶.

În aceste condiții, în care Rusia nu are la dispoziție instrumentele unui *hard power* în relația cu statele din Balcanii de Vest, *soft power-ul* rămâne singurul punct de sprijin al Rusiei în regiune, acesta constând în legăturile cultural-afective prezente între popoarele balcanice și poporul rus, exagerate însă cu mult prin intermediul propagandei. Numai că acest lucru nu poate stopa declinul real al cooperării între Rusia și Balcani. În plus, trebuie menționat că Moscova nu dispune de o strategie coerentă pentru zona Balcanilor de Vest, existând alte dosare geopolitice ce sunt

considerate mai importante la Kremlin. De asemenea, Rusia nu dispune nici de resursele necesare pentru a se implica în mod direct în Balcani. Din aceste considerente, Moscova a ajuns dependentă de liderii politici din zonă, în special de Aleksandar Vučić, care poate manipula problema relațiilor cu Rusia în propriul avantaj, prin intermediul mass-mediei pe care o controlează⁴⁷. De aceea, în actuala conjunctură, Rusia manifestă o toleranță considerabilă față de orice gest care poate fi perceput anti-rus și în consecință preferă să nu pună în pericol actuala stare de fapt⁴⁸.

Concluzii

Izbucnirea războiului din Ucraina a dus la schimbarea fundamentală a arhitecturii de securitate în Europa și a împărțit nu doar continentul, ci și lumea, în două tabere aparent ireconciliabile. Totuși acest fapt nu a produs modificări semnificative în politica externă a Serbiei, statul balcanic continuându-și, după 24 februarie 2022, politica externă de balans între integrarea europeană și parteneriatul cu Rusia. Considerând că este singura soluție viabilă pentru Serbia în actualul context, Belgradul urmărește să extragă beneficiile cooperării din ambele tabere, bazându-se și pe experiența politicii de nealinieră a Iugoslaviei din perioada Războiului Rece.

La momentul februarie 2022, dar și în perioada care a urmat, Serbia s-a confruntat cu presiuni semnificative de a renunța la bunele relații cu Rusia și de a adera la sancțiunile occidentale împotriva acesteia. O asemenea turnură era însă riscantă pentru președintele Aleksandar Vučić, dacă ne raportăm la percepția pozitivă a Rusiei în rândul populației sârbe, Moscova fiind considerată aliat istoric și singurul apărător dovedit al intereselor Serbiei pe arena internațională în cazul Kosovo. Această percepție, întărită de manipulare și propaganda exercitată de mass-media guvernamentală servește și altui scop regimului de la Belgrad: de a smulge concesii în privința reformelor cerute de UE și neduse la bun-sfârșit de Serbia, restanțe care au dus la încetinirea procesului de aderare și, în continuare, la scăderea sprijinului popular față de cursul pro-european.

În mod previzibil, Serbia s-a împotrivit invaziei ruse din Ucraina și a luat și alte poziții catalogate de analiști și presă drept inamicale, precum condamnarea acțiunilor grupului Wagner de recrutare pe teritoriul Serbiei (dovedite ca inexistente), admiterea prezenței armelor de proveniență sârbă pe frontul din Ucraina, posibil în mâinile combatanților ucraineni, și menținerea unor relații bune cu Ucraina. La toate acestea însă, Moscova s-a remarcat printr-o atitudine împăciuitoare față de Serbia, considerându-se că Belgradul nu a încălcat până acum nicio linie roșie și că toate aceste critici și gesturi sunt rezultatul presiunilor enorme la care Serbia este supusă dinspre Vest.

Totodată, relațiile dintre Serbia și Rusia trebuie așezate în contextul în care războiul a condus la efecte care au redus marja de manevră a Rusiei în Balcani. Dependența energetică a Serbiei de Rusia este din ce în ce mai redusă, iar în problema Kosovo, Rusia a pierdut din influență, atât ca urmare a agresiunii din Ucraina care nu îi mai permit să joace un rol de mediator în chestiune, cât și ca urmare a implicării din ce în ce mai mari a UE în rezolvarea conflictelor din Balcani.

Având în vedere toate acestea, putem constata că războiul din Ucraina a oferit în același timp provocări, dar și oportunități pentru Serbia. În timp ce provocările, precum presiunile exercitate de UE pentru alăturarea la sancțiuni și nevoia de a „naviga” cu atenție între Occident și Rusia au fost depășite în mare parte cu succes, oportunitățile au fost multiple pentru Serbia. Ca urmare a polarizării induse de război, atât Rusia, cât și Uniunea Europeană concurează pentru menținerea și creșterea influenței în această țară, oferind astfel Serbiei marja de manevră dorită pentru a-și putea menține balansul în politica externă. Totuși, este de așteptat ca Uniunea Europeană să fie din ce în ce mai prezentă în spațiul Balcanilor de Vest, aceasta realizând că actualul context geopolitic complicat necesită accelerarea integrării europene și eliminarea influențelor maligne ale Rusiei. Nu este exclus în acest context ca UE să manifeste bunăvoință față de anumite restanțe ale Serbiei în procesul de implementare a *acquis-ului* comunitar și să se constate o accelerare a procesului de integrare, însă este

de așteptat că UE își va menține poziția de a nu abdica de la cerința normalizării relațiilor cu Kosovo, subiect extrem de sensibil în continuare în Serbia cel puțin pe termen mediu. Cert este că beneficiile economice incomparabil mai mari decât cele pe care le poate oferi Rusia, de pe urma continuării implementării reformelor pentru aderare, vor menține Serbia în continuare pe traiectoria integrării europene.

În contextul aparentei situații de blocaj din acest moment pe frontul din Ucraina și în cazul în care circumstanțele vor rămâne neschimbate, este de așteptat ca Serbia să continue actualul curs de politică externă. În același timp, în eventualitatea concretizării implicării mai mari a UE în Balcanii de Vest sau a unui final nefavorabil al războiului pentru Rusia, nu este exclusă o prioritizare de către Serbia a relației cu China, care are o prezență din ce în ce mai vizibilă în regiune și care poate apăra interesele Serbiei în problema Kosovo la Consiliul de Securitate al ONU cel puțin în aceeași măsură în care Rusia a făcut acest lucru până în prezent.

Note

¹ BBC News na srpskom, "Ukrajina, Rusija i Srbija: „Nećemo da nacionalizujemo imovinu ruskih firmi” - kaže Vučić, nezadovoljstvo stavom Turske oko Kosova” [Ucraina, Rusia și Serbia: "Nu vom naționaliza activele companiilor rusești", spune Vucic, nemulțumit de poziția Turciei față de Kosovo], <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-60523976>, accesat în data de 18 aprilie 2024.

² Ziare.com, „Președintele Serbiei, declarație tranșantă contra Rusiei: "Pentru noi, Crimeea este Ucraina, Donbas este Ucraina, și va rămâne așa", <https://ziare.com/aleksandar-vucic/aleksandar-vucic-declaratie-sprijin-ucraina-contra-rusia-1784240>, accesat în data de 18 aprilie 2024.

³ Politico, Serbia 'not enthusiastic' about EU membership anymore, says president [Serbia nu mai este la fel de "entuziasmată" de integrarea în UE, declară președintele], <https://www.politico.eu/article/serbia-vucic-davos-world-economic-forum-european-union-membership/>, accesat în data de 18 aprilie 2024.

⁴ Euractiv, "Vučić vows 'substantial changes' but balance relations with EU, Russia, China" [Vučić promite „schimbări substanțiale”, dar echilibrează relațiile cu UE, Rusia, China], <https://www.euractiv.com/section/politics/news/vucic-vows-substantial-changes-but-balance-relations-with-eu-russia-china/>, accesat în data de 22 aprilie 2024.

⁵ European Commission, Serbia 2023 Report, p. 148, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/9198cd1a-c8c9-4973-90ac-b6ba6bd>

72b53_en?filename=SWD_2023_695_Serbia.pdf, accesat în data de 13 mai 2024.

⁶ President of Ukraine official website, Ukraine-South East Europe Summit Declaration, <https://www.president.gov.ua/en/news/deklaraciya-camitu-ukrayina-pivdenno-shidna-yevropa-89397>, accesat în data de 25 aprilie 2024.

⁷ Euractiv, "Serbia will struggle no matter who wins Ukraine war, says Vučić" [Serbia va avea dificultăți în diferitele cine câștigă războiul din Ucraina, spune Vučić], <https://www.euractiv.com/section/politics/news/serbia-will-struggle-no-matter-who-wins-ukraine-war-says-vucic/>, accesat în data de 25 aprilie 2024.

⁸ Politico, „Serbia's Vučić faces a tough choice" [Serbia lui Vučić are de făcut o alegere grea], <https://www.politico.eu/article/serbia-aleksandar-vucic-europe-russia-choice/>, accesat în data de 12 mai 2024.

⁹ În acest sens, merită subliniat faptul că războiul din Ucraina a determinat schimbări importante în materie de politică externă și securitate în rândul țărilor "nealiate", precum Finlanda și Suedia, care au aderat la NATO.

¹⁰ Centre for Insight in Survey Research, "Survey of Serbian Public Opinion: November 24 – December 3, 2015," *apud* Vesna Pavičić, *Serbia's Orientation Challenge and Ways to Overcome It*, în „Connections”, 2019, vol. 18, nr. 1/2, pp. 124.

¹¹ Euractiv, „Serbia sees slight rise in EU accession backers, still lowest in region” [În Serbia se constată o mică creștere a sprijinului pentru integrarea în UE, cel mai mic din regiune însă], <https://www.euractiv.com/section/politics/news/serbia-sees-slight-rise-in-eu-accession-backers-still-lowest-in-region/>, accesat în data de 26 aprilie 2024.

¹² Ifimes (International Institute for Middle East and Balkan Studies), "Serbia, youth, and the EU" [Serbia, tinerii și EU], <https://www.ifimes.org/en/researches/serbia-youth-and-the-eu/5279>, accesat în data de 26 aprilie 2024.

¹³ Vesna Pavičić, *op. cit.*, p. 124.

¹⁴ Vuk Vukasinović, Luka Sterić, Maja Bjelos, *Public Perception of Serbian Foreign Policy in the Midst of War in Ukraine*, Belgrade Centre for Security Policy, 2022, p. 7, <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/12/Public-Perception-of-Serbian-Foreign-Policy-in-the-Midst-of-the-War-in-Ukraine.pdf>, accesat în data de 13 mai 2024.

¹⁵ Vuk Vuksanovic, Srdjan Cvijic, Maksim Samorukov, *Beyond Sputnik and RT*, Belgrade Centre for Security Policy, 2022, p. 8, <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/12/How-does-Russian-soft-power-in-Serbia-really-work.pdf>, accesat în data de 13 mai 2024.

¹⁶ Vuk Vukasinović, Luka Sterić, Maja Bjelos, *op. cit.*, p. 4.

¹⁷ Conform Human Rights Watch, numărul civililor iugoslavi care și-au pierdut viața ca urmare a bombardamentelor NATO se situează între 489 și 528. Estimările iugoslave sunt considerabil mai mari și variază între 1200 și 5700. Vezi <https://www.hrw.org/legacy/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm>, accesat în data de 29 aprilie 2024.

¹⁸ TASS, "85% of Serbians will always support Russia whatever may happen - President Vucic", <https://tass.com/world/1407763>, accesat în data de 30 aprilie 2024.

¹⁹ Vuk Vukasinović, Luka Sterić, Maja Bjelos, *op. cit.*, p. 6.

²⁰ *Ibidem.*

²¹ Vuk Vuksanovic, “Belgrade’s new game: Scapegoating Russia and courting the EU”, War on the Rocks, <https://warontherocks.com/2020/08/belgrad-new-game-scapegoating-russia-and-courting-europe/#>, accesat în data de 13 mai 2024.

²² AP, “Serbia’s new government to include US-sanctioned ex-intelligence chief with close ties to Russia” [Noul guvern al Serbiei va include fostul șef al serviciului de informații sancționat de SUA pentru legături străne cu Rusia], <https://apnews.com/article/serbia-government-us-sanctions-russia-eb7e3e620ce3f038d4dd2b626f5396e>, accesat în data de 8 mai 2024.

²³ Serbia a absentat de la votul privind susținerea integrității teritoriale a Ucrainei din Adunarea Generală a ONU din 27 martie 2014, ținut la doar o săptămână de la anexarea Crimeii. Vezi, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n14/278/68/pdf/n1427868.pdf?token=BPYarcgTY74ODHUzSQ&fe=true>, accesat în data de 9 mai 2024.

²⁴ The Government of the Republic of Serbia, “Serbia supports territorial integrity, sovereignty of Ukraine” <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/104744/serbia-supports-territorial-integrity-sovereignty-of-ukraine.php>, accesat în data de 9 mai 2024.

²⁵ United Nations “General Assembly adopts resolution on Russian reparations for Ukraine” [Adunarea generală adoptă o rezoluție ce prevede plata reparațiilor de război de către Rusia către Ucraina] news.un.org/en/story/2022/11/1130587, accesat în data de 9 mai 2024.

²⁶ Reuters, “Serbia asks Russia to end recruitment of its people for Ukraine war” [Serbia cere Rusiei să stopeze recrutarea cetățenilor săi pentru războiul din Ucraina], <https://www.reuters.com/world/europe/serbia-asks-russia-end-recruitment-its-people-ukraine-war-2023-01-17/>, accesat în data de 9 mai 2024.

²⁷ Maxim Samorukov, *Surviving the War: Russia-Western Balkan Ties after the war in Ukraine*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku [Belgrade Center for Security Policy], Belgrade, 2023, p.14.

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Ibidem*, p.17.

³⁰ Maxim Samorukov, *A spoiler in the Balkans? Russia and the Final Resolution of the Kosovo Conflict*, Carnegie Endowment for International Peace, 2019, p. 1.

³¹ Reuters, “Exclusive : Leaked U.S. intel document claims Serbia agreed to arm Ukraine”, [Exclusiv: Un document al serviciilor de intelligence americane arată că Serbia a acceptat să înarmeze Ucraina], <https://www.reuters.com/world/leaked-us-intel-document-claims-serbia-agreed-arm-ukraine-2023-04-12/>, accesat în data de 13 mai 2024.

³² Financial Times, “Serbia allows ammunition shipments to Ukraine in westward pivot” [Serbia permite livrarea de muniție ca un semn al reorientării spre vest], <https://www.ft.com/content/204813e0-7006-4ec6-aa66-938c346ec70d>, accesat în data de 13 mai 2024.

³³ Evgeny Pudovkin, “Telegram-каналы пишут о поставках сербских ракет на Украину, официальный Белград это отрицает. Что об этом известно [Canalele

Telegram scriu despre furnizarea de rachete sârbe către Ucraina, oficial belgradul neagă acest lucru. Ce se știe despre subiect]”, <https://rtvi.com/obyasnyaem/telegram-kanaly-pishut-o-postavkah-serbskihraket-na-ukrainu-ofitsialnyj-belgrad-eto-otriczaet-chto-ob-etom-izvestno/>, accesat în data de 12 mai 2024.

³⁴ Denis Voroshilov, “Россия попросила Сербию объяснить сообщения о поставках боеприпасов Киеву [Rusiei a cerut Serbiei să explice rapoartele despre furnizarea de muniții către Kiev]”, <https://www.rbc.ru/politics/02/03/2023/6400dbbd9a7947826d7a2fab>, accesat în data de 12 mai 2024.

³⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, “Ответ официального представителя МИД России М.В.Захаровой на вопрос СМИ [Răspunsul reprezentantului oficial al Ministerului ruse de Externe, M. V. Zaharova la întrebarea pusă de mass-media]”, https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1853919/?TSPD_101_R0=08765fb817ab2000227cfa052991d707755376e0ab971e527ad4d85fce0cf53c0303503a4dc702ba08637aef251430004670161642e3c613ca6e27464bc27ecd38a9bbb5df1d99f422e6205a926667243b2409b9c805d7aed7789e9cb341fd70, accesat în data de 13 mai 2024.

³⁶ N1, “Russian official praises Vucic for resisting pressure on sanctions” [Un oficial rus îl laudă pe Vučić pentru că rezistă presiunilor occidentale pe tema sancțiunilor], <https://n1info.rs/english/news/russian-official-praises-vucic-for-resisting-pressure-on-sanctions>, accesat în data de 13 mai 2024.

³⁷ Kommersant, “В Кремле оценили позицию Сербии по отказу от санкций против России” [Kremlinul a apreciat poziția Serbiei cu privire la ridicarea sancțiunilor împotriva Rusiei], <https://www.kommersant.ru/doc/5874474>, accesat în data de 13 mai 2024.

³⁸ Maxim Samorukov, *A spoiler in the Balkans? Russia and the Final Resolution of the Kosovo Conflict*, *op. cit.*, p. 2.

³⁹ Radio Free Europe/Radio Liberty, “Vucic Says Serbia Secures Gas Deal With Russia Following Phone Talks With Putin” [Vucic declară că Serbia a obținut un acord privind gazele naturale după o discuție telefonică cu Putin], <https://www.rferl.org/a/serbia-vucic-gas-deal-russia/31873908.html>, accesat în data de 10 mai 2024.

⁴⁰ Maxim Samorukov, *A spoiler in the Balkans? Russia and the Final Resolution of the Kosovo Conflict*, *op. cit.*, p. 3.

⁴¹ Maxim Samorukov, *Surviving the War: Russia-Western Balkan Ties after the war in Ukraine*, *op. cit.*, p. 10.

⁴² *Ibidem*, p. 12.

⁴³ *Ibidem*, p. 4.

⁴⁴ Euractiv, “Serbia-Bulgaria interconnector to reduce dependence on Russian gas” [Interconectorul dintre Serbia și Bulgaria va reduce dependența de gazul rusesc], <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/serbia-bulgaria-interconnector-to-reduce-dependence-on-russian-gas/>, accesat în data de 11 mai 2024.

⁴⁵ Maxim Samorukov, *Surviving the War: Russia-Western Balkan Ties after the war in Ukraine*, *op. cit.*, p. 4.

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ *Ibidem*, p. 13-14.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 13.

Georgia – dinamici interne și orientări externe în contextul războiului din Ucraina

Dr. Daniela ȘIȘCANU

ABSTRACT

With the military aggression against Ukraine, Moscow has entered a new phase of enforcing its position in a geographic area it considers of strategic interest. This space encompasses former Soviet republics and is perceived by Moscow as an area where it has the right to assert its power and influence. Russia has used various political, economic, and military means (such as supporting pro-Russian separatist regimes in Moldova and Georgia, the aggression against Georgia in 2008, the annexation of Crimea, and the creation of the two separatist entities in south-eastern Ukraine in 2014, and the initiation of the war against Ukraine in February 2022) to maintain or expand its influence in the former Soviet republics. The purpose of this article is to provide an overview of the political developments in the former Soviet Union Republic - Georgia - in the context of the war initiated by Russia against Ukraine, and to analyse the ambivalent position of the ruling party towards the war in Ukraine, the relationship with Russia, and the positioning towards Western partners.

Keywords: *Georgia, Russia, European Union, Bedzina Ivanișvili, Georgian Dream, Western partners, war in Ukraine.*

Ph.D. Daniela Șișcanu is a senior scientific researcher at the Institute for Political Studies of Defense and Military History, with the Security Studies Programs section. Her areas of interest include the study of totalitarian ideology and propaganda machinery in the Soviet Union, security dynamics in the post-Soviet space, and information warfare.

Odată cu declanșarea agresiunii militare împotriva Ucrainei, Moscova a intrat într-o nouă fază de impunere a poziției sale într-un spațiu geografic pe care îl consideră de interes strategic. Acest spațiu cuprinde fostele republici sovietice și este perceput de Moscova ca o zonă în care are dreptul să-și afirme puterea și influența. Din perspectiva Kremlinului, aceste teritorii au legături istorice culturale, economice și politice strânse cu Rusia și, prin urmare, ar trebui să se afle sub o formă de influență sau control rusesc.

Această percepție este întărită și de dorința Rusiei de a menține o anumită zonă tampon în jurul propriului său teritoriu pentru a contracara influența occidentală în regiune. Astfel, Rusia a folosit diverse mijloace, inclusiv politice, economice și militare (precum susținerea regimurilor separatiste pro-ruse din Republica Moldova și Georgia, agresiunea împotriva Georgiei din 2008, anexarea Crimeii și crearea celor două entități separatiste din sud-estul Ucrainei în 2014, și declanșarea, în februarie 2022, a războiului împotriva Ucrainei), pentru

a menține sau extinde această influență în fostele republici sovietice.

Scopul acestui articol este de a realiza o radiografie e evoluțiilor politice din fosta republică sovietică unională - Georgia - în contextul războiului declanșat de Rusia împotriva Ucrainei, dar și de a analiza poziția ambivalență Georgiei față de războiul din Ucraina, relația cu Rusia și poziționarea față de partenerii occidentali.

Ascensiunea la puterea a „Visului Georgian”. Politica externă și internă a partidului de guvernământ

Agresiunea Rusiei împotriva Georgiei din 2008 a avut un impact semnificativ asupra relațiilor dintre cele două țări, deteriorând profund relațiile bilaterale și amplificând tensiunile dintre ele. În rezultatul războiului, Georgia a pierdut Abhazia și Osetia de Sud, Rusia recunoscând independența acestor regiuni separatiste, intrate sub controlul efectiv al Moscovei. În plus, Rusia a menținut o prezență militară semnificativă în cele două regiuni separatiste, consolidând astfel influența sa în acele zone și împiedicând eforturile Georgiei de a-și exercita autoritatea asupra teritoriilor sale.

Urmare a războiului ruso-georgian, Tbilisi și-a exprimat ferm opoziția față de prezența militară rusă în teritoriile sale și și-a intensificat eforturile de a-și consolida legăturile cu Occidentul, cu NATO și, în special, cu Uniunea Europeană. Drept răspuns, Rusia a impus sancțiuni economice și restricții comerciale Georgiei și a continuat să susțină separatismul în regiunile Abhazia și Osetia de Sud, complicând și mai mult relațiile cu statul sud-caucazian, consolidând pozițiile lor antagonice și alimentând disensiuni în regiunea respectivă.

Însă, după venirea la putere, în 2012, a partidului „Visul Georgian”, condus de oligarhul Bidzina Ivanșvili, orientarea politică Georgiei a suferit modificări semnificative. În octombrie 2012, pentru prima dată în istoria recentă a Georgiei, a avut loc o schimbare pașnică a puterii. Partidul „Visul Georgian” a învins „Mișcarea Națională Unită”, aflată la

guvernare și condusă de președintele Mihail Saakașvili. „Visul Georgian” a fost înființat de Bidzina Ivanșvili, un om de afaceri georgian controversat, care și-a construit averea în Rusia în perioada anilor '90. La momentul intrării sale în politica georgiană, în 2011, Ivanșvili a susținut că și-a vândut toate afacerile sale stabilite în Rusia¹.

De menționat faptul că atunci când și-a înființat partidul, Ivanșvili a declarat că se va retrage din politică imediat după stabilizarea internă a Georgiei, adică - înlăturarea de la putere a lui Saakașvili și a partidului său „Mișcarea Națională Unită”. Într-adevăr, în 2013, Ivanșvili și-a anunțat retragerea din politică, după ce candidatul partidului „Visul Georgian”, Giorgi Margvelașvili, a câștigat alegerile prezidențiale din acel an. Însă în 2018, Ivanșvili a revenit la conducerea „Visului Georgian”, fiind ales președinte al partidului.

De remarcat că unul dintre subiectele predilecte ale discursului său politic a fost îmbunătățirea relațiilor cu Moscova, dublată de continuarea eforturilor pentru aderarea la NATO și UE. În paralel, Ivanșvili a criticat dur politica președintelui Saakașvili, acuzându-l că a declanșat un război cu Rusia în 2008, fapt care a dus la pierderea definitivă de către Tbilisi a regiunilor separatiste, precum și la pierderea pieței de desfacere rusești. Astfel, în comparație cu predecesorul său, Mihail Saakașvili, care a fost perceput ca fiind ferm pro-occidental și un adversar al influenței ruse, Ivanșvili și partidul său au adoptat o abordare mai flexibilă în relațiile cu Rusia, optând pentru reducerea tensiunilor și pentru restabilirea dialogului cu Moscova pe anumite paliere.

Acest lucru a inclus discuții privind reluarea relațiilor comerciale și rezolvarea problemelor de transport, precum și privind aspecte din sfera cultural-umanitară. Drept urmare, între Tbilisi și Moscova au început negocieri pe probleme economice, comerciale, de securitate și umanitare (în formatul Abașidze-Karasin)². Au fost reluate exporturile de vin și produse agricole, dar și legăturile regulate de transport. Deși partea georgiană a dorit îmbunătățirea relațiilor economice cu Rusia, cooperarea a rămas una limitată. A existat o deschidere către investiții și comerț, însă barierele legislative și

tensiunile persistente au împiedicat dezvoltarea cooperării în acest domeniu.

Chiar dacă politica lui Ivanișvili a fost deseori percepută drept una conciliantă față de Rusia, nu a existat o apropiere politică vizibilă între părți. Rusia a insistat permanent că Abhazia și Osetia de Sud sunt state independente și Tbilisi ar „trebui să recunoască noile realități”. Tbilisi, la rândul său, a insistat că nu pot exista trei ambasade ale Rusiei în Georgia, ceea ce înseamnă că relațiile diplomatice nu vor fi restabilite atât timp cât Rusia își urmează politicile actuale cu privire la regiunile separatiste³. În paralel, Georgia a continuat să-și exprime angajamentul față de integrarea euro-atlantică și a căutat să-și aprofundeze legăturile cu Uniunea Europeană și NATO, fapt care a constituit o sursă de tensiune permanentă în relațiile cu Moscova.

Important de amintit că ascensiunea la putere a „Visului Georgian” a coincis cu reeleggerea în al doilea termen a președintelui american Barack Obama și cu tentativa SUA de a relansa relațiile cu Rusia. În acest context, politica noului partid de guvernământ georgian de a detensiona relațiile cu Moscova a găsit sprijin în anumite cercuri la Washington. Acest lucru i-a permis *establishment*-ului georgian să adopte o ambiguitate strategică.

Pe de o parte, menținea aparent cooperarea cu aliații occidentali pentru a păstra sprijinul unei populații larg pro-occidentale, pe de altă parte, la nivel intern, alimenta temerile privind posibilitatea unui nou război și sentimentele anti-occidentale. Acest lucru implica cultivarea scepticismului față de valorile occidentale și angajamentul Occidentului față de Georgia, și acuza Occidentul de tentative de erodare a identității naționale și religioase a georgienilor⁴.

În paralel, partidul de guvernământ a susținut constant că principala sa realizare a fost prevenirea războiului - „Guvernul Visul Georgian a fost primul în aproape 30 de ani din istoria Georgiei care nu a adus război în țară”⁵.

După revenirea la conducerea „Visului Georgian”, Ivanișvili și partidul său a susținut-o, la alegerile prezidențiale din 2018, pe Salome Zurabișvili – candidat independent. Însă, după ce a devenit președinte, Zurabișvili s-a distanțat de partidul „Visul Georgian”⁶, pe

care l-a acuzat în repetate rânduri că este pro-rus și insuficient de angajat în ceea ce privește aderarea Georgiei la Uniunea Europeană și la NATO⁷.

În octombrie 2020 „Visul Georgian” a câștigat pentru a treia oară consecutiv alegerile parlamentare. În ianuarie 2021, Ivanișvili și-a anunțat din nou plecarea de pe scena politica georgiană, invocând, drept unul dintre motivele deciziei sale, vârsta sa (65 ani). Cu toate acestea, Ivanișvili a fost, în permanență, considerat liderul informal al Georgiei⁸. În perioada februarie 2021- ianuarie 2024 funcția de prim-ministru al Georgiei a fost ocupată de Irakli Garibașvili, un apropiat al lui Ivanișvili, fiind înlocuit ulterior de Irakli Kobakhidze, președintele partidului de guvernământ.

Numirea lui Kobakhidze în funcția de șef al guvernului la începutul anului 2024 a fost considerată drept un semnal al revenirii lui Ivanișvili în politica georgiană. Kobakhidze este considerat drept un politician controversat și agresiv, și unul dintre cei mai vocali membri ai partidului lui Ivanișvili⁹.

Pe parcursul ultimilor doi ani, relația dintre guvernul georgian și Occident s-a deteriorat considerabil, în mare parte din cauza tendințelor autoritariste manifestate tot mai accentuat de către guvern, precum și din cauza acuzațiilor de orientare pro-rusă a liderilor georgieni. Spre exemplu, în 2022, Statele Unite au impus sancțiuni împotriva lui Otar Pașhaladze, un apropiat al lui Ivanișvili și fost procuror general al Georgiei, pentru presupusa implicare în susținerea și consolidarea influenței ruse în Georgia. În replică, Tbilisi a acuzat Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (*USAID*) că antrenează protestatari pentru a orchestră o revoluție în Georgia¹⁰ - o afirmație pe care Ambasada SUA a respins-o. De asemenea, importanți reprezentanți ai „Visului Georgian” s-au angajat în retorici denigratoare la adresa Statelor Unite și UE. Mai mult de atât, Georgia a găsit un aliat în prim-ministrul Ungariei, Viktor Orbán, și a semnat, în august 2023, un acord de parteneriat strategic cu China, tensionând și mai mult legăturile sale cu Occidentul¹¹.

Însă un loc aparte și deosebit de important în ansamblul dinamicilor politice interne georgiene, cu puternice repercusiuni externe, este

ocupat de legea cu privire la „agenții străini”, supranumită și „legea rusă”. Inițial, acest proiect legislativ a fost propus de „Visul Georgian” în luna martie 2023 și a fost votat în primă lectură. Drept urmare, zeci de mii de georgieni au ieșit în stradă cu drapelul ale Georgiei și ale Uniunii Europene. După două zile de proteste neîntrerupte, partidul „Visul Georgian” a retras proiectul de lege, dar fără a renunța complet la această inițiativă legislativă. În data de 17 aprilie 2024, parlamentarii au votat din nou în prima lectură proiectul de lege, iar oamenii au ieșit din nou să protesteze¹².

Deși amploarea protestelor este în creștere, partidul de guvernământ nu pare dispus să cedeze. „Visul Georgian” pare hotărât să adopte legea. La mijlocul lunii mai legea va fi votată în cea de-a treia lectură.

Conform viziunilor și logicii liderilor partidului, în urma adoptării legii susținătorii partidului vor rămâne la fel de loiali, opoziția va rămâne la fel de fragmentată, iar Uniunea Europeană nu va întreprinde măsuri foarte dure față de Tbilisi. Totuși, acest scenariu depinde de mai mulți factori.

Este adevărat că la începutul anului 2024, conform sondajelor, „Visul Georgian” obține 36% din voturi. Principalele forțe de opoziție obțineau aproximativ 21%¹³. Popularitatea partidului a fost susținută atât de creșterea economică în țară, cât și de realizările de politică externă - la sfârșitul anului 2023 Georgia a obținut în cele din urmă statutul oficial de țară candidată pentru aderarea la UE. În acest context, liderii partidului au decis că este momentul oportun pentru reintroducerea pe agenda politica a controversatei legi privind agenții străini. Potrivit logicii partidului, prevederile legii nu îi afectează pe susținătorii partidului, însă afectează partidele de opoziție și ONG-urile finanțate de Occident.

În paralel, Tbilisi nu simte nicio amenințare reală din partea Bruxelles-ului. Europeanii sunt mult prea preocupați de propriile alegeri și de situația din Ucraina, și este foarte puțin probabil ca să se procedeze la retragerea statutului de țară candidată la UE. Mai mult decât atât, liderii partidului, în special Ivanișvili, are motive personale să insiste asupra adoptării legii, având în vedere dorința sa de a-și consolida și mai mult puterea și răzbuirea pentru în-

frângerea suferită în 2023, când parlamentul a renunțat la lege în urma protestelor masive și a presiunilor Occidentului, încununată cu amenințarea de neacordare a statutului de țară candidată la UE.

Determinarea lui Ivanișvili este demonstrată de revenirea oligarhului pe scena politică, dar și de critiquele sale aduse opoziției, acuzate că ar fi dezinformat opinia publică în privința prevederilor acestui proiect legislativ. Potrivit lui Ivanișvili, legea contribuie la consolidarea stabilității politice, a suveranității Georgiei și împiedică atragerea Georgiei, de către „partida globală de război” în conflict cu Rusia¹⁴.

În mod cert, ultimii ani au fost favorabili „Visului Georgian”. Georgienii au capitalizat la maximum contextul internațional și, nu în ultimul rând, războiul din Ucraina. Autoritățile georgiene au reușit să obțină simultan statutul de țară-candidat la UE și să-și îmbunătățească relațiile cu Rusia, care a recunoscut Georgia ca fiind țară non-ostilă. Economia a fost, de asemenea, stimulată de aflusul de bani care a succedat aflusului de cetățeni ruși, aceștia intrând pe teritoriul georgian după declanșarea războiului.

Cu toate acestea, la o analiză mai atentă, succesele înregistrate de „Visul Georgian” reprezintă mai curând rezultatul unei conjuncturi externe favorabile, decât un rezultat al unor decizii strategice. Încercarea anterioară de a adopta legea privind agenții străini a eșuat. Nici de această dată guvernarea georgiană nu este ferită de eșec. Numărul protestatarilor este mult mai mare, protestele au devenit mai violente, iar numărul opozițiilor importante crește.

Mai mulți reprezentanți ai clerului georgian s-au pronunțat deja împotriva legii, iar președintele țării, Salome Zurașișvili, îi susține, din nou, pe protestatari¹⁵. Important de amintit că președintele Zurașișvili a susținut și în 2023 protestele împotriva legii, fapt care a atras după sine o tentativă eșuată a parlamentului de a o suspenda din funcție.

Atât opoziții, cât și susținătorii puterii sunt de acord într-un singur lucru - dorința de a face parte din UE. Oficialii europeni au declarat deja că noua lege este inacceptabilă și va fi un obstacol în calea integrării europene a Georgiei. La finalul lunii aprilie Parlamentul

European a adoptat o rezoluție prin care stipulează că negocierile de aderare nu vor putea începe în cazul adoptării „legii ruse”, și că UE va putea reconsidera condițiile regimului fără vize pentru cetățenii georgieni¹⁶. Mai mult, mesajul a fost reiterat de directorul general al Comisiei Europene pentru Extindere, Hert Jan Kupman, în cadrul vizitei sale de la începutul lunii mai la Tbilisi.

În mod clar, fără o presiune din partea Occidentului, acțiunile elitei politice georgiene conducătoare demonstrează o îndepărtare rapidă de la cursul democratic și pro-european al țării, diferența însă de alte regimuri cu tendințe de autocrație o face Constituția Georgiei în care este prevăzută obligația guvernului de a integra țara în Uniunea Europeană¹⁷.

Dacă acum câteva luni poziția partidului de guvernământ era una solidă, cu șanse clare și sigure de câștigare a alegerilor parlamentare din toamna anului 2024, situația actuală nu-i mai este la fel de favorabilă. Din contră, evenimentele se pot desfășura destul de dramatic pentru „Visul Georgian” care trebuie să aleagă între retragerea legii și suferirea unei umilinte mai mari decât cea de anul trecut, sau forțarea adoptării legii și punerea în pericol a viitorului european al Georgiei, și implicit punerea în pericol a propriei guvernări.

Georgia și războiul din Ucraina

În ciuda faptului că Georgia a fost și este o victimă a agresiunii Moscovei, guvernarea georgiană a adoptat o poziție reprobabilă față de invazia rusă din Ucraina. Încă din primele zile ale războiului reprezentanți ai partidului de guvernământ au acuzat în mod repetat conducerea Ucrainei că „nu a reușit să evite războiul”, iar premierul georgian Irakli Garibașvili a anunțat că Georgia nu se va alătura sancțiunilor internaționale împotriva Federației Ruse, ci va sprijini Ucraina doar politic.¹⁸

După primele zile ale războiului, la inițiativa partidului aflat la putere, parlamentul a adoptat o rezoluție de susținere a Ucrainei, care însă nu menționa Rusia ca stat agresor. Mai mult decât atât, guvernarea georgiană a acuzat, în repetate rânduri, partenerii occidentali ai Georgiei, inclusiv SUA, că ar încerca să

„atragă Georgia în război” și că ar fi interesați să „deschidă un al doilea front în Georgia”¹⁹.

Relațiile dintre Tbilisi și Kiev, tensionate anterior declanșării războiului din cauza arestării lui Saakașvili, s-au înrăutățit și mai mult după declarațiile acuzatoare ale guvernării. Tensiunile au culminat cu refuzul guvernării georgiene de a revinde Ucrainei sistemul antiaerian *BUK* și dispozitivele antitanc *Javelin* din dotare²⁰ și cu decizia ulterioară a Kievului de a-și retrage ambasadorul de la Tbilisi și de a impune sancțiuni împotriva apropiaților lui Ivanișvili²¹. Conducerea de la Tbilisi a invocat temeri că Rusia ar putea invada Georgia, ca în 2008, iar la nivel neoficial, se susține că Georgia, spre deosebire de Ucraina, în cazul invaziei rusești nu va fi susținută de nimeni și, prin urmare, ar trebui luate în considerare interesele Kremlinului²².

Drept reacție la poziția adoptată de Tbilisi, Moscova a decis restabilirea zborurilor directe între cele două țări și abolirea cerințelor de viză impuse cetățenilor georgieni la începutul anilor 2000. Oficiali ruși au laudat, în repetate rânduri, guvernul georgian pentru menținerea unei poziții constructive care demonstrează independența și suveranitatea Georgiei. În paralel, Georgia a capitalizat la maximum relațiile comerciale cu Rusia. Spre exemplu, în primul an al războiului exporturile Georgiei către Rusia au crescut cu 6,8 %, înregistrând cifra de 652 de milioane USD, în timp ce importurile au crescut cu 79%, atingând cifra de 1,8 miliarde USD și cel mai înalt nivel din ultimii șaisprezece ani²³. De asemenea, după declanșarea războiului, Georgia a înregistrat o creștere a PIB-ului de 10,1%, iar cifra de afaceri comerciale externe a țării, în 2022, a depășit suma de 2,4 miliarde de dolari, ceea ce reprezintă cu 52% mai mult decât în 2021²⁴. În plus, anul 2022 a înregistrat un record pentru numărul de vehicule grele care au circulat de-a lungul drumurilor georgiene din Armenia și Turcia către Federația Rusă, fapt care a trezit îngrijorarea Statelor Unite, UE și a Ucrainei privind implicarea Georgiei „exporturi gri” către Federația Rusă. Cu toate acestea, faptele privind încălcarea de către autoritățile georgiene a politicii de sancțiuni împotriva Moscovei nu au fost încă făcute publice.

Într-adevăr, poziția Georgiei față de războiul din Ucraina și apropierea de Moscova par cel puțin reprobabile, având în vedere că cele două țări au avut relații dificile încă din anii 1990, mai ales după 2008, când Rusia a invadat Georgia. Iar la momentul de față, Moscova controlează efectiv 20% din teritoriul Georgiei, având baze militare în Abhazia și Osetia de Sud.

În paralel, această reapropiere de Moscova are loc într-un context în care relațiile dintre Tbilisi și partenerii săi occidentali au devenit tensionate. Părțile se acuză și se critică reciproc, iar progresul Georgiei privind îndeplinirea cerințelor de aderare la UE este incert.

Concluzii privind ambivalența strategică a Georgiei și apropierea de Rusia

Motivațiile guvernului georgian pentru apropierea de Rusia sunt diferite, dar un factor cheie constă în creșterea importanței Georgiei la nivel regional. Războiul îndelungat din Ucraina a determinat statele UE să-și reevalueze dependența energetică și comercială față de Rusia și să își caute rute alternative de conectare cu China și Asia Centrală. În acest context, Ruta Internațională de Transport Transcaspică, cunoscută și sub denumirea de Coridorul de Mijloc, și care trece prin Georgia, pare să fie cea mai convenabilă opțiune. Prin urmare, Georgia reprezintă cea mai scurtă punte terestră între UE și China, iar în acest context Bruxelles-ul și-a intensificat prezența în Caucazul de Sud prin proiecte energetice și de infrastructură, în valoare de miliarde de euro, semnate cu Azerbaidjan și Georgia²⁵. Astfel, Georgia a obținut o influență geopolitică semnificativ mai mare decât avea înainte de războiul din Ucraina. Această nouă poziție geopolitică îi permite guvernului georgian să utilizeze apropierea de Rusia în calitate de mecanism de negociere în relația cu partenerii occidentali.

În atare circumstanțe, catalogarea guvernării georgiene drept una pro-rusă ar putea fi considerată precipitată. Conducerea politică de la Tbilisi este de părere că Rusia se va împotmoli în Ucraina timp de mai mulți ani,

sau chiar decenii, fapt care i-ar diminua din influență în regiunea Caucazului de Sud, oferind loc de manevră altor actori precum Turcia și Iran. Cu alte cuvinte, războiul din Ucraina reprezintă, din perspectiva georgiană, finalul dominației exclusive a Rusiei în Caucazul de Sud. Acest lucru presupune apariția de oportunități pentru Georgia pentru a efectua manevre mai îndrăznețe în politica externă, prin prisma exploatării slăbiciunii Rusiei. În acest sens, așteptările guvernării georgiene sunt destul de mari și se referă, în primul rând, la o apropiere cu regiunile separatiste prin stabilirea de contacte economice, având în vedere progresul economic, deși modest, înregistrat de Tbilisi. Un pas în această direcție ar putea fi facilitarea liberei circulații a populației locale.

Într-adevăr, calculul Tbilisi-ului se bazează pe faptul că Georgia acum are mai mult de oferit Rusiei decât avea înainte de 2022, crescându-și astfel valoarea și influența în ochii Moscovei. Pe de o parte, este în interesul Rusiei să mențină deschisă granița cu Georgia, deoarece ajută Rusia în eforturile sale de menținere a tranzitului către Turcia și Armenia. Totodată, pentru Rusia, îmbunătățirea relațiilor cu Georgia înseamnă că relațiile Georgia-UE ar putea stagna și mai mult: o rețetă sigură pentru o influență occidentală diminuată în regiune. Pe de altă parte, Georgia ar putea utiliza aderența NATO în calitate de mecanism de presiune în negocierile cu Rusia.

Din perspectiva guvernării georgiene, ajutorul militar occidental acordat Kievului este insuficient pentru ca Ucraina să înregistreze prea multe progrese pe front și să obțină o pace favorabilă, mai ales că Rusia a reușit să își mențină controlul asupra unor mari teritorii din țară. Oficialii georgieni sunt de părere că evoluțiile de pe frontul din Ucraina înclină în favoarea Rusiei și că extinderea NATO a fost motivul pentru care Rusia a început războiul din Ucraina. Acest lucru este foarte similar cu modul în care majoritatea statelor care fac parte din așa numitul Sud Global percep războiul din Ucraina²⁶.

Totuși, aceste calcule geopolitice, sunt la rândul lor discutabile, și conțin destul de multe incertitudini care ar putea avea efecte de durată asupra Georgiei și asupra parcursului său occidental. Una dintre incertitudini, și

probabil cea mai importantă, constă în felul în care Rusia victorioasă în războiul din Ucraina sau slăbită și înfrântă, va influența securitatea Georgiei și dorința Tbilisiului de reintegrare teritorială. Apropierea de Moscova ar putea să îndepărteze și mai mult Tbilisi-ul de Occident. În paralel, dacă Bruxelles-ul va formula tot mai multe cerințe la adresa Georgiei, apropierea acesteia de Rusia ar putea deveni mai pronunțată. Cu toate acestea, orice apropiere a Georgiei de Rusia se va bloca în chestiunea integrității teritoriale a Georgiei. Rusia nu a făcut niciodată concesii teritoriale. Chiar și în cazul înfrângerii sale în Ucraina, este puțin probabil ca Moscova să renunțe la Abhazia și Osetia de Sud în mod voluntar.

În prezent, Georgia pare să fi optat pentru strategia de a naviga între o Rusie tot mai periculoasă și un Occident, care, deși se extinde treptat spre Est, va cuprinde mai greu spațiul geografic în care se află aceasta, și nu poate oferi garanții de securitate Tbilisi-ului.

Note

¹ Diana Șanava, *Georgia, împinsă înspre orbita Moscovei de oligarhul Bidzina Ivanisvili. Riscă guvernării să provoace revolta majorității pro-europene?*, din 23.02.2023, disponibil la <https://www.veridica.ro/editoriale/georgia-impinsa-nspre-orbita-moscovei-de-oligarhul-bidzina-ivanisvili-risca-guvernarii-sa-provoace-revolta-majoritatii-pro-europene>, accesat la 26.03.2024

² Formatul Așașidze-Karasin a fost un mecanism de dialog între Georgia și Rusia, numit după Zurab Așașidze din partea Georgiei și Grigori Karasin din partea Rusiei. Acest format a fost utilizat pentru a discuta diverse probleme bilaterale și pentru a încerca să îmbunătățească relațiile dintre cele două țări. Formatul a fost creat inițial în 2012, după ce partidul „Visul Georgian” a preluat puterea în Georgia și a încercat să restabilească relațiile cu Rusia. Dialogul din cadrul acestui format a acoperit o gamă largă de probleme, inclusiv aspecte economice, comerciale, de securitate și umanitare. Unele dintre subiectele abordate au inclus reglementarea comerțului bilateral, facilitarea circulației persoanelor și rezolvarea problemelor umanitare legate de conflictul din regiunile separatiste Abhazia și Osetia de Sud. Discuțiile din cadrul acestui format au fost suspendate în 2019, după ce tensiunile dintre Georgia și Rusia au crescut din nou în urma agravării situației în regiunea separatistă Georgiană Abhazia și a intensificării prezenței militare rusești în această regiune.

³ Diana Șanava, *Georgia, împinsă....*, <https://www.veridica.ro/editoriale/georgia-impinsa-nspre-orbita-moscovei-de-oligarhul-bidzina-ivanisvili-risca-guvernarii-sa-provoace-revolta-majoritatii-pro-europene>

⁴ Ani Chkhikvadze, *How Georgia Sided With Its Enemy*, din 07.05.2024, disponibil la https://foreignpolicy.com/2024/05/07/georgian-dream-tbilisi-protests-foreign-agent-bill-russia-war-ukraine/?tpcc=recirc_latest062921, accesat la 08.05.2024

⁵ Diana Șanava, *Georgia, împinsă....*, <https://www.veridica.ro/editoriale/georgia-impinsa-nspre-orbita-moscovei-de-oligarhul-bidzina-ivanisvili-risca-guvernarii-sa-provoace-revolta-majoritatii-pro-europene>

⁶ Radu Carp, *Visul Georgian. Coșmarul rusesc?*, din 13.03.2023, disponibil la <https://www.contributors.ro/visul-georgian-cosmarul-rusesc/>, accesat la 9.04.2024

⁷ *Partidul de guvernământ din Georgia va începe procedura de destituire a președintei Zourabichvili din cauza vizitelor sale în UE*, din 01.09.2023, disponibil la <https://stiripesurse.md/partidul-de-guvernament-din-georgia-va-incepe-procedura-de-destituire-a-presedintei-zourabichvili-din-cauza-vizitelor-sale-in-ue/>, accesat la 09.04.2024

⁸ Diana Șanava, *Georgia, împinsă....*, <https://www.veridica.ro/editoriale/georgia-impinsa-nspre-orbita-moscovei-de-oligarhul-bidzina-ivanisvili-risca-guvernarii-sa-provoace-revolta-majoritatii-pro-europene>

⁹ *Повторный риск. Зачем «Грузинская мечта» опять продавливают закон об иноагентах*, din 06.05.2024, disponibil la <https://carnegieendowment.org/politika/92368>, accesat la 06.05.2024

¹⁰ Tata Shoshiashvili, *Georgia's ruling party accuse USAID of preparing activists for revolution*, <https://oc-media.org/georgias-ruling-party-accuse-usaid-of-preparing-activists-for-revolution/>, 2 October 2023.

¹¹ Sabina Șancu, *Georgia se apropie de Beijing printr-un nou parteneriat strategic*, din 01.08.2023, disponibil la <https://romania.europalibera.org/a/georgia-china-tbilisi-beijing-parteneriat-strategic/32529488.html>, accesat la 26.03.2024

¹² *Legea „agenților străini”: ce se întâmplă în Georgia și de ce oamenii protestează*, din 18.04.2024, disponibil la <https://diez.md/2024/04/18/legea-agentilor-straini-ce-se-intampla-in-georgia-si-de-ce-oamenii-protesteaza/>, accesat la 19.04.2024

¹³ *Повторный риск. Зачем....*, <https://carnegieendowment.org/politika/92368>

¹⁴ ibidem

¹⁵ Noi ciocniri violente între forțele de ordine și protestatari, în Georgia. Partidul de guvernământ anunță că nu va renunța la legea „agenților străini”, din 02.05.2004, disponibil la <https://ziua.md/video-noi-ciocniri-violente-intre-fortele-de-ordine-si-protestatari-in-georgia-partidul-de-guvernament-anunta-ca-nu-va-renunta-la-legea-agentilor-straini/>, accesat la 03.05.2004 și Ani Chkhikvadze, *How Georgia....*, la <https://foreignpolicy.com/2024/05/07/georgian-dream-tbilisi-protests-foreign-agent-bill-russia-war-ukraine/>

¹⁶ *Georgia nu va putea începe negocierile de aderare la UE dacă adoptă legea privind agenții străini. Rezoluția Parlamentului European*, din 25.04.2024, disponibil la <https://newsmaker.md/ro/georgia-nu-va-putea-incepe-negocierile-de-aderare-la-ue-daca-adopta-legea-privind-agentii-straini-rezolutia-parlamentului-european/>, accesat la 03.05.2004

¹⁷ *Повторный риск. Зачем...*, <https://carnegieendowment.org/politika/92368>

¹⁸ Georgia accuses Ukraine of trying to spread war after explosives found at border, <https://www.reuters.com/world/europe/georgia-accuses-ukraine-trying-spread-war-after-explosives-found-border-2024-02-06/>, accesat la 10 februarie 2024.

¹⁹ Premierul Georgiei acuză NATO pentru războiul din Ucraina: „Unul dintre motivele conflictului a fost expansiunea Alianței”, din 30.05.2023, disponibil la <https://www.digi24.ro/stiri/externe/premierul-georgiei-acuza-nato-pentru-razboiul-din-ucraina-unul-dintre-motivele-conflictului-a-fost-expansiunea-alianței-2368505>, accesat la 8.04.2024

²⁰ Anatol Țăranu, *Calea aparte a Georgiei în lumina războiului din Ucraina. Meditație pentru Chișinău.*, din 10.02.2023, disponibil la https://www.ipn.md/ro/calea-aparte-a-georgiei-in-lumina-razboiului-din-ucraina-7978_1095149.html, accesat la 8.04.2024

²¹ Ani Chkhikvadze, *How Georgia...*, la https://foreignpolicy.com/2024/05/07/georgian-dream-tbilisi-protests-foreign-agent-bill-russia-war-ukraine/?tpcc=recirc_latest062921

²² Anatol Țăranu, *Calea aparte a Georgiei ...*, la https://www.ipn.md/ro/calea-aparte-a-georgiei-in-lumina-razboiului-din-ucraina-7978_1095149.html, accesat la 8.04.2024

²³ Эмил Авдалиани, *Опасное сближение. На что рассчитывает Тбилиси, налаживая отношения с Москвой*, din 04.08.2023, disponibil la <https://carnegieendowment.org/politika/90316>, accesat la 23.04.2024

²⁴ Anatol Țăranu, *Calea aparte a Georgiei...*, la https://www.ipn.md/ro/calea-aparte-a-georgiei-in-lumina-razboiului-din-ucraina-7978_1095149.html, accesat la 8.04.2024

²⁵ Эмил Авдалиани, *Опасное сближение. На что рассчитывает...*, la <https://carnegieendowment.org/politika/90316>, accesat la 8.04.2024

²⁶ Ibidem

Aspecte relevante privind transpunerea în practică a războiului informațional dus de Federația Rusă

Dr. Mihaela PANĂ

ABSTRACT

The strategies employed in conducting informational warfare, notably through tactics such as disinformation, propaganda, and leveraging internet infrastructure to achieve the strategic goals of the Russian Federation, play a crucial role in exploiting the structural weaknesses of targeted nations. These actions, forming part of Russia's hybrid warfare approach, present unprecedented challenges in the realm of informational warfare, underscoring the urgent need to bolster societal resilience. This imperative is particularly pressing given the persistently low levels of public awareness regarding this issue.

***Keywords:** information warfare, propaganda, disinformation, hybrid actions, Russian Federation, societal resilience.*

Major Mihaela Pană is the Chief of Staff Office within the Institute for Political Studies of Defence and Military History, a veteran of operational theatres, and holds a Ph.D. in Military Sciences from the National Defence University "Carol I".

Acest studiu își propune să explice felul în care Rusia desfășoară un amplu și complex război informațional contra statelor occidentale, parte a războiului său hibrid, cu scopul de a slăbi capacitatea de reziliență a adversarilor săi prin divizare internă și inducerea unor stări de confuzie și teamă în rândurile decidenților statelor NATO. În paralel, la nivel internațional, Moscova urmărește să se profileze ca un lider al grupării de state ce se opun valorilor și obiectivelor geopolitice ale SUA și aliaților acestora, alături de Republica Populară Chineză, stat mult mai puternic în plan economic, tehnologic, demografic și chiar militar.

Justificarea aspectului conflictual al relațiilor internaționale (conflictualitatea) în

actualul mediu de securitate este diversă, deopotrivă identificându-se cel mai adesea cu dorința de supremație asupra unor teritorii sau resurse, atitudinea de intoleranță față de anumite credințe religioase sau rivalități ideologice și/sau cu nemulțumirea față de modul de distribuire a puterii și autorității.

Provocările, pericolele și amenințările de securitate au devenit tot mai vizibile, îmbrăcând forme extrem de variate, panoplia conflictelor contemporane demonstrează o diversitate foarte largă și o ingeniozitate impresionantă, iar o atenție deosebită se îndreaptă asupra acțiunilor întreprinse de Federația Rusă. În cadrul acestui stat, se remarcă preocuparea timpurie pentru definirea instrumentelor răz-

boiului informațional, o adaptare a instrumentelor și tehnicilor folosite de defuncta URSS. În 1995, un fost amiral al marinei ruse, V. Pirumov, a scris un studiu despre importanța războiului informațional ca instrument al politicilor de securitate națională, iar generalul (ret) Makhmut Akhmetovich Gareyev s-a referit la războiul informațional ca la o metodă de a grăbi finalizarea cu succes a unui război interstatal, evitând purtarea unor războaie lungi de uzură.¹ Documente oficiale ale Rusiei, precum Doctrina securității informației din anul 2000², Doctrina Militară a Rusiei 2000³, și Conceptul de politică externă din anul 2000 definesc securitatea informațională ca pe o metodă de protejare a intereselor naționale. Ulterior, Doctrina Militară 2014, Strategia Națională de Securitate 2015, Doctrina Securității Informaționale a Rusiei 2016⁴ și Strategia de Securitate Națională 2021⁵ au dezvoltat la nivel doctrinar explicația importanței acestui pilon al securității naționale aflat la dispoziția statului.⁶

În ceea ce privește România, nominalizarea Federației Ruse în cadrul Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, având în vedere postura sa ofensivă, dar și instrumentarea agresivă de către acest actor a unui adevărat arsenal hibrid, este un exemplu grăitor al atenției evidente alocate potențialului conflictualității de tip asimetric și hibrid, în contextul asigurării stabilității și predictibilității securității naționale, dar și extinse.

Efectele acțiunilor specifice conflictualității hibride derulate de Federația Rusă se propagă și se multiplică în interiorul societăților țintă, urmărind câștigarea controlului asupra percepției populației locale, dar și asupra percepției comunității internaționale, precum și sprijinul acestora. Astfel, poate fi constatată o tendință crescândă a F. Ruse de a completa strategiile de luptă, de intervenție în forță, cu noi strategii și metode de acțiune, în care aspectele politice și militare sunt dublate de acțiuni de influențare a atitudinilor și comportamentelor unor actori, pe baza unor scenarii complexe.

Vorbim despre instrumentarea de către Federația Rusă a acțiunilor non-militare, neletale, care se adaugă celor militare, toate acționând concertat, într-un melanj de răz-

boaie orchestrate să acționeze sinergic, atunci când sunt dirijate în scopul atingerii obiectivelor strategice ale inițiatorului. În acest cadru, un rol important este atribuit acțiunilor specifice războiului informațional, privit ca parte integrantă însemnată, a scenariului hibrid pus în scenă cu premeditare de Federația Rusă.

Propagandă și dezinformarea – nucleul acțiunilor specifice războiului informațional dus de Federația Rusă

Apreciat ca fiind elementul omniprezent, războiul informațional rămâne „piesa de rezistență”, filonul principal al derulării războiului hibrid rus, având în vedere că acesta poate genera și susține evoluțiile celorlalte forme ale războiului hibrid, inclusiv intervenția militară. Exemple evidente în acest sens, sunt deopotrivă acțiunile F. Ruse derulate în contextul războiului din Georgia (2008), a anexării Peninsulei Crimeea (2014) dar și în cadrul războiului în desfășurare din Ucraina.

Definirea conceptului de „război informațional” este diferită în Rusia, comparativ cu cea asimilată de Occident. Strategia de securitate națională din 2021 plasează securitatea informațională în centrul sistemului național al securității, iar atacurile informaționale sunt văzute ca subminând securitatea națională și punând în pericol chiar integritatea teritorială a statului.⁷

Abordarea rusească este mult mai amplă, bazându-se pe o exploatare susținută a istoriei, culturii, limbajului, cu precădere a tuturor elementelor care fundamentează identitatea (națională) a statului-țintă, reușind să deruleze campanii de dezinformare și propagandă inclusiv în mediul cibernetic, pornind de la o gamă variată de obiective menite să submineze imperatiile statului de drept. Această abordare multidimensională permite îndeplinirea obiectivelor propuse, dând naștere la noi metode de atac al țintei într-un mod netraditional și creativ.⁸

Specialiștii occidentali definesc, în termeni militari, faptul că războiul informațional vizează activități specifice relaționate cu inducerea

în eroare, care urmăresc să degradeze, să perturbe și chiar să distrugă capacitatea adversarului de a lua decizii și de a acționa, având în vedere furnizarea către inamic de false informații operaționale, menite să fundamenteze decizia acestuia, în mod eronat⁹.

În lucrarea sa, *“The anatomy of Russian information warfare”*, Jolanta Darczewska aduce în atenție faptul că autorii ruși înțeleg războiul informațional ca reprezentând „influențarea conștiinței maselor, ca parte a rivalității dintre diferite sisteme civilizationale, prin utilizarea mijloacelor speciale de control al resurselor informaționale, ca arme specifice acestui domeniu de acțiune. În felul acesta, realizându-se un mix al mediilor militar, non-militar, cibernetic și social, făcând referiri directe la „Războiul Rece” și „războiul psihologic” dintre Est și Vest”¹⁰.

Spațiul cibernetic este un mediu important de ducere a acțiunilor specifice războiului informațional și implicit, războiului hibrid, având în vedere că în spațiul cibernetic câmpul de luptă este deschis atât oponentilor cât și susținătorilor, opiniile ambelor tabere putând fi „modelate” prin operațiuni specifice. Astfel, operațiunile informaționale care asigură extinderea manipulării socio-psihologice, se situează în așa numita „zonă gri” a eroziunii limitei dintre război și pace, unde acțiunile din spațiul cibernetic sunt considerate a fi apte a declanșa ostilități, dar fără cadrul obișnuit al războiului formal.¹¹ Astfel, linia de separare dintre război și pace poate fi ușor distrusă în mediul cibernetic specific războiului informațional, putând fi provocate daune semnificative inamicului fără a depăși linia existentă dintre pace și război.

Totodată, acțiunile ostile ale F. Ruse au evidențiat în practica războiului informațional, o renaștere și implicit, modernizare a vechilor tehnici sovietice de subversiune și destabilizare precum „sabotaj, tactici diversioniste, dezinformare, stare de teroare, manipulare, propagandă agresivă, inclusiv exploatarea potențialului de proteste în cadrul populației locale”¹². În fapt, această abordare multidimensională, permite îndeplinirea obiectivelor propuse, dând naștere la noi metode de atac asupra țintei într-un mod netradițional, dar foarte creativ, războiul informațional derulat de F. Rusă, cu întreaga sa gamă de manifestări, fiind centrat pe

importanța utilizării și controlării informației, ca obiect al operațiunilor sale.¹³

Astfel, informația poate fi transmisă în forma dorită, în cadrul unor campanii de propagandă și dezinformare, în contextul unor demonstrații sau adunări, declarații oficiale, discursuri, înregistrări video, transmisiuni pe canale media de știri consacrate sau special înființate, în cadrul mesajelor care circulă pe platforme de socializare precum YouTube, WhatsUp, etc.

Cu privire la aceste campanii rusești de propagandă și dezinformare, abordarea occidentală s-a concentrat, cu deosebire, pe aplicarea de contramăsuri ce implică prezentarea și/sau demonstrarea adevărului. Această abordare pornește de la presupunerea, foarte des răspândită, că dezinformările rusești eșuează fie pentru că „le lipsește plauzibilitatea”¹⁴, fie pentru că sunt „ineficiente, contraproductive, ușor de identificat și contracarat”¹⁵. Această abordare superficială „determină nu doar omisiunea altor elemente de interes din cadrul dezinformării, ci și ignorarea faptului că evaluarea credibilității unei informații lansate în spațiul public nu este întotdeauna un indicator al succesului campaniilor rusești de război informațional”¹⁶. Evaluarea credibilității unei informații lansate în spațiul public trebuie conectată, cu preponderență, la caracteristicile populației țintă, motiv pentru care dezinformarea rusească nu caută doar să propage o idee, ci se focalizează asupra destabilizării societății statului-țintă, exploatăndu-i vulnerabilitățile, sădind semințe ale neîncrederii, dezbinării, urii, etc.

Așa cum este știut, propaganda rezidă în acțiunile desfășurate sistematic în vederea răspândirii unor doctrine, teorii, opinii, pentru a le face cunoscute și acceptate, „cu scopul de a câștiga adepți”¹⁷. Dar, în cazul Federației Ruse, propaganda urmărește cu deosebire respectarea unor principii cel al unui impact masiv și de lungă durată, principiul clarității mesajului și al utilizării cuvintelor cheie (mesajul este formulat simplu, dar abundă în termeni care înflăcăreză auditoriul), principiul determinării emoționale (transmiterea unor mesaje care sensibilizează publicul, de cele mai multe ori cu substrat naționalist, conducând la manifestări exacerbate) și principiul catalogărilor presupus evidente (tezele propagandei fiind aso-

ciate cu mituri politice nou create, care portre-tizează acțiunile Rusiei în culori favorabile).¹⁸

Profesorul britanic Ben O'Loughlin explica în lucrarea sa „*The permanent campaign*”, că războiul hibrid dus de Rusia nu doar destabilizează simțul certitudinii publicului cu privire la diferite evenimente, totodată, această strategie are și darul de a submina caracteristicile fundamentale ale informației și credibilității dezbaterilor ce se presupune că vor avea loc în contextul informației în cauză¹⁹. În acest cadru de erodare a adevărului, Federația Rusă abordează diferite narațiuni, în esență, neplauzibile și contradictorii, dar care se bucură de un expozeu dinamic și atractiv, ușor de asimilat, credibil în mediul în care a fost diseminat, țintind anumite grupuri ale audienței.

Narațiunea promovată de Federația Rusă poate fi văzută ca o armă ofensivă, efectele sale fiind discreditarea Occidentului și transferul culpei pe umerii acestuia. Interesant este faptul că acest transfer al culpei, poziționează Moscova de fapt, în situația de a se apăra prin intermediul unor narațiuni favorabile/părtinitoare, utilizând diferite tehnici, care se rezumă la: respingerea adevărului, denaturarea realității, distragerea atenției și diseminarea disperării.²⁰

Respingerea adevărului este cel mai adesea instrumentată prin negarea lui și denigrarea celui care aduce acuzații.²¹

Denaturarea realității reprezintă o tehnică fundamentală, pusă în scenă cu precădere de oficialii ruși și mass-media aservită, aceștia dezvoltând o tendință puternică de a distorsiona informațiile, pentru ca mai târziu, acestea să devină parte a unei narațiuni acceptate de un public cât mai numeros.²² Astfel, în războiul de cucerire purtat contra Ucrainei, media oficială rusă prezintă acest conflict ca fiind unul justificat prin caracterul intrinsec agresiv al regimului de la Kiev pe care îl denumește „fascist” sau „nazist”, enumerând diverse evenimente istorice și distorsionându-le semnificația spre a construi narațiuni justificatoare. Cea mai mare parte a populației ruse pare să accepte acest adevăr oficial furnizat de mediile aservite regimului putinist.

Distragerea atenției de la activitățile Rusiei și ale aliaților săi, cea de-a treia tehnică uzitată din arsenalul războiului informațional rus, este realizată prin lansarea de acuzații incitante, cel

mai adesea false, menite să capteze atenția și să deturneze preocuparea și interesul publicului țintă, de la acțiunile ostile menite să slujească interesele Moscovei.²³ De asemenea, o altă metodă în cadrul acestei tehnici, o reprezintă folosirea contextului creat de mediatizarea amplă a unor evenimente importante în plan regional și internațional, cu scopul disimulării schimbării de *status-quo*, bune exemple fiind circumstanțele declanșării războaielor din Georgia din anul 2008 (apropierea alegerilor prezidențiale din SUA, a Jocurile Olimpice de la Beijing) și Ucraina din 2014 (Jocurile Olimpice de la Soci).

Cea de-a patra tehnică utilizată de Rusia în slujba dezinformării este diseminarea disperării, avertizând că acțiunile pe care Moscova este nevoită să le inițieze, ca urmare a nevoii de a oferi un răspuns cel puțin pe măsura provocării, vor avea consecințe severe pentru cei care au planificat provocarea.²⁴ Un exemplu în acest sens îl constituie atitudinea și acțiunile întreprinse de Moscova ca răspuns la dorința Ucrainei de a se orienta pe axa UE-NATO. Efectul este acela de a intimida oponentii, de a încuraja opoziția și, în mod ideal pentru Rusia, de a determina o schimbare în planul propriilor interese strategice, justificată ca o consecință a relației cauză-efect.

Mesajele care ascund în narațiunea lor astfel de tehnici aparțin materialului propagandistic și dezinformării cu care Rusia seamănă îndoieli și neîncredere, urmărind atingerea unor obiective bine stabilite, folosindu-se preponderent de spațiul mediatic. Astfel, mesajul urmează calea de la emițător la receptor, iar acesta din urmă – populația rusă fiind captiva unei bule create de autorități cu ajutorul mass media - se află cel mai adesea în ipostaza de a crede ceea ce i se transmite, adevărul fiind greu de validat.

Creșterea potențialului dezinformării – obiectiv important al războiului informațional

Cu ajutorul mediei tradiționale (tv, radio și presa scrisă), dar și a rețelelor de socializare, dezinformarea rusă a înregistrat o victorie

importantă, eludând linia dintre știrile obiective, neutre și cele aservite Kremlinului, ceea ce uneori a produs un sentiment de confuzie, cu precădere, în mass-media occidentală, și în gândirea unei părți a populației occidentale. În acest scop, racolarea de către Moscova a personalului din mass-media vestică reprezintă un factor ce contribuie la promovarea politicilor acestui stat.

Având în vedere aspectele menționate, accentul ar trebui să fie pus pe educarea și informarea cât mai largă a audienței, astfel încât decizia privind credibilitatea surselor de informare să fie realizată în cunoștință de cauză.

Dezvoltarea acestui tip de reziliență este un proces îndelungat, care necesită consecvență și perseverență, mai ales dacă avem în vedere că plasarea dezinformării este atât de facilă prin intermediul Internet-ului, a platformelor precum Twitter (în prezent denumită X), care permit intruziunea de informații false în principalele agenții de știri.²⁵

Apariția numeroaselor bloguri și forumuri de amatori, care promovează diverse narațiuni, a condus la contaminarea substanțială a mediului de audiență cu știri al căror grad de credibilitate reprezintă o necunoscută.

Odată cu plasarea dezinformării în fluxul informațional, aceasta câștigă tot mai multe valențe, concomitent cu preluarea sa, inclusiv de către medii tradiționale de transmitere a știrilor (TV, radio și ziarele). Astfel de acțiuni sunt facilitate de grupările pro-ruse, omniprezente în arealul informațional, care exploatează caracteristicile specifice ale relației dintre media tradițională și *social-media*, cu scopul de a planta și propaga dezinformarea.²⁶

Alte instrumente utilizate în scopul dezinformării, sunt așa numiții „*trolli*”, mai exact spus „*trolli* pro-rusi”, grupuri de indivizi care identifică site-uri și instrumente media foarte vizitate/accesate de publicul larg, și care postează comentarii pentru a dirija dezbaterile cititorilor către concluzii favorabile interesului Moscovei.²⁷ Aceștia răspândesc o ideologie specială și, cel mai probabil, operează sub îndrumarea și în directă coordonare a unor structuri specializate în ducerea războiului informațional, urmărind atingerea obiectivelor strategice ale statului rus. Ei se detașează de acțiunea tipică, clasică de *trolling*, utilizând

în mod fundamental dezinformarea, difuzând teorii ale conspirațiilor, stimulând controverse și urmărind câștigarea unei audiențe cât mai însemnate.

Cercetătorul leton Mārtiņš Daugulis descrie și alte tehnici de creștere a potențialului dezinformării, instrumentate de Moscova în spațiul virtual, care vizează anumite grupuri sociale. Astfel, sunt înființate diferite site-uri și bloguri, care se legitimează prin specificul activității derulate, concretizat în interacționarea cu numeroși subiecți, atrași de mesaje sau imaginile de promovare, care înfățișează adesea personaje feminine („*bikini troll*”).²⁸ Astfel, în spatele unei legitimități aparente, se pornește un motor fantastic al multiplicării numărului de adepți, de vizitatori, activitatea informațională desfășurată în acest cadru, fiind greu de identificat și monitorizat. Aceste site-uri și bloguri inițial latente, se pot transforma în instrumente eficiente pentru diseminarea la scară largă a propagandei și dezinformării, rețeaua de adepți construită, potențându-le activitatea pentru care au fost create. Există studii care arată că mesajele lansate pe aceste site-uri și bloguri, influențează în sensul dorit, o mare parte a comunității de pe internet, în ciuda unei abordări primitive.²⁹

Este suficient să extrapolăm, luând în considerare și alte tactici, tehnici și proceduri utilizate în infraționile din spațiul cibernetic și vom avea adevărata dimensiune a acțiunilor care vizează maximizarea dezinformării ca obiectiv important în cadrul războiului informațional. Astfel, observatorii campaniilor cibernetice derulate pe timpul conflictului din Ucraina din 2014, au menționat cum un virus *malware* a fost instrumentat astfel încât să acceseze pe YouTube și Twitter înregistrări video pro-ruse care prezentau în mod repetat dezinformări.³⁰

Activitățile cibernetice desfășurate de Rusia sunt esențiale pentru dezinformarea ofensivă, dar în ceea ce privește abordarea occidentală a amenințărilor cibernetice, aceasta se concentrează pe implementarea unor răspunsuri pur tehnice la acest tip de amenințare, în mare parte, ignorând interfața cu războiul informațional, în sensul lui, cuprinzător. Nu trebuie să neglijăm aprecierile teoreticienilor care menționează că războiul informațional

duș de statul rus se desfășoară continuu, atât pe timp de pace, cât și pe timpul conflictului armat, nefiind greșit să luăm în considerare posibilitatea de a fi receptorul acestui tip de război, chiar în acest moment.³²

Concluzii

Viziunea occidentală, focalizată pe rezolvări tehnice, nu este totdeauna suficientă pentru a contracara abordarea comprehensivă adoptată de Rusia. Această abordare aduce în atenție faptul că pregătirea acestei țări pentru posibile noi ofensive în domeniul informațional, se desfășoară continuu și este centrată pe culegerea de informații, identificarea vulnerabilităților și testarea diverselor tactici, tehnici și proceduri de manipulare. Astfel, ținta primară a războiului informațional rus și totodată a dezinformării și propagandei, rămâne conștiința maselor, care trebuie trezită și avertizată cu privire la acest tip de amenințări, antrenând, într-o primă etapă, vigilența față de încercările Moscovei care pot îmbrăca, în aparență, cele mai prietenoase forme. Credem că, spre deosebire de abordarea occidentală a războiului informațional, bazată pe elementul tehnic pus în contextul globalizării³³, abordarea rusă a avut și are în vedere perspectiva socio-culturală și psihologică, utilizând spațiului informațional ca mijloc de control al informației.

Analiza mijloacelor angajate și a efectelor obținute dezvăluie un tipar al comportamentului Rusiei, care demonstrează că Moscova urmărește multiple și simultane campanii hibride împotriva unor ținte aflate nu doar în imediata sa vecinătate. Apreciem că evidențierea dimensiunii reale a războiului informațional rus are ca efect poziționarea propagandei și dezinformării duse de această țară, printre amenințările severe la adresa securității unui stat-țintă.

Cu siguranță nu vom putea vorbi despre o soluție unică, percepută ca antidot, în contracararea acestor amenințări generate de războiul informațional derulat de Federația Rusă, fiecare stat fiind îndreptățit să acționeze ținând cont de vulnerabilitățile proprii. Cu toate acestea, trebuie avut în vedere faptul că o acțiune concerta-

tă, la nivel regional a statelor vizate de acțiunile războiului informațional, poate veni în sprijinul diminuării impactului destabilizator.

Este nevoie de consolidarea rezilienței în domeniul acestor amenințări, care trebuie privită dincolo de nivelul instituțional, implicând și societatea civilă, fiind necesară elaborarea unui răspuns adecvat la provocărilor războiului informațional dus de Rusia, dar fără a promova cenzura și fără a împiedica libertatea intelectuală. În acest sens, agențiile guvernamentale și neguvernamentale, mediul academic, formatorii de opinie, mass-media, persoanele publice, toți au un rol important în fața agresiunilor de tip hibrid, prin ridicarea nivelului de conștientizare prin formarea unei culturi în domeniul rezilienței informaționale.

Note

¹ Studii citate de Gavin Wilde and Justin Sherman, "No Water's Edge: Russia's Information War and Regime Security", <https://carnegieendowment.org/research/2023/01/no-waters-edge-russias-information-war-and-regime-security?lang=en>, 4 ianuarie 2023. Vezi și U.S. Foreign Military Studies Office, *The Russian Military and the Revolution in Military Affairs: A Case of the Oracle of Delphi or Cassandra?*, Jacob W. Kipp (Fort Leavenworth: Foreign Military Studies Office, June 1995), 27.

² Russian Federation, *Information Security Doctrine of the Russian Federation*, 2000, <https://base.garant.ru/182535>.

³ Russian Federation, *Military Doctrine of the Russian Federation*, 2000, https://www.ng.ru/politics/2000-04-22/5_doktrina.html.

⁴ Russian Federation, *Information Security Doctrine of the Russian Federation*, 2016, <https://publicintelligence.net/ru-information-security-2016>.

⁵ Russian Federation, *National Security Strategy of the Russian Federation*, March 2021, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>.

⁶ Gavin Wilde and Justin Sherman, "No Water's Edge: Russia's Information War and Regime Security", <https://carnegieendowment.org/research/2023/01/no-waters-edge-russias-information-war-and-regime-security?lang=en>, 4 ianuarie 2023.

⁷ Sascha-Dominik Dov Bachmann, Dries Putter, Guy Duczynski, „Hybrid warfare and disinformation: A Ukraine war perspective”, *Global Policy*, Volume 14, Issue 5, 2023, pp. 858-867, disponibil online: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1758-5899.13257> accesat la 02.03.2024.

⁸ Strategy of the National Security of the Russian Federation, approved decree of the President of the Russian Federation on July 2, 2021. No 400, https://rusmilsec.blog/wp-content/uploads/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf, pp. 12-13.

⁹ Jolanta Darczewska, *The Devil Is In The Details: Information Warfare In The Light Of Russia's Military Doctrine*, Center for Eastern Studies, Varsovia, 2015, pp.9-16, disponibil online: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_50_ang_the-devil-is-in_net.pdf accesat la 25.11.2020.

¹⁰ AJP-3.10, Allied Joint Doctrine For Information Operations, disponibil online: <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> accesat la 25.11.2020.

¹¹ Jolanta Darczewska, *The anatomy of Russian information warfare*, Centre for Eastern Studies, Point of View, Number 42, Warsaw, 2014, p. 12, disponibil online: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf accesat la 11.03.2024.

¹² Sascha-Dominik Dov Bachmann, Dries Putter, Guy Duczynski, *Op.cit.*, pp. 858-862.

¹³ Jolanta Darczewska, *The Devil Is In The Details: Information Warfare In The Light Of Russia's Military Doctrine*, Center for Eastern Studies, Varsovia, 2015, p.7, disponibil online: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_50_ang_the-devil-is-in_net.pdf, accesat la 01.06.2020.

¹⁴ Ibidem, pp. 9-16.

¹⁵ Lawrence Freedman, „Ukraine and the Art of Limited War”, *Survival: Global Politics and Strategy*, 56:6, 7-38, December 2014–January 2015, *apud*. Keir Giles, *The Next Phase Of Russian Information Warfare*, NATO Strategic Communications Centre Of Excellence, 2016, p.6, disponibil online: <https://stratcomcoe.org/publications/the-next-phase-of-russian-information-warfare/176>, accesat la 01.04.2024.

¹⁶ Mark Galeotti, „The west is too paranoid about Russia's information war”, *The Guardian*, 07.07.2015, *apud* Keir Giles, *Op.cit.*, p. 6.

¹⁷ Keir Giles, *Op.cit.*, p. 6.

¹⁸ Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p.885.

¹⁹ Jolanta Darczewska, *The anatomy of Russian information warfare*, Centre for Eastern Studies, Point of View, Number 42, Warsaw, 2014, p.25, disponibil online: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf accesat la 11.03.2024.

²⁰ Ben O'Loughlin, *The permanent campaign*, Media, War & Conflict, Vol. 8(2), SAGEPub, 2015, p.169, disponibil online: <http://www.warandmedia.org/wp-content/uploads/2015/07/O'Loughlin2015ThePermanentCampaignMWC.pdf>, accesat la 07.04.2024.

²¹ Ben Nimmo, *Anatomy of an info-war: How Russia's propaganda machine works, and how to counter it*, Central European Policy Institute, 2015, disponibil online: <https://www.stopfake.org/en/anatomy-of-an-info-war-how-russia-s-propaganda-machine-works-and-how-to-counter-it/>, accesat la 19.06.2020.

²² *Idem*.

²³ *Idem*.

²⁴ *Idem*.

²⁵ *Idem*.

²⁶ Dominique Geissler, Dominik Bär, Nicolas Pröllochs, Stefan Feuerriegel, „Russian propaganda on social media during the 2022 invasion of Ukraine”, *EPJ Data Science*, Springer Open Jurnal, 2023, pp.7-17, disponibil online: <https://epjdatascience.springeropen.com/articles/10.1140/epjds/s13688-023-00414-5>, accesat la 23. 02. 2020.

²⁷ Polina Tikhonova, „Russia Hacking Your News”, *ValueWalk*, 02.02.2020, disponibil online: <https://www.valuwalk.com/russia-hacking-your-news/> accesat la 17.03.2024.

²⁸ Jessikka Aro, „The cyberspace war: propaganda and trolling as warfare tools”, *European View*, 2016, disponibil online: https://www.researchgate.net/publication/302595818_The_Cyberspace_War_Propaganda_and_Trolling_as_Warfare_Tools accesat la 01.06.2020.

²⁹ Keir Giles, *Op.cit.*, p. 10.

³⁰ Andris Spruds, Anda Rožukalne, Klavs Sedlenieks, Mārtiņš Daugulis, Diana Potjomkina, Beatrix Tölgyesi, Ilvija Bruge, *Internet Trolling as a hybrid warfare tool: the case of Latvia*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2016, p. 62, disponibil online: https://stratcomcoe.org/pdfs/?file=/publications/download/full_report_trolling_25012016.pdf?zoom=page-fit accesat la 12.03.2024.

³¹ Kogan, R. „Bedep trojan malware spread by the Angler exploit kit gets political”, *Trustwave*, 29 April 2015. *apud* Keir Giles, *Op. cit.*, p. 11.

³² Ulrik Franke, *War by non-military means Understanding Russian information warfare. Understanding Russian information warfare*, Swedish Defence Research Agency (FOI), 2015, p.42, disponibil online: <https://johnhelmer.net/wp-content/uploads/2015/09/Sweden-FOI-Mar-2015-War-by-non-military-means.pdf>, accesat la 24.02.2024.

³³ Media-(Dis)information-Security, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/5/pdf/2005-deepportal4-information-warfare.pdf, accesat pe 10 mai 2024. La nivelul NATO, războiul informational este descris astfel: „Information warfare is an operation conducted in order to gain an information advantage over the opponent. It consists in controlling one's own information space, protecting access to one's own information, while acquiring and using the opponent's information, destroying their information systems and disrupting the information flow. Information warfare is not a new phenomenon, yet it contains innovative elements as the effect of technological development, which results in information being disseminated faster and on a larger scale”.

RECENZII

Francis Fukuyama, 2018: *Identitate. Nevoia de Demnitate și Politica Resentimentului*, Farrar, Straus and Giroux, SUA, 240 p.

Teodora-Ioana MORARU

Volumul lui Francis Fukuyama, tradus în limba română în anul 2022 (la Editura Humanitas – traducătoare Irina Manea), este fundamental pentru înțelegerea modului în care este percepută identitatea în contextul imprevizibilității mediului de securitate socio-politic la nivel internațional. Lecturarea cărții reprezintă o oportunitate de analiză pentru experții români din domeniul socio-politic, dar și pentru cititorii interesați de înțelegerea evoluțiilor individuale și sociale în raport cu statul-națiune.

Francis Fukuyama, cercetător în domeniul politicii internaționale, este în prezent președinte al consiliului editorial al American Purpose, Senior Fellow la Institutul Freeman Spogli pentru Studii Internaționale și Director al Centrului pentru Democrație, Dezvoltare și Stat de Drept de la Universitatea Stanford. Printre lucrările sale notabile se numără „*Liberalism and Its Discontents*” (2022), „*Political Order and Political Decay*” (2014) și „*The End of History and the Last Man*” (1992).

Lucrarea subsumată domeniului politologiei este structurată în 14 capitole, care urmăresc dezvoltarea ideii de identitate în epoca contemporană, cu accente asupra impactului politicii, ideologiei și a populismului: *Politica demnității; A treia parte a sufletului; Înăuntru și în afară; De la demnitate la democrație; Revoluțiile demnității; Individualismul expresiv; Naționalism și religie; Adresa greșită; Omul invizibil; Democratizarea demnității; De la identitate la identități; Noi, poporul; Povești despre popoare; Ce este de făcut?* Lucrarea se încheie cu o bibliografie relativ scurtă, care conține în mod deosebit publicații de specialitate din rândul cercetătorilor științifici americani și europeni și a politologilor anglo-saxoni.

În lucrarea recenzată, preocuparea principală a lui Francis Fukuyama este politica identității, reprezentată în special de „practicanții politicii de resentiment” (p. 9) în care o populație națională „crede că are o identitate care nu primește o recunoaștere adecvată” (p. 10). Din punctul său de vedere, identitatea provine din „distincția între sinele interior și o lume exterioară a regulilor și normelor sociale” (pp. 9-10), în timp ce sinele interior reprezintă elementul fundamental al demnității umane. Perspectiva acestuia este una preponderent neoconstructivistă, autorul înglobând concepte asociate auto-determinării față de stat, ilustrate în aria intereselor legitime ale populației.

Fukuyama explorează o contradicție esențială a căutării identității umane, definită prin conceptul grec de *thymos*¹ (p. 9). Autorul argumentează că, în ciuda progresului modernismului în promovarea unei demnități umane universale prin intermediul democrației și dreptului internațional, tendința actuală de definire a unor valori umane comune implică consecințe nedorite². Astfel, importanța identităților colective asumate de către statele occidentale expun societățile la o serie de vulnerabilități sociale cu impact global. În acest sens, Fukuyama subscrie

retoricii filozofului francez Alexandre Kojève, evidențiind lupta inevitabilă dintre individualismul secular și comunitarianismul fervent³ (p. 38). Mesajul promovat de acesta este susținut de exemple precum implementarea patriotismului în locul naționalismului în Marea Britanie (p. 124).

Un element deosebit analizat de Fukuyama în lucrarea sa (pp. 120-146) este gradul în care politica identității promovată la nivel statal promovează diviziunea și polarizarea societății. În acest sens, autorul sugerează că punerea pe loc secund a identității personale amplifică tensiunile sociale și conduce la fragmentarea societății la nivel global, în lipsa recunoașterii rolului fiecărui individ în realizarea echilibrului social.

Sub auspiciul analizei impactului schimbării ideologice a partidelor occidentale de stânga, odată cu acceptarea „logicii economiei de piață” (p. 76), autorul argumentează că sistemul politic global din ultimul deceniu este caracterizat de retorica personalităților cu orientări naționaliste, populiste sau religioase, precum Vladimir Putin, Jarosław Kaczyński, Recep Tayyip Erdoğan și reprezentanți ai partidelor din Țările de Jos și Franța. Argumentarea are ca obiectiv validarea tezei conform căreia partidele populiste și naționaliste devin predominante în peisajul politic datorită creșterii impactului politicii identității.

În același timp, Fukuyama (pp. 101-110) susține că statutul economic și nivelul salarial sunt relevante pentru demnitatea individuală și recunoașterea în societate. Din analiza acestuia se poate infera faptul că sărăcia conduce la o lipsă de vizibilitate și recunoaștere în societate, care afectează în mod indirect percepția de sine a indivizilor și respectiv demnitatea percepută.

Un alt subiect dezvoltat de Fukuyama în cartea sa (pp. 78-93) este interacțiunea dintre naționalism și religie, susținând că ambele reprezintă forme de politică identitară (p. 79), cu rădăcini comune în dorința de recunoaștere publică a identității colective (p. 85). Viziunea autorului subliniază caracterul subiectiv al categorizărilor comunităților musulmane drept extremiste din partea mediului politic internațional.

Autorul (pp. 111-124) investighează evoluțiile fenomenelor contemporane, precum mișcările secesioniste, revoluțiile, naționalismul și islamismul, pledând pentru o înțelegere mai subtilă a naturii umane. Inspirat din „Republica” lui Platon, Fukuyama abordează conceptul de „a treia parte a sufletului” (p. 36) pentru a explica comportamentul uman aparent irațional sau imprevizibil coroborat cu acțiunile din sfera politică. În acest cadru, Fukuyama introduce noțiunile de *isothymia* și *megalothymia* (p. 124), fundamentale în analiza sa: în timp ce *isothymia* alimentează spiritul democratic, reprezentând dorința de recunoaștere a egalității în societate, *megalothymia* este considerată antitetică democrației moderne, reprezentând dorința de recunoaștere a superiorității față de ceilalți. În viziunea lui Fukuyama, democrația contemporană impune *isothymia* în detrimentul *megalothymia*, aspect incompatibil cu valorile umane fundamentale. Argumentele folosite coroborează elemente filozofice antice cu realitatea socială contemporană, făcând dificilă evaluare obiectivă a concluziilor acestuia, deși exprimă coerență și evoluează natural în argumentarea tezei sale.

În ceea ce privește fenomenul migraționist, Fukuyama (pp. 131-135) critică statele în care naționalismul populist de dreapta are o influență semnificativă în mediul politic, susținând că nu au reacționat în concordanță cu viziunea politică occidentală. Acesta oferă ca exemple pentru validarea ideilor exprimate partide și mișcări politice precum Partidul Adunarea Națională din Franța, Partidul Popular pentru Libertate și Democrație din Olanda, Partidul Popular Danez, Alianța Fidesz din Ungaria, Partidul Alternativa pentru Germania și mișcarea Brexit din Marea Britanie⁴ (p. 133).

O observație cu impact deosebit asupra dimensiunii socio-culturale și politice a securității o reprezintă, de asemenea, faptul că europenii au preluat și integrat în mare parte conceptul de multiculturalitate în procesul de dezvoltare colectivă la nivel statal. Conform autorului, însă, „asimilarea într-o cultură dominantă devine mult mai dificilă pe măsură ce numărul imigranților crește în raport cu populația autohtonă” (pp. 171-177). În acest sens, Fukuyama concluzionează că legislația statelor membre ale Uniunii Europene bazate pe *jus sanguinis*⁵ necesită a fi reformată având ca fundament *jus soli*⁶ (pp. 171-177) pentru a evita discriminarea sau favorizarea anumitor grupuri etnice în raport cu celelalte.

Fukuyama (pp. 182-183) concluzionează prin exprimarea nesiguranței față de evoluția societății globale din prezent, aducând în discuție efectele negative ale hipercentralizării sociale, care, în viziunea sa, va determina fragmentarea identității colective, deși conceptul din urmă reprezintă fundamentul procesului de integrare democratică la nivelul relațiilor internaționale. Acesta reafirmă teza inițială prin oferirea unei soluții pentru devierea tendințelor populiste și naționaliste, și anume implementarea identității colective la nivel social prin respectarea demnității umane și a identității personale și prin prioritizarea necesității cetățeanului de a se afirma în societate.

Pe parcursul lecturării cărții, se observă o schimbare de poziție a autorului față de lucrările anterioare (Fukuyama, 1992). În ansamblu, argumentele folosite de Fukuyama sugerează că liberalismul a jucat un rol semnificativ în promovarea demnității umane și a progresului economic. Totuși, neoliberalismul excesiv a avut consecințe nefaste, subliniind astfel imperativul unei abordări echilibrate și responsabile în elaborarea politicilor economice și sociale, contrar opiniilor exprimate în lucrări anterioare precum conceptul de „sfârșit al istoriei”. Acest aspect denotă interesul acordat perspectivei neoconstructiviste, care susține necesitatea auto-determinării populației separat de conceptul de stat.

Există o serie de critici care pot fi aduse lucrării recenzate. O primă critică surprinde lipsa implicării în discursul său a conceptelor emergente cu impact major asupra subiectului în discuție, precum *social media*, războaiele informaționale și digitalizarea excesivă. Aceasta determină goluri în imaginea de ansamblu creată asupra conceptului de identitate socială și integrare socială, elementele semnalate fiind direct corelate cu ego-ul personal al individului. O altă critică constă în prioritizarea din partea autorului a punctelor de vedere occidentale cu privire la aspectele social-politice analizate, putând fi observat un subiectivism care poate determina invalidarea parțială a conținutului lucrării, în termeni de realitate socială la care se raportează.

Teodora-Ioana Moraru, ofițer în cadrul Ministerului Apărării Naționale

Note

¹ în esență, *thymos* reprezintă o parte a sufletului care alimentează aspirația umană pentru demnitate;

² acest aspect este ilustrat de crize economice majore, precum criza financiară globală din anul 2008 și criza din zona euro din anul 2010 asociată recesiunii economice ca urmare a creșterii costului împrumuturilor;

³ comunitarianismul fervent se referă la susținerea dedicată a principiilor comunitariene, cu accent pe implicarea activă a individului în viața comunității și pe responsabilitățile sociale pe care le are față de aceasta;

⁴ entitățile și mișcările menționate au promovat o poziție contrară a porților deschise;

⁵ trad. drepturi inerente;

⁶ trad. drepturi teritoriale.

EVENIMENTE ȘTIINȚIFICE

CONCLUSIONS

resulting from the international conference “NATO - 75 years of Collective Defence. Under- standing the Past to Approach the Future”

Bucharest, April 2-4, 2024

On the occasion of the 75th anniversary of the creation of the North Atlantic Treaty Organization, the Institute for Political Studies of Defence and Military History (ISPAIM) organized, on April 2-4, 2024, the international conference “NATO - 75 Years of Collective Defence. Understanding the Past to Approach the Future”. The event took place under the auspices of the Ministry of National Defence, coordinated by the Department for Defence Policy, Planning and International Relations.

The conference aimed to provide a platform for deepening scientific dialogue and debates on the origins, establishment process, history and evolution of NATO, with the goal of contributing to a better understanding of the importance of the role and missions of the most powerful and enduring alliance in history.

The event brought together esteemed historians and international relations specialists from research centres and prestigious universities from abroad, including George Washington University, Harvard University, Oxford University, Sciences Po, King’s College, London School of Economics, Complutense University of Madrid, NATO Defence College in Rome, University of Padua, as well as from within the country, such as Babeş-Bolyai University in Cluj-Napoca, University of Bucharest and A.D. Xenopol Institute of History in Iași. Additionally, the conference was attended by researchers from military institutes in Germany, Türkiye, Poland, the Netherlands and Latvia. The conference represented 13 NATO member states – Bulgaria, Germany, France, Italy, Latvia, the United Kingdom, the Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Spain, the United States of America, and Türkiye. It is important to emphasize that such events contribute to strengthening inter-institutional cooperation, enhancing collaboration and fostering ties in the field of military history and security studies research.

As a result of the presentations and subsequent discussions, a series of considerations and useful responses emerged for understanding the issues discussed during the conference:

- **NATO’s deterrence policy**

- One of the central elements of deterrence is the language/manner in which the threat is formulated

- by analysing the manner in which Article 5 of the North Atlantic Treaty was elaborated, its relevance for deterring aggressors and avoiding potential war was highlighted* to achieve the desired effect, it was emphasized that the use of impactful messages is necessary, supported, on one hand, by appropriate capabilities and, on the other hand, by solidarity within the Alliance (the ability to quickly achieve consensus);

- Currently, within NATO, there are attempts to expand the applicability of Article 5 to areas such as hybrid warfare, cyber warfare, or even space.

→ the analysis of the effectiveness of the “deterrence vs. détente” strategy and its role in ending the Cold War has been a constant concern of historians over the past three decades.

– the school of thought that focuses exclusively on détente in explaining the end of the Cold War was criticized, highlighting the success of NATO’s dual approach (deterrence vs. détente). It was shown that the Soviet Union’s participation in the détente process during the 1970s and 1980s was motivated by the difficulty of keeping up with the arms race;

– the possibility of NATO currently applying a dual approach in its relationship with the Russian Federation was also analysed;

– even though the Russian Federation began to show aggression as early as 2008 (Georgia) and annexed the Crimean Peninsula in 2014, the topic of deterrence, whether conventional or nuclear, only became a priority for the North Atlantic Alliance after the massive Russian military intervention that began in February 2022 in Ukraine;

– in these circumstances, a dual approach by NATO cannot be applied effectively until a credible deterrence posture is consolidated in Europe, allied support for Kyiv is increased, Russia is defeated, and its forces are withdrawn from Ukraine;

→ in an increasingly problematic international context (with multiple decision-making centres), risk-sharing must remain a fundamental approach for NATO’s nuclear deterrence practice. Partnership between the United Kingdom and France should be encouraged (through increasing the number of joint exercises between the forces of the two states and exchanging nuclear technology), while the United States should not abandon its nuclear commitment to Europe;

→ currently, within NATO, there is no comprehensive process of reflection on nuclear deterrence (lack of a “nuclear IQ”);

→ according to a national survey conducted in Latvia in 2023, regarding the measurement of the perception of the effectiveness of NATO deterrence measures in the Baltic states, the following results were obtained:

– less than half of the population (42.7%) believe that NATO’s military power surpasses that of Russia, that NATO’s military support will be sufficient to repel a Russian aggression (47.3%) and that European NATO members will be able to defend the Baltic states without the involvement of the USA (23.7%);

– the majority of Latvians have confidence in the battle groups deployed in the Baltic states, believing that these will not be withdrawn under pressure from Russia (68.4%) and will fight against the Russian army in the event of aggression (71.4%);

– the significant Russian minority in the Baltic states does not pose a threat to their security, and, in the event of aggression, the Russian Federation will not receive significant support from ethnic Russians, as its reputation is tarnished by the atrocities committed against civilians by the Russian forces in Ukraine.

• the military functioning of the North Atlantic Alliance

→ the success of the North Atlantic Alliance has been contributed to by a series of factors, such as: standardization of military equipment; common interest among allies to act together for peaceful resolution of disputes; the NATO political and military system has continuously adapted; the military involvement of the USA in ensuring European security (which has tended to decrease in recent times);

→ right after the end of the Cold War, in an initial stage, NATO faced an identity crisis and focused its attention on external missions (“out of area operations”), benefiting from the advantages of an extended period of peace (“cashing in the peace dividend”). Late on, however, against the backdrop of aggressive actions by the Russian Federation, the Alliance was compelled to accept a return to the logic of power politics;

→ furthermore, in the new international context, there is the risk that the commitment of the United States to Article 5 could become less firm, in which case European states must become capable to defend themselves independently and to strengthen the deterrence mechanism;

- **comparative analysis NATO – Warsaw Pact (WTO)**

- starting from two distinct dimensions – one based on ideology and the other on the concept of power – it was concluded that the two alliances gradually acquired institutional identities in line with the preferences of the superpowers * which prompted the two organizations to become more than mere military alliances directed against each other;

- compared to NATO, the Warsaw Pact (WTO) created favourable conditions for the USSR to exercise control over its “satellites” and to prevent the removal of communist regimes installed in Eastern Europe with massive Soviet assistance (Brezhnev Doctrine);

- **since the ideological preferences of the USA remained constant, even after 1991, NATO was able to thrive, whereas the Warsaw Pact disintegrated.**

- **NATO unity**

- *Spain*

- collective memory does not faithfully record details of important historical events, with the Spanish referendum on maintaining NATO membership (1986) being a striking example in this regard * historical study is indispensable for understanding the truth about significant events in NATO’s evolution;

- the result of the referendum represented a major defeat for the Communist Party of Spain and a success for inter-allied solidarity, especially demonstrated by the United Kingdom, Federal Republic of Germany and USA. Therefore, support among allies, expressed within the boundaries of respect for national sovereignty, played an important role in maintaining NATO unity when political factions at the extremes of the political spectrum promote an anti-NATO agenda;

- Spain’s membership in NATO facilitated the consolidation of democracy and reconciliation between society and the military;

- Spain faces major challenges in aligning its NATO vision with the objectives of its defence policy, and this incongruence is one of the reasons why the defence budget remains well below 2% of the GDP threshold agreed at the NATO level;

- **for Spain, the main threats come from the Maghreb region (terrorism, illegal migration), so Russia is perceived as a secondary source of threat;**

- Spain expressed reservations regarding NATO enlargement, believing that it will be marginalized within the Alliance as attention shifts towards the East;

- to maintain its relevance, Spain initiated the establishment of the Mediterranean Dialogue and the Istanbul Cooperation Initiative within NATO, but with limited success;

- the attitude of the Spanish public is more favourable towards the European Union than NATO, as significant segments of the population harbour an anti-American sentiment based on the idea that the US promotes an imperialistic policy.

- *France*

- France’s contribution to NATO’s development is often overlooked, as France is commonly portrayed as a source of tensions within the Alliance * thus ignoring the fact that France has remained a trusted member even after withdrawing from NATO’s integrated military command structure in 1966. Additionally, in the current security context marked by Russian aggression, France strongly supports NATO’s objectives, including by assuming the framework nation role for the battle group established in Romania;

- the return of France to NATO’s integrated military command structure in 2009 aimed at reforming NATO from within, towards ensuring greater autonomy for member states, and constitutes an argument in favour of compatibility between the principles of Gaullist tradition and those underlying the functioning of the Alliance.

- *Italy*

- Italy has constantly been a reliable NATO member and a close partner of the US;

– during the Cold War, despite internal challenges to NATO membership from the Communist Party, Italy participated in Operation Gladio and hosted Jupiter missiles during the Euro-missile Crisis;

– Italy’s credibility within the Alliance strengthened after the end of the Cold War due to its steadfast support for NATO, participation in operations such as Allied Force and numerous others. Italy also contributed to deterrence and defence efforts on the Eastern Flank, including assuming the framework nation role for the battle group in Bulgaria.

→ *Türkiye*

– since joining the Alliance in 1952, Türkiye has been on the front line in Southeast Europe and Eastern Mediterranean against the threat posed by the USSR;

– currently, Türkiye acts as a bridge between NATO and Russia, while also providing a deterrent against Russia’s power projections towards the Caucasus region, the northern Caspian Sea area and the western part of Central Asia;

– the need to respect Türkiye’s interests within NATO was emphasized, considering the significant contribution made by the Türkiye within the Alliance, including through substantial budget allocations to the armed forces. This pertains to divergent views between Türkiye and its Western allies on subjects such as Syria, the Kurdish issue, and the movement of Fethullah Gülen * disregarding Türkiye’s interests inevitably increases Ankara’s dissatisfaction and encourages the propaganda of pro-Russian and pro-Chinese groups within the country;

→ the potential return of Donald Trump to the White House will generate more risks for the existence and unity of NATO than in his first term, as the challenge to the rules-based international order is much more intense than it was four years ago.

• **the evolution of NATO – Russia relation**

→ the early 1990s period was highlighted, during which the West had a positive and productive relationship with the Kremlin administration, NATO’s existence was accepted and Russia cooperated with it (Partnership for Peace), expecting to build a special relationship, still considering itself a superpower;

→ there have been two more “windows of opportunity” for building a collaborative relationship – 1997-1998 (NATO-Russia Founding Act) and 2000-2003 (NATO-Russia Council in 2002 and cooperation regarding the security situation in Afghanistan);

– in Russia’s vision, the pillars of the new European security architecture were: the Helsinki Process (OSCE), the European Economic Community and NATO;

– **over the years, Russian leaders (Yeltsin, Putin) have expressed interest in joining the Alliance, but under the condition that Russia be invited without having to go through all the necessary stages for membership * in other words, being recognized as a power within NATO, on par with the USA;**

– **Russia did not consider itself defeated by the West in the Cold War, but rather as a state that voluntarily chose the path of the dissolution of the USSR in favour of its own national interest * thus, the status of power remained intact;**

→ in all these particular contexts, the West resorted to actions that went against Russian interests, from the U.S. withdrawal from the ABM Treaty to the NATO bombing of Belgrade;

→ to know how to approach the relationship with Russia in the future, it is necessary to analyse the periods during which it functioned and what were the red lines that could not be crossed by both parties.

• **NATO relation with the “neutral countries” in Europe**

→ the aggression of the Russian Federation in Ukraine has led to a reduction in the number of neutral states in Europe, with Finland and Sweden recently becoming members of NATO.

→ Switzerland and Austria continue to maintain their neutral status, but their arguments are no longer sufficiently convincing;

→ with regards to *Switzerland*:

– an important reason for which it justifies maintaining its neutral status is its geostrategic positioning, far from the Russian threat, which has been diminished by NATO's eastward enlargement in recent decades ° this permitted Switzerland, on one hand, the possibility to maintain neutrality and, on the other hand, to benefit from the advantages of cooperation with NATO;

– without joining the alliance, it should no longer view as a given the benefits of cooperation with NATO, especially in the context of a possible military withdrawal of the USA from Europe ° a logical consequence of this change in perception would be giving up neutrality and joining the Alliance.

→ **regarding the status of neutrality, it has been stated that a state can make such an option if there is a direct interest or support from the major powers;**

• NATO enlargement

→ the Partnership for Peace has been a useful tool for cooperation, as Russia could see that NATO was no longer a threat. However, towards the end of the 1990s, Moscow began to perceive with fear and hostility NATO's enlargement into Central Europe and the Alliance's involvement in the Kosovo crisis, through the unilateral decision to bomb Yugoslavia without consulting Russia and without explicit authorization by the Security Council.

→ *Poland*

– Poland's accession to NATO faced a series of challenges, but what made this process successful was the support of the USA and the attitude of other NATO members, as well as the countries in Central and Eastern Europe, particularly the Visegrád Group countries ° Poland's success story can serve as an example for NATO candidate countries;

– on the other hand, Russia's strong opposition (although at one point President Yeltsin signalled that he was not opposed) to the accession of Poland and other Central-East European states to NATO had a negative influence on Russo-Polish relations.

→ *Romania*

– the communist authorities in Romania perceived the creation of NATO as contrary to the principles of the UN Charter, as it aimed to prepare for an unjustified war against the USSR and the communist states in Eastern Europe ° they promoted the idea that NATO membership did not have strong support at the level of public opinion in Western European countries and their inclusion in the Alliance was the result of the strong pressure exerted by the US;

– the presence of Romania in the WTO and later Romania's accession to NATO followed the logic of forming alliances in an anarchic international system, revealing that the Romanian political elites perceived Romania as a small power;

– faced with the instability generated in Eastern Europe as a result of the end of the Cold War, Romania advocated for maintaining the political structures of the WTO and it was the only state from the former Soviet bloc to have concluded a treaty with the USSR, the provisions of which could be interpreted as an obstacle to potential NATO membership;

– NATO did not give enough importance to the warnings from Eastern European states, including Romania, regarding the escalating threat posed by the Russian Federation, an attitude that led to the mistake of not inviting Ukraine and Georgia to join the Alliance at the 2008 Summit and to a weak reaction to the invasion of Georgia (2008) and the annexation of Crimea (2014) ° the predominantly conciliatory attitude of NATO members encouraged Vladimir Putin to continue the policy of aggression against Ukraine until the outbreak of the large-scale war.

→ *The Western Balkans*

– in the context of the end of the Cold War and the aggression of Iraq against Kuwait, the interest of Western states in Yugoslavia significantly diminished, which contributed to its violent disintegration;

– due to the perception of betrayal by the Soviets after the end of the Cold War, Bulgaria, a former loyal ally of the USSR, firmly oriented itself towards NATO.

The interventions during the conference highlighted that the North Atlantic Alliance is facing the greatest security crisis in decades, which requires a reconsideration of the entire military-strategic thinking. One of the conclusions was that the North Atlantic Alliance must adapt rapidly to the new security developments and, in this context, knowledge of the history of the last 75 years is essential, especially from the perspective of understanding key concepts of defence and deterrence, the relevance of Article 5 of collective defence, the dynamics of force structure, military planning issues and nuclear policy.

*Sebastian Blidaru, Ph.D.
Alexandru Lucinescu, Ph.D.
George-Alin Oprea*

The authors thank Mr. Alexandru Voicu for proofreading the current paper

